

arnold bennett

804

arnold bennett
două vieți

★★

«Recenzenții, de altfel, au fost cu totul descumpăniți de îndrăzneala mea de a le oferi o eroină de patruzeci de ani, cu pretenția că ar putea trezi interesul cititorilor. Or, eu mă gîndeam să ajung mult mai departe de patruzeci! În sfîrșit, ca argument suprem, aveam pilda și stimulenta unei cărți ca *Une vie* de Guy de Maupassant... Am hotărît în străfundurile minții mele că romanul meu, care va înfățișa transformarea unei tinere fete într-o doamnă bătrînă, va fi un fel de *Une vie* englezească...

...În cîteva săptămîni am stabilit un punct în plus, și anume că romanul meu va „merge și mai departe” decît *Une vie*, ceea ce înseamnă că trebuie să fie povestea vieții a două femei... De aceea cartea are două eroine. Inițial era Constance; Sophia a fost creată din bravadă, doar ca să demonstrez că refuzam să-l socotesc pe Guy de Maupassant ultimul supraviețuitor al potopului...

...În toamna lui 1908 m-am apucat pînă la urmă să-l scriu... Am scris partea întîi a romanului în șase săptămîni. Mi-a fost destul de ușor, deoarece în anii '70 am trăit pînă la zece ani realmente în magazinul de stofe și confecții Baines...»

ARNOLD BENNETT

arnold bennett

editura minerva

Vol. I-III, lei 14

Greceanu
1974. —

arnold bennett
două vieți

ROMAN

★★

—
TRADUCERE DE CONSTANTIN VONGHIZAS

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1974

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

CARTEA A II-A

CONSTANCE

(Continuare)

CAPITOLUL II

CRĂCIUNUL ȘI VIITORUL

I

Domnul Povey cînta la armoniu un cîntec bisericesc, întrucît hotărîseră că nimeni nu se va duce la biserică. Constance, în doliu, cu un șorț alb peste rochie, ședea pe perniță în fața focului din cămin ; lîngă ea, în balan-soar, doamna Baines se legăna încetișor. Vremea era extrem de friguroasă. Mîinile înmănușate ale domnului Povey erau vineți și roșii ; dar, ca cei mai mulți negus-tori, devenise aproape insensibil la variațiile de tempe-ratură. Cu toate că ardea un foc uriaș, mereu întetit, influența sa binefăcătoare părea să se stingă la marginea grilajului din fața căminului, deoarece grătarul medie-val era destinat să încălzească mai curînd hornul decît odaia. Constance n-ar fi putut să stea mai aproape de foc decît dacă ar fi fost salamandră. Epoca acelor Cră-ciunuri tradiționale, atît de pitorești și plăcute pentru cei săraci, nu se sfîrșise încă.

Da, Samuel Povey cîștigase bătălia Crăciunului în fa-milie. Dar avusese nevoie de ajutorul unui aliat formi-dabil — moartea. Doamna Harriet Maddack se prăpădisese, după o operație, lăsînd surorii ei casa și averea. Ceremo-nia solemnă a înmormîntării impresionase profund toate notabilitățile orașului Axe, unde răposatul domn Mad-

dacă fusese o figură proeminentă; chiar și magazinul din piața St. Luke fusese închis o zi întreagă. A fost o înmormîntare care i-ar fi plăcut chiar și mătusei Harriet, o ceremonie nemaivăzută, lăsînd minților zdrobite o impresie de neuitat, plină de pînzeturi și mătăsuri lucioase de doliu, cai cu grumazul arcuit și coame lungi, glasurile tărăgănite ale preoților, suspine și supunerea creștinească față de hotărîrile nepătrunse ale Providenței. Doamna Baines se purtase cu un calm nefiresc pînă la sfîrșitul ceremoniei funerare: și atunci Constance și-a dat seama că mama ei, așa cum și-o amintea din copilărie, nu mai exista. Pentru majoritatea oamenilor ar fi fost mai ușor să iubească un principiu moral, sau un munte, decît s-o iubească pe mătusa Harriet, care era neîndoielnic mai mult o instituție decît o femeie. Dar doamna Baines o iubise, și mătusa Harriet fusese singura ființă la care doamna Baines căutase sprijin și îndrumare. Cînd a murit, doamna Baines a plătit tributul de respect ce i se cuvenea cu ultimele vestigii de tărie sufletească; plîngînd, a recunoscut că invincibilul fusese învins, ineputabilul epuizat; și îmbătrîni încăruntînd deodată.

Stăruise în refuzul de a petrece Crăciunul la Bursley, dar atît Constance cît și Samuel știau că rezistența era doar formală. Curînd cedă. Cînd și cea de-a doua nouă servitoare a Constancei o părăsi cu o săptămînă înainte de Crăciun, doamna Baines ar fi putut spune că mîna providenței îi sprijinea propunerea. Dar nu! Părînd uimitor de docilă, se arată gata să vină cu una din servitoarele ei, „ca s-o ajute pe Constance“ de Crăciun. Au primit-o cu cea mai mare sollicitudine și dragoste, fiica și ginerele ei renunțînd chiar la dormitorul cel mare ca să i-l cedeze ei. Nespus de măgulită de această atenție (de fapt ideea mărînimoașă venise din partea domnului Povey), ea protestă totuși cu tărie. Zău, „nici nu voia să audă de așa ceva“.

— Hai, mamă, nu fi caraghioasă, zise Constance cu tărie. Doar n-oi fi vrînd să ne mutăm la loc, nu ?
Și doamna Baines cedă cu lacrimi în ochi.

Sosise, în sfîrșit, și Crăciunul. Poate era un noroc că servitoarea din Axe nefiind o servitoare obișnuită, ci o binefăcătoare tocmai cînd era nevoie de o binefăcătoare, atît Constance cît și mama ei se gîndiră că ar fi bine să se ocupe ele de treburile gospodărești, „scutind“ pe binefăcătoare cît mai mult cu putință. De aceea purta Constance șorțul alb.

— Iată-l că vine ! zise domnul Povey, continuînd să cînte la armoniu, dar cu ochii spre stradă.

Constance sări în sus nerăbdătoare. Imediat se auzi o bătaie la ușă. Constance o deschise și o rafală de vînt rece trecu prin toată odaia. Poștașul stătea în prag, într-o mină cu ciocănelul cu care bătea în ușă, iar în cealaltă cu un mănunchi mare de scrisori și o geantă căscată atîrnîndu-i de-a curmezișul stomacului.

— La mulți ani, conită ! strigă poștașul, încercînd să se încălzească măcar cu veselia.

Constance îi răspunse luînd scrisorile, în timp ce domnul Povey, cîntînd la armoniu cu mîna dreaptă, scoase cu stînga o jumătate de coroană din buzunar.

— Iată, ține ! zise el, înmîinînd moneda Constancei, care i-o dădu poștașului.

Fan, care se încălzise încovrigîndu-se pe divan, sări jos ca să supravegheze această tranzacție.

— Brrr ! făcu domnul Povey în timp ce Constance închidea ușa.

— Ce soartă ! exclamă Constanța, repezindu-se lingă foc. Vino încoa', mamă ! Vino încoa', Sam !

Fetița din ea pusese iarăși stăpînire pe femeia măritată.

Cu toate că familia Baines avea puțini prieteni (ospitalitatea susținută nefiind prea mult practică în acele vremuri), aveau totuși multe cunoștințe și, ca și alte familii, își numărau felicitările de Crăciun așa cum indienii

își numără scalpurile. Rezultatul fu satisfăcător. Erau între treizeci și patruzeci de plicuri. Constance scotea repede felicitările, citind conținutul cu glas tare și apoi așezându-le pe polița căminului. Doamna Baines o ajuta. Fan se juca cu plicurile goale de pe podea. Domnul Povey, vrînd să arată că era mai presus de asemenea mofturi, continua să cînte la armoniu.

— Oh, mamă ! murmură deodată Constance, cu glas șovăitor, ținînd în mînă un plic.

— Ce-i puîșor ?

— E...

Plicul era adresat „Doamnei și domnișoarei Baines“, cu scrisul mare, drept și hotărit pe care Constance îl recunoscuse pe dată. Era scrisul Sophiei. Timbrele erau străine, iar ștampila poștei indica „Paris“. Doamna Baines se aplecă și se uită.

— Deschide-o, fata mea, zise ea.

Constance scoase din plic o felicitare englezească de Crăciun, de tipul cel mai comun, o rămurică de brad cu urări, și pe ea era scris : „Nădăjduiesc că o veți primi în dimineața de Crăciun. Cu toată dragostea.“ Nici o semnătură, nici o adresă.

Doamna Baines o luă cu mîna tremurîndă și își potrive ochelarii. O privi multă vreme.

— Și chiar am primit-o ! zise ea, și începu să plîngă.

Încercă să mai spună ceva dar, nefiînd în stare să se stăpînească, îi întinse Constancei felicitarea și arătă cu capul spre domnul Povey. Constance se ridică și puse felicitarea pe claviatura armoniului.

— Sophia ! șopti ea.

Domnul Povey se opri din cîntat.

— Ia te uită ! murmură el.

Fan, văzînd că nimeni nu părea interesat de zburdălniciile ei, se lipiști brusc.

Doamna Baines mai încercă o dată să spună ceva, dar tot nu izbuti. Apoi, cu buclele agitîndu-i-se sub vâlul

de doliu, se ridică în picioare, se îndreptă spre armoniu și, cu o mișcare aproape convulsivă, smulse felicitarea din fața domnului Povey și se întoarse în scaunul ei.

Domnul Povey ieși brusc din odaie, urmat de Fan. Amîndouă femeile plîngeau, și deodată constată, cu teribilă surprindere, că avea și el un nod în gît. O văzu din nou în fața ochilor pe Sophia, frumoasă și năvalnică, așa cum era cînd îi părăsise, nevinovată, nestăpînită — și se simți ca o femeie! Și totuși, nu ținuse niciodată la Sophia. Acea teribilă și tainică rană adusă mîndriei familiei i se revelă ca niciodată și simți din plin tragedia acestei mame, tragedie pe care o purta în sin așa cum mătușa Harriet purtase cancerul.

La dejun îi spuse deodată doamnei Baines, care era încă plînsă :

— Hai, mamă, încearcă să nu te mai amărăști.

— Da, o să încerc, zise ea repede.

Și chiar așa și făcu.

Nici Samuel și nici Constance nu mai văzură felicitarea Sophiei. Nu se mai vorbi de ea. Nu mai era nimic de spus. Dacă Sophia nu-și dăduse adresa, înseamnă că mai era încă rușinată de situația ei. Dar se gîndise la mama și la sora ei. Ea... nici măcar nu știa că Constance se căsătorise... Ce fel de oraș era Parisul? Pentru Bursley, Parisul nu era altceva decît locul unei mari expoziții care tocmai se încheiase.

Cu ajutorul doamnei Baines, găsiră pentru Constance o nouă servitoare, dintr-un sat de lîngă Axe — o fată drăgălașă, care nu mai fusese niciodată angajată. Rămase stabilit ca noua fată să-și înceapă slujba în pivniță de la 31 decembrie. Ascultînd de regula sănătoasă după care servitoarele nu trebuie lăsate niciodată să schimbe păreri între ele, doamna Baines hotărî să plece împreună cu servitoarea ei în ziua de 30. N-a fost chip să fie convinsă să petreacă Anul Nou la Bursley. În ziua de 29, sărmana mătușă Maria muri subit în căsuța ei de pe

Brougham Street. Toți se arătară îndurerați după cuviință, comportarea doamnei Baines îndeosebi fiind cu prilejul acestei nenorociri de o corectitudine desăvârșită. Cu toate acestea, dădu de înțeles că nu va rămîne pentru înmormîntare. Nervii ei nu mai puteau face față unei încercări ; și-apoi, servitoarea ei nu trebuia să rămînă ca s-o strice pe cea nouă, și nici nu putea fi vorba ca doamna Baines s-o trimită dinainte la Axe, ca să trănănească vrute și nevrute cu cealaltă slujnică.

Ca urmare, dispăru orice interes pentru înmormîntarea mătușii Maria, care se desfășură cu o modestie extremă : un dric și o trăsură cu un cal. Domnul Povey se simți ușurat, fiindcă din întîmplare era foarte ocupat. Cu un ceas înainte de plecară soacrei sale, intră în salon cu un model de afix.

— Ce-i asta, Samuel ? întrebă doamna Baines, fără să bănuiască ce lovitură o aștepta.

— E pentru prima vînzare de solduri, răspunse domnul Povey cu o liniște prefăcută.

Doamna Baines nu făcu decît să clatine din cap. Constance, din fericire pentru ea, nu asistă la această înfrîngere definitivă a vechii orînduiri. Dacă ar fi fost de față, n-ar fi știut încotro să privească.

II

— La anu' împlinesc patruzeci ! exclamă domnul Povey într-o zi, cu o expresie și pe un ton oarecum în glumă, oarecum în serios. Era în ziua cînd împlinea treizeci și nouă de ani.

Constance rămase uimită. Firește, își dăduse seama că îmbătrîneau, dar nu se gîndise niciodată la acest fenomen. Cu toate că uneori clienții spuneau despre domnul Povey că se îngrășase, și cu toate că și ea, cînd îl ajuta să-și ia măsura pentru un costum nou, o putea constata

singură cu centimetrul, pentru ea rămânea neschimbat. Știa că și ea se îngrășase puțin; dar în sinea ei se simțea aceeași Constance din totdeauna. Numai cînd își amintea de date și cînd făcea socoteli, putea să-și dea seama cu adevărat că era măritată de peste șase ani, și nu doar de vreo șase luni. Și dacă Samuel va împlini patruzeci de ani la viitoarea aniversare a zilei de naștere, atunci și ea avea să aibă curînd douăzeci și șapte. Dar nu va fi un adevărat douăzeci și șapte; nici patruzeciul lui Sam nu va fi un adevărat patruzeci, ca douăzeci și șapții și patruzecii altora. Pînă nu demult, obișnuia să socotească un om de patruzeci de ani ca un bătrîn cu un picior în groapă.

Dar cu cît se gîndea mai mult, cu atît vedea mai limpede că, la urma urmei, calendarele nu mințiseră. Uită-te la Fan! Da, trecuseră fără îndoială cinci ani de la acea memorabilă dimineață cînd Samuel și Constance au avut prima bănuială asupra principiilor morale ale lui Fan. Entuziasmul lui Samuel pentru cîini era egalat doar de ignoranța sa în privința primejdiilor la care poate fi expusă o cățelușă plină de temperament, și a fost foarte tulburat cînd bănuiala i s-a transformat în certitudine. Numai Fan nu suferi de acest șoc și nu avu temeri în privința rezultatelor. Cățelușa, avînd o minte pură, era lipsită de modestie. Săvîrșise ea multe năzbîtii, dar nici una care să se poată măsura cu aceasta! Urmarea a fost întruchipată de patru patrupezi în care oricine putea recunoaște niște fox-terrieri. Domnul Povey răsufală ușurat. Fan avusese mai mult noroc decît merita, căci rezultatul ar fi putut să fie oricare altul. Stăpînii o iertară și se descotorosiră de roadele nelegiuirii ei, ca pe urmă să-i dea un însoțitor legal în persoana unui cîine aflat atît de sus pe scara socială, încît a putut să ceară și o dotă. Acum Fan era bunică, cu idei și obiceiuri fixe, avînd pe unul dintre fii în casă, și diverși nepoți îm-prăștiați prin oraș. Fan era o reprezentantă liniștită și

lipsită de iluzii a rasei canine. Cunoștea lumea așa cum era și, învățînd-o, îi învățase la rîndul ei și pe stăpîinii ei cîte ceva.

Apoi era și Maggie Hollins. Constance păstra încă vie amintirea zilei cînd o primise cu stîngăcie pe Maggie și pe odrasla familiei Hollins ; dar asta se întîmplase de mult. După ce zăpăcise jumătate din oraș cu nașterea acestui copil (de la care era să i se tragă moartea), Maggie lăsa îngerii să i-l ia în cer, și toată lumea a spus că ar trebui să fie recunoscătoare — la vîrsta ei ! Femeile bătrîne și-au scormonit amintirile și au scos la iveală povești uitate despre excentricitățile zeiței Lucina¹. Doamna Baines se arată cît se poate de interesată ; îi vorbi și Constancei, iar Constance începu să înțeleagă ce oraș ciudat fusese întotdeauna Bursley-ul — iar ea nici măcar nu bănuise vreodată ! Maggie născu între timp alți copii, fiind acum stăpîna soioasă și necăjită a casei unui bețiv și arătînd de șaizeci de ani. În ciuda profeției ei, soțul își păstrase „obiceiurile“. Familia Povey mîncă pește pe săturate, și uneori chiar mai mult decît ar fi vrut, fiindcă în zilele cînd era treaz, Hollins își începea invariabil cu prăvălia lor turul prin oraș, și de dragul lui Maggie, Constance nu putea să nu cumpere. Partea cea mai proastă cu acest om de nimic era că rar se întîmpla să nu fie vesel și politicos. Nu uita niciodată să întrebe de sănătatea doamnei Baines. Și cînd Constance îi răspundea că mama ei era „destul de bine, ținînd seama de...“, dar că nu va veni la Bursley decît atunci cînd va fi gata calea ferată pînă la Axe, căci nu mai putea suporta mersul cu trăsura, Hollins clătina din capul încărunțit, și un aer posomorît și plin de simpatie i se așternea o clipă pe chip.

¹ În mitologia romană, zeița care ocrotea nașterile și pe noii născuți.

Toate aceste schimbări în şase ani ! Calendarele aveau dreptate.

Şi totuşi, ei nu i se întâmplase nimic. Treptat, dobîndise un ascendent cert asupra mamei ei, deşi nu-l căutase — aşa, o dată cu trecerea timpului, care-şi pusese pecetea asupra ei şi a doamnei Baines. Treptat, câştigase îndeminare şi rutină în conducerea gospodăriei, ca şi în sectorul din prăvălie de care se ocupa, aşa încît astăzi lucrurile se desfăşurau lin şi rezultatele erau bune, fără ca vreun incident neprevăzut să o mai poată înspăimînta. Treptat, întocmise o hartă a personalităţii lui Samuel, marcînd cu grijă stîncile submarine şi curenţii periculoşi, astfel încît acum putea să călătorească liniştită pe aceste mări.

Dar nu i se întâmplase nimic. Doar dacă voiajurile anuale la Buxton se puteau numi întâmplări ! Fireşte, călătoria la Buxton era moviliţa care se ridica pe cîmpia întinsă a unui an. Îşi făcuseră obiceiul să se ducă în fiecare an cîte zece zile la Buxton. Aveau un fel de a spune : „Da, mergem mereu la Buxton. Am fost acolo şi în luna de miere, ştiţi.“ Deveniseră buxtonişti convinşi, avînd păreri despre terasa St. Anne, despre Promenadă şi despre peştera lui Peel. Nici prin gînd nu le-ar fi trecut să renunţe la Buxton-ul lor. Era singura staţiune posibilă. Nu era oare Buxton-ul cel mai înalt oraş din Anglia ? Atunci ? Stăteau totdeauna în aceeaşi casă şi ajunseseră să fie favoriţii gazdei, care avea grijă să le şoptească celorlalţi chiriaşi că veniseră în casa ei în luna de miere şi că de atunci n-au lipsit în nici un an ; că erau cineva, nişte persoane foarte respectabile care se ocupau cu negustoria în stil mare. În fiecare an o porneau din gara Buxton în urma bagajelor încărcate într-un cărucior, plini de bucurie şi de mîndrie fiindcă ştiau toate străzile şi toate colţişoarele din Buxton, şi, de asemenea, cele mai bune magazine.

La început, gîndul de a lăsa prăvălia pe seama unui slujbaş li se păruse aproape fantastic, şi făcuseră pregătiri

nespus de complicate pentru timpul cît aveau să lipsească. Apoi și-au dat seama că domnișoara Insull era, printre celelalte tinere vinzătoare, o persoană în care puteau avea deplină încredere. Domnișoara Insull era mai în vîrstă decît Constance ; nu s-ar fi putut spune că era atrăgătoare sau foarte inteligentă, dar era demnă de toată încrederea. În cei șase ani care trecuseră, toată lumea fusese martoră la ridicarea lentă, neîncetată a domnișoarei Insull. Patronii ei spuneau „domnișoara Insull“ pe un ton cu totul diferit de cel cu care rîsteau „domnișoara Hawkins“ sau „domnișoara Dadd“. Pentru că „domnișoara Insull“ marca întotdeauna sfîrșitul unei discuții. „Mai bine spune-i domnișoarei Insull“, sau „Domnișoara Insull o să aibă grijă“, sau „Am s-o întreb pe domnișoara Insull“. Așa că, în fiecare an, domnișoara Insull rămînea să doarmă în casă zece nopți. Și tot pe ea o consultaseră cînd se pusese problema să fie angajată o nouă ucenică.

Afacerile mergeau cît se poate de bine. Și oamenii nu se fereau să recunoască acum că le merge bine — o cinste rară pentru lumea afacerilor ! Avîntul minelor de cărbuni era la culme, iar minerii, pe lîngă că se îmbătau, își mai luau orgi americane și bull-terrieri costisitori. Veneau adesea la magazin să cumpere stofă ca să facă hăinuțe la ciini. Și voiau stofă bună. Domnului Povey nu-i prea plăcea asta. Într-o zi un miner a ales pentru ciinele lui cea mai bună stofă din prăvălia domnului Povey — de 12 șilingi yardul. „Vreți s-o croiți ? l-a întrebat minerul. Am toate măsurile.“ „Nu, nu vreau ! l-a repezit domnul Povey. Ba mai mult, nici n-am să-ți vînd stofa ! Stofă de 12 șilingi yardul pentru o javră, auzi dumneata ! Te-aș ruga să ieși afară din prăvălia mea !“ Acest incident a devenit istoric în piața St. Luke. A consfințit definitiv părerea că domnul Povey era urmașul de valoare al lui John Baines și un om dintr-o bucată, care știa ce vrea. Știa să păstreze renumele firmei Baines. Unii se mirau chiar că domnul Povey nu năzuia

cîtuși de puțin să se afirme în viața publică a orașului. Dar el nu voia, deși în intimitate critica, plin de ironie, Consiliul local. Chiar și la capelă, rămase un simplu enoriaș, refuzînd funcția de econom ori pe cea de epitrop.

III

Era oare Constance fericită? Firește, avea mereu cîte ceva în gînd, vreun lucru de care trebuia să se ocupe, fie în prăvălie, fie în casă, vreo treabă care cerea toată priceperea și experiența dobîndite. Dar viața îi era umplută cu treburi plictisitoare — aceleași și aceleași treburi pline de monotonie. Atît ea cît și Samuel munceau din greu, sculîndu-se în zori, trudind într-una, cum se spune, și culcîndu-se devreme la capătul unei zile obositoare; săptămîină de săptămîină, lună de lună, și așa anotimpurile se scurgeau unul după altul. În iunie și în iulie, li se întîmpla uneori să se ducă la culcare înainte ca ultima geană de lumină să se stingă pe cerul înserării. Stăteau întinși în pat și vorbeau liniștiți despre treburile zilei. De jos, din stradă, se auzea cîte un zgomot. „Uite că închid și pivnițele de vinuri!“ spunea Samuel, căscînd. „Da, e destul de tîrziu“, adăuga Constance. Și curînd pendula bătea unsprezece din spirala ei de sîrmă sonoră. Și-apoi, chiar înainte de a adormi, Constance reflecta la destinul ei, așa cum fac și femeile cele mai ocupate și mai calme, și ajungea la concluzia că avusese noroc. O întrista doar declinul treptat și viața singuratică a mamei ei la Axe. Iar scrisorile extrem de rare ale Sophiei pricinuiau mai mult întristare decît bucurie. Încîntările naive ale adolescenței dispăruseră de mult — prețul plătit pentru experiență, pentru stăpînirea de sine și o viziune reală asupra lucrurilor. Uriașa melancolie a universului nu o scutise nici pe ea. Dar în timp

ce o cuprindea somnul, era conștientă de o vagă mulțumire. La baza acestei mulțumiri se afla certitudinea că ea și cu Samuel se înțelegeau, se stimau și erau îngăduitori unul cu celălalt. Caracterele lor fuseseră puse la încercare, și rezistaseră încercării. Afecțiunea, dragostea — nu erau sentimentul predominant în relațiile dintre ei. Obişnuința îi tocise în mod inevitabil strălucirea. Era ca o aromă pe care nici n-o mai remarcă; dar cum i-ar mai fi simțit absența dacă ar fi lipsit !

Cît despre Samuel, nu-și pierdea timpul niciodată — sau aproape niciodată — meditînd dacă viața i-a împlinit sau nu așteptările. Avea uneori însă sentimente stranii, pe care nu le analiza, dar care se apropiau de extaz mai mult decît oricare sentiment al Constanței. Astfel, cînd era cuprins de una din furiile lui oarbe, clocotind pe dinăuntru și negru pe dinafară, gîndul brusc lă calmul blînd, mereu același, al soției lui, pe care nimic nu-l putea zdruncina, îl răcorea imediat. Pentru el, ea era întruchiparea feminității. Punea niște flori pe polița căminului și apoi, după cîteva ceasuri, stînd la masă, de pildă, îl întreba pe neașteptate ce părere avea de „grădina“ ei ; și el își dădea seama că un răspuns formal ar fi lăsat-o nemulțumită ; simțea nevoia unei păreri sincere ; numai o părere sinceră avea importanță pentru ea. Ce idee, să zică despre florile de pe poliță că sînt o „grădină“ ! Dar ce fermecător, ce copilăresc ! Și-apoi, în diminețile de duminică, venind în salon gătită pentru a merge la capelă, avea un fel de a închide ușa de la picioarele scării cu un mic pocnet, răsucindu-se repede ca el s-o inspecteze, ca și cum ar fi spus : „Ei bine, ce zici ? Se potrivește ?“ Un lucru care totdeauna se asocia în mintea lui cu mirosul mănușilor de piele ! Mereu îl întreba despre culorile și croiala rochiilor ei. Ar prefera să-și pună rochia asta, sau cealaltă ? El nu luase întrebările ei în serios, pînă într-o zi cînd făcuse

o aluzie că nu-i plăcea prea mult o anumită rochie nouă — era prima ei rochie nouă după ce trecuse moda crinolinelor. De atunci ea n-a mai pus niciodată rochia aceea. La început, Samuel nu și-a închipuit că ea luase lucrurile în serios și a protestat împotriva unei glume duse prea departe. Dar Constance i-a spus : „N-are nici un rost să vorbești, n-am s-o mai port“. Și de atunci el i-a apreciat într-atît seriozitatea, încît se abținea, din discreție, de la orice comentariu. Întîmplarea l-a tulburat multă vreme. Se simțea măgulit, emoționat ; dar și zăpăcit. Ce lucru ciudat ca o femeie, sclava unor asemenea capricii, să fie atît de inteligentă, de capabilă și de demnă de încredere ! Căci latura ei realistă și practică îi trezea în permanență admirația. Să luăm, de pildă, stăruința cu care îl convinsese că lipsa lor simultană din prăvălie o jumătate de oră sau o oră, în timpul celor două mese zilnice, nu va însemna prăbușirea afacerilor — ei da, era un lucru care-i rămăsese întipărit în minte de atunci. Dacă ea nu s-ar fi ridicat cu îndîrjire — în felul ei blind — împotriva vechii superstiții preluate de la patronii lui, și astăzi încă ar fi mîncat pe rînd. Apoi, purtarea Constancei față de mama ei în timpul asediului Parisului, cînd doamna Baines fusese convinsă că păcătoasa de fiică-sa se afla într-o neîncetată primejdie de moarte, fusese extraordinar de frumoasă, socotea el. Așa că atunci cînd sosise de la Sophia o felicitare pentru ziua de naștere a Constancei, se văzuse că atitudinea ei fusese întru totul îndreptățită.

Uneori, cîte un nătărău lipsit de delicatețe li se adresa jovial :

— Ce-ai zice de un copil ?

Sau cîte o cunoștință feminină spunea liniștită :

— De multe ori îmi pare rău că nu aveți copii.

Iar ei răspundeau că zău ! n-ar ști ce să se facă dacă ar avea un copil. Cu prăvălia, și cu una, cu alta... !
Și erau foarte sinceri.

IV

E ciudat ce lucruri mărunte pot scoate de pe făgașul adinc al obiceiurilor chiar și pe cei mai meticuloși și mai serioși dintre oameni. Într-o dimineață de martie, o bicicletă, o drăcie cu două roți de lemn unite printr-o bară de fier, pe care se afla o șa de lemn, tulbură gravitatea pieții St. Luke. Ce-i drept, era probabil prima bicicletă care asalta gravitatea pieții St. Luke. Iesise din prăvălia lui Daniel Povey, cofetarul și brutarul, faimosul văr al lui Samuel Povey din Boulton Terrace. Boulton Terrace forma aproape unghi drept cu casa Baines, la colțul unde se întâlnesc Wedgwood Street și King Street și dau în piață. Bicicleta era condusă de Dick Povey, singurul fiu al lui Daniel, acum în vîrstă de unsprezece ani. Tatăl său îi supraveghea progresele, și toți cei din piață observară curînd că Dick avea un dar natural de a domestici o bicicletă neîmblînzită. După cîteva încercări putu rămîne pe șaua mașinii cel puțin zece metri, îndemînarea sa înzestrînd piața St. Luke cu atractivitatea unui circ. Samuel Povey privea cu interes nedisimulat, din ușa prăvăliei, în timp ce bieteile vînzătoare, deși conștiente de reprezentăția ce se desfășura, nu îndrăzneau să se miște de lingă sobă. Samuel ar fi vrut grozav să iasă afară și să discute cu vărul lui despre jucăria cea nouă; firește, avea acest drept, mai mult decît oricare alt negustor din piață, căci făcea parte din familie; dar obișnuita-i rezervă îl împiedica să se miște. Acum Daniel Povey și Dick ajunseseră la capătul pieței, în fața prăvăliei lui Holl, și Dick, așezat bine în șa, încercă să coboare panta lină și pavată a pieței. La început nu izbutea deloc; mașinăria asta avea un fel uimitor de a se răsuci, de a porni în susul pantei, și apoi de a se culca liniștită pe o parte. În acest moment al peripețiilor lui Dick, în ușa fiecărei prăvălii din piață se aflau cîteva spectatori. În cele din urmă bicicleta dădu dovadă de mai multă

bunăvoință, și iată ! într-o clipă Dick o porni la vale, prin piață, în timp ce spectatorii își țineau răsuflarea, de parcă l-ar fi văzut pe Blondin traversînd Niagara. În fiecare clipă băiatul ar fi putut să cadă — și totuși reușea să se țină în șa. Străbătuse douăzeci de metri — treizeci de metri ! Era un adevărat miracol, care se împlinea sub ochii lor ! Drumul era însă nesfîrșit și cursa părea să țină de ceasuri întregi. Dar o speranță ușoară încolți în pieptul spectatorilor — copilul minune ar putea ajunge pînă în capătul din vale al pieței. Iuțeala sporea o dată cu coborîrea. Ah, dar cît de uriașă, de nemărginită era piața ! Samuel Povey privea spre minunea care se apropia, așa cum pasărea privește un șarpe, cu ochii holbați. Viteza cu care se apropia băiatul sporea, și el se ținea tot mai drept în șa. Da, va sosi ; va reuși ! Samuel Povey, fără voie, ridică un picior, din cauza încordării nervoase. Acum speranța că Dick va izbuti se prefăcu în teamă, pe măsură ce viteza devenea mai rapidă. Toți ridicară cîte un picior, ținîndu-și răsuflarea. Cutezătorul copil venea năvalnic și, în sfîrșit victorios, se prăbuși pe trotuar în fața lui Samuel, cu o viteză de vreo 10 km buni pe oră.

Samuel îl ridică de jos, nevătămat. Într-un fel, asta îl conferi lui Samuel o oarecare importanță, îl făcu părtaş la gloria acestei isprăvi nemaipomenite.

Daniel Povey, sosi, alergînd vesel.

— Nu-i prea rău pentru un început, ce zici ? exclamă marele Daniel.

Deși nu s-ar fi putut spune că era un om simplu, mîndria pe care o simțea pentru progenitura sa îl făcea uneori să pară puțin naiv.

Tatăl și fiul îi explicară lui Samuel cum funcționa mașinăria, Dick repetînd neîncetat adevărul extrem de ciudat că, dacă te simți căzînd spre dreapta, trebuie să întorci spre dreapta, și *vice versa*. Samuel se pomeni pe neașteptate admis parcă în intimitatea bicicletei, mai

presus de restul muritorilor din piață. Dar iată că urmă o nouă aventură, clipe și mai palpitante. Dick cel bălai era unul dintre băieții aceia zăpăciți și turbați care sînt născuți fără să știe ce-i frica. Descoperise acum secretul mașinii și era hotărît în sinea lui să se depășească pe el însuși. Într-un echilibru precar, cobori din nou piața cu privirea încruntată, cu dinții strînși și reuși într-adevăr să cotească în King Street. Din salon, Constance zări un obiect înaripat și inexplicabil zburînd prin fața ferestrei. Luați prin surprindere, verii Povey scoaseră un strigăt de spaimă și o porniră în urma lui; căci panta de pe King Street era cu adevărat abruptă. Pe la jumătatea străzii, Dick ajunsese să meargă cu peste 30 km pe oră, îndreptîndu-se direct spre biserică, ca și cum ar fi avut de gînd s-o desființeze și să piară. Poarta cea mare a cimitirului era deschisă, și băiatul ăsta nemaipomenit, cu norocul unui nebun, trecu cu bine printre portaluri drept în ogorul lui Dumnezeu. Verii Povey îl găsiră întins, mîndru de sine, pe un mormînt verde. Primele lui vorbe fură: „Tăticule, mi-ai găsit șapca pe drum?”

Simbolismul acestei curse uluitoare nu scăpă celor din piață, care discutară într-adevăr foarte mult în legătură cu isprava băiatului.

După această întîmplare, între cei doi veri se stabiliră noi legături de prietenie. Își făcură obiceiul de a se întîlni în piață ca să stea de vorbă. Întîlnirile lor făceau obiectul comentariilor, căci relațiile lui Samuel cu Daniel, persoană mai importantă în oraș, fuseseră din totdeauna reci. Se știa că Samuel o condamnă pe doamna Daniel Povey chiar mai mult decît o condamnau toți ceilalți. Dar acum doamna Daniel Povey era plecată; dacă n-ar fi fost, probabil că Samuel n-ar fi mers pînă într-acolo încît să se întîlnească cu Daniel — fie chiar și pe terenul neutru al pieței publice. Dar odată gheața spartă, Samuel era bucuros să strîngă tot mai mult relațiile cu vărul lui. Era un lucru care îl măgulea, căci

Daniel, în ciuda soției sale, era în societate o figură mai importantă decât Samuel ; mai mult, asta îi consacra poziția ca egal al oricărui alt negustor (cu toate că fusese vânzător) ; și-apoi, îl simpatiza și îl admira sincer pe Daniel, spre propria sa mirare.

Toți îl simpatizau pe Daniel Povey ; era favoritul tuturor păturilor sociale. Cel mai bun cofetar, membru al Consiliului local, și epitrop delegat la St. Luke, era și fusese de douăzeci și cinci de ani o persoană însemnată în oraș. Era un bărbat înalt, arătos, cu o barbă îngrijită, puțin încărunțită, cu zîmbetul voios și ochii negri, scintilietori. Părea să fie tot timpul bine dispus. Era demn fără a fi cituși de puțin bățos ; era apreciat cu căldură de egalii săi și iubit cu sinceritate de inferiori. Ar fi putut să fie numit epistat, căci avea o situație prosperă ; dar mereu se ridica un obstacol misterios între Daniel Povey și onoarea supremă, cine știe ce piedică greu de precizat. Era un om capabil, cinstit, harnic, prosper, și un bun orator ; și dacă nu aparținea păturii celei mai austere a societății, dacă de pildă, nu pregeta în fața unui pahar cu bere sau își colora uneori vorbirea cu cîte o înjurătură, ori chiar spunea o povestire deșucheată — ei bine, într-un oraș de treizeci de mii de locuitori, activ și însuflețit de vederi largi, asemenea amănunte nu constituiau cituși de puțin o barieră în calea dobîndirii unei stime neprecupețite. Dar — cum s-o spunem fără să-l nedreptățim pe Daniel Povey ? Era un ins cu desăvîrșire morală ; vederile lui erau mai presus de orice critică. Însă adevărul e că, pentru pătura dominantă din Bursley, Daniel Povey era un adorator puțin cam prea fanatic al zeului Pan. Era unul dintre puținii care menținuseră vie marea tradiție a lui Pan din vremea Regenței, în tot cursul lungii și aridei perioade victoriene. Frivolitatea soției lui era socotită de mulți ca o pedeapsă divină pentru rabelaisianismul zdravăn al conversației lui mai intime, pentru interesul sincer și veșnica preocupare față de aspectele

vieții și ale activității omenesti care, deși esențiale pentru scopul urmărit de divinitate, nu sînt recunoscute pe față ca atare — nici măcar de cei ca Daniel Povey. Nu era vorba de conduita lui ; era vorba de felul lui de a vedea lucrurile. Dacă asta nu explica prietenia sa cu parohul de la St. Luke, explica totuși faptul că părăsise secta metodiștilor primitivi, căreia familia Povey îi aparținuse încă de la înființarea metodismului primitiv din Turnhill, în anul 1807.

În plus, Daniel Povey părea să creadă că orice bărbat ardea de nerăbdare să se inițieze în cultul sacru al lui Pan. Această credință a sa, deși stînjenea la început, cucerirea de obicei prin adevărul pe care îl cuprindea. Așa s-a întîmplat cu Samuel, care nici nu bănuise că Pan avea coarde de argint cu care să-l atragă. Întotdeauna își întorsese ochii de la acest zeu — vreau să spun, în limitele rațiunii. Iar acum Daniel, cam de vreo două ori pe săptămîină, în diminețile senine, îl iniția pe Samuel cite o jumătate de oră în tainele doctrinei lui Pan, stînd în plină piață, cu Fan în spatele lui pe pietrele reci și cu domnul Critchlow, într-un lung șorț alb, stînd ironic în pragul prăvăliei lui — și Samuel nici măcar nu pălea. Dimpotrivă, îl înfrunta pe Daniel bărbătește, susținînd din răspuțeri că, de fapt, este și el un adorator al zeului Pan. Daniel îl învăța multe ; cu alte cuvinte, îi întoarse fila vieții și, arătîndu-i fața cealaltă, păru să-i spună : „Toate astea îți lipseau“. Samuel privi în sus către nasul lung și frumos, către buzele pline ale vărului său mai mare, atît de experimentat, de simpatic, de cunoscut, de stimat, de atoateștiutor, și recunoscî în sinea lui că ajunsese pînă la patruzeci de ani într-o stare de relativă neghiobie. Și-apoi, își întorcea privirea în jos, uitîndu-se la urmele de făină de pe piciorul drept al lui Daniel, și își dădea seama că viața era, și trebuie să fie, tot viață.

Nu la multe săptămîni după inițierea sa în acest cult, fu mirat într-o seară de aerul preocupat al Constancei. Dar un bărbat căsătorit de șase ani, care n-a fost încă tată, nu se miră așa de ușor de aerul preocupat al soției sale. Cu ani în urmă se mirase de multe ori, trăise de multe ori cu sufletul la gură timp de cîteva zile. Dar devenise de mult insensibil la aceste alarme. Și iată că acum era din nou mirat — dar așa cum se miră un om nu într-un totul surprins că se miră. Trecură șapte zile nesfîrșite în care Samuel și Constance se uitau unul la altul ca niște ființe vinovate, abia așteptînd să-și dezvăluie secretul. Apoi mai trecură trei zile, și încă trei. Și atunci Samuel Povey remarcă, pe un ton ferm, masculin, care înfruntă faptele :

— Oh, nu mai e nici o îndoială în această privință !

Și se priviră unul pe altul ca niște conspiratori care au aprins un fitil și nu mai pot scăpa prin fugă. Privirile lor spuneau neîncetat, cu un amestec delicios, încîntător de modestie ingenuă și bucurie temătoare : „Ei bine, am făcut-o și pe-asta !“

Incredibilul, nepătrunsul viitor — iată că venea !

Samuel nu se gîndise niciodată cum se anunță exact acest lucru. În naivitatea lui de la început își închipuise că într-o bună zi Constance, roșind, își va apropia buzele de urechea lui și-i va șopti — ceva categoric. Nu se întîmplă deloc așa. Situația era în mod categoric și definitiv lipsită de sentimentalism.

— Cred că ar trebui să mergem duminică la mama și să-i spunem, zise Constance.

Era gata să-i răspundă, în felul lui nepăsător și încrezut : „Oh, o scrisoare ar fi de ajuns !“

Dar se stăpîni și zise, plin de grijă și atenție :

— Crezi că ar fi mai bine decît să-i scriem ?

Totul se schimbase. Își aduna toate forțele ca să înțîmpine destinul, și voia s-o ajute și pe Constance să-l înțîmpine.

Duminică, vremea era amenințătoare. Samuel plecă la Axe fără Constance. Îl conduse pînă acolo vărul său cu un docar, urmînd să se întoarcă seara acasă pe jos, căci mișcarea îi va face bine. În timpul drumului, Daniel, căruia nu-i destăinuise nimic, pălăvrăgea ca de obicei și Samuel se prefăcu atent ca de obicei ; dar în sinea sa îl disprețuia pe Daniel că nu era preocupat de lucruri mai importante. Preocupările lui erau mai serioase decît ale lui Daniel.

Se întoarse pe jos, după cum hotărîse, peste șesul ondulat al districtului ce se așternea în inima Angliei. Noaptea îl prinse la jumătatea drumului. Se simțea obosit. Dar pămîntul, cum se rotea prin spațiu, se răsuci cu fața spre lună, și atunci Samuel grăbi pasul. Un vînt rătăcind dinspre Arabia îi răcori fața. Și, în cele din urmă, peste virful colinei din Taft End, zări deodată cele Cinci Orașe licărind pe micile lor coline, jos în vastul amfiteatru. Și una din acele lămpi era lampa Constancei ! Simți că trăiește. Pătrunsese în adîncurile misterelor naturii. Tai-nele îl făceau să se simtă solemn. Ei bine ! Mai întîi bicicleta, apoi vărul său, și-acum asta !

— Ah, să fiu al dracului ! Ah, să fiu al dracului ! repeta într-una Samuel Povey, omul care nu înjurase niciodată pînă atunci.

CAPITOLUL III

CYRIL

I

Constance stătea în picioare lângă fereastra cea mare cu multe ochiuri a salonului. Devenise acum o femeie destul de grasă. Cu toate că fusese întotdeauna plinuță, avusese o siluetă grațioasă, cu o talie frumoasă, bine conturată. Acum însă formele plăcute dispăruseră ; conturul taliei nu mai exista, și nu mai erau nici crinolinele care s-o creeze artificial. Un observator puțin sensibil la farmecul chipului ar fi putut, pe bună dreptate, să spună că e grasă și greoaie. Fața, gravă, blindă, răbdătoare, cu obraji strălucitori, plini de prospețime, și cu trăsăturile îndulcite de rotunjirea liniilor, compensa lipsa siluetei. Avea aproape douăzeci și nouă de ani.

Era către sfârșitul lui octombrie. Pe Wedgwood Street, lângă Boulton Terrace, toate căsuțele mohorâte fuseseră dărimate, făcând loc unei grandioase piețe acoperite, ale cărei fundații tocmai se săpau. Dărîmarea căsuțelor deschisese spre nord-est o vastă întindere de cer. Un nor mare și negru, cu marginea zdrențuită, se ridica amenințător, acoperind treptat albastrul blind al înserării ce se apropia ; în timp ce către apus, în spatele Constanței, soarele apunea într-o melancolie calmă și splendidă, peste

liniștea orașului din acea zi de joi. Era una din după-amiezile care adună în ele întreaga tristețe a mișcătorului pământ și o transformă în frumusețe.

Samuel Povey dădu colțul din Wedgwood Street și traversă pieziș King Street către ușa principală, pe care Constance i-o deschise. Arăta obosit și neliniștit.

— Ei ? îl întrebă Constance, de cum intră.

— Nu-i deloc mai bine. N-are rost să-ți ascund, se simte mai rău. Aș fi rămas cu ea, dar știam că o să fii îngrijorată. Așa că am luat trenul de trei-și-cincizeci.

— Ce părere ai de doamna Gilchrist, ca infirmieră ?

— E foarte bună, zise Samuel cu convingere. Foarte bună.

— Ce noroc ! Cred că n-ai reușit să-l vezi pe doctor ?

— Ba da.

— Și ce ți-a spus ?

Samuel făcu un gest de protest.

— N-a spus nimic anume. Știi, la vîrsta ei, hidropizia...

Constance se întoarse la fereastră, simțindu-se la fel de neliniștită ca înainte.

— Nu-mi place cum arată norul ăsta, murmură ea.

— Ce ! Încă nu s-a întors cu copilul ? întrebă Samuel, scoțindu-și pardesiul.

— Iată-i ! exclamă Constance.

Trăsăturile i se luminară brusc, se repezi la ușă, o deschise și coborî treptele.

O fată care gîfîia împingea repede un cărucior de copil în susul pantei.

— Amy, protestă Constance cu blîndețe, ți-am spus să nu te aventurezi prea departe.

— M-am grăbit cît am putut, conîță, de îndată ce-am zărit norul ăla, gîfîi fata, avînd aerul mulțumit al unuia care a scăpat dintr-un dezastru.

Constance își afundă mîinile în adîncul căruțului și scoase din învelișurile lui centrul universului ; îl cercetă

cu o pasiune calină și apoi se grăbi cu el în casă, deși nu căzuse nici măcar o singură picătură de ploaie.

— Dragul de el ! exclamă Amy în extaz, urmărindu-l cu ochii tineri și feciorelnici pînă dispăru.

Apoi împinse de acolo căruciorul, care nu mai avea nici măcar valoarea unei găoace de ou. Trebuia să ocolească cu căruciorul pînă la intrarea din Brougham Street, care dădea în curte, trecînd prin fața prăvăliei închise.

Constance se așează pe divanul capitonat, strîngînd în brațe și sărutîndu-și comoara, înainte de a-i scoate boțetă.

— Uite-l pe taticu ! îi vorbi ea copilului, ca și cum i-ar fi împărtășit o taină minunată. Uite-l pe taticu, care se întoarce din coridor, unde și-a agățat haina în cuier ! Taticu, care își freacă mîinile ! Și apoi cu o bruscă transformare a glasului și a trăsăturilor : Uită-te la el, Sam !

Samuel, preocupat, se aplecă asupra copilului.

— Oh, pușlama mică ! Oh, pușlama mică ! îl salută el pe copil, îndreptîndu-și degetul spre năsucul lui.

Copilul, care pînă atunci păstrase o atitudine de indiferență pasivă față de fenomenele exterioare, își ridică mînuțele și-și mișcă degetele de la picioare, suflă făcînd balonașe la guriță și privi țintă spre deget, cu un zîmbet fermecător de ștremgar, ca și cum ar fi vrut să spună : „cunosc acest deget uriaș îndreptat spre mine, și are un haz pe care nimeni în afară de mine nu poate să-l vadă ; e bucuria mea tainică, pe care voi n-o puteți împărtăși“.

— E gata ceaiul ? întrebă Samuel, reluîndu-și gravitatea și ținuta obișnuită.

— Trebuie să-i dai puțin răgaz fetei să se dezbrace, zise Constance. O s-o punem să tragă masa de lingă foc, și copilul o să poată sta pe șal, pe covorașul din fața căminului, în timp ce o să ne bem ceaiul. Apoi, adresîndu-se copilului, în extaz : Și o să se joace cu jucăriile lui ; cu toate jucăriile lui cele frumoase !

— Știi că domnișoara Insull rămîne la ceai ?

Constance, cu capul aplecat asupra copilului, care forma o pată albă pe rochia ei cafenie, de casă, încuviință dînd din cap fără să spună nimic.

Samuel Povey, plimbîndu-se încoace și-ncolo, începuse să povestească amănunte din precipitata sa călătorie la Axe. Bătrîna doamnă Baines, după ce-și văzuse nepotul, se pregătea să părăsească această lume. Nu va mai exclama niciodată, pe tonul ei brusc de asprime binevoitoare : „Fleacuri !” Situația era foarte grea și nefericită, căci Constance nu-și putea părăsi copilul și n-ar fi vrut să riște o călătorie cu el la Axe, decît dacă ar fi fost absolut necesar. Abia îl înțarcase. În orice caz, Constance nu și-ar fi putut îngriji mama. Trebuia găsită o infirmieră. Domnul Povey descoperise una în persoana doamnei Gilchrist, a doua nevastă a unui fermier din Malpas, în Cheshire, a cărui primă nevastă fusese sora răposatului, John Baines. Toată încrederea pe care o aveau în doamna Gilchrist se datora lui Samuel Povey.

Doamna Baines se frămînta nespus din cauza Sophieiei, care de multă vreme nu mai dăduse un semn de viață. Samuel se duse pînă la Manchester și află precis de la rudele lui Scales că nu știau nimic despre cei doi. Nu se dusesese la Manchester anume pentru asta. Cam o dată la trei săptămîni, joia, trebuia să meargă la depozitele de mărfuri din Manchester ; dar pînă să găsească rudele lui Scales pierdu atîta timp și avu atîta bătaie de cap, încît ajunse în mod straniu la concluzia că se dusesese la Manchester într-o joi special pentru asta. Deși era foarte ocupat cu prăvălia, se repezea ori de cîte ori putea pînă la Axe și înapoi, neglijîndu-și treburile. Era bucuros să facă tot ce putea ; chiar dacă n-o făcea cu plăcere, conștiința sa tiranică l-ar fi forțat. Dar cu toate astea, se simțea virtuos, iar necazurile și oboseala și lipsa de somn îi intensificau acest sentiment de virtute.

— Aşa încît, dacă se va produce vreo schimbare neaşteptată, ne vor telegrafia, încheie el, adresîndu-se Constanței.

Ea își înălță capul. Aceste cuvinte, spuse în încheierea celor de mai înainte, o smulseră din visare ; o clipă, o văzu pe mama ei în agonie.

— Doar nu vrei să spui că... ? începuse ea, încercînd să risipească cumplita viziune, convînsă că realitatea nu o justifică.

— Fată dragă, zise Samuel, cu capul vîjiindu-i, cu ochii scînteietori și conștient de o încordare intensă a fiecărui nerv din trup, vreau să spun doar că dacă se va produce vreo schimbare, ne vor telegrafia.

În timp ce beau ceaiul, Samuel stînd în fața soției sale și domnișoara Insull aproape lipită de perete (din cauză că masa fusese mutată), copilul se tîra în patru labe pe covorașul din fața căminului, peste care fusese întins un șal mare și moale de lînă, ce aparținuse cîndva bunicii sale. Nu avea nici griji, nici răspunderi. Șalul era atît de vast, încît nu putea să deslușească limpede ce se afla dincolo de hotarele lui. Mai erau acolo o minge de cauciuc, o păpușă de cauciuc, o jucărie zdrăngănită și Fan. Își amintea vag de cele patru obiecte, cu proprietățile lor respective. Și focul era un vechi prieten. Înceerca uneori să-l atingă, dar un grilaj mare și strălucitor se afla mereu între ei. Nu trecuse o zi, de zece luni, fără să facă experiențe pe acest univers mișcător, în care doar el rămînea ferm și staționar. Experiențele le făcea din simplu amuzament — dar în ceea ce privește hrana, era serios. În ultima vreme, comportarea universului în privința hranei sale îl cam nedumerise, ba chiar îl enervase. În orice caz, copilul avea o dispoziție veselă, uitînd repede ceea ce îl nemulțumea. Și atîta vreme cît universul continua să-și îndeplinească unicul țel — acela de mecanism care să-i satisfacă, oarecum, dorințele imperioase — nu era dispus să protesteze. Privi la flăcări

și rise, și rise apoi iar pentru că răsese. Împinse mingea și se răsuci după ea, și o prinse cu siguranța pe care o dă practica. Încercă să înghită păpușa, și abia după ce încercă de câteva ori, își aminti de eșecul eforturilor anterioare și, plin de filozofie, încetă. Se rostogoli cu o izbitură teribilă, cu brațele și picioarele în sus spre coasta ca un munte a uriașei Fan, și se agăță de urechea ei. Dar uriașa prezență a lui Fan se ridică și dispăru de lângă el, care o dădu pe dată uitării. Apucă păpușa și încercă iar s-o înghită, apoi repetă exercițiul de îndemnare cu mingea. În clipa aceea zări din nou focul și rise. Și astfel exista el de secole : fără răspunderi, fără dorințe ; și șalul era vast cît lumea. Deasupra lui se desfășurau operațiuni uriașe. Giganții se mișcau încoace și-ncolo. Vase mari erau duse, și apăreau cărți mari ; glasure profunde răsunau în spațiul de dincolo de șal. Dar el rămânea nepăsător. În cele din urmă observă o față care privea în jos spre el. O recunosc, și imediat fu conștient de o senzație neplăcută în stomac ; o îndură vreo jumătate de secol, și apoi scoase un mic strigăt. Viața își recăpătase seriozitatea.

— Alpaca neagră. Calitatea a doua. Lățime 20, în total 22 de yarzi, citi domnișoara Insull dintr-un registru mare.

Împreună cu domnul Povey, verifica stocurile.

Domnul Povey repetă :

— Alpaca neagră, calitatea a doua. Lățime 20, în total 22 yarzi. Mai sînt încă zece minute.

Zise aceasta după ce se uitase la ceas.

— Da ? făcu Constance, știind prea bine că mai erau zece minute.

Copilul nu bănuia că un zeu invizibil, pe nume Samuel Povey, căruia nu-i scăpa nimic și care putea face mai multe lucruri deodată, îi controla universul de la o distanță nebănuită. Neștiutor, copilul plîngea, convins că nu există nici un zeu.

Întărcarea lui ajunsese în stadiul la care un copil chiar că nu mai știe ce va urma. Necazul începuse exact la trei luni după primul dinte — aceasta fiind regula zeilor — și devenise din ce în ce mai supărător. Abia se obișnuia cu un fenomen nou, că acesta înceta în chip misterios, și unul vechi, pe care îl uitase cu desăvîrșire, îi lua locul. În după-amiaza asta fu alăptat de mama lui, dar nu înainte de a încerca prosteste să-l distragă de la lucrurile serioase ale vieții, cu ajutorul unor fleacuri de care era sătul. Totuși, o dată la sînul ei bogat, ierta și uita totul. Prefera sînul ei simplu și firesc invențiilor mai moderne. Și nu avea nici rușine, nici modestie. Și nici mama lui. Era un ospăț indecent, la care tatăl și domnișoara Insull trebuiau să asiste. Dar tatălui îi era rușine. Samuel ar fi preferat ca, deoarece domnișoara Insull se oferise singură să rămînă în prăvălie joia după-amiază, și deoarece în prăvălie era frig, rotația convenită să fi adus la ora cinci și jumătate biberonul și nu sînul mamei. Era un părinte plin de bun-simț, care se scuza în fața lumii, dispus mai curînd să stea la o parte și să spună că n-are nici un amestec în treaba asta; și îi dispăcea sincer ca un străin să asiste la scena intimă cînd soția lui îl hrănea pe copilul lui. Mai ales domnișoara Insull — fata asta bătrînă, sclifosită, negricioasă și mustăcioasă! N-ar fi spus chiar că era o jignire adusă domnișoarei Insull să o silească să asiste la această scenă, dar, după părerea lui, nici nu era departe de așa ceva.

Constance oferi cu blîndețe copilului sînul cu primitivismul inconștient al unei tinere mame și, în timp ce copilul suga, prin minte îi zburau gînduri despre mama ei, ca niște forme vagi peste oceanul adînc de mulțumire din sinea ei. Boala mamei ei era ceva nefiresc, pe cînd copilul era, poate pentru prima dată, ceva cu totul firesc în conștiința ei. Copilul era ceva ce putea fi tulburat, nu ceva care tulbura. Ce schimbare! Ce schimbare, care păruse cu neputință, pînă cînd nu se înfăptuise pe deplin!

Cu luni de zile înainte de a naște, Constance se gîndise la teribila răsturnare ce avea să vină — la ceas de noapte ori în alte ceasuri de răgaz. Nu se lăsase pradă gîndurilor, prosteste : prin firea ei era prea chibzuită, prea echilibrată pentru așa ceva ; dar avusese clipe fugare de spaimă, cînd se părea că-i fuge pămîntul de sub picioare și vedea în imaginație ce o aștepta. Clipe doar ! De obicei putea să joace de minune comedia calmului plin de înțelepciune. Apoi sorocul se apropie. Și ea continua să zîmbească, și Samuel zîmbea și el. Dar pregătirile, meticuloase, complicate, pline de noutate, le dezmințeau zîmbetele. Hotărîrea fermă de a o ține pe doamna Baines, cu sau fără scrupule, departe de Bursley pînă cînd totul se va sfîrși, le dezmințea zîmbetele. Și-apoi, primele dureri, ascuțite, cumplite, crude, vestind tortura nașterii ! Dar după ce încetară, zîmbi din nou, palid. Era în pat, cu senzația că întreaga casă era răscolită și dezorganizată, fără speranță de îndreptare. Și doctorul intră în odaie. Îi zîmbi doctorului cu un aer de scuză, prosteste, ca și cum ar fi vrut să spună : „Toate ajungem aici. Iată-mă și pe mine.“ Era calmă pe dinafară. Oh, dar ce gheară de spaimă cumplită o sfișia pe dinăuntru ! „Sînt pe marginea prăpastiei, își spunea în gînd ; într-o clipă am să mă prăbușesc.“ Și apoi durerile — nu doar niște crainici, ci hoardele nimicitoare, nesfîrșite, dezlănțuind groaza pe măsură ce se prăvăleau peste ea. Și totuși putea să se gîndească, foarte limpede : „Acum durerile sînt în toi. Asta e groaza la care nu îndrăzneam să mă gîndesc. Viața mi-e în cumpănă. S-ar putea să nu mă mai scol niciodată. Așa a fost să fie. Părea că nu se va întîmpla, că asta nu e pentru mine. Dar pînă la urmă a ajuns să mi se întîmple !“

Ah ! Cineva îi vîri din nou capătul răsucit al unui prosop în mînă — căci îl scăpase ; și trase, trase de el, cît să rupă un odgon. Și apoi, țipă. Era un țipăt care cerea îndurare. Cineva trebuia s-o ajute, nu puteau s-o

lase așa. Murea. Sufletul o părăsea. Și era singură, și spaima o cuprinse, în mijlocul unui cataclism care întreccea de o mie de ori în grozăvie tot ce-și imaginase despre groaza cea mai cumplită. „Nu pot să îndur, gândi ea disperată. Nu se poate să mi se ceară să îndur asta!“ Și-apoi plinse; înfrintă, terorizată, distrusă și sfirtecăță. Nici vorbă nu mai era acum de rațiune! Nici vorbă de stăpînire! Nici vorbă de demnitate! Nu mai era decît o victimă redusă la stadiul primar! Și apoi, supremul spasm nesfîrșit, în timpul căruia își dădu sufletul și își luă rămas bun de la propria-i ființă...

Zăcea destinsă în patul moale; potolită, lipsită de vlagă, cu fericirea formînd o crustă subțire peste lava chinului și a fricii ei. Lîngă ea se afla ființa care-și croise drum din ea, fără milă; misterioasa făptură care răscolind totul se arăta în lumina dimineții. Curioasă înfățișare! Altfel decît oricare copil pe care-l văzuse pînă atunci; roșu, zbîrcit, cufundat în lumea lui! Dar — pentru un motiv pe care nu căută să-l cerceteze — îl învălui într-o imensă tandrețe.

Sam era lîngă pat, dar nu-l vedea. Se simțea atît de bine, dar fără pic de vlagă în ea, încît nu putea să-și miște capul ori să-l roage să vină mai aproape ca să-l vadă. Trebuia să aștepte pînă va veni el.

După-amiază doctorul reveni și, spre uimirea ei, îi spuse că fusese o naștere ideală. Se simțea prea obosită ca să-l ocărasească spunîndu-i că-i un bătrîn nesăbuit, orb și crud. Dar ea știa ce știa. „Nimeni nu va bănuî vreodată, gândi ea, nimeni n-ar putea bănuî vreodată prin ce-am trecut! Puteți să spuneți ce vreți. Acum știu.“

Treptat, luă din nou cunoștință de gospodăria ei, observînd că era răvășită de sus pînă jos, și că atunci cînd va veni timpul să se ocupe de ea, nu va fi în stare să știe de unde să înceapă, chiar presupunînd că copilul nu-i va absorbi întreaga atenție. Perspectiva o înspăimînta. Apoi vru să se scoale. Apoi se sculă. Ce lovitură pentru

increderea în sine ! Se întoarse în pat ca un iepuraș speriat în vizuina lui, bucuroasă, bucuroasă să se afle din nou pe pernele moi. Își spuse : „Și totuși, va veni timpul când am să cobor, am să umblu și am să mă întâlnesc cu oameni, am să gătesc și am să supraveghez raionul de galanterie“. Ei bine, a venit — cu excepția faptului că renunțase la raionul de galanterie în favoarea domnișoarei Insull — dar nu mai era același lucru. Nu, cu totul altfel ! Copilul impingea totul pe alt plan. Era un intrus teribil ; nici o clipă din vechea ei viață de toate zilele nu mai rămăsese ; el nu voia să admită nici un compromis. Dacă și-ar fi întors o clipă ochii de la el, s-ar fi putut să se prăpădească și să-l piardă pe vecie !

Și acum, liniștită și cuminte, îi dădea să sugă în prezența domnișoarei Insull. Se obișnuise cu importanța pruncului, cu fragilitatea organismului lui, cu faptul că se trezea de două ori pe noapte, că trebuia să ia mereu în greutate. Cît despre ea, se întremase. Spasmele convulsive, care timp de șase luni îi tulburaseră odihna, dispăruseră cu totul. Condiția ei de mamă era normală, iar copilul era atît de normal încît nu mai putea concepe casa fără el.

! Totul în zece luni !

După ce puse copilul pentru noapte în pătuțul lui, coborî scările și-i găsi pe domnișoara Insull și pe Samuel lucrînd, mai intens ca oricînd — acum însă la adunarea sumelor. Se așeză, lăsînd deschisă ușa de la picioarele scărilor. Avea în mînă bonețica pe care o broda. Și în timp ce domnișoara Insull și cu Samuel combinau lire sterline, șilingi și pence, șoptind repede cifrele, se aplecă asupra lucrului delicat, intim și anevoios, trăgînd acul cu o precizie înceată. Deodată își înălță capul și ascultă.

— Scuzați-mă, zise domnișoara Insull, dar cred că aud un plinset de copil.

— Și cu doi fac opt, și cu trei fac unsprezece... Trebuie să plîngă, zise domnul Povey, repede, fără să-și ridice ochii.

Constance și cu Samuel nu obișnuiau să discute viața lor domestică nici măcar cu domnișoara Insull ; dar Constance, ca mamă, simți nevoia să se justifice.

— Nu-i lipsește nimic, zise Constance. Plînge doar fiindcă își închipuie că l-am neglijat. Și socotim că e bine să se învețe de mic.

— Ce multă dreptate aveți ! zise domnișoara Insull. Doi, și țin trei.

Dar plînsul, îndepărtat, slab, îndirjit, jalnic, continuă cu încăpăținare. Dură vreo jumătate de oră. Constance nu mai putea să-și vadă de lucru. Plînsul îi distrugea voința, îi dizolva judecata.

Fără un cuvînt se furișă în sus pe scări, după ce lăsase cu grijă bonețica pe balanșorul în care șezuse.

Domnul Povey șovăi o clipă și apoi se repezi în urma ei, sperînd-o pe Fan. Închise ușa în urma lui, dar Fan reuși să se strecoare după el. O văzu pe Constance cu mîna pe ușa dormitorului.

— Fată dragă, protestă el, stăpînindu-se. Ce vrei să faci ?

— Ascult doar, zise Constance.

— Fii rezonabilă și vino jos.

Vorbea cu glas scăzut, abia reușind să-și ascundă enervarea și mergînd în vîrfurile picioarelor pe coridor către ea, pînă la cele două trepte de dincolo de becul de gaz. Fan îl urmă, dînd din coadă în așteptare.

— Dar dacă nu se simte bine ? sugerează Constance.

— Prostii ! exclamă domnul Povey, disprețuitor. Îți amintești ce s-a întîmplat aseară și ce-ai spus ?

Discuția continuă, cei doi înăbușîndu-și glasurile pînă la o falsă asemănare cu amabilitatea, acolo în coridorul îngust. Fan, dezamăgită, încetă să mai dea din coadă și se îndepărtă. Plînsul copilului, dincolo de ușă, crescuse

pină ce ajunsese un misterios urlet de disperare, încît Constance simți că i se rupe inima : ar fi putut să treacă prin foc ca să ajungă la copil. Dar voința domnului Povey o reținu în loc. Se răzvrăți, minioasă, rănită, iritată. Nici urmă de judecată sănătoasă, de îngăduință reciprocă, la această pereche înfierbîntată. Fără îndoială că discuția s-ar fi sfîrșit printr-o ceartă, că Samuel s-ar fi încruntat la ea într-o furie oarbă, și ar fi rămas despărțiți de o prăpastie fără fund, dacă domnișoara Insull n-ar fi năvălit, în mod surprinzător, pe scări în sus.

Domnul Povey se întoarse spre ea, înghițindu-și simțămintele.

— O telegramă ! zise domnișoara Insull. Dirigintele poștei în persoană a adus-o...

— Cum ? Domnul Derry ? întrebă Samuel, deschizînd telegrama cu un aer important.

— Da. Zicea că era prea tirziu ca s-o mai predea cu toate formele. Și cum părea ceva important...

Samuel o parcursese și dădu cu gravitate din cap ; apoi i-o înmînă soției sale. Acesteia îi dădură lacrimile.

— Îl iau pe vărul Daniel să mă ducă cu trăsura imediat, zise Samuel, stăpîn pe sine și pe situație.

— N-ar fi mai bine să închiriezi una ? sugeră Constance, care avea prejudecăți împotriva lui Daniel.

Domnul Povey clătină din cap.

— Singur s-a oferit, răspunse el. Nu pot să-l refuz.

— Pune-ți paltonul gros, dragul meu, zise Constance ca într-un vis, coborînd o dată cu el.

— Sper că nu e..., începu domnișoara Insull, și se întrepruruse.

— Ba da, domnișoară Insull, zise Samuel apăsător.

În mai puțin de un minut plecase.

Constance alergă în sus pe scări. Dar plinsul încetase. Încet, încet, răsuci clanța și se furișă în odaie. O lămpiță de noapte arunca umbre mari pe mobila grea de mahon și peste ripsul roșu, cu ciucuri, din odaia aceea cu dra-

periile trase. Între pat și canapea (pe care era așezată noua biblie a lui Samuel, cumpărată de curînd) se zărea în umbră pătuțul copilului. Constance luă lămpița și se furișă lingă pat. Da, în sfîrșit adormise. Primejdia morții care pîdea departe îi domolise îndărătnicia. Soarta era aceea care îl silise să tacă. Cît de fraged și delicat era obrazul acela ud de lacrimi ! Cît de plăpîndă era minuța încheștată ! În Constance, durerea și bucuria se uniră într-un chip aproape mistic:

II

Salonul era plin de musafiri, în haine de ceremonie. Era tot vechiul salon, de curînd aranjat însă cu cea mai frumoasă mobilă victoriană adusă din casa răposatei mămătuși Harriet din Axe ; două etajere, o bibliotecă mare, o superbă masă lucioasă, masivă de n-o puteai ridica, precum și scaune și fotolii cu picioarele răsucite ! Mobila care fusese mai înainte în salon era acum jos, în salonaș, făcîndu-l să arate mai impozant. Întreaga casă respira belșugul ; era ghiftuită cu un lux calm, reținut ; pînă și cele mai mărunte obiecte, prin colțurile cele mai modeste, erau ceea ce doamna Baines ar fi caracterizat drept „bune“. Constance și Samuel preluaseră jumătate din averea mămătușii Harriet și jumătate din cea a doamnei Baines ; cealaltă jumătate se acumula pentru o Sophie ipotetică, domnul Critchlow fiind administratorul ei. Negoțul continua să prospere. Oamenii știau că Samuel Povey cumpăra imobile. Totuși Samuel și Constance nu-și făcuseră prieteni ; sau, după cum obișnuia să se spună în cele Cinci Orașe, „nu se afirmaseră pe plan social“ ; deși se afirmau așa cum se cuvine pe listele de subscripție. Se păstrau doar pentru ei. Oaspeții de acum nu erau oaspeții lor : erau oaspeții lui Cyril.

Copilul fusese botezat Samuel, întrucît Constance dorese să poarte numele tatălui lui, și Cyril fiindcă tatăl lui disprețuia în sinea sa numele de Samuel ; și i se spunea Cyril ; „domnișorul Cyril“ de către Amy, urmașa definitivă a lui Maggie. Gîndurile Constancei se îndreptau spre Cyril tot timpul cît era trează. Tatăl său, cînd nu punea la cale bunăstarea lui Cyril, cîștiga bani al căror unic scop nu era altul decît bunăstarea lui Cyril. Cyril era pivotul casei ; fiecare dorință se îndrepta tot spre Cyril. Prăvălia exista acum exclusiv pentru el. Și casele pe care Samuel le cumpăra prin tratative, sau licitații, cu o înfățișare rușinată — într-un fel erau destinate tot lui Cyril. Samuel și Constance încetaseră de a mai fi ființe independente ; nu se gîndeau niciodată la ei înșiși altfel decît ca părinți ai lui Cyril.

În orice caz, nu-și dădeau seama de asta pe deplin. Dacă cineva i-ar fi acuzat că au o idee fixă, ar fi zîmbit siguri de bunul lor simț și de echilibrul lor mintal. Cu toate astea, trăiau pentru o singură idee. Instinctiv, ascundeau lucrul acesta cît puteau mai mult. Nu-l recunoșteau nici față de ei înșiși. Samuel, într-adevăr, spunea adesea : „Copilul ăsta nu-i totul. Trebuie ținut la locul lui.“ Constance îl învăța să-și respecte tatăl, ca fiind persoana cea mai importantă din casă. Iar Samuel îl învăța să-și respecte mama, ca fiind persoana cea mai importantă din casă. Făceau totul ca să-l convingă că nu înseamnă nimic, că trebuia să fie foarte mulțumit că există. Dar copilul își cunoștea perfect importanța. Știa că întreg orașul era al lui. Știa că părinții lui se amăgeau singuri. Chiar și atunci cînd îl pedepseau, știa că o făceau numai pentru că era atît de important. Firește, nu le spuse niciodată părinților săi ce știa ; o înțelepciune elementară îl îndemna să păstreze secretul pentru sine.

Avea patru ani și jumătate și era negricios ca tatăl său ; frumos ca mătușă-sa ; înalt pentru vîrsta lui ;

nici una din trăsăturile lui nu semăna cu trăsăturile mamei, dar uneori „avea aerul ei“. De la exprimarea capricioasă a citorva sunete nearticulate, și apoi a citorva monosilabe numind lucruri concrete și dorințe precise, dobîndise treptat o uimitoare stăpînire idiomatică a celei mai dificile dintre limbile germanice ; nu exista nimic ce n-ar fi putut exprima. Știa să meargă și să alerge, era plin de cunoștințe exacte despre Dumnezeu și nu avea nici o îndoială în legătură cu slăbiciunea pe care o zeitate minoră numită Iisus o avea pentru el.

Petrecerea de acum fusese ideea maică-si. Tatăl, după ce mai întîi se împotrivise, se declarase pînă la urmă de acord, spunînd însă că dacă aveau de gînd s-o facă, atunci trebuiau s-o facă bine, și-și desfășurase întregul spirit de organizare. Cyril acceptase mai întîi ideea — doar o acceptase ; dar pe măsură ce se apropia ziua și pregătirile se înteeau, ajunsese să o aștepte cu plăcere, și apoi cu entuziasm. Cînd taică-său îl dusesese în prăvălia lui Daniel Povey de peste drum, ca să aleagă prăjiturile, dovedise prin șovăieli solemne, greu de satisfăcut, cu cită seriozitate privea petrecerea.

Firește, trebuia să aibă loc într-o joi după-amiază. Era vară, anotimp potrivit pentru toalete deschise și ușoare. Cei opt copii așezați în jurul uriașei mese a mătușii Harriet străluceau ca soarele. Nici șervețelele, aduse special de Constance, nu puteau umbri bogăția și profunzimea de dantelă albă și broderie. Nici cînd la vreo altă vîrstă copiii dichisiți din cele Cinci Orașe nu sînt atît de dichisiți ca la patru sau cinci ani. Săptămîni de trudă, atîta gaz consumat, nopți întregi pierdute stricînd ochii și sănătatea, pentru confecționarea unei singure rochițe — pe care o linguriță de dulceață o distruge în zece secunde ! Așa era în vremurile acelea vechi ; și așa e și astăzi. Oaspeții lui Cyril aveau între patru și șase ani, fiind în general mai mari decît gazda lor ; păcat, căci asta îi știrbea din importanță ; dar pînă la patru

ani manierele unui copil, chiar și cele ce dovedesc bună-cuviință obișnuită, sînt mult prea nestătornice pentru o petrecere respectabilă.

De jur-împrejurul mesei se aflau oameni în vîrstă, în majoritate doamne ; tot în hainele cele mai bune, căci se întilneau unii cu alții. Constance își pusese o rochie nouă de mătase stacojie ; la sfîrșitul perioadei de doliu după moartea doamnei Baines, abandonase definitiv negrul pe care, din pricina îndatoririlor ei în prăvălie, îl purtase neîncetat de la șaisprezece ani pînă la cîteva luni după nașterea lui Cyril ; acum nu se mai ducea în magazin decît întîmplător, pentru scurte vizite de inspecție. Era încă destul de grasă ; acela care-i distrusese silueta era așezat în capul mesei. Samuel se aținea pe lîngă ea ; era singurul bărbat, pînă cînd, spre uimirea tuturor, apăru și domnul Critchlow : printre invitați se găsea și o nepoțică a domnului Critchlow. Samuel, chiar dacă nu-și pusese hainele cele mai bune, nu venise însă nici în costumul de toate zilele. Cu plastronul plisat, plin cu volănașe, cu cravata-i mică și neagră, cu barbișonul negru sub figura-i oacheșă, arăta foarte nervos și stîngaci. Nu era obișnuit cu petrecerile. Nici Constance ; dar bunăvoința-i în-născută, care apărea mereu la suprafața calmă a personalității ei, făcea imposibilă orice fel de stinghereală. Domnișoara Insull era și ea de față, în costumul negru de prăvălie, „ca să dea ajutor“. În sfîrșit, mai era și Amy care, o dată cu trecerea anilor, luase cu încetul înfățișarea de slugă credincioasă, deși nu avea decît douăzeci și trei de ani. O fată urîță, necioplită, onestă, cu idei convenabile despre ce i se cuvine și ce nu ! Căci se trezea devreme și se culca tîrziu, ca să izbutească să iasă măcar un ceas la plimbare cu domnișorul Cyril ; iar dacă i se îngăduia să-l culce pe domnișorul Cyril, era într-adevăr cea mai mare fericire a ei !

Toți acești oameni în vîrstă își virau neîncetat brațele printre copiii gătiți din jurul mesei încărcate ; luînd lin-

— gurițe primejdioase din cești și punându-le în farfurioare, înlocuind farfuriile, servind prăjiturile, întinzînd marmeladă, șoptind mîngîieri, explicații și sfaturi cumînți. Domnul Critchlow, alb acum ca neaua dar încă ținîndu-se drept, spuse că era „o hărmălaie nostimă“, și pufni pe nas. Cu toate că fereastra era întredeschisă, se simțea mireasma aceea specifică pe care o emană copiii mici. Cîte o mamă, lipindu-și nasul de trupșorul înveșmîntat în dantelă ca să șoptească ceva, inhala cu emoție voluptoasă această mireasmă dulce.

Cyril, tot îngrijindu-se de cerințele trupului, se simțea într-o dispoziție ce se apropia de ideal. Mîndru și radios, combina buna-cuviință cu un anumit aer de superioritate subtilă. Ochii-i strălucitori și felul cum răzuia marmelada cu o linguriță păreau să spună : „Eu sînt regele acestei petreceri. Petrecerea e dată în cinstea mea. O știu. Cu toții o știm. Totuși, am să mă prefac că sintem egali, voi și cu mine.“ Îi povestea nu-știu-ce despre cărțile lui cu poze tinerei din dreapta, pe nume Jennie — de patru ani — palidă și drăguță, regina serii de fapt, și nepoțica domnului Critchlow. Farmecul băiatului era indiscutabil ; putea lua chiar un aer aristocratic. Ce tablou încîntător ofereau Cyril și Jennie ; cit de fragezi, gingași și copilăroși erau în timp ce stăteau pe pernele și cărțile clădite pe scaune, cu ciorapii albi și pantofiorii negri bălăbănindu-se departe de podea ; și totuși cît de bătrîni, și independenți ! Și cei doi nu erau decît un rezumat al întregii mese. Întreaga masă era scăldată în farmecul și misterul anilor tineri ; gingășia neajutorată, formele delicate, eleganța sfioasă, instinctele care nu știu încă ce e rușinea, sufletele care se trezesc la viață, revărsau farmecul lor asupra mesei. Constance și Samuel se simțeau nespūs de mulțumiți ; lăudîndu-i pe copiii celorlalți, dar cu rezerva că, firește, Cyril era „hors con-

cours" ¹. În clipa aceea, amindoi erau incredințați că Cyril era, într-un fel subtil pe care-l simțeau dar nu-l puteau defini, superior tuturor celorlalți copii.

Cineva, vreo rudă a unuia dintre musafiri, vrînd să se afle în treabă, începu să-i servească cu o prăjitură cu coajă cafenie, cu glazură de nucă de cocos și miez galben presărat cu bobite roșii. Nu era o prăjitură de o splendoare care să bată la ochi, o prăjitură căreia un copil obișnuit i-ar putea da o importanță deosebită, ci o banală prăjitură bună ! Cine să fi bănuیت că, în ochii lui Cyril, era prăjitura prăjiturilor ? El fusese cel care stăruise pe lingă taică-său s-o cumpere de la cofetăria vărului Daniel, și poate că Samuel ar fi trebuit să ghi-cească că pentru Cyril prăjitura era licărirea pe care un spirit înfocat ar fi urmat-o și în pustiu. Dar Samuel nu era un observator atent și nu avea nici imaginație. Constance știa doar că Cyril pomenise de vreo două ori de prăjitura aceea. Acum, soarta făcu astfel încît prăjitura să aibă succes, recomandată stăruitor și de ruda care se afla în treabă ; aceasta, nechibzuită, fără să bănuiască pe ce vulcan pășea, îi lauda calitățile cu un entuziasm afectat. Un băiețaș luă două felii, cîte o felie în fiecare mînă, dar cum era chiar băiețașul cucoanei ce se apucase să împartă prăjitura, aceasta protestă, arătîndu-se indignată de atîta lăcomie. La care Constance și Samuel interveniră pe dată, jurîndu-se cu zimbete angelice că nimic nu putea fi mai desăvîrșit ca purtarea dragălașului băiețaș care luase două felii de prăjitură. Pînă la urmă, tocmai zarva creată îi atrase lui Cyril atenția asupra dispariției rapide a prăjiturii prăjiturilor. Pe fața lui, mîndria calmă făcu brusc loc unei neliniști pline de groază. Ochii îi ieșiră din orbite. Gurița lui mică se făcu botișor, buzele i se lungiră tot mai mult. Nu mai avea nimic omenesc în el ; era un tigru mîncător-de-prăjituri căruia

¹ În afara concursului, datorită unei calități superioare celorlalți.

i se lua prada. Dar nimeni nu-l observă. Cucoana care se afla în treabă o convinsese pe Jennie să ia ultima felie, destul de subțire, din prăjitură.

Deodată, cu toții îl văzură pe Cyril, căci scoase un urlat. Nu era strigătul disperat al celui ce-și vede visul frumos sfărîmîndu-i-se la picioare; era strigătul unui spirit puternic și dominator cuprins de furie. Urlînd, se întoarse spre Jennie și se repezi la felia de prăjitură. Neobișnuită cu o asemenea purtare din partea gazdelor, și fiind pe deasupra și o viitoare frumusețe care știa să-i pună pe oameni la locul lor, Jennie își apără prăjitura. La urma urmei, nici măcar nu luase două felii. Cyril o lovi peste ochi, îi smulse prăjitura și o îndesă aproape toată în gura-i enormă. Dar n-o putu înghiți, nici măcar mesteca, căci gîtlejul îi era țeapăn și încheștat. Așa încît prăjitura îi rămase afară, în timp ce lacrimile îi picurau pe ea. Ce situație îngrozitoare! Jennie plîngea cît o ținea gura, și încă vreo doi copii i se alăturară, din simpatie, în timp ce ceilalți continuau să mănînce liniștiți, netulburați de groaza ce-i încremenise pe vîrstnici.

O gazdă să smulgă mîncarea din fața oaspetelui! O gazdă să lovească un oaspete! Un băiat să lovească o fetiță!

Constance îl smulse pe Cyril de pe scaun și fugi cu el în odaia lui (fosta odaie a lui Samuel), unde îl plesni peste mînă, spunîndu-i că e un băiat rău și obraznic, și că nici nu vrea să se gîndească la ce o să zică taică-său. Îi scoase prăjitura — atît cît reuși să scoată — din gură, și apoi îl lăsă acolo, pe pat. Micuța Jennie era încă în-lăcrimată atunci cînd Constance, roșie ca focul și încercînd să zîmbească, se întoarse în salon. Jennie nu putea fi potolită. Din fericire mama fetei (fiind pe cale să-i dăruiască un frățior — spera ea), nu era de față. Domnișoara Insull, care făgăduise s-o ducă pe Jennie acasă, zise că e mai bine să plece cu ea. Domnul Critchlow, într-o dispoziție extrem de batjocoritoare, se oferă să se

ducă și el ; așa că plecară tustrei, copleșiți de dragostea și scuzele Constancei. Apoi toți căutară să se prefacă, și chiar și o spuseră cu glas tare, că toată întimplarea era un fleac, că e ceva obișnuit la petrecerile copiilor. Și mamele copiilașilor declarară solemn că Cyril era o scumpete de băiat și că, zău, doamna Povey nu trebuie să...

Dar încercările de a menține aparențele fură sortite eșecului.

O invitată de vîrstă matusalemică, o fetiță de aproape opt ani, traversă odaia pînă în locul unde se afla Constance și zise cu glas tare, confidențial și înfumurat :

— Cyril a fost un băiat rău, nu-i așa, doamnă Povey ?

Stîngăcia copiilor este uneori tragică.

Ceva, mai tîrziu, ghemotoacele pufoase se porniră prelingîndu-se pe scări în jos, prin salonaș și, de acolo, pe King Street. Iar Constance primi multe complimente pentru petrecerea dată, și diverse rugămînți ca drăguțul de Cyril să fie iertat.

— Mi s-a părut mie, sau ai spus că băiatul e în odaia lui ? vorbi Samuel către Constance, intrînd în salonaș, după ce ultimul oaspete plecase ; fiecare din ei ocolea privirea celuilalt.

— Da, nu-i acolo ?

— Nu.

— Pușlamaua mică ! („Pușlama“, o încercare de a glumi, de a minimaliza fărădelegea pușlamalei !). Cred că s-a dus după Amy.

Și, apropiindu-se de balustrada scării care ducea spre bucătărie, strigă :

— Amy, domnișorul Cyril e acolo ?

— Domnișorul Cyril ? Nu, coniță. Era în salonaș adineuri, cînd au început copiii să plece. I-am zis să se ducă sus și să fie cumînte.

În primele clipe, lui Samuel și Constancei nici nu le-a trecut prin cap că Cyril ar putea să lipsească, că s-ar

putea să nu se afle în casă. Dar o dată înfiripată în suflet, bănuiala deveni curind certitudine. Amy, luată la întrebări, izbucni în lacrimi, recunoscînd că uşa laterală s-ar fi putut să fi fost deschisă atunci cînd, după ce ieşiseră primii copii, făcuse imprudenţa criminală să-l lase pe Cyril singur în salonaş, şi ea coborîse o clipă în bucătărie. Se lăsa seara. Amy îl şi vedea pe bietul copiluş nevinovat rătăcind toată noaptea pe străzile pustii ale marelui oraş. O viziune asemănătoare, cu amănunte precise — canale, roţi de tramvai şi guri de pivniţă, o tortură şi pe Constance. Samuel încercă să le liniştească, spunînd că în nici un caz nu putuse să ajungă departe şi că oricum va fi recunoscut şi adus acasă. „Da, fireşte, o convingea bunul-simţ pe Constance. Dar dacă...”

Toţi trei cercetară din nou întreaga casă. Pe cînd erau în salon (aflat într-o stare jalnică de dezordine), Amy exclamă :

— Conaşule, uite crainicul comunal care tocmai trece strada. N-ar fi mai bine să-l puneţi să strige ?

— Fugi şi opreşte-l, porunci Constance.

Şi Amy fugi.

Samuel şi bătrînul crainic se sfătuiră la uşa laterală, femeile stînd la o parte.

— Da' nu pot să fac strigări fără clopot. vorbi tărăgănat crainicul, tot trăgînd şi netezindu-şi uniforma jerpelită. Şi clopotu-i acasă. Tre' să mă duc s-aduc clopotu'. Scriţi numele pe-o bucat' de hîrtie, şi mă duc acu' după clopot. Nime' nu m-ascultă dacă n-am clopot.

Şi astfel a fost Cyril eroul strigărilor.

— Amy, zise Constance cînd rămaseră singure, n-are rost să stai aici smiorcăindu-te. Apucă-te de treabă şi fă curăţenie în salon ! Copilul o să fie găsit îndată. Stăpînul tău s-a dus şi el.

Curajoase cuvinte ! Constance se apucă să dea ajutor în salon şi în bucătărie. Ce să-i faci ! Asta-i soarta femeilor în marile crize. Vasele trebuiau spălate.

La foarte scurt timp după aceea, Samuel Povey intră în bucătărie venind din coridorul de la subsol care trecea pe lângă cele două pivnițe, ducea în curte și de acolo în Brougham Street. Ținea în brațe un ghemotoc negru, murdar, care fusese cândva un Cyril alb și curat.

Constance scoase un țipăt. Putea să-și dea friu liber simțămintelor, deoarece Amy tocmai urcase pînă sus.

— Nu te apropia ! strigă domnul Povey. Nu poate fi atins.

Și domnul Povey vru să treacă mai departe, ignorînd-o pe mamă.

— Unde l-ai găsit ?

— În pivnița din fund, zise domnul Povey, silit în cele din urmă să se oprească. A fost acolo cu mine ieri, și m-am gîndit că poate s-a dus din nou.

— Cum ! Pe întuneric ?

— A aprins o luminare, dacă vrei să știi ! Lăsasem acolo un sfeșnic și o cutie de chibrituri, fiindcă mai aveam puțină treabă cu rafturile acelea.

— Ei bine ! murmură Constance. Nu-mi pot imagina cum de-a avut curajul să se ducă acolo singur !

— Nu poți ? zise domnul Povey, cu cinism. Eu pot. A făcut-o pur și simplu ca să ne sperie.

— Oh, Cyril ! îl muștră Constance pe copil. Cyril !

Copilul nu arată nici un fel de emoție. Chipul îi era o enigmă. Ar fi putut ascunde supărare, ori simplă indiferență nesimțitoare, ori o totală inconștiență a păcatului.

— Dă-mi-l mie, zise Constance.

— Mă ocup eu de el în seara asta, vorbi Samuel cu un aer îndîrjit.

— Dar nu poți să-l speli, zise Constance, ușurarea ei făcînd loc temerilor.

— De ce nu ? întrebă domnul Povey, și porni mai departe.

— Dar, Sam ..

— Mă ocup eu de el, ți-am spus ! repetă domnul Povey, amenințător.

— Dar ce-ai de gînd să faci ? întrebă Constance cu teamă.

— Ei bine, zise domnul Povey, trebuie lămurită treaba asta, nu ?

Și porni pe scară în sus. Constance îl ajunse din urmă la ușa odăii lui Cyril. Domnul Povey nu așteptă ca ea să vorbească. Ochii îi aruncau fulgere.

— Ascultă aici ! o preveni el autoritar. Șterge-o imediat jos, mamă !

Și dispăru în odaie, cu victima abjectă și neajutorată.

O clipă mai tîrziu scoase capul pe ușă : Constance nu-i dăduse ascultare. Ieși pe coridor și închise ușa, ca băiatul să nu poată auzi ce-i spunea.

— Te rog să faci cum îți spun, șuieră către soția sa. Să nu facem o scenă, te rog.

Ea coborî încet, plîngînd. Și domnul Povey se retrase din nou la locul execuției.

Amy, care ieșea din salon cu o ultimă tavă cu vase, fu cît pe ce să se împiedice de Constance. Așa că-i spuse fetei că băiatul fusese găsit. Într-un fel, nu putu să nu-i spună și că stăpînul luase treaba asupra lui. Amy începu să plîngă.

După vreo oră, domnul Povey apăru, în sfîrșit. În salo-
naș Constance încerca să numere lingurițele de argint.

— Acum s-a culcat, zise domnul Povey, străduindu-se din răsputeri să pară nepăsător. Nu trebuie să te duci la el.

— Dar l-ai spălat ? scînci Constance.

— L-am spălat, răspunse uimitorul domn Povey !

— Cei i-ai făcut ?

— L-am pedepsit, firește, zise domnul Povey ca un zeu mai presus de slăbiciunile omenești. Ce voiai să fac ? Cineva trebuia s-o facă.

Constance își șterse ochii cu marginea șortului alb, pe care îl îmbrăcase peste noua rochie de mătase. Trebui să cedeze ; să accepte situația ; și făcu tot ce putu. Toată seara se prefăcură amîndoi, jalnic și penibil, că inimile le bat la unison. Amabilitatea minuțioasă și vioiciunea domnului Povey erau de-a dreptul oboșitoare.

În fine, se duseră la culcare ; în dormitor, în timp ce stătea întinsă lîngă Samuel, Constance renunță brusc să se mai prefacă și, cu ochii și glasul plini de neliniște, zise :

— Trebuie să mă lași să văd ce face.

Se uitară unul la altul. O clipă, Cyril nici nu mai există pentru Constance. Samuel singur o obseda — și totuși îi părea un străin, un necunoscut. Constance trăia una din acele crize cînd sufletul pare să fie în pragul unor revelații misterioase, uluitoare, și apoi valul trece tot atît de inexplicabil pe cît venise.

— Oh, firește ! zise domnul Povey, întorcîndu-se ușor, ca și cum ar fi vrut să spună că nevasta lui făcea o tragedie dintr-un fleac.

Ea făcu un gest involuntar, de ușurare aproape copilărească.

Cyril dormea liniștit. Era triumful domnului Povey.

Constance nu putu să adoarmă. Cum stătea trează lîngă soțul ei, ființa ei cea mai intimă părea că freamătă de emoție. Nu era chiar mîhnire ; nici chiar bucurie ; era o emoție mai profundă ! Era o senzație de intensitate a vieții ei din ceasul acela ; de tulburare, de neliniște, dar nu de tristețe ! Își spunea că Samuel avea dreptate, toată dreptatea. Și-apoi, își spunea că bietul copilăș n-avea încă nici cinci ani, și că totul era groaznic. Cei doi trebuiau împăcați. Și nu vor putea fi împăcați niciodată. Mereu va încerca să-i împace, și mereu va fi zdrobită de ciocnirea dintre ei. Mereu va trebui să suporte povara amînduroră. Pentru ea nu va fi nici tihnă, nici răgaz de la această cumplită grijă și răspundere. Nu-l putea schimba

pe Samuel ; ba, mai mult, el avea dreptate ! Şi deşi Cyril n-avea încă nici cinci ani, simţea că nu-l va putea schimba nici pe Cyril. Era tot atât de greu de schimbat ca şi o plantă în creştere. Gîndul la mama ei şi la Sophia nu-i trecu prin minte ; simţea totuşi, într-un fel, cam ce simţise şi doamna Baines în anumite împrejurări din trecut ; dar, fiind mai blîndă, mai tînără şi mai puţin frecată de viaţă, nu simţea nici un fel de amărăciune — ci mai curînd un fel de fericire solemnă.

CAPITOLUL IV

CRIMA

I

Zău, domnișoru' Cyril, protestă Amy, nu vrei să lași focul în pace ? Că doar nu te pricepi să ațîți focul.

Un băiat de nouă ani, mare și voinic pentru vîrsta lui, cu fața rotundă și părul tăiat scurt, se aplecă peste grătarul căminului de unde ieșea fum. Era într-o dimineață rece de după Paști, la opt fără vreo cinci minute. Amy, care-și trăsese în grabă o rochie albastră și un șorț gros de culoare cafenie, așeza masa pentru micul dejun. Băiatul își întoarse capul, continuînd să stea aplecat.

— Tacă-ți gura, Ame, răspunse el zîmbind. (Viața fiind scurtă, o striga de obicei Ame cînd erau singuri.) Ori îți dau una peste ochi cu vătraul.

— Ar trebui să-ți fie rușine, zise Amy. Și mai știi că mama ți-a spus să te speli pe picioare în dimineața asta, și n-ai făcut-o. Sigur, să-ți pui haine frumoase îți place, dar...

— Cine zice că nu m-am spălat pe picioare ? întrebă Cyril cu un aer vinovat.

— Dacă Amy vorbise de haine frumoase, o făcuse pentru

că, în dimineața aceea, Cyril își pusese costumul de duminică pentru prima dată într-o zi din săptămână.

— Eu zic că nu te-ai spălat, zise Amy.

Era cel puțin de trei ori mai mare ca el, dar de ani de zile se tratau unul pe altul ca și când ar fi fost egali din punctul de vedere al dezvoltării inteligenței.

— Și de unde știi ? întrebă Cyril, plictisit de foc.

-- Știu, zise Amy.

— Ei bine, atunci nu știi ! zise Cyril. Și cum stai tu cu picioarele ? Mi-ar părea rău să văd picioarele tale, Ame.

Amy era pe bună dreptate supărată. Clătină din cap.

— Picioarele mele sînt în fiecare zi la fel de curate ca și ale tale, zise ea. Și am să te spun mamei.

Dar el nu voia să-i lase în pace picioarele, și de aici urmă una din acele certuri monotone pe o singură temă, cum se întîmplă atît de des între cei cu același nivel de inteligență, cînd unul este tînărul vlăstar al casei și celălalt o slujnică credincioasă care îl adoră. Cineva mai rafinat ar fi găsit că discuția era dezgustătoare, dar dezgustul părea să fie necunoscut celor doi. În cele din urmă, cînd Amy, printr-o tactică superioară, îl încolți, Cyril zise brusc :

— Oh, du-te dracului !

Amy trînti lingura de sos.

— Acum am să te spun mamei. Bagă de seamă, de data asta am să te spun cu adevărat.

Cyril înțeluse că mersese prea departe. Era absolut incredințat că Amy nu-l va spune. Și totuși, dacă prin cine-știe-ce toană a firii, îi va spune !... Urmările ar fi cumplite ; urmările ar face să-i dispară complet gloria de a fi folosit un cuvînt atît de grozav. Așa încît rîse, cu un rîs cam prostesc, chicotit, ca să-și dea curaj.

— N-o să îndrăznești, zise el.

— Nu ? i-o întoarce ea, îndirjită. O să vezi. Nu pot să-mi închipui unde-ai învățat să spui așa ceva ! Habar

n-am. Dar Amy Bates n-o să se lase înjurată. Cum vine mama ta în odaie, te spun imediat !

Ușa de la picioarele scărilor scirții, și Constance intră în odaie. Avea o rochie de lână purpurie, și un lanț de aur îi cobora pe pieptul plin. Aproape că nu îmbătrânise în ultimii cinci ani. De mirare ar fi fost dacă s-ar fi schimbat, căci anii zburaseră pe deasupra ei cu o iuteală neînchipuită. I se părea că trecuseră doar câteva luni de la prima și ultima petrecere a lui Cyril.

— Ești gata, pușor ? Ia să te văd.

Constance se apropie de copil, vorbindu-i cu obișnuita-i vioiciune plină de blîndețe.

Cyrl aruncă o privire spre Amy, care-și întoarse capul și puse trei lingurițe în trei farfurioare.

— Da, mamă, răspunse el cu un glas schimbat.

— Ai făcut ce ți-am spus ?

— Da, mamă, zise el simplu.

— Foarte bine.

Amy scoase un ușor șuierat din vârful buzelor și se îndepărtă.

Încă o dată, scăpase cu bine. În sinea lui își jură că nu se va mai lăsa niciodată tulburat de vreo amenințare din partea „bătrînei“ Ame.

Constance viri mina în buzunar și scoase un pachetel cu care-l pocni ușor pe cap pe fiul ei.

— Oh, mamă !

Se prefăcu că-l duruse, și apoi deschise pachetelul : erau vestitele caramelle Congleton !

— Bun ! strigă el. Bun ! Oh, mulțumesc, mamă !

— Vezi să nu te-apuci să le măninci pe toate o dată.

— Doar una, mamă.

— Nu ! Și de cîte ori nu ți-am spus să nu mai pui picioarele pe grilaj. Uite cum s-a îndoit. Și numai tu ești de vină.

— Îmi pare rău.

— N-are rost să-ți pară rău, dacă o faci mereu.

— Oh, mamă, am visat ceva atît de caraghios !

Şi sporovăiră așa pînă cînd Amy urcă scara, cu ceaiul și slăninuța. Focul se întetise și acum ardea cu flăcări de un roșu-aprins.

— Dă fuga și spune-i tatei că micul dejun e gata.

După cîteva clipe, un bărbat de cincizeci de ani, cu ochelari, scund și destul de corpulent, cu părul cărunt și o bărbuță presărată cu fire albe și negre, intră venind din prăvălie. Samuel îmbătrînise foarte mult, deși gesturile îi erau încă iuți. Se așeză imediat — soția și fiul său se și așezaseră — și împărți repede slăninuța, cu siguranța celui care nu are nevoie să întrebe despre gusturi și preferințe. Nimeni nu rosti o vorbă — numai Samuel spuse o scurtă rugăciune. Dar nu domnea nici un aer de constrîngere. Samuel avea un aer blind, binevoitor. Ochiul Constancei iradiau bună dispoziție. Băiatul era așezat între ei și mîncă de zor.

Ce creatură de nepătruns era acest copil, care crescuse în chip misterios, în casa lor ! Pentru mama lui, era o veșnică desfătare, cu excepția momentelor cînd nu-l asculta pe taică-său. Dar de o bună bucată de vreme, nu mai existase nici o ciocnire serioasă între ei. Băiatul părea să dobîndească virtuți și judecată. Și era într-adevăr fermecător. Era atît de înalt, un adevărat flăcău voinic (toți i-o spuneau), și totuși grațios, mlădios, cu un surîs care te cucerea. Și avea o înfățișare distinsă. Fără să-l disprețuiască pe Samuel în inima ei credincioasă, Constance vedea limpede diferența dintre Samuel și băiat. În afară de faptul că era oacheș, și că uneori avea în ochii-i de copil „uitătura cruntă“ a tatălui, Cyril aproape că nu semăna deloc cu Samuel. Era un Baines. Ceea ce, firește, întărea mîndria de familie a Constancei. Da, era un izvor nesfîrșit de mister pentru Constance — deși probabil nu mai mult decît orice alt băiat pentru orice alt părinte. Tot atît de misterios era băiatul și pentru Samuel, numai că acesta se obișnuise să-l privească

ca pe un pachet pe care tot încerca să-l înfășoare într-o bucată de hîrtie cam mică. Cînd reușea să-l împacheteze într-un colț, se dezvelea la altul, și așa într-una, fără să reușească să-l lege cu sfoara. Cu toate astea, domnul Povey avea o încredere nestrămutată în îndemînarea sa de a face pachete. Băiatul era uneori ciudat de rafinat, ca imediat după aceea să pară uimitor de candid, și atunci șireteniile lui nu puteau înșela nici chiar pe cei mai proști. Domnul Povey știa că fiul său nu se putea măsura cu el. Era mîndru de el, pentru că nu-l socotea un băiat obișnuit; și socotea ca un lucru firesc ca băiatul să nu fie un băiat obișnuit. Nu-l lăuda niciodată — sau foarte rar. Iar pentru băiat, tatăl său era acea persoană care, la orice-i cerea, începea întotdeauna prin a răspunde cu un bine gîndit, serios : „Nu, mă tem că nu“.

— Văd că nu ți-ai pierdut pofta de mîncare ! comentă Constance.

Cyril zîmbi.

— Te așteptai s-o pierd, mamă?

— Iă să vedem, zise Samuel, ca și cum și-ar fi amintit vag de un fapt neînsemnat. Parcă de azi începi să te duci la școală, nu-i așa ?

„Tare aș vrea ca tata să nu fie atît de neghiob!“ se gîndi Cyril. Și, ținînd seama că acest început de școală (școală adevărată, nu școală de fete, ca pînă atunci) fusese principalul subiect în casă de zile și săptămîni întregi; ținînd seama că preocupa și umplea toate inimile, gîndurile lui Cyril erau scuzabile.

— Există un lucru de care va trebui să-ți amintești întotdeauna, băiete, zise domnul Povey. Punctualitatea. Să nu întîrzii niciodată, nici cînd te duci la școală și nici cînd te întorci acasă. Și ca să n-ai nici o scuză — aici domnul Povey apăsă pe cuvîntul „scuză“, ca și cum l-ar fi condamnat dinainte pe Cyril — iată ceva pentru tine !

Rosti ultimele cuvinte repede, cu un fel de modestie rușinată.

Era un ceas de argint cu lanț.

Cyril rămase uluit. La fel și Constance — căci domnul Povey știuse să-și păstreze secretul. Din cînd în cînd, foarte rar, dovedea că era un suflet mare, capabil de fapte sublime. Ceasul era mica floare a afecțiunii profunde, dar severe, a domnului Povey. Stătea pe masă, ca un miracol. Ziua aceasta era o zi extrem de emoționantă în viața lui Cyril, și nu mai puțin în viața părinților săi.

Ceasul alungă cu totul pofta de mîncare a celui căruia îi fusese dăruit.

Programul obișnuit fu dat uitării în dimineața aceea. Tatăl nu se mai întoarse în prăvălie. În cele din urmă sosi și clipa cînd tatăl își puse pălăria și pardesiul, ca să-l ducă pe Cyril, cu ceas și cu ghiozdan, la Școala particulară care avea localul în Institutul Wedgwood din apropiere. Era o plecare solemnă, și Cyril nu putu pretinde, prin atitudinea sa, că nu era! Constance ar fi vrut să-l sărute, dar se abținu. Lui nu i-ar fi plăcut. Îi urmări de la fereastră. Cyril părea aproape la fel de înalt ca taică-său; de fapt, nu la fel de înalt, dar îi ajungea pînă la umăr. Simțea că ochii întregului oraș erau ațintiți asupra celor doi. Era foarte fericită și emoționată.

La prînz, un triumf părea probabil, iar la ora ceaiului, cînd Cyril se întoarse acasă cu o șapcă școlărească, cu un ghiozdan plin cu cărți noi și capul plin cu idei noi, triumful era categoric și definitiv. Fusese înscris în clasa a treia, și declară că în curînd va fi în fruntea ei. Era încîntat de viața de la școală; îi plăceau ceilalți băieți, și se părea că și ei îl plăceau. Adevărul e că, avînd un ceas nou de argint și un pachet de bomboane, Cyril își începuse cariera de școlar în modul cel mai avantajos. În plus, avea calități care îi asigurau succesul la școală. Era înalt și sprinten, avea un zîmbet cuceritor și o aptitu-

dine deosebită de a învăța repede toate trucurile pe care băieții le arată noilor colegi. Era voinic, curajos și nu se arăta trufaș.

În timpul ceaiului, salonașul începu să se familiarizeze cu un vocabular nou, cuprinzând cuvinte ca, de pildă, „colegi“, „consemnat“, „regulament“, „trîntit“, „recreație“, „periuță“. La unele din aceste cuvinte, părinții, și în special domnul Povey, ar fi vrut să obiecteze, dar nu puteau s-o facă ; într-un fel nu păreau să găsească prilejul nimerit ; erau duși de torent și, la urma urmei, emoția și plăcerea în fața noutății romantice a existenței erau tot atît de intense și aproape tot atît de sincere ca și ale fiului lor.

Cyril le explică neîntîrziat că, dacă nu va fi lăsat să stea mai tîrziu serile, nu va fi în stare să-și facă lecțiile, și deci nu va putea să-și mențină în școală locul la care îl îndreptăteau talentele lui. Domnul Povey îi sugeră, dar numai cu jumătate de gură, să se scoale mai devreme dimineața. Propunerea fu respinsă categoric. Știa cu toții și recunoșteau că nimic pe lume, în afară de imboldul unei necesități absolute sau o împrejurare excepțională ca cea din dimineața aceea, nu-l puteau urni pe Cyril din pat pînă nu simțea mirosul de slăninuță prăjită urcînd din bucătărie. Masa din salonaș fu consacrată lecțiilor sale. Toată lumea știa că „Cyril își face lecțiile“. Samuel începu să examineze noile manuale, în timp ce Cyril îi explica cu condescendență că toate celelalte erau depășite și inutile. Tatăl izbuti să păstreze un aer care nu părea buimăcit, dar mama nu ; renunță să-și mențină superioritatea, ea care pînă în ziua aceea îl învățase, sub îndrumarea lui Samuel, aproape tot ce știa ; acum Cyril o depășea în regiuni ale cunoașterii în care ea nici nu pretindea măcar că-l poate urma.

După ce-și termină lecțiile și își șterse degetele pe bucățele de sugativă, iar tatăl își exprimă aprobarea

competentă și plecă în prăvălie, Cyril îi spuse mamei, cu acea șovăială fermecătoare care-l cuprindea uneori :

— Mamă...

— Da, puișor.

— Vreau să faci ceva pentru mine.

— Ei, ce anume ?

— Nu, trebuie să-mi făgăduiești.

— Am s-o fac, dacă pot.

— Dar poți. Și nu-i vorba să faci. E vorba să *nu* faci.

— Haide, Cyril, spuse odată.

— Nu vreau să mai vii și să te uiți la mine după ce-am adormit.

— Dar, prostuțule, ce contează pentru tine, dacă tot ești adormit ?

— Așa, nu vreau. Nu mai sint copil mic. Într-o zi tot o să încetezi, așa că ai putea să încetezi de acum. Astfel înțelegea el să termine cu copilăria.

Constance surise. Era fericită, deși nu știa de ce. Continuă să surîdă.

— Îmi făgăduiești, nu-i așa, mamă ?

Cu inima plină de dragoste, îl ciocăni ușor cu degetarul în cap. El luă gestul drept un consimțământ.

— Ești un copil, murmură ea.

— Acum o să am încredere în tine, zise el, ignorînd reflecția ei. Spune „pe cuvînt de onoare“.

— Pe cuvînt de onoare.

Cu cîtă tandrețe îl urmări din ochi, în timp ce se ducea la culcare, urcînd scara cu picioarele-i voinice, zdravene ! Era mulțumită că școala nu-l pervertise pe adorabilul și inocentul ei copilaș. Dacă timp de douăzeci și patru de ore s-ar fi aflat în locul lui Ame, poate că n-ar mai fi fost atît de sigură de nevinovăția lui !

În noaptea aceea, domnul Povey și Constance stătură de vorbă în șoaptă pînă tîrziu. Nici unul nu putea să adoarmă ; nici nu prea doreau să doarmă. Chipul Constancei spunea soțului ei : „Totdeauna i-am ținut partea

băiatului, în ciuda asprimii tale, și vezi câtă dreptate am avut !” Iar chipul domnului Povey spunea : „Vezi acum rezultatele strălucite ale sistemului meu. Vezi cât de justificate au fost teoriile mele educative. N-a mai fost înainte la altă școală, decît la nenorocita aceea de școală de fete, și iată-l că intră direct în fruntea clasei a treia — și nu are decît nouă ani !” Discutară despre viitorul lui. Nu păcătuiau față de bunul-simț discutînd despre viitorul lui — dar numai pînă la un punct ; fiecare simțea că un părinte cu judecată n-are voie să discute cariera unui copil care nu are decît nouă ani ; doar un părinte absurd ar putea fi atît de orbit încît s-o facă. Și totuși, fiecare dintre ei ardea de dorința să discute despre cariera copilului. Constance fu prima care cedă ispitei — după cum era și de așteptat. Domnul Povey o luă la început în zeflema, dar apoi, doar ca să-i facă pe plac, cedă și el. Problema fu în scurt timp pusă pe tapet. Constance răsuflă ușurată aflînd că domnul Povey nu avea de gînd să-l pună pe Cyril să lucreze în prăvălie. Nu ; domnul Povey nu dorea să spargă lemne cu briciul. Fiul lor trebuia să se ridice — și se va ridica. Doctor ! Jurisconsult ! Avocat ! Nu avocat — ar fi ceva prea fantastic. După ce discutară cam jumătate de oră, domnul Povey declară brusc că discuția era lipsită de simț practic, și se culcă.

II

Nimeni nu credea cu adevărat că situația aceasta aproape ideală va persista ; ceva ce începuse atît de strălucit va trebui negreșit să treacă și prin perioade de greutate și chiar prin dezastre trecătoare. Dar nu ! Cyril părea făcut pentru școală. Mai înainte ca domnul Povey și Constance să se fi obișnuit cu gîndul că sînt părinții unui „băiat mare”, mai înainte ca Cyril să fi

spart mai mult decît o dată geamul minunatului său ceas, ultimul trimestru se sfîrîşi şi venîră emoţiile împărţirii premiilor ; căci pe vremea aceea, şcolile mai mici nu descoperiseră încă neruşinarea de a boteza ceremonia încheierii cursurilor „serbare şcolară“. Ei bine, împărţirea premiilor a adus o deosebită bucurie domnului şi doamnei Povey. Deşi se ştia că premiile erau puţine la număr — în parte pentru a le spori însemnătatea şi în parte pentru a micşora cheltuielile (fundatia era săracă) — Cyril obţinu un premiu, o trusă de instrumente geometrice de precizie şi situîndu-se pe primul loc, promovă în formidabila clasă a IV-a. Samuel şi Constance fură invitaţi într-o după-amiază de vară în marea sală a Institutului Wedgwood, unde văzură pe o estradă întregul Consiliu Directorial iar, în mijloc, ceea ce bătrînul şi faimosul *Sir* Thomas Wilbraham, fost membru al Parlamentului, ultimul descendent respectabil al unei străvechi familii numi, cu acentul său londonez aristocratic, „o suită de premii mizere“. Şi *Sir* Thomas îi înmîină lui Cyril trusa cu instrumente şi dădu mîna cu el. Toţi erau foarte frumos îmbrăcaţi. Samuel, care nu urmase decît o şcoală de stat, îşi aminti de simplitatea şi de rigorile copilăriei sale, şi se umflă în pene. Un lucru era sigur : dintre toţi părinţii de faţă, el era printre cei mai dăruîţi. Cînd, în învălmăşeala ce urmă după împărţirea premiilor, Cyril veni sfios lîngă tatăl şi mama sa, ei căutară să se prefacă tot timpul că priveau cu nepăsare izbînzile lui — dar nu reuşiră. Pereţii sălii erau acoperiţi cu mostre ale dibăciei elevilor, iar directorul atrăgea atenţia celor mari spre o hartă făcută de Cyril. Fireşte, era o hartă a Irlandei, pe care o prefera orice şcolar care desena o hartă la libera lui alegere. Pentru un băiat dintr-a treia, era considerată o capodoperă. Mai cu seamă la haşurarea munţilor, Cyril se dovedise un adevărat copil minune. Niciodată, se spunea, munţii Macgillicuddy nu fuseseră desenaţi de vreun elev al

acestei școli cu un rafinament mai subtil și mai uimitor decât o făcuse tânărul Povey. Din mândrie îndreptățită și mai ales de teamă ca nu cumva ceilalți părinți să-i învinovătească în sinea lor de infumurare, Samuel și Constance nu se apropiară de hartă. De altfel, o știau de săptămîni de zile, iar Samuel (care, la urma urmei, era hotărît să nu se lase mai prejos de fiul său) răzuise o pată de pe hartă cu rezultate strălucite, care sfidau examenul cel mai atent.

Faima acestei hărți, adăugată la trusa de instrumente și la dorința exprimată de Cyril, indica o carieră artistică. Lui Cyril îi plăcuse totdeauna să deseneze și să mizgălească, iar profesorul de desen de la Școala particulară, care era în același timp și directorul Școlii de artă, sugerase ca tânărul să urmeze și cursurile Școlii de artă, o dată pe săptămîină, seara. Samuel însă nu vru să audă de asta: Cyril era prea tînăr! E adevărat că era prea tînăr, dar ceea ce-l făcuse pe Samuel să pună piciorul în prag era hotărîrea lui de a nu-l lăsa să iasă seara singur. În privința asta era de neclintit.

Consiliul Directorial ajunsese de curînd la concluzia că o școală bună nu se putea lipsi de sport, așa că închiriasse un teren pentru cricket, fotbal și oină, tocmai la Bleakridge — inovație care arăta că orașul mergea în pas cu vremea. În iunie, terenul rămînea deschis după orele de cursuri pînă la opt seara; la fîl și simbăta. Samuel fu informat că odrasla lui avea talent la cricket, și că Cyril ar fi vrut să se antreneze serile, fiind gata să se lege prin jurăminte pe *Biblie* că se va scula dimineața la orice oră ca să-și facă lecțiile. Nu prea se aștepta ca taică-său să spună „da“, deoarece nu spunea niciodată „da“; dar era obligat să-l întrebe. Samuel îl descumpăni promițîndu-i că va merge cu el în serile frumoase, cînd va putea să-și ia puțin răgaz de la prăvălie, pînă la Bleakridge. Perspectiva nu-i plăcu cituși de puțin lui Cyril. Totuși, putea să încerce. Într-adevăr, într-o seară

se duseră luind noul tramvai cu abur, care-l înlocuise pe cel cu cai, și care mergea pînă la Longshaw, un loc de care Cyril, știa doar din auzite. Samuel îi vorbi de jocurile ce se practicau în cele Cinci Orașe pe vremea lui, despre vajnicul sport al „gratiilor temniței“, cînd echipa de pe un „mal“ venea să provoace echipa de pe celălalt „mal“, cu fanfară, cu tobe și fluiere, și cînd, în focul urmăririi, puteai să sări în canal ca să scapi de urmăritori ; Samuel nu jucase niciodată cricket.

O dată ajunși la Bleakridge, avînd alături un foarte tînăr urmaș al lui Fan (care răposase), Samuel se așeză cu demnitate pe iarbă, și-și admiră jucătorul de cricket vreo oră și jumătate (în care timp Constance supraveghe prăvălia și se îngriji de închiderea ei). Apoi Samuel îl conduse pe Cyril acasă. După două zile, tatăl, din proprie inițiativă, se oferă să repete experiența. Cyril refuză. Între timp la școală se făcuseră unele insinuări neplăcute, cum că ar fi un copilaș dus de mînă.

Cu toate astea, în alte privințe Cyril izbutea în mod surprinzător să obțină ce voia. De pildă, într-o zi veni acasă afirmînd că un ciine care nu era bull-terrier nici nu merita să fie numit ciine. Urmașul lui Fan se prăpădise în floarea vîrstei din pricina unui os de pui care-i găurise măruntaiele, și Cyril îl convinse pe taică-său să cumpere un bull-terrier. Animalul era tot ce putea fi mai urît și mai respingător, dar tatăl și fiul se întrecură care mai de care în a-i lăuda frumusețea neasemuită, iar Constance, bună la suflet, se prefăcu și ea că-l laudă. Fu botezat Leu și, după cîteva isprăvi de zurbagiu, i se interzise cu strictețe accesul în prăvălie.

Dar succesul cel mai vizibil al lui Cyril fu în legătură cu vacanța de vară. Începu să vorbească despre mare de cum fu înscris la școală. Se pare că totala lui neștiință în privința mării îi aducea prejudicii la școală. Și-apoi, îi plăcuse întotdeauna marea ; desenase sute de vase cu trei catarge și cu pinzele întinse, și știa dife-

rența dintre un bric și o brigantină. Cînd spuse pentru prima dată : „Zău, mamă, de ce să nu mergem la Llandudno anul ăsta, în loc de Buxton ?“, Constance crezu că băiatul își pierduse mințile. Căci gîndul de a merge în altă parte decît la Buxton era de neconceput ! Nu se duseseră oare totdeauna la Buxton ? Ce va spune gazda lor ? Cum vor mai putea s-o privească în față ? Și apoi..., ei bine,... ! Se duseră la Llandudno, cam speriați, aproape fără să-și dea seama cum se întîmplaseră lucrurile. Dar se duseră. Puterea voinței lui Cyril, acest flecușteț, cum pretindeau ei, îi silise să meargă la mare.

III

Mutarea Școlii particulare în clădirea mai încăpătoare de la Shawport Hall, un conac vechi cu cincizeci de încăperi și cinci pogoane de teren împrejur, nu le fu pe plac lui Samuel și Constancei. Recunoșteau avantajele igienice dar Shawport Hall era la aproape un kilometru distanță de piața St. Luke — în valea dintre Bursley și suburbia numită Hillport ; în timp ce pînă la Institutul Wedgwood nu făceai decît un minut. Plecînd dimineața spre Shawport Hall, într-un fel Cyril le scăpa de sub ochi. Se afla la depărtări uriașe, făcînd ceva ce ei nu știau. În plus, ora prînzului fusese scurtată ca să aibă timp să se întoarcă după-amiază la școală, iar seara ajungea prea tîrziu pentru ceai ; s-ar putea spune că uneori chiar foarte tîrziu, astfel că întregul mecanism al orei de ceai fu tulburat. Toate acestea le păreau lui Samuel și Constancei lucruri extrem de importante, amenințînd bazele existenței lor. Apoi se obișnuiră cu schimbările, și se minunau uneori, cînd treceau pe lîngă Institutul Wedgwood și insalubrul Cock Yard — cîndva singurul teren de joc al băieților — cum de putuse școala „să se descurce“ în localul înghesuit de pe vremuri.

Cyrl, deși la școală obținea rezultate frumoase, dovădindu-se un tînr de nădejde care aducea mereu note bune acasă și lua regulat premii, în familie se purta din ce în ce mai puțin satisfăcător. Era uneori „consemnat“, și deși taică-său susținea că a fi consemnat păta onoarea unei familii pînă atunci fără pată, Cyrl continua să fie consemnat; ce mai, un păcătos înrăit, fără rușine! Dar nu ăsta era luzrul cel mai rău. Din păcate, Cyrl devenea tot mai „derbedeu“. Nu i se putea aduce nici o învinuire precisă; păcatul era general, vag, neîncetat; era în tot ce zicea și în tot ce făcea, în fiecare gest și mișcare. Striga, fluiera, cînta, bătea din picioare, puneă piedică, avea gesturi smucite. Neglija regulile de cuviință deșarte, cum ar fi aceea de a spune: „Da“ sau „Te rog“, și de a-și șterge nasul. Răspundea grosolan și nepăsător la întrebări politicoase, sau nu răspundea deloc pînă nu i se repeta întrebarea, și chiar și atunci o făcea cu un aer „distrat“ care nu era sincer. Șireturile de la pantofi îi erau într-o stare jalnică; cît despre unghii, o mamă cumsecade nu le putea privi; părul îi era la fel de neîngrijit ca și purtarea; doar sub amenințarea pistolului putea fi silit să-și dea cu ulei pe păr. Pe scurt, nu mai era băiatul drăguț de mai înainte. Se stricase de tot. Păcat! Dar la ce poți să te aștepți cînd copilul tău e nevoit, lună de lună și an de an, să stea împreună cu alți copii? La urma urmei, era un băiat *bun*, zicea adesea Constance în sineă ei, și uneori și lui Samuel. Pentru Constance, farmecul lui era mereu nou. Zîmbetul lui, candoarea permanentă, gesturile stîngace și caraghioase cînd voia „să se dea bine“ pe lingă ea — toate acestea rămîneau; și inima îi era curată; putea să-i citească asta în privire. Samuel nu vedea cu ochi buni înclinația lui pentru sport, și nici succesele lui în această direcție. Dar Constance era mindră de el. Îi plăcea să-l atingă și să-l privească,

și să aspire mirosul ușor de sudoare care emana din hainele lui.

În felul acesta ajunsese la înaintata vîrstă de treisprezece ani. Părinții lui, deși se considerau oameni cu ochii larg deschiși, erau ca toți ceilalți părinți ; nici nu bănuiau măcar că inima lui, socotită încă pură, colcăia de corupție.

Intr-o zi directorul școlii intră în prăvălie. Să vezi un director de școală prin oraș în timpul orelor e un spectacol uimitor, care poate să-ți trezească aceeași senzație stranie ca atunci cînd, aflîndu-te singur în odaie, ți se pare că vezi mișcîndu-se ceva ce n-ar trebui să se miște. Domnul Povey rămase surprins. Simți o tresărire în piept și, tot frecîndu-și mîinile, îl trase pe director spre colțul rezervat unde-și avea biroul. „Ce pot face pentru dumneavoastră ?“ era cît pe ce să-l întrebe pe director. Dar se abîținu. Nu era momentul potrivit. Directorul îi vorbi domnului Povey, avînd grijă să-și înăbușe glasul, timp de aproape un sfert de oră, și apoi încheie întrevederea. Domnul Povey îl însoți pînă la ușă, iar directorul zise cu glas obișnuit : „Firește că nu-i nimic. Dar am socotit că e mai bine să fim precauți și să vă aduc la cunoștință faptele. Paza bună trece primejdia rea. Acum trebuie să mai trec și pe la alți părinți.“ Își strînseră mîna la ușa magazinului. Apoi domnul Povey păși afară pe trotuar și, în fața întregii pieți, îl mai reținu cîteva clipe pe directorul grăbit.

Era roșu la față cînd se întoarse în prăvălie. Vinzătoarele se aplecară asupra lucrului. Domnul Povey nu se repezi imediat în salonaș, ca să stea de vorbă cu Constance. Se obișnuise să se ocupe de treburile sale fără ajutorul nimănui. Încrederea pe care o avea în dibăcia sa crescuse o dată cu anii. Ba mai mult, în adîncul sufletului își crease o imagine a domnului Povey ca sediu al guvernului, Constance și Cyril fiind un fel de opoziție permanentă. N-ar fi admis pe față că așa vedea el raporturile cu soția lui, căci era cu desăvîrșire leal ; dar

imaginea dăinuia. Și această imagine nemărturisită era una din nenumăratele cauze care intensificaseră tendința-i lăuntrică spre machiavelism și reticență. Nu-i spuse nimic Constancei și nici lui Cyril; dar, dînd din întîmplare peste Amy în atelier, avu inspirația s-o ia la întrebări. Urmarea fu că cei doi coborîră împreună în pivniță, Amy plîngînd într-una. Îi porunci lui Amy să-și țină gura. Și deoarece avea o frică cumplită de domnul Povey, ea își ținu gura.

Timp de cîteva zile nu se petrecu nimic. Și-apoi, într-o dimineață — era ziua de naștere a Constancei, iar copiii sînt întotdeauna cumplit de ghinionişti cînd își aleg zilele în care fac vreo nebunie — după plecarea lui Cyril la școală, domnul Povey săvîrși o serie de manevre misterioase în prăvălie: își puse pălăria pe cap și dădu fuga după Cyril; îl ajunse din urmă, găsindu-l împreună cu încă doi băieți, la colțul dintre Oldcastle Street și Acre Passage.

Cyril se opri, transformat în stană de piatră.

— Hai acasă! zise domnul Povey pe un ton aprig, adăugînd, de ochii celorlalți băieți: Te rog!

— Dar o să întîrzii la școală, tată, stărui timid Cyril.

— Nu-i nimic.

Trecură împreună prin magazin, unde stîrniră o mare tulburare înăbușită, și apoi o surprinseră pe Constance prin brusca lor apariție în salonaș. Constance era ocupată să taie bucăți de pai și de panglici, ca să facă o ramă de pai pentru o acuarelă reprezentînd un trandafir, pe care candidul ei fiu i-o dăruise de ziua ei.

— Dar... ce...? exclamă ea.

Atît spuse, fiind sigură, după fețele lor, că în aer pluteau evenimente înfricoșătoare.

— Scoate-ți ghiozdanul, porunci cu răceală domnul Povey. Și șapca, adăugă el cu o intonație neobișnuită, de parcă ar fi vrut să dovedească astfel că Cyril era

unul din băieții aceia neciopliți cărora trebuie să li se spună să-și scoată pălăria când intră într-o odaie.

— Ce s-a întâmplat ? murmură Constance în șoaptă, în timp ce Cyril se supunea poruncii. Ce s-a întâmplat ?

Domnul Povey nu răspunse imediat. Își luase asupra-și această acțiune și era hotărât s-o ducă la capăt cu demnitate și cu cele mai bune rezultate. Acest bărbat scund și corpulent, de peste cincizeci de ani, cu chipul ofilit, cu părul și barba cărunte, era acum tulburat ca un adolescent. Inima îi bătea cu furie. Și Constance, matroana trupeșă ce trecuse și ea de patruzeci de ani, se frământa ca o fetiță. Cyril se făcuse alb ca varul. Toți trei se simțeau îngrozitor.

— Ce bani ai în buzunare ? începu domnul Povey interogatoriul.

Cyril, luat pe nepregătite, nu dădu nici un răspuns.

— Ai auzit ce te-am întrebat ? tună domnul Povey.

— Am trei jumătăți de penny, murmură Cyril posomorît, privind în podea ; buza de jos îi atârna în afară.

— De unde i-ai luat ?

— Din banii pe care mi i-a dat mama, zise băiatul.

— I-am dat trei penny acum o săptămână, se băgă Constance cu un aer vinovat. Nu mai primise de mult nici un ban.

— Dacă tu i-ai dat, e-n regulă, zise domnul Povey repede ; și apoi, către băiat : Asta-i tot ce ai ?

— Da, tată, zise băiatul.

— Ești sigur ?

— Da, tată.

Cyril juca un joc riscant, la o miză foarte mare și în condiții dezavantajoase ; și juca tare. Își apăra interesele cum putea mai bine.

Domnul Povey se văzu silit să-și asume și el un risc serios.

— Atunci, golește-ți buzunarele.

Cyril, dîndu-și seama că de data asta pierduse, își goli buzunarele.

— Cyril, zise Constance, de cîte ori nu ți-am spus să-ți schimbi mai des batistele ! Ia uită-te cum arată batista ta !

Ce ființă uimitoare ! Chinuită de cele mai cumplite temeri, era totuși în stare să spună așa ceva !

După batistă, ieșiră la iveală tot soiul de articole școlarești, utile și misterioase și, în cele din urmă, o monedă de argint de 2 șilingi !

Domnul Povey simți o adevărată ușurare.

— Oh, Cyril ! gemu Constance.

— Dă-i-o mamei, zise domnul Povey.

Băiatul păși sfios înainte și Constance, plîngînd, luă moneda.

— Te rog, mamă, uită-te la ban, zise domnul Povey. Și spune-mi dacă are o cruce marcată.

Constance nu putea desluși nimic din cauza lacrimilor. Fu nevoită să-și șteargă ochii.

— Da, șopti ea stins. Se vede ceva.

— Îmi închipuiam eu, zise domnul Povey. De unde ai furat-o ?

— Din sertarul tejghelei, răspunse Cyril.

— Ai mai furat vreodată ceva din tejghea ?

— Da.

— Da, și mai ce ?

— Da, tată.

— Scoate-ți mîinile din buzunar și stai drept, dacă poți. De cîte ori ?

— Păi... nu știu, tată.

— Eu sînt de vină, zise domnul Povey cu sinceritate. Eu sînt de vină. Tejgheaua ar trebui să stea mereu încuiată. Toate tejghelele ar trebui să stea încuiate. Dar știam că puteam avea încredere în vinzătoare. Dacă cineva mi-ar fi spus că n-ar trebui să am încredere în

tine, dacă cineva mi-ar fi spus că propriul meu fiu e un hoț, aș fi... ei bine, nu știu ce-aș fi spus !

Domnul Povey avea dreptate să se învinovătească. Adevărul este că sertarul tejghelei, așa cum funcționa, era o rămășiță patriarhală pe care ar fi trebuit s-o revoluționeze, dar nu se gândise niciodată din cauza obișnuinței. Din vremea lui John Baines, sertarul tejghelei, cu cele trei despărțituri — două pentru monezi de argint și una pentru mărunțișul de aramă (monezile de aur nu erau puse niciodată în el) — rămânea tot timpul descuiat. Persoana care avea în grijă magazinul lua din sertar bani ca să dea vânzătoarelor restul, sau autoriza temporar cîte o vânzătoare să facă asta. Monezile de aur erau ținute într-un săculeț de pînză, păstrat într-un sertar încuiat al biroului. Conținutul tejghelei nu era controlat niciodată prin vreun sistem de contabilitate, căci nu exista nici un sistem de contabilitate ; cînd toate tranzacțiile, fie de plăți sau încasări, se fac în numerar — firma Baines nu datora nici măcar un penny, în afară de facturile trimestriale ale furnizorilor, achitate pe loc voiajorilor-comerciali — nu e nevoie de nici un sistem de contabilitate. Sertarul tejghelei se afla chiar lingă ușa ce făcea legătura dintre magazin și locuință ; era în partea cea mai întunecoasă a magazinului, și nefericitul de Cyril trebuia să treacă pe acolo în fiecare zi în drum spre școală. Era un dispozitiv desăvîrșit pentru fabricarea de tineri delinvenți.

— Și cum cheltuiai acești bani ? întrebă domnul Povey.

Mîinile lui Cyril alunecară din nou în buzunare. Apoi, observînd greșeala, le scoase repede.

— Dulciuri, zise el.

— Altceva nu ?

— Dulciuri... și altele.

— Oh ! zise domnul Povey. Ei bine, atunci coboară în pivniță și adu toate lucrurile care sînt în cutia aceea mică din colț. Șterge-o !

Și Cyril o șterse. Trecu prin bucătărie.

— Ce ți-am spus, domnișoru' Cyril ? îl interpelă Amy în mod imprudent. Ai încurcat-o rău de data asta. Expresia o învățase de la Cyril.

— Lasă-mă în pace, căteia bătrînă ! mirii Cyril.

Cînd se întoarse din pivniță, Amy îi spuse furioasă :

— Ți-am promis că o să te spun tatălui tău, dacă ai să-mi mai zici așa. Și am s-o fac. Ține minte !

— Pîricioaso ! răspunse el. Crezi că nu știu cine m-a pîrît ? Pîricioaso !

Sus, în salonaș, Samuel îi explica soției sale cum stăteau lucrurile. Se declarase o adevărată epidemie de fumat în școală. Directorul o descoperise și, nădăjduia el, îi pusese capăt. Ceea ce îl tulburase pe director mai mult decît fumatul era faptul că vreo cîțiva băieți fuseseră găsiți cu pipe și țigarete costisitoare. Directorul, șiret, nu confiscase obiectele ; îi informase doar pe părinții în cauză. După părerea lui, obiectele aveau toate o singură sursă — un hoț generos ; lăsase pe seama părinților să afle care dintre ei adusese pe lume un hoț.

Informații suplimentare culesese domnul Povey de la Amy, și nu mai rămînea nici o îndoială că Cyril era acela care le furniza colegilor ustensilele de fumat, sertarul tejghelei procurîndu-i mijloacele necesare. Băiatul îi spusese lui Amy că lucrurile pe care le ascundea în pivniță îi fuseseră dăruite de frații lui de singe. Dar domnul Povey nu se lăsase păcălit. În orice caz, însemnase toate monezile de argint din sertarul tejghelei, vreme de trei seri la rînd, și pîndise tejgheaua diminețile din dosul unei grămezi de lînă ; și moneda de argint de pe masa salonașului îi confirma intuiția sa de detectiv.

Constance se simți vinovată pentru Cyril. Pe măsură ce domnul Povey îi înfățișa situația, se simțea tot mai

vinovată, fără să știe de ce ; în orice caz, se simțea răspunzătoare. Cyril părea să fie băiatul ei, și deloc al lui Samuel. Ocoala privirea soțului ei. Era ceva foarte ciudat.

Cyril reveni, și părinții săi luară o atitudine de circumstanță, iar băiatul puse pe masă, lângă banul de argint, o pipă din imitație de spumă de mare într-o cutiută, o pungă de tutun, o țigară de foi cu un capăt ars dar celălalt încă netăiat, și un pachet pe jumătate gol de țigări fără marcă.

Nimic nu-i putea fi ascuns domnului Povey. Amănuntele erau catastrofale.

— Așadar, Cyril e un mincinos și un hoț, ca să nu mai vorbim despre fumat ! conchise domnul Povey.

Vorbea ca și cum Cyril ar fi inventat păcate stranii și monstruoase. Dar în adâncul inimii un glas îi spunea că, în ceea ce privește fumatul, el îi dăduse exemplul. Domnul Baines nu fumase niciodată. Domnul Critchlow nu fuma niciodată. Numai oameni ca Daniel fumau.

Până acum domnul Povey condusese ancheta după cum o dorea. Dovedise crima. Îl silise pe Cyril să mărturisească. Întreaga afacere ieșise la iveală. Ei bine — și acum ce mai urma ? Cyril ar fi trebuit să fie mistuit de căință ; ar fi trebuit să se petreacă ceva dramatic. Dar Cyril nu făcea decît să stea cu capul plecat, morocănos, fără să trădeze nici un sentiment.

Domnul Povey se gîndi că, pentru a se petrece ceva, trebuia să creeze el prilejul.

— Treburile merg din zi în zi tot mai prost, zise el (ceea ce era adevărat), și tu îi furi pe părinții tăi ca o fiară, și îi corupi și pe colegii tăi ! Mă mir că maică-ta n-a simțit mirosul de tutun !

— Nici n-am visat așa ceva ! zise Constance, cu durere în glas.

Pe lângă asta, un băiat destul de deștept ca să fure dintr-o teighea e de obicei și destul de deștept să-și dea

seama că, pentru a păstra secretul fumatului, trebuia să folosească pastile contra mirosului și să nu țină țigările în buzunar mai mult decît e nevoie.

— Nici nu știm cîți bani ai furat, zise domnul Povey. Un hoț !

Dacă Cyril ar fi furat prăjituri, dulceață, sfoară, țigări, domnul Povey n-ar fi spus niciodată „hoț“ pe acest ton. Dar bani ! Era cu totul altceva. Și sertarul de la tejghea nu era un dulap sau o cămară. O tejghea era o tejghea. Cyril lovise în însăși baza societății.

— Și încă de ziua mamei tale ! urmă domnul Povey. Un lucru știu că pot să fac ! Pot să arunc astea în foc. Clădite pe minciună ! Cum de-ai îndrăznit ?

Și aruncă în foc — nu obiectele crimei, ci desenul în acuarelă reprezentînd un trandafir, și paiele, și panglica albastră pentru fundele din colțuri.

— Cum de-ai îndrăznit ? repetă el.

— Nu-mi dădeai niciodată nici un ban, murmură Cyril.

Socotea că însemnarea monezilor era o viclenie josnică, iar aluzia la prostul mers al afacerilor și la ziua de naștere a mamei trezi în el un demon familiar, care de obicei dormea liniștit în sinea lui.

— Ce-ai spus ? aproape că răzni domnul Povey.

— Nu-mi dădeai niciodată nici un ban, repetă demonul cu glas mai tare decît spusese Cyril. (Era adevărat. Dar Cyril „nu avea decît să ceară“, și ar fi primit tot ce era indicat să primească.)

Domnul Povey sări în sus. Căci avea și el un demon. O clipă, cei doi demoni se priviră țintă : apoi, observînd că Cyril era cu un cap mai înalt decît domnul Povey, demonul mai bătrîn se stăpîni. Domnul Povey își dădu seama că drama durase destul.

— Du-te la culcare ! zise el cu demnitate.

Și Cyril ieși cu pas sfidător.

— Să nu capete decît pîine și apă, mamă, încheie domnul Povey, care se simțea în general mulțumit de sine însuși.

Mai târziu, Constance îi spuse cu lacrimi în ochi că se dusesese sus la Cyril și că-l găsisese plingînd. Ceea ce era o notă bună pentru Cyril. Simțeau însă cu toții că viața nu va mai putea fi aceeași. Cît vor mai trăi, această grozăvie de nedescris își va ridica între ei forma hidoasă. Constance nu fusese niciodată atît de nefericită. Uneori, cînd era singură, se răzvrătea o clipă, așa cum te răzvrătești în sinea ta împotriva unei mascarade pe care ești silit s-o iei în serios. „La urma urmei, șoptea ea, chiar dacă a luat cîțiva șilingi din sertarul tejghelei ! Ei și ce ? Ce contează ?” Dar aceste clipe de răzvrătire morală împotriva societății și a domnului Povey erau foarte trecătoare. Veneau și se duceau într-o clipă.

CAPITOLUL V

ÎNCĂ O CRIMĂ

I

Într-o noapte a aceluiași an — era seară târziu, cam la șase luni după tragedia cu banii furați din tejghea — Samuel Povey fu trezit de o mină pe umăr și de un glas care șoptea :

— Tată !

Hoțul și mincinosul stătea lângă pat în cămașă de noapte. Ochii somnoroși ai lui Samuel abia puteau să-i deslușească silueta în întunericul adânc.

— Ce-i... ce-i ? întrebă tatăl, revenind treptat la starea conștientă. Ce cauți aici ?

— N-am vrut s-o trezesc pe mama, șopti băiatul. Aruncă cineva cu pământ sau cu altceva în geam — de mai multă vreme.

— Cum... ce ?

Samuel se uită ținând la silueta nelămurită a hoțului și mincinosului. Băiatul era înalt, și nu semăna cîtuși de puțin cu un băiețuș ; în clipa aceea, totuși, i se păru că e un băiețuș mic, o ființă plăpîndă, în cămașă de noapte, cu gesturi și inflexiuni ale glasului copilărești, cu o ciudată grijă copilărească, plină de gingășie, de a n-o tulbura din somn pe maică-sa, căci în ultimul timp

ea nu prea dormise bine din cauza lui Amy care se îmbolnăvisese și avea nevoie de îngrijire. Samuel nu-l mai văzuse astfel pe fiul său de ani de zile. În clipa aceea, convingerea că Cyril era incapabil să trăiască în societate se stinsese definitiv în mintea lui. De fapt, timpul slăbise considerabil această convingere, iar lovitura cea mare i-o dăduse hotărîrea de a petrece vacanța de vară ca de obicei, fără a ține seama de păcatele lui Cyril. Și totuși, deși Samuel și Constance se obișnuiseră atît de mult cu tovărășia, unui nelegiuît, încît de multe ori uitau lungi perioade de timp, de vinovăția lui, conștiința descompunerii lui morale stăruise mai mult sau mai puțin în Samuel pînă în această clipă : cînd, spre ușurarea lui Samuel, dispăru brusc.

În clipa aceea, în geam răsună din nou o ploaie de pietricele.

— Auzi ? întrebă Cyril, șoptind dramatic. La fel s-a auzit și la geamul meu.

Samuel se dădu jos din pat.

— Du-te în odaia ta ! porunci el cu aceeași șoaptă dramatică, dar nu ca un tată către fiul său — mai curînd ca un conspirator către alt conspirator.

Constance dormea. Îi puteau auzi răsufierea regulată.

În picioarele goale, silueta mai vîrstnică în cămașă de noapte o urma pe cea mai tinărară și, unul în urma celuilalt, coborîră cele două trepte care separau camera lui Cyril de cea a părinților săi.

— Închide ușor ușa ! zise Samuel.

Cyril se supuse.

Apoi, după ce aprinse becul cu gaz din odaia lui Cyril, Samuel ridică oblonul, desfăcu închizătoarea ferestrei și începu s-o deschidă cu grijă, atent să nu facă zgomot. Toate ferestrele din casă se deschideau greu. Cyril se ținea pe lingă el, tremurînd fără să-și dea seama, mîrșat doar că taică-său nu-i poruncise să se ducă imediat la culcare. Era, fără nici o îndoială, clipa cea mai

extraordinară din viața lui Cyril. Pe lângă împrejurările misterioase din noaptea aceea, mai era în atmosferă și acel fior ce se comunică întotdeauna de la tată la fiu când sînt pe cale să facă ceva nebănuît de femeia pentru care viața lor nu are nici o taină.

Samuel scoase capul pe fereastră.

Un bărbat se afla afară.

— Tu ești, Samuel ?

Glasul se auzea înăbușit.

— Da, răspunse Samuel prudent. Nu cumva e varul Daniel ?

— Am nevoie de tine, zise Daniel Povey, scurt.

Samuel tăcu o clipă, și apoi spuse :

— Cobor imediat.

Cyril primi, în sfîrșit, porunca să se întoarcă în pat.

— Ce s-a întîmplat, tată ? întrebă el teribil de curios.

— Nu știu. O să pun ceva pe mine și o să mă duc să văd.

Închise fereastra, nemaiăsînd vîntul răcoros să pătrundă în odaie.

— Haide, repede, pînă nu sting gazul ! îl grăbi pe băiat, cu mîna pe robinetul de gaz.

— O să-mi spui și mie mîine dimineață, da, tată ?

— Da, zise domnul Povey, stăpînindu-și impulsul obișnuit de a răspunde „nu“.

Se furișă iarăși în dormitorul cel mare, unde începu să bijbîie după niște haine.

După ce coborî în salonaș și aprinse gazul și acolo, deschise ușa laterală, așteptîndu-se să-l vadă intrînd pe vărul Daniel ; dar nu văzu nici urmă de vărul Daniel. Zări apoi o siluetă la colțul pieței. Fluieră — Samuel avea un deosebit talent la fluierat, spre invidia fiului său — și Daniel îi făcu semn. Coborî gazul aproape de tot și apoi alergă afară, fără pălărie. Își pusese aproape toate hainele, în afară de gulerul de pinză și de cravată, și-și ridicase gulerul hainei.

Daniel porni înaintea lui, fără să-l aștepte, și intră peste drum, în cofetărie. Prăvălia lui Daniel, care se afla în clădirea cea mai modernă din piață, era prevăzută cu un sistem nou de obloane de fier, care se trăgeau în jos ; putea astfel să-și închidă prăvălia cu o mișcare asemănătoare celei cu care se răsucesc pendula, în loc să trebuiască să fixeze douăzeci de obloane, unul câte unul, ca în secolul al șaisprezecelea. Mica portieră din uriașă placă blindată era întredeschisă, și Daniel pătrunse în bezna dinăuntru. În clipa aceea, un polițai trecu în rondul său, tăind drumul domnului Povey.

— Bună seara, sergent ! Brr ! zise domnul Povey, adunându-și toată demnitatea și încercînd să se poarte ca și cum ar fi fost lucrul cel mai firesc să umble cu capul gol și fără guler prin piața St. Luke într-o noapte rece de noiembrie. Proceda astfel gîndindu-se că dacă Daniel ar fi avut nevoie de serviciile unui polițai, cu siguranță că s-ar fi adresat acestuia.

— Bună seara, domnule, zise polițaiul, după ce-l recunoscu.

— Cît e ceasul ? întrebă Samuel cu îndrăzneală.

— Unu și un sfert, domnule.

Polițaiul, lăsîndu-l la ușița întredeschisă, trecu mai departe prin piața luminată cu felinare, în timp ce Samuel intra în prăvălia vărului său.

Daniel Povey stătea în dosul ușii, iar cînd Samuel intră, o închise cu o mișcare bruscă. În afară de pîlpîitul slab al gazului, prăvălia se afla în întuneric. Avea înfățișarea pustie pe care o are întotdeauna în timpul nopții o cofetărie sau o brutărie bine întreținută. Talgerele mari de alamă de lingă lăzile cu făină sclipeau ; iar rafturile de sticlă pentru prăjituri, pe care se zărea ici-colo cîte o tortă, reflectau și ele licărirea slabă a becului de gaz.

— Ce s-a întâmplat, Daniel ? Ai vreun necaz ? întrebă Samuel, simțindu-se, ca de obicei, aidoma unui băiețuș în fața lui Daniel.

Bărbatul cu părul alb, încă frumos, îl apucă cu mina de umăr, într-o strînsoare care-l făcu pe Samuel să se supună.

— Ascultă, Samuel, zise el cu glasul profund și plăcut, schimbat puțin din cauza emoției. Știi că nevastă-mea bea ?

Și îl privi sfidător pe Samuel.

— Nu... nu, zise Samuel. Adică... nimeni nu mi-a spus vreodată...

Era adevărat. Nu știa că doamna Daniel Povey, la vîrsta de cincizeci de ani, devenise o adevărată bețivă. Umblau zvonuri că îi plăcea un pahar-două : dar „bețivă” însemna mai mult decît atît.

— Bea, continuă Daniel Povey. Și o face de doi ani !

— Îmi pare foarte rău, zise Samuel, impresionat mai ales de ridicarea atît de brutală a vîlului decenței.

Toată lumea se prefăcuse mereu față de Daniel, și Daniel se prefăcuse față de toată lumea, că soția lui era ca toate celelalte soții. Și-acum, chiar bărbatul ei sfișiasse într-o clipă vîlul țesut timp de treizeci de ani.

— Și dacă ăsta ar fi fost lucrul cel mai rău ! murmură Daniel pe gînduri, slăbind strînsoarea.

Samuel se simțea extrem de tulburat. Vărul său vorbea despre lucruri la care el nu făcuse vreodată aluzie nici măcar față de Constance, atît erau de dezgustătoare ; lucruri îngrozitoare, ce atîrnau ca niște nori amenințători în atmosfera socială a orașului, desprea care rareori cineva se trăda că știe, nu prin cuvinte, ci prin ceva greu de surprins într-o privire, într-o intonație. Nu în fiecare zi se întîmpla ca un oraș ca Bursley-ul să aibă o podoabă ca doamna Daniel Povey.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă Samuel, încercînd să pară ferm.

Și : „Ce-o fi însemnînd toate acestea ? se întreba în sinea lui. Să mă cheme la ora unu noaptea ?“

— Ascultă, Samuel, începu Daniel, apucîndu-l iarăși de umăr. M-am dus azi la tîrgul de grîne din Liverpool și am pierdut ultimul tren, așa că am venit cu diligența de la Crewe. Și ce găsesc ? Îl găsesc pe Dick așezat pe scări în întuneric, aproape fără nimic pe el

— Așezat pe scări ? Dick ?

— Da ! Asta mi-a fost dat să văd cînd am venit acasă !

— Dar...

— Stai să vezi ! Zăcea la pat de vreo două zile, cu fierbînteală ; răcise din pricină că a dormit în cearșafuri umede, căci maică-sa uitase să le aerisească. Astă seară nu i-a dat nimic de mîncare la cină. Băiatul a strigat-o. Nici un răspuns. Atunci s-a sculat să coboare și să vadă ce s-o fi întîmplat, și a alunecat pe scări și și-a rupt genunchiul, ori și l-a scrîntit. A stat acolo ceasuri întregi, se pare ! Nu putea nici să urce, nici să coboare.

— Și... soția... doamna... era ?

— Beată turtă în salon, Samuel.

— Dar servitoarea ?

— Servitoarea ! Daniel Povey rise. Nu putem să ținem o servitoare. Nu vrea nici una să stea. Știi foarte bine.

Știa, într-adevăr. Metodele domestice și aversiunile doamnei Povey erau, în orice caz, un lucru care putea fi discutat în voie, și chiar îl discutaseră.

— Și ce-ai făcut ?

— Ce-am făcut ? Păi, l-am luat pe brațe și l-am dus din nou sus. Și am mai făcut o treabă bună ! Uite ! Vino-ncoace !

Daniel traversă cu hotărîre prăvălia — ușița tejghelei era dată în lături — și deschise o ușă din fund. Samuel se luă după el. Niciodată nu mai pătrunsese atît de adînc în tainele vărului său. În stînga se vedea scara întune-

cată ; în dreapta, o ușă închisă ; iar în față, o ușă deschisă ce dădea spre curte. La capătul celălalt al curții desluși o clădire, vag luminată, și siluete dezbrăcate mișcându-se înăuntru.

— Ce-i acolo ? Cine-s ăia ? întrebă el brusc.

— E brutăria, răspunse Daniel, surprins parcă de o asemenea întrebare. E una din nopțile când se lucrează târziu.

Pînă la sfîrșitul puținelor zile pe care avea să le mai trăiască, Samuel nu mai mîncă nici o singură îmbucătură de pîine fără să-și amintească de imaginea din acea noapte. Trăise jumătate de secol și mîncase nepăsător pîine, ca și cum franzelele ar fi crescut gata-coapte în pom.

— Ascultă ! îi porunci Daniel.

Își ciuli urechile și prinse un vaiet slab, plîngăreț, venind de la etajul de deasupra.

— Asta-i Dick ! El e ! zise Daniel Povey.

Părea mai curînd plînsul unui copil, decît al unui tînăr întreprinzător de douăzeci și patru de ani.

— Dar ce, îl doare ? N-ai chemat doctorul ?

— Nu încă, răspunse Daniel, cu privirea pierdută.

Samuel îl privi o clipă, mai atent. Și Daniel i se păru deodată foarte bătrîn, neajutorat și patetic, un bărbat nepotrivit cu situația în care se afla ; și totuși, în ciuda demnității anilor săi ninși, nespus de copilăros. Samuel se gîndi imediat : „A fost prea mult pentru el. Aproape că și-a ieșit din minți. Asta-i explicația. Cineva ar trebui să se îngrijească de tot, și cred că eu sînt acela.“ Și toate resursele de hotărîre și curaj ale caracterului său se adunară, ca să facă față situației. Era fără guler, în papuci și cu bretelele prinse strîmb — dar aceste amănunte păreau să facă parte din situație.

— O să dau o fugă pînă sus să văd ce-i cu el, zise Samuel pe un ton indiferent.

Daniel nu răspunse nimic.

Se zărea o licărire în capul scărilor. Samuel urcă, găsi robinetul de gaz și făcu lumina mai mare. În fața îi apăru un coridor murdar, soios și neîngrijit, o adevărată anticameră a mizeriei. Călăuzit de gemete, Samuel intră în dormitor — o odaie într-o stare de cumplită neorînduială, luminată doar de o luminare pe sfîrșite. Era oare cu putință ca o gospodină să-și piardă într-atît respectul de sine? Samuel se gîndi la propriul său cămin „ținut“ cu atîta grijă și ordine, și sufletul îi fu năpădit de o puternică amărăciune împotriva doamnei Daniel Povey.

— Dumneata ești, domnule doctor? zise un glas din pat; gemetele încetară.

Samuel ridică în sus lumina.

În fața lui zăcea Dick, cu obrazul, pe care crescuse o barbă de cîteva zile, schimonosit de durere și lucind de sudoare; părul castaniu răvășit era ud și el de sudoare.

— Unde dracu' e doctorul? întrebă brusc tînărul.

Se vedea limpede că nu-l interesa prezența lui Samuel; nu-l izbise decît faptul că Samuel nu era doctorul.

— Are să vină, are să vină, zise Samuel pe un ton liniștitor.

— Păi, dacă mai întîrzie mult, are să mă ia dracu', protestă Dick, pîrînd chiar furios. E tot ce pot să-ți spun.

Samuel așează lumina pe masă și fugi iarăși jos.

— Ascultă, Daniel, zise el, stîrnit și înfierbîntat, asta-i de-a dreptul caraghios. De ce dracu' n-ai trimis după doctor în timp ce mă așteptai? Unde-i soția ta?

Daniel Povey își golea încet buzunarul hainei de grăunțele de porumb, turnîndu-le într-unul din vasele mari din dosul tejghelei; se aflau în partea din prăvălie care servea de brutărie. Își luase boabe de porumb ca să arunce în geamul lui Samuel, și acum le punea la loc pe cele care rămăseseră.

— Te duci după Harrop? îl întrebă el, șovăind.

— Păi, sigur că da ! exclamă Samuel. Unde-i soția ta ?

— Ai face mai bine să te duci s-o vezi, zise domnul Povey. E în salon.

O luă înaintea lui Samuel, spre ușa închisă din dreapta. Cînd o deschise, salonul apărură în plină lumină.

— Haide ! Intră ! zise Daniel.

Samuel intră, speriat. Într-o încăpăre tot atît de răvășită și de murdară ca și dormitorul, doamna Daniel Povey zăcea întinsă strîmb pe un divan jerpelit ; capul îi era dat pe spate, fața lividă, ochii ieșiți din orbite, gura umedă și căscată : o privește oribilă și respingătoare. Samuel se simți îngrozit ; îl cuprinse frica și dezgustul. Becul de gaz șuierător arunca o lumină nemiloasă asupra acestei făpturi îngrozitoare. O soție și o mamă ! Stăpîna casei ! Sufletul ordinii ! Izvorul alinării ! Balsamul necazurilor și refugiul tuturor din fața suferințelor ! era abjectă. Părul rar, de un cărunt-gălbui, era jegos, gîtul scofilcit era negru de murdărie, mîinile dezgustătoare, rochia neagră jerpelită. Făcea de ocară numele, situația, vîrsta ei. Avea în față o imagine a decăderii mai respingătoare decît își închipuise vreodată Samuel cu lipsa lui de experiență. Și lîngă ușa stătea soțul ei — îngrijit, curat, aproape impunător, omul care de treizeci de ani își strunea întreaga-i mîndrie ca s-o rabde pe această femeie, el, bărbatul vesel care rîsese în toate împrejurările grele ! Samuel își aminti cînd se căsătoriseră. Și își mai aminti cum, ani întregi după căsătorie, ea rămăsese tot atît de drăguță, artificială, cochetă și plină de toane ca o tînră tîrfă cu un nătărău la picioarele ei. Timpul și mînia înceată a lui Dumnezeu o schimbaseră.

Încercă să se stăpînească și se apropie de ea ; apoi se opri.

— Dar..., șovăi el.

— Da, Samuel, băiatule ! zise bărbatul bătrîn de la ușă. Mă tem că am omorît-o ! Mă tem că am omorît-o ! Am apucat-o și am scuturat-o. Am apucat-o de gît. Și înainte

de a-mi da seama, am făcut-o ! N-o să mai bea niciodată rachiu. Asta a fost !

Și se îndepărtă.

Samuel își simți toată carnea înfiorându-se, în timp ce un val de emoție îi năpădi întreaga ființă. Era ca și cum cineva l-ar fi izbit cu toată puterea. Inima i se cutremură, la fel cum se cutremură un vas când îl izbește un talaz cit un munte. Era năucit. Îi venea să plingă, să verse, să moară, să se prăbușească. Dar un glas îi șoptea : „Trebuie să te ții tare. Trebuie să te îngrijești de tot.“ Se gândi la soția sa și la copilul său dormind liniștiți în puritatea curată a căminului său. Simți asprimea gulerului de la haină în jurul gâtului și pantalonii care abia se țineau în bretele. Ieși din odaie, închizînd ușa în urma lui. Zări o clipă în partea cealaltă a curții siluetele dezbrăcate, agi-tîndu-se neștiutoare prin brutărie. De sus se auzeau protestele lui Dick, pe care durerea le transformase într-o ocară prostească și monotonă.

— Mă duc să-l aduc pe Harrop, zise pe un ton jalnic către vărul său.

Casa doctorului era la mai puțin de cincizeci de pași, doctorul avea o sonerie pentru chemările de noapte ; deși era un om mult mai vlăguit decît fusese tatăl său la vîrsta lui, răspunse imediat. N-a fost nevoie să-i arunce cu boabe de porumb în geam ! În timp ce Samuel vorbea cu doctorul prin fereastră, în minte îi alerga neîncetat întrebarea : „Oare n-ar trebui să anunț poliția ?“

Dar cînd, luînd-o înaintea bătrînului Harrop, ajunse din nou la prăvălia lui Daniel, iată ! polițaiul întîlnit mai înainte se întorsese din runda sa, și Daniel discuta cu el la intrare. Nu se mai zărea nici un alt om prin apropiere. Pe King Street, de-a lungul lui Wedgwood Street, pînă în piața St. Luke, către Brougham Street, nimic decît felinare de gaz arzînd cu nesfîrșită perseverență, și fațadele prăvăliilor apărate de obloane. Numai la catul de sus

al clădirii băncii din capătul pieței se zărea o lumină tainică, licărind prin oblon. Probabil că cineva era bolnav !

Polițaiul era într-o stare de mare agitație nervoasă. I se întâmplase ceva ce nu i se mai întâmplase niciodată. Dintre toți cei șaiszeci de polițai din Bursley, tocmai el fusese ales de soartă să fie instrumentul destinului. Era uluit.

— Ce înseamnă, ce înseamnă toate astea, domnule Povey ? vorbi el întorcându-se în grabă spre Samuel. Ce vrea să spună domnul consilier Povey ?

— Vino înăuntru, domnule sergent, zise Daniel.

— Dacă mă duc înăuntru, zise polițaiul, adresându-se lui Samuel, ar fi bine ca dumneavoastră să vă duceți pe Wedgwood Street, domnule Povey, și să-l aduceți pe camaradul meu. După toate socotelile, e pe undeva pe Duck Bank.

Era uimitor cât de repede se precipitau lucrurile, o dată pornite. În jumătate de ceas, Samuel se și despărți de Daniel la comisariatul de dincolo de abator, și se grăbea spre casă s-o trezească pe nevastă-sa, ca să se ducă să-l îngrijească pe Dick Povey, pînă va putea fi dus la spitalul din Pirehill, cum hotărîse bătrînul Harrop de îndată ce-l văzuse.

„Ah ! Dumnezeu nu poate fi luat în deridere !” își zicea el, încercînd să-și stăpînească tumultul din suflet. Asta era ideea lui de bază : Dumnezeu nu poate fi luat în deridere ! Daniel era un om bun, onorabil, strălucitor ; era cineva în lume. Dar cum rămînea cu limbajul lui trivial ? Cum rămînea cu circiunile pe unde se ducea ? (Cum de pierduse trenul de Liverpool ? Cum ?) De mulți ani el, Samuel, văzuse în Daniel dezmințirea vie a adevărului vechilor amenințări ebraice. Dar pînă la urmă, iată că se înșelase ! Dumnezeu nu poate fi luat în deridere ! Și Samuel își dădu seama că înlăuntrul său se reîntorcea la o evlavie, codificată cu strictete, de la care poate că se cam îndepărtase cu gîndul.

Și, în același timp, avea și un anume sentiment al importanței sale, pe când își trezea nevasta și încerca să-i spună vestea cu un calm plin de taot. Fusese de față la cel mai copleșitor eveniment ce se petrecuse vreodată în istoria acestui oraș.

II

— Fularul ți-l aduc îndată, zise Constance. Cyril, dă fuga pînă sus și adu fularul tatei. Știi în care sertar este.

Cyril o luă la fugă în sus. Se cuvenea ca toată lumea, în dimineața aceea, să fie promptă și activă.

— N-am nevoie de nici un fular, mulțumesc, zise Samuel, tușind și încercînd să-și înăbușe tusea.

— Oh ! Dar, Sam..., protestă Constance.

— Ascultă, te rog nu mă sîcii ! zise Samuel pe un ton categoric. Am destule pe cap...

Dar nu-și sfîrși fraza. Constance suspină în timp ce soțul ei ieșea, nervos și plin de importanță, pe ușa laterală în stradă. Era devreme, nici ora opt, și magazinul nu fusese încă deschis.

— Tatăl tău n-a putut să aștepte, îi zise Constance lui Cyril cînd acesta năvăli în jos pe scară, cu ghetetele-i greoaie de școlar. Dă-mi-l mie.

Și se duse să pună fularul la loc.

Întreaga casă era răvășită, și Amy tot mai zăcea bolnavă ! Existența le era tulburată ; simțea vag că trebuiau făcute o mie de lucruri, și totuși nu-i venea în gînd nimic ce putea face în clipa aceea ; așa încît duse fularul la loc. Pînă să coboare din nou, Cyril plecase la școală, el care de obicei era un mocăit. Adevărul este că băiatul abia aștepta să povestească la școală ce se petrecuse în timpul nopții, mai ales că el fusese primul care auzise zgomotul boabelor de porumb aruncate de ucigaș în fereastră. Era o știre care trebuia împărtășită

cuiva, ca un preludiu la fiorul ce va cuprinde întreaga școală ; și Cyril pornise în căutarea unui confident demn, și care să știe să aprecieze noutatea. Plecase la nici cinci minute după tatăl său.

În piața St. Luke se adunase o mulțime de vreo două sute de curioși, care stăteau nemișcați în umezeala noroioasă de noiembrie. Cadavrul doamnei Daniel Povey fusese transportat la hotelul „Tiger“, iar tânărul Dick Povey dus cu o furgonetă la spitalul din Pirehill, în celălalt capăt al districtului Knype. Casa crimei fusese închisă și obloanele trase la ferestrele de la etaj ale locuinței. Nu era absolut nimic de văzut, nici măcar un polițai. Și totuși, încăpăținată, mulțimea cerceta cu luare-aminte clădirea fatală din Boulton Terrace. Hipnotizată de fațada de cărămizi și mortar, mulțimea părea că uitase orice legături cu lumea înconjurătoare și, fără a ține seama de foame și de problemele zilnice, era hotărîtă să privească țintă casa pînă se va prăbuși sau își va dezvălui în vreun fel taina. Cei mai mulți dintre oameni nu-și puseseră nici palton și nici guler, apărîndu-se de frig cu ajutorul vreunui fular înfășurat în jurul gîtului și vîrîndu-și mîinile în buzunare. Și se tot mișcau de pe un picior pe altul, ca să se încălzească puțin. Din cînd în cînd, din gloată se desprindeau privitorii mai șubrezi, îndepărtîndu-se rușinați de nestatornicia lor. Dar soseau mereu alte întăriri. Și pentru noii-veniți, amănuntele trebuiau luate de la început, la nesfîrșit ; aceleași întrebări, aceleași răspunsuri, aceleași exclamații, aceleași teorii sentențioase, aceleași profeții circulau în toate colțurile pietii, într-o ciudată repetare. Oameni bine îmbrăcați stăteau de vorbă cu haimanale de profesie ; căci vestea senzațională, această întimplare cumplită, a cărei ciudățenie părea cu fiecă clipă tot mai impresionantă, aducea cu sine sentimentul de înfrățire al oamenilor. Toți aveau strania impresie că nu era nici duminică și nici zi lucrătoare, ci un fel de a opta zi a săptămîinii. Și totuși, în

apropiere, în hala din piața St. Luke, negustorii își pregăteau tarabele ca și cum ar fi fost simbătă, ca și cum un consilier comunal nu și-ar fi ucis soția — în sfârșit! Fu anunțată vestea, repetată la nesfârșit, că brutăria lui Povey fusese preluată de Brindley, al doilea brutar și cofetar din oraș, care avea o tarabă în piață. Și oamenii afirmau, ca un adevăr filozofic repetat la nesfârșit, că n-avea rost să se irosească o pîine atît de bună.

Apariția lui Samuel stîrni frămîntare în rîndurile mulțimii. Dar Samuel străbătu piața cu o expresie absorbită, ca și cum, datorită preocupărilor sale extrem de grave, ar fi pășit printr-o piață pustie. Trecu în grabă pe lîngă bancă și coborî pe Turnhill Road, către reședința particulară a „tinărului Lawton“, fiul răposatului „Jurisconsult Lawton“. Tinărul Lawton îi urmase tatălui său; era, la fel cum fusese și tatăl său, jurisconsultul cel mai de vază din oraș (deși rivalii mai erudiți îi scosese ră vorbe că era prost), dar obiceiul de a-i numi pe oameni după profesiunile lor murise o dată cu tramvaiul cu cai. Samuel îl găsi pe tinărul Lawton la micul dejun, și plecară imediat cu brișca lui Lawton către comisariatul de poliție, unde sosirea lor electriză o mulțime tot atît de mare ca în piața St. Luke. Puțin mai tîrziu, plecară împreună la Hanbridge, ca să încredințeze procesul unui avocat pledant; și Samuel, nefiind admis să fie de față la prima parte a întrevederii dintre jurisconsult și avocatul pledant, se simți umilit în fața rigidității etichetei judiciare.

Totul i se părea lui Samuel un joc. Întreaga tevatură cu poliția și celulele poliției și celelalte formalități păreau nefirești. Cazul vărului său nu era ca oricare altul și, chiar dacă formalitățile puteau fi necesare, părea absurd să pretinzi că era un caz ca oricare, altul. În ce fel se deosebea el de alte cazuri, Samuel nu analiză în sinea lui. Se gîndi doar că tinărul Lawton părea prea plin de sine, far Daniel prea umil în discuția dintre ei, și se strădui

să arate, prin demnitatea atitudinii sale, că după părerea sa nu fusese folosit tonul cuvenit. Nu putea înțelege comportarea lui Daniel, căci nu avea destulă imaginație ca să înțeleagă prin ce trecuse Daniel. La urma urmei, Daniel nu era un criminal; moartea neveste-si fusese un accident, o întâmplare nefericită.

Dar la tribunal, o sală ticsită și înșesată din clădirea primăriei, Samuel începu să aibă îndoieli. Din întâmplare, judecătorul de instrucție avea ședință în dimineața aceea în Bursley. Prezida singur, căci nici unul dintre judecătorii de pace nu se grăbise să-și ocupe locul, ținând seama că în boxa acuzaților se afla un consilier comunal. Judecătorul, numit de curind, era un tinerel de prin partea de sud a comitatului; pentru el, care se socotea o persoană distinsă, un consilier comunal din Bursley nu era decît un negustor de rînd. Îl însufletea un entuziasm juvenil în fața măreției și imparțialității justiției britanice și se purta ca și cum întreaga răspundere pentru siguranța uriașului mecanism s-ar fi sprijinit pe umerii lui. Avusese cu avocatul din Hanbridge o ceartă de pomină, pe cînd erau amîndoi la Cambridge, și felul cum se purtau unul față de altul era pentru vulg o pildă în arta politeții reci și desăvîrșite. Tinărul Lawton, care studiasse la Oxford, îi disprețuia în sinea lui pe amîndoi, dar cum el fusese acela care îl angajase pe avocat, firește că nu putea să se amestece în discuție, ceea ce îl irita. Aceștia trei formau aristocrația din sala tribunalului; și ei o știau; și o știa și Samuel Povey; cu toții o știau și o simțeau. Avocatul depuse un zel extraordinar în îndeplinirea îndatoririlor sale; aminti în cuvinte potrivite de caracterul lui Daniel și de situația lui în oraș, dar nimic nu putea ascunde faptul că, și pentru el, clientul nu era decît un mărunt negustor acuzat de o crimă obișnuită. Firește că judecătorul trebui să sublinieze că în fața legii toți sînt egali — un consilier comunal ca și un simplu bețivan; și izbuti. Polițaiul își depuse mărturia, iar comisa-

rul relată sub jurămint tot ce declarase Daniel Povey cînd fusese pus sub acuzare. Audierile continuară într-un ritm atît de rapid, fără nici o pledică, încît păreau că nu sînt decît un simplu ritual, cu Daniel ca o mîmle în mijlocul lui. Judecătorul creă de minune iluzia că, în ceea ce îl priveşte, un omor săvîrşit de un consilier comunal din piaţa St. Luke era un lucru obişnuit. De precauţie nici nu putea fi vorba, iar avocatul, neputînd aduce nici un argument în favoarea unei amînări pentru continuarea cercetărilor — într-adevăr, nu exista nici unul — Daniel Povey fu trimis la Curtea cu juraţi din Stafford, în vederea procesului. Imediat după aceea judecătorul trecu la discutarea unei preţinse încălcări a legislaţiei industriale de către o mare firmă de ceramică din localitate. Tînărul magistrat îşi greşise vocaţia. Cu calmul său de neclintit, cu desprinderea-i senină de orice slăbiciuni omeneşti, ar fi putut să fie general în Ordinul Iezuiţilor.

Daniel fu scos de acolo — nu plecă, ci fu scos — de doi poliţai cu capul gol. Samuel vru să stea de vorbă cu el, dar nu putu. Ceva mai tîrziu, Samuel stătea la intrarea primăriei, şi Daniel apăru dintr-un coridor, tot sub paza a doi poliţai, de data asta cu căşti. Jos, la capătul treptelor largi pe care, în nopţile balurilor de binefacere, treceau dansatorii, se afla acum o mulţime compactă, ţinută în frîu de alţi poliţişti, iar dincolo de mulţime aştepta o dubă neagră. Daniel — pe care vărul său îl vedea ca pe un fel de Cristos între tîlhari — fu dus repede printre privilegiaţii gură-cască de pe coridor, apoi în jos pe scară. Un val de murmure tălăzui mulţimea. Tot soiul de pierdevară şi derbedei zbîrliţi, îmbrăcaţi în haine de doc, se năpustiră să-l vadă, dar poliţiştii îi împinseră cu furie îndărăt. Daniel şi gardienii ţîşniră prin mica potecă vie. Iute ! Iute ! Căci prizonierul e mai sacru chiar decît un Mesia. Legea-l-a luat în păstrare ! Ca un număr de prestidigitaţie, Daniel dispăru în bezna dubei. O uşă se trînti cu putere, triumfător, şi un bici pocni. Scăpaseră de

mulțime. Era ca și cum mulțimea ar fi urlat după singele și oasele lui Daniel, și devotații polițiști l-ar fi salvat din fața poftelor lui.

Da, Samuel avea acum indoieli. Simțea un gol în stomac.

Bătrînul comisar șef al poliției trecu pe lângă el, împreună cu bătrînul paroh. Parohul era prieten cu Daniel. Pînă atunci, parohul nu mai stătuse niciodată de vorbă cu Samuel, care era dizident, dar acum îi vorbi; îi strînse chiar mîna.

— Ah, domnule Povey ! exclamă el îndurerat.

— Mă... mă tem că situația e serioasă ! biigui Samuel.

Nu voia să admită că situația era serioasă, dar vorbele îi scăpaseră de pe buze.

Se uită la comisarul șef, așteptînd ca acesta să-l asigure că situația nu era chiar atît de serioasă ; dar acesta se mulțumi să-și înalțe bărbuța albă, fără să scoată o vorbă. Parohul clătină din cap și își șterse o lacrimă senilă din ochi.

După ce mai avu o discuție cu tînărul Lawton, Samuel renunță, în interesul lui Daniel, să mai pozeze în omul onest lovit de o nenorocire, care e hotărît, cu mîndria semeață a inocenței, să suporte toate capriciile legii, să fie mai catolic decît papa. Își dădu seama că legea trebuie combătută cu propriile ei arme, că nu trebuie scăpat nici un prilej favorabil, că trebuie profitat de orice avantaj. Era chiar uimit cum de putuse să adopte pînă acum o asemenea atitudine. I se deschiseseră ochii ; vedea acum lucrurile așa cum sînt.

Se întoarse spre casă și văzu că mulțimea din piață continua să cerceteze fațada casei vărului său. Începuseră să sosească oameni din Hanbridge, din Knype, Longshaw, Turnhill, precum și din sate ca Moorthorne, numai ca să vadă casa crimei. Vînzătorii de ziare împărțeau a patra ediție din *Vestitorul*, în care apărea relatarea completă a schimbului de cuvinte dintre judecător și avocat.

În magazin, Samuel găsi clienți absorbiți de preocupările mărunte ale cumpărăturilor, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Se simți zguduit ; indiferența lor îl duru.

— Sînt prea ocupat acum, zise el scurt unuia care îl acostase.

— Sam ! îl strigă soția lui, cu glas scăzut, din dosul teighelei de la casă.

— Ce-i ?

Era hotărît să strivească orice trîncăneli indiscrete, mai cu seamă cele din prăvălie, și se temea că soția sa și-ar fi dat friu liber curiozității de femeie.

— Domnul Huntbach te așteaptă în salonaș, zise Constance.

— Domnul Huntbach ?

— Da, din Longshaw. Apoi îi șopti : E vărul doamnei Povey. A venit să vadă de înmormîntare și de celelalte, de... de anchetă, presupun.

Samuel tăcu o clipă.

— Oh, da ? vorbi pe un ton sfidător. Ei bine, am să-l văd. Dacă *vrea*, am să-l văd.

În aceeași seară, Constance află cită amărăciune era în sufletul lui împotriva femeii ce fusese omorîtă, căci păcatele ei îl duseseră pe Daniel Povey la temnița din Stafford și pe Dick la spitalul din Pirehill. De nenumărate ori, în zilele ce urma, el aminti de starea de mizerie și murdărie pe care o găsisese în casa lui Daniel. Nutrea dușmănie împotriva tuturor rudelor ei și cînd, după anchetă, unde depuse o mărturie plină de resentimente, femeia fu îngropată, Samuel, în minia lui, lăsă să-i scape un suspin de ușurare : „În sfîrșit, am scăpat de ea !“ De acum înainte avea misiunea, sacră prin gravitatea ei solemnă, de a-l apăra și a-l salva pe Daniel. Își luă singur această sarcină, dăruindu-i-se cu totul, neglijîndu-și afacerile și bătîndu-și joc de sănătate. Trăia acum numai pentru procesul lui Daniel, cheltuind mari sume de bani pentru pregătirea lui. Nu se gîdea la nimic

altceva, și nu vorbea de nimic altceva. Era singura lui preocupare. Și pe măsură ce săptămânile treceau, devenea tot mai sigur de reușită, tot mai sigur că se va întoarce cu Daniel în Bursley după proces, triumfător. Era încredințat că nu se putea „să i se întâmple ceva“ lui Daniel ; circumstanțele erau prea limpezi, prea copleșitoare în favoarea lui.

Cînd Brindley, al doilea brutar și cofetar din Bursley, s-a oferit să preia prăvălia lui Daniel, pe bază de cotă parte, la început s-a simțit indignat. Apoi Constance și jurisconsultul, precum și Daniel (pe care îl vizita ori de cîte ori se iveau prilejul) îl convinseră să facă un aranjament, și încă repede, căci altfel toată întreprinderea se va duce de rîpă ; așa încît consimți spre binele lui Daniel la un aranjament temporar, prin care Brindley urma să redeschidă prăvălia și s-o conducă, în anumite condiții, pînă către sfîrșitul lui ianuarie, cînd Daniel își va redobîndi libertatea. Nici nu voia să asculte văicărelile stăruitoare ale lui Daniel, care susținea că nu va mai fi văzut vreodată în Bursley. Le respinse cu hotărîre. Protestă cu vehemență, spunînd că întreg orașul era plin de simpatie pentru Daniel ; ceea ce era adevărat. Deveni îngerul păzitor al lui Daniel, salvîndu-l de propria-i slăbiciune și apatie. Se identifică cu el.

Într-o dimineață, obloanele fură ridicate și Brindley, mîndru de importanța sa de a conduce două întreprinderi, începu să se foiască în ușa prăvăliei lui Daniel Povey. Și vînzarea de pîine, prăjituri și făină fu reluată. Se părea că fluxul timpului se ridicase și îl acoperise pe Daniel și tot ce era al lui ; căci nevastă-sa era sub pămînt, Dick, zăcea la Pirehill, incapabil să se țină pe picioare, iar Daniel era închis. Se părea că în desfășurarea firească a vieții din piața St. Luke, Daniel fusese uitat. Dar nu și în inima lui Samuel Povey ! Acolo, în fața unui altar ridicat în cinstea martirului, flacăra sacră a unei

noi credințe ardea cu o îndârjită consecvență. Samuel, în plină maturitate încărunțită, dobândise tinerețea veșnică a apostolului.

III

În dimineța întunecoasă de iarnă când Samuel porni spre Curtea cu jurați, Constance nici nu-i ceru părerea în legătură cu măsurile pe care avea să le ia împotriva frigului. Îi pregăti în tăcere rufărie specială și, la căldura focului ce ardea de zile întregi în dormitor, Samuel se îmbracă tot în tăcere cu rufăria specială. Peste care, cu multă grijă, își puse costumul cel bun. Nimeni nu scotea o vorbă. Constance și cu el nu se înstrăinaseră, dar relațiile dintre ei erau într-o stare de încordare febrilă. De câteva săptămîni Samuel răcise destul de rău, și Constance nu izbutise să-l lecuiască cu nimic. Dacă ar fi stat câteva zile în pat, sau măcar într-o odaie încălzită, fără îndoială că s-ar fi vindecat. Dar Samuel nu voia să stea într-o odaie încălzită ; nu voia nici măcar să stea în casă, și nici chiar în Bursley. Își purta tusea chinuitoare pe trenurile înghețate înspre Stafford. Nu avea urechi pentru sfaturi bune ; pur și simplu nu putea să audă ; trăia ca într-un vis. După Crăciun starea lui se înrăutăți. Constance era de-a dreptul disperată. Într-o seară avu loc o ciocnire între voința ei și a lui, când Constance, adunîndu-și toate puterile, îi ceru stăruitor să nu mai iasă din casă pînă nu se va face bine. În această luptă, Constance deveni aproape de nerecunoscut. Cu bună știință își dădu frîu liber pînă aproape de isterie ; nu mai era îngăduitoare și blîndă ; îi aruncă în față amărăciunea ca un vitriol : tipă ca o scorpie. Pare aproape de necrezut că ea să fi mers atît de departe ; dar o făcu. Îl învinui printre suspine că-l pune pe vărul lui mai presus de soție și copil și că nu-i păsa dacă ea va rămîne văduvă din cauza

îndărătnicieii lui. Și sfârși țipînd cu disperare că tot cu atîta folos ar fi vorbit unui stîlp. Chiar așa și era. Samuel îi răspunse liniștit și rece. Îi spuse că n-avea nici un rost să-și iasă din fire, căci el va face cum va crede de cuviință. A fost o scenă extraordinară, unică în analele existenței lor, din care Constance ieși învinsă. Acceptă înfringerea, stăpînindu-și treptat suspinele și adoptînd tonul învinsului. Îl sărută cînd se urcară în pat să se culce. Și el, grav, îi întoarse sărutul.

De atunci ea cunoscuse, în practică, tot chinul și umilința pe care le cuprindea inevitabilul, atunci cînd ești nevoit să trăiești cu el. Bărbatul ei își risca viața — de asta era pe deplin încredințată — și ea nu putea face nimic; cunoștea foarte bine felul lui de a fi. Simțea că, deocamdată, avea un nebun în casă, pe care nu putea să-l trateze după principiile obișnuite. Încordarea neîncetată o îmbătrîni. Singurul ei izvor de alinare era Cyril. Vorbea cu el fără rezerve, iar vorbele „tatăl tău“, „tatăl tău“ îi reveneau mereu pe buze. Da, se schimbaseră cu totul. De multe ori plîngea cînd era singură.

Cu toate astea, uita adesea că fusese învinsă. Nu cunoștea legile cinstite ale războiului. Reîncepea mereu lupta, purtînd războiul sub steagul armistițiului, fiind astfel un adversar extrem de incomod. Și deși rămînea dirz în problema principală, Samuel era obligat să accepte un compromis în chestiunile mai mărunte. Iar Constance putea fi și ea teribilă, așa că de fiecare dată cînd buzele i se strîngeau și ochii îi scînteiau, Samuel ar fi pus și patruzeci de fulare, dacă i-ar fi poruncit. Astfel, toate amănuntele supremei călătorii la Stafford le aranjă Constance. Samuel urma să ia o trăsură pînă la Knype, ca să scape de frigul din trenul de pe linia secundară ce trecea pe la Bursley și așteptarea pe peroanele înghețate. La Knype avea să ia expresul și să călătorească cu clasa întii.

În dimineța aceea întunecoasă, după ce se îmbracă la lumina becului de gaz, Samuel află încetul cu încetul pînă unde mersese ea cu pregătirile minuțioase. Micul dejun fusese special pregătit, și trebui să mănince tot. Apoi sosi trăsura, și o văzu pe Amy ducînd cărămizi fierbinți înăuntru. Constance însăși îi puse galoșii peste ghete, nu pentru că ar fi fost umezeală, ci pentru că, zicea ea, cauciucul ține cald la picioare. Constance însăși îi înfășură gîtul, îi descheie haina și îi viri încă un fular peste piept. Constance însăși îi încălzi mînușile de lînă și îl ajută să-și pună paltonul cel mai călduros. Atunci Samuel îl văzu pe Cyril, gata de plecare.

— Unde pleci ? îl întrebă el.

— Merge cu tine pînă la Knype, zise Constance cu îndirjire. Te conduce pînă la tren și apoi se întoarce înapoi cu trăsura.

I-o făcuse ! Radia. Cyril îi înfruntă timid, privind de la unul la celălalt. Samuel fu nevoit să cedeze.

Și astfel, în întunericul dimineții de iarnă — căci încă nu se luminase de ziuă — Samuel porni spre proces, escortat de fiul său. Ecoul tusei lui stăruitoare fu ultimul lucru pe care îl auzi Constance înainte de pornirea trăsurii.

Cea mai mare parte a zilei, Constance o petrecu așezată în „colțul domnișoarei Insull“ din prăvălie. Cu douăzeci de ani în urmă, acest colț fusese al ei. Dar acum, în locul cutiilor mari de galanterie învelite în hirtie de împachetat, raionul fusese despărțit de restul prăvăliei printr-un paravan masiv de mahon și geam mat, iar înăuntru trona domnișoara Insull împreună cu tot ce era necesar pentru activitatea ei. În orice caz, rămînea colțul cel mai friguros din tot magazinul, după cum o arătau și degetele domnișoarei Insull. Constance se așeză aici mai mult ca să facă ceva, să se afle în treabă, decît din nevoia de a supraveghea magazinul, deși îi spusese lui Samuel că va avea grijă de el. Domnișoara Insull,

văzindu-și tronul uzurpat, fu nevoită să se așeze lângă sobă, împreună cu creaturile mai puțin importante ; și cum acest lucru nu-i era pe plac, subordonatele ei avură de suferit.

Ziua parcă nu se mai sfârșea. Către ora ceaiului, chiar înainte de a veni Cyril de la școală, domnul Critchlow își făcu în mod surprinzător apariția. De fapt, sosirea lui era mai puțin surprinzătoare pentru domnișoara Insull și restul personalului, decît pentru Constance. Căci în ultima vreme își făcuse un obicei să apară din cînd în cînd la ora ceaiului și să stea de vorbă cu domnișoara Insull. Domnul Critchlow era un bărbat care sfida încă timpul. Silueta-i înaltă, zveltă era perfect dreaptă. Trăsăturile nu i se schimbaseră. Nimeni n-ar fi putut spune că părul și barba îi erau mai albe decît fuseseră cu ani în urmă. Purta ca de obicei șortul alb și lung, iar peste el își pusese o haină groasă. Între degetele-i lungi și noduroase ținea un exemplar din *Vestitorul*.

Nu se așteptase să găsească colțul ocupat de Constance. Aceasta cusea.

— Ah, dumneata ești ! zise el cu glasul neplăcut, hîriit, pe care i-l cunoștea, fără să arunce nici măcar o privire spre domnișoara Insull.

Își cîștigase reputația de a fi bătrînul cel mai bădăran din Bursley. Dar purtarea lui exprima mai degrabă indiferență decît grosolănie. Era o purtare care spunea : „Trebuie să mă luați așa cum sînt. Poate că sînt egoist, aspru, meschin și încăpăținat ; dacă nu-i place cuiva, treaba lui. Mi-e indiferent.“

Își rezemă cotul de marginea paravanului, arătînd ziarul.

— Oh, domnule Critchlow ! zise Constance pe un ton afectat, căci își însușise și ea antipatia lui Samuel față de el.

— A început ! observă acesta cu o bucurie tainică.

— Da ? zise Constance cu interes. A și apărut în ziar ?

Fusesse mai preocupată de sănătatea soțului ei decît de procesul lui Daniel Povey, dar firește că procesul o interesa foarte mult. Și vestea că procesul începuse cu adevărat o emoționă.

— Ei, da ! făcu domnul Critchlow. N-ai auzit băiatul cu ziarele strigînd adineauri prin toată piața ?

— Nu, zise Constance.

Pentru ea, ziarele nu existau. Niciodată nu-i trecuse prin minte să deschidă vreunul, niciodată nu simțise vreo curiozitate pe care să nu și-o poată satisface — dacă în general voia să și-o satisfacă — fără puternicul ajutor al presei. Nici chiar în această zi nu-i trecuse prin minte că ar merita să se uite prin *Vestitorul*.

— Ei, da ! repetă domnul Critchlow. Se pare că a început la două — sau cam așa ceva.

O clipă, el își îndreptă atenția asupra unui robinet de gaz care fisia, și-i micșoră cu grijă flacăra.

— Ce scrie ?

— Încă nimic ! zise domnul Critchlow.

Și citiră împreună cele cîteva rînduri, de sub titlurile mari, care descriau formalitățile de început ale procesului lui Daniel Povey, acuzat de uciderea soției sale. Erau unii care spuneau, remarcă el ridicîndu-și pe nas ochelarii, că marele juriu va schimba acuzația, sau cam așa ceva ! Și rîse îngăduitor, puțin batjocoritor de această absurditate extremă. „Ah !“ exclamă el gînditor, întorcîndu-și capul ca să vadă dacă vînzătoarele ascultau. Într-adevăr, ascultau. Ar fi fost prea mult, într-o zi ca asta, să te aștepți ca vînzătoarele să respecte regulile de etichetă ale magazinului.

Constance auzise în ultima vreme multe despre marele juriu, dar nu înțelesese nimic și nici nu căutase să înțeleagă.

— Mă bucur că a început așa de repede, zise ea. Într-un fel, adică ! Mi-era teamă că Sam ar putea fi

nevoit să rămînă la Stafford mai multe zile. Crezi că o să dureze mult ?

— Nici gînd ! zise domnul Critchlow categoric. N-are de ce să se lungească.

Urmă o tăcere, punctată de împunsăturile acului.

De fapt, Constance ar fi preferat să nu stea de vorbă cu bătrînul ; dar dorința de a auzi vorbe liniștitoare, care să-i potolească temerile, o silea să vorbească, deși știa prea bine că domnul Critchlow era ultimul om din oraș care să-ți acorde sprijin moral cînd simțea că ai nevoie de el.

— Sper că totul o să fie bine ! murmură ea.

— Totul o să fie bine ! exclamă el, înveselit. Totul o să fie bine ! Numai că pentru Daniel o să fie rău.

— Ce vrei să spui, domnule Critchlow ? protestă ea.

Și-și zise în sinea ei : „Nimic nu poate trezi mila în inima lui, nici măcar o tragedie ca aceea a lui Daniel“. Iși mușcă buzele pentru că vorbise.

— Ei bine, vorbi acesta cu glas sonor, adresîndu-se atît vînzătoarelor din jurul sobei, cit și Constancei, am auzit cîteva argumente grozave anul ăsta, hotărît lucru ! Spuneau unii că Dan n-a avut de gînd s-o facă. Se prea poate. Dar dacă ăsta-i un motiv ca să nu-l spînzure, atunci s-a terminat cu pedeapsa capitală în țara asta. „N-a avut de gînd !“ Sînt o mulțime din ăștia care „n-au avut de gînd !“ Apoi ziceau unii că nevastă-sa era o haimana, și că nu se îngrijea de casă, și că era mai mult beată decît trează. Nu văd ce rost au toate astea. Dacă orice nevastă care-și petrece vremea bînd rachiu, în loc să măture pe jos și să deretice, trebuie sugrumată, atunci Dan e în siguranță. Dar nu-l văd pe judecătorul Lindley spunînd juriului așa ceva. Am fost și eu jurat sub judecătorul Lindley — chiar de mai multe ori — și nu-l văd spunînd așa ceva ! Tăcu o clipă, rămînînd cu gura deschisă. Cît despre mai-marii orașului, urmă el, și chiar și parohul, care s-au dus cu toții la Stafford să

jure pe *Biblie* că nimeni n-are o reputație ca a lui Dan — ei bine, dacă ar fi putut să jure că Dan nu era în casă în noaptea aceea, că era în Ierihon, ar fi avut rost să se ducă. Dar așa, mai bine ar fi rămas acasă și și-ar fi văzut de treabă. Sfinte Doamne, Sam mi-a zis și *mie* să merg !

Rise din nou, în fața femeilor îngrozite și minioase.
— Mă mir de dumneata, domnule Critchlow ! Zău că mă mir ! exclamă Constance.

Vinzătoarele o sprijiniră prin exclamații vagi. Domnișoara Insull se ridică și întetă focul din sobă. Fiecare ființă din acea încăpere era sincer convinsă că Daniel Povey va fi achitat, și era o fărădelege să arunci îndoială asupra acestei certytutini luminoase. Convingerea nu făcea parte din domeniul rațiunii ; era un act de credință ; și argumentele nu făceau decît s-o irite, fără să o tulbure cîtuși de puțin.

— Poți să te miri ! consimți vesel domnul Critchlow ; era foarte mulțumit.

Tocmai se pregătea, cu mersul lui tirșit, să părăsească prăvălia, cînd intră Cyril.

— Bună ziua, domnule Critchlow, zise Cyril cu o politețe sfioasă.

Domnul Critchlow privi cu asprime la băiat, apoi dădu de cîteva ori repede din cap, ca și cum ar fi spus : „Iată alt prost în devenire ! Așa vin generațiile una după alta !“ Nu răspunse la salut și ieși.

Cyril alergă în colțul unde ședea maică-sa, azvirlindu-și din fugă ghiozdanul pe scara ce ducea spre atelier. Își scoase șapca și o sărută pe Constance, iar ea îi descheie paltonul cu mîinile-i reci.

— Ce voia Matusalem ? întrebă el.

— Sst ! îl corijă Constance cu blindețe. A venit să-mi spună că procesul a început.

— Oh, păi știam ! Un băiat a cumpărat ziarul și am văzut. Ascultă mamă, o să scrie și despre tata în ziar ? Și-apoi, pe un ton schimbat : Ascultă, mamă, ce mîncăm la ceai ?

După ce stomacul său află exact ce avea de mâncare la ceai, băiatul începu să sporovăiască, manifestînd o curiozitate imensă față de proces. Nu voia să se apuce de lecții. „N-are rost, îi spuse mamei sale, nu pot.“ Se întoarseră amîndoi în prăvălie, și Cyril se tot repezea la ușă ascultînd dacă nu trecea vreun vînzător de ziare. Deodată îi trecu prin cap că, poate, vînzătorii de ziare strigă ediția specială a *Vestitorului* în piața din fața primăriei, uitînd de piața St. Luke. Nimic nu-l putu convinge să nu se repeadă pînă acolo ca să vadă. Ieși afară fără palton, făgăduind că va trage o goană. Tot magazinul așteptă cu o stranie neliniste. Mișcîndu-se agitat de colo pînă colo, Cyril răspîndise în jurul lui o atmosferă de încordare. Se părea acum că întreg orașul stătea cu sufletul la gură, temîndu-se de vești și arzînd totuși de nerăbdare să le capete. Constance își imagină Stafford-ul, pe care nu-l văzuse niciodată, și o sală de tribunal, pe care n-o văzuse nicicînd, și pe soțul ei și pe Daniel în ea. Și așteptă.

Cyril intră în fugă.

— Nu ! anunță el gîfîind. Nimic încă !

— Să nu răcești, acum că ești încălzit, il sfătui Constance.

Dar el se aținea tot pe lingă ușă. În curînd o luă din nou la fugă spre primărie.

Abia ieșise băiatul pe ușă, că în depărtare se auzi strigătul strident al unui vînzător de ziare, mai întii slab, nedeslușit, apoi din ce în ce mai limpede și mai tare.

— Ziarul ! zise o ucenică.

— Șșt ! făcu Constance, ascultînd.

— Șșt ! repetă domnișoara Insull.

— Da, așa e ! zise Constance. Domnișoară Insull, du-te și i-a un ziar. Iată o jumătate de penny.

Moneda trecu repede dintr-o mină într-alta. Domnișoara Insull dădu fuga pînă afară.

Se întoarse triumfătoare cu ziarul, pe care Constance îl luă tremurînd. La început, nu găsi știrea. I-o arătă domnișoara Insull, citind :

— „În concluzie !“ Ceva mai jos, ceva mai jos ! „După o deliberare de treizeci și cinci de minute, juriul l-a găsit pe inculpat vinovat de omor, recomandînd clemență. Judecătorul și-a pus în cap boneta neagră și a pronunțat sentința de condamnare la moarte, spunînd că va înainta recomandarea de clemență forurilor cuvenite.“

În clipa aceea se întoarse Cyril.

— Nu încă ! începu el să spună — și atunci văzu ziarul pe teighea. Se dezumflă.

Mult timp după închiderea magazinului, Constance și Cyril îl așteptară în salonaș pe stăpînul casei. Constance era în culmea deznădejdiei. Nu vedea decît moarte în jurul ei. Gîndi : nenorocirile nu vin niciodată singure. De ce n-a sosit încă Samuel ? Îi pregătise totul, adică tot ceea ce îi sugerase imaginația în materie de hrană, doctorii și mijloace de încălzire. N-o lăsă pe Amy să se ducă la culcare, gîndindu-se că ar putea să fie nevoie de ea. Nici măcar pe Cyril nu-l trimise la culcare. Minutele întunecate, îngrozitoare se scurgeau încet pe ceasornicul de pe cămin, și doar cinci minute o mai separau pe Constance de clipa cînd nu va ști ce să mai facă. Era unsprezece și douăzeci și cinci. Dacă Samuel nu apărea pînă la unsprezece și jumătate, însemna că nu va mai veni în noaptea aceea, decît dacă trenul de Stafford ar fi avut o întîrziere neînchipuit de mare.

Zgomotul unei trăsurii ! Se opri la ușă. Mama și fiul săriră în sus.

Da, era Samuel ! Îl privi atentă. Și se îngrozi văzînd starea, morală și fizică, în care se afla. Voinicul Cyril, îm-

preună cu Amy, îl ajutară să urce scările. „Va mai cobori oare vreodată aceste scări ?“ Gîndul acesta o străpunsese pe Constance în inimă. Durerea veni și se duse într-o clipă, dar tulbură bunul ei simț înăscut care se opunea și disprețuia spaimile isterice. Pe cînd urca gîfîind scara, veselie ei liniștitoare o costă un imens efort de voință. Era profund tulburată ; din toate părțile păreau s-o pîndească dezastrele.

Trebuia oare să trimită după doctor ? Nu. Ar fi însemnat să facă o concesie panicii. Știa exact ce avea Samuel : o tuse rebelă, prea multă vreme neglijată — atîta tot. După cum spusese de multe ori dacă o întreba cineva : „Samuel n-a fost, de fapt, niciodată bolnav“. În orice caz, pe cînd îl culca în pat și îi dădea să bea ceva cald, cît de firav și șubred i se păru ! Și era atît de sfîrșit încît refuză să vorbească despre proces.

„Dacă miine nu se simte mai bine, o să chem neapărat doctorul !“ își zise ea. Cît despre intenția lui de a se scula, își jură că-l va ține în pat, dacă va fi nevoie, cu forța.

IV.

A doua zi dimineața se simți bucuroasă și mîndră că nu cedase în fața unei spaimi. Căci, ciudat, Samuel se simțea mult mai bine. Dormise somn greu, iar ea aproape că nu închisese ochii. E adevărat că Daniel fusese condamnat la moarte ! Părăsindu-l pe Daniel în mîinile soartei, Constance simțea bucuria năpădindu-i inima. Cum de putuse să fie atît de proastă și să se întrebe : „Va mai cobori oare vreodată aceste scări ?“

Din prăvălie, de care uitase în tot cursul dimineții, i se trimise vorbă că domnul Lawton venise să-l vadă pe domnul Povey. Samuel vru să se scoale, dar ea îl opri, vorbindu-i răs-picat și Samuel se văzu nevoit s-o asculte. Îi spuse să-l poștească pe domnul Lawton sus. Constance

aruncă repede o privire prin dormitor. Era „aranjat“ ; o odaie de bolnav ireproșabilă. Așa că îngădui intrarea unui străin și, după câteva clipe, îi lăsă pe cei doi să stea de vorbă împreună. Vizita tinărului Lawton era o dovadă grăitoare a importanței lui Samuel și a importanței întregii probleme. Era o împrejurare solemnă care cerea etichetă, și eticheta spunea că o soție trebuie să-și lase singur soțul cînd are de discutat afaceri mai presus de înțelegerea unei soții.

În cursul întrevederii se născu ideea unei petiții către ministrul de Interne, și înainte de sfîrșitul zilei vestea se răspîndi în tot orașul, ba chiar în toate cele Cinci Orașe, și apărură și în *Vestitorul*. În *Vestitorul*, Daniel Povey era numit „condamnatul“. Expresia stîrni în tot districtul indignare, oamenii începînd să se agite pentru grațierea lui. Districtul își dădu parcă deodată seama că un consilier comunal, o figură reprezentativă, un negustor cinstit cu un caracter fără pată, era închis singur într-o celulă strîmtă din Stafford, așteptînd să fie spînzurat. Și districtul hotărî că asta nu trebuie să se întîmple. Cum ! Dan Povey, care într-o vreme fusese chiar președintele Societății din Bursley pentru Urmărirea Criminalilor, acea asociație a cărei activitate se reducea la banchete anuale și ai cărei membri se porecleau în glumă unii pe alții „criminali“ ! Cu neputință, monstruos, ca un fost președinte al „criminalilor“ să fie condamnat pentru crimă !

În orice caz, nu trebuiau să se teamă. Nici un ministru de Interne n-ar îndrăzni să se opună recomandării Curții cu jurați și dorinței întregului district. Pe lîngă asta, nepotul ministrului de Interne era membru al Parlamentului din partea districtului Knype. Firește că verdictul de vinovăție fusese inevitabil. O recunoșteau cu toții. Chiar și Samuel și cei mai înfocați partizani ai lui Daniel Povey. Vorbeau ca și cum ar fi fost un lucru pe care-l prevăzuseră, contrazicînd de-a dreptul tot ceea ce spusese cu o zi înainte. Fără să le pese de inconsecvență,

fără să le fie rușine, adoptau acum o poziție cu totul diferită. Structura credinței oarbe se prăbușise încă o dată sub asaltul realității, și adevăruri nesănătoase, ne-englezești, a căror susținere ar fi dus cu douăzeci și patru de ore mai înainte la ostracizare, deveniră brusc banalitățile pieței St. Luke și ale halelor.

Era nevoie de grabă în problema petiției, căci condamnatul nu mai avea decât trei duminici. La început însă lucrurile s-au târăganat, fiindcă nici tânărul Lawton și nici vreunul din colegii săi nu știau cum trebuie formulată exact o petiție către ministrul de Interne pentru grațierea unui criminal condamnat la moarte. Nimeni nu-și mai amintea să se fi făcut vreodată o astfel de petiție în district. Și tânărul Lawton nu putu obține la început nici o copie după o asemenea petiție, nicăieri în cele Cinci Orașe sau aiurea. Neîndoielnic, o formulare precisă exista, și neîndoielnic trebuia folosită neapărat această formulare și nu alta. Nimeni nu avea curajul să sugereze ca tânărul Lawton să înceapă petiția : „Către prea nobilul marchiz de Welwyn, K.C.B. ¹ ; Rugăm ca Luminăția-voastră să binevoiască“, și să o încheie : „Vă vom pomeni veșnic în rugăciunile noastre!“ și să introducă între aceste fraze o simplă rugămintă de grațiere, cu o expunere de motive. Nu ! Trebuia găsită formula consacrată prin tradiție. Și, după ce Daniel se mai apropie cu o zi și jumătate de moarte, formula fu găsită. Un jurist din Alnwick avea copia unei petiții prin care un ucigaș din Northumberland obținuse douăzeci de ani de detențiune grea în loc de pedeapsa cu moartea, și i-o împrumută tânărului Lawton. Inițiatorii petiției simțeau acum că Daniel Povey era ca și salvat. Se tipăriră sute de formulare pentru strângerea de semnături, și aceste formulare, împreună cu copii ale petiției, fură puse pe tej-

¹ *Knight Commander of the Order of the Bath* — Cavalier comandant al Ordinului Băii.

ghelele tuturor prăvăliilor mai mari, nu numai din Bursley, dar și din celelalte orașe. Se puteau găsi, de asemenea, și în birourile *Vestitorului*, în sălile de așteptare din gări și din diferite săli de lectură ; în cea de-a doua din cele trei duminici cite îi rămăseseră lui Daniel, fură expuse în portalurile bisericilor și capelelor. Capelanii și paracliserii veneau la Samuel, întrebînd cu inerția greoaie a stupidității lor : „Dar penița și cerneala, domnule ?”. Aveau aerul de a tulbura sacrosancta rutină a secolelor, pentru a acorda o favoare.

Samuel se simțea mai bine. Tusea îl chinuia mai puțin, iar pofta de mîncare îi reveni. Constance îi îngădui să stea în salon, aflat chiar lângă dormitor, mai ales că avea o sobă foarte bună. De aici, îmbrăcat într-un palton vechi, dirija vasta acțiune a petiției, care lua zilnic proporții tot mai mari. Samuel visa să obțină douăzeci de mii de semnături. Fiecare foaie cuprindea douăzeci de semnături, și de mai multe ori pe zi el număra foile ; la un moment dat se terminară formularele, și Constance în persoană fu nevoită să alerge pînă la tipografie ca să mai comande. Samuel se înfurie cumplit de această neglijență a tipografilor. Îi oferî lui Cyril șase pence pentru fiecare foaie cu semnături pe care o va aduce. La început, Cyril era prea sfios ca să umble și să ceară semnături, dar tatăl său îl făcu de rușine, și în cîteva ceasuri Cyril se transformă într-un destoinic solicitant de semnături. O zi întreagă lipsi de la școală ca să umble după semnături. În total adună peste cincisprezece șilingi în mod cinstit — lăsînd de o parte faptul că puse un coleg să ticluiască vreo două semnături împreună cu adresele lor, completînd astfel ultima foaie ; apoi îl răsplăti generos cu șase pence, valoarea întregii foi.

După ce Samuel văzu că fuseseră adunate o mie de foi cu douăzeci de mii de semnături, își puse în gînd să ajungă la douăzeci și cinci de mii de semnături. Și, de asemenea, își anunță intenția fermă de a-l însoți pe

tinărul Lawton la Londra, împreună cu petiția. De fapt, era una dintre cele mai remarcabile petiții ale vremurilor moderne. Așa spunea *Vestitorul*. Ziarul relata zilnic progresul petiției, și progresul era uimitor. Erau străzi unde o semnaseră toți capii de familie. Primele foi fuseseră rezervate pentru semnăturile membrilor Parlamentului, ale capilor religioși, ale demnitarilor civili, ale judecătorilor de pace, etc. Erau foi completate cu nume ilustre. Primul semnase venerabilul paroh al Bursley-ului, după care venea, așa cum se cuvenea, primarul din Bursley, apoi diverși membri ai Parlamentului.

Samuel părăsi salonul. Se duse în salonaș și, mai tirziu, în prăvălie; și nu păți nimic. Tusea îi trecuse, deși nu chiar de tot. Vremea era neobișnuit de blândă pentru acel anotimp. Samuel repetă că se va duce la Londra împreună cu petiția; și se duse; Constance nu putu găsi nici un argument serios ca să se opună acestei călătorii. De fapt, petiția o amătuise și pe ea. Cântărea peste cincizeci de kilograme. Semnătura de încheiere, aceea a deputatului de Knype, fu obținută la timp la Londra; singura dezamăgire a lui Samuel era că nu reușise să ajungă la douăzeci și cinci de mii de semnături — doar câteva zeci mai lipseau. Și cele câteva zeci de semnături ar fi putut fi obținute, dacă timpul nu presa. Samuel se întoarse de la Londra plin de importanță și încredere; dar tusea se înrăutățise din nou.

Increderea lui în puterea opiniei publice și în virtutea inerentă a justiției ar fi putut să fie îndreptățită, dacă ministrul de Interne nu s-ar fi întimplat să fie un funcționar uman. Marchizul de Welwyn era renumit în toate straturile claselor guvernante pentru sentimentele sale umanitare, care luptau neîncetat împotriva simțului său de datorie. Din nefericire, simțul datoriei, pe care de secole îl moștenise de la strămoșii săi, făcea ravagii printre sentimentele lui umanitare, aproape de fiecare dată când intrau în conflict. Se spunea că asta îl făcea să

sufere cumplit. Și alții sufereau, căci nu se pomenise vreodată să fi semnat comutarea vreunei sentințe de biciuire. Comutase câteva sentințe capitale, dar pe cea a lui Daniel Povey nu o comută. Nu-și putu îngădui să se lase influențat de valul sentimentelor populare, și în nici un caz de semnătura propriului său nepot : examinează cu răbdare cazul, fără părtinire, așa cum făcea cu fiecare caz. Petrecu o noapte nedormită încercînd să descopere un motiv pentru a ceda în fața sentimentelor sale umanitare, dar fără succes. După cum remarcă judecătorul Lindley în raportul său confidențial, singurele argumente care pledau în favoarea lui Daniel erau că fusese provocat și că avusese o purtare exemplară în trecut ; dar acestea nu puteau fi socotite argumente. Provocarea era cu totul nepotrivită, și era prea caraghios să se țină seama de purtarea lui exemplară din trecut. Așa încît sentimentele umanitare ale marchizului fură încă o dată înfrînte, și încă o dată el suferi îngrozitor.

V.

În dimineata duminicii ce urmă zilei cînd *Vestitorul* tipărise menu-ul ultimului mic dejun al lui Daniel Povey, și lungimea exactă a „căderii“ pe care i-o administrase călăul, Constance și Cyril stăteau împreună la fereastra dormitorului celui mare. Băiatul era îmbrăcat cu hainele cele mai bune ; dar îmbrăcămintea Constancei nu trăda nici un semn de sărbătoare. Purta un șorț larg peste o rochie veche, rămasă cam strîmtă. Era palidă și părea bolnavă.

— Oh, mamă ! exclamă deodată Cyril Ascultă ! Sint sigur că aud fanfara.

Îl opri cu o mișcare tăcută a buzelor ; amîndoi se uitară neliniștiți la patul cufundat în tăcere, Cyril cu un gest de scuză pentru că uitase că nu trebuia să facă zgomot.

Acordurile fanfarei veneau de pe King Street, dinspre biserica St. Luke. Muzica păru să zăbovească o vreme în depărtare, și apoi se apropie, auzindu-se tot mai tare, pînă cînd fanfara comunală din Bursley trecu pe sub fereastră în ritmul solemn al „marșului funebru“ de Haendel. Requiemul, încărcat de frumusețe și venind cu greutatea tradiției torturante, stoarse lacrimi din ochii Constanței, care se lăsă să cadă într-un scaun, cu lacrimile picurîndu-i pe șorțul de pe piept. Și cu toate că obrajii trompetiștilor se umflau, cu toate că toboșarul își scotea pieptul în afară și se lăsa pe spate ca să nu cadă peste tobă, era multă măreție în trecerea fanfarei. Bubuitul tobei, marcînd intreruperile melodiei, făcea să-ți singereze inima, dar de o jale avîntată ; iar imnul părea să țeasă un lîntoliu de purpură care acoperea orice josnicie.

Membrii fanfarei nu erau toți în negru, dar purtau doliu la mînci, și pînă și instrumentele aveau cite o panglică de doliu. La pălărie aveau un cartonaș cu marginile negre. Cyril avea în mînă unul din aceste cartonașe, care suna astfel :

**INCHINAT MEMORIEI LUI
DANIEL POVEY**

**CONSILIER COMUNAL AL ACESTUI ORAȘ
UCIS PRIN JUSTIȚIE LA ORA 8, ÎN DIMINEAȚA
ZILEI DE 8 FEBRUARIE 1888**

**„A FOST MAI MULT VICTIMA PĂCATELOR ALTORA,
DECÎT A PROPRIILOR LUI PĂCATE.“**

În urma fanfarei mergea bătrînul paroh, cu capul descoperit și cu un stihar peste palton ; părul alb și rar era răvășit de briza ce agita aerul rece și însorit, mîinile le ținea împreunate peste o carte cu marginile aurite. Veneau apoi paracliserul și epitropii. După ei, călcînd prin noroiul negru, într-o procesiune care parcă n-avea

sfișit, urma o mulțime de bărbați, aproape toți în haine de doliu și toți, în afară de cei mai aristocratici, cu cartonașul cu inscripția memorială la pălărie. Tot felul de pierde-vară, de femei și copii se adunaseră pe trotuarele zvîntate, iar peste drum Constance văzu la fereastră întreaga familie a proprietarului pivnițelor Sun. La barul localului, un barman se întindea peste paravanul de brad care adăpostea pe clienți. Procesiunea continuă fără întrerupere, urcînd neîncetat sus pe King Street, ca să dispară pînă la urmă după colț, în piața St. Luke; din cînd în cînd se vedea cîte un cleric, un preot dizident, un crainic comunal, un grup de muncitori sau cîțiva gardieni. Mulțimea spectatorilor creștea pe măsură ce procesiunea înainta. Apoi se auzi o a doua fanfară, care cînta marșul din *Saul*. Prima fanfară ajunsese acum în mijlocul pieței și abia se mai auzea din King Street. Licărirea repetată în lumina soarelui a cartonașelor comemorative puse la pălării dădea iluzia înșelătoare a unui șarpe albicios tîrîndu-se prin oraș. Trecură trei sferturi de oră pînă cînd coada șarpelui își făcu apariția, și o gloată de copii zdrențăroși o încheiau, umplînd strada.

— Mă duc la fereastra din salon, mamă, zise Cyril.

Ea dădu din cap, și băiatul se furișă din dormitor.

Piața St. Luke era o mare de pălării și cartonașe comemorative. Cei mai mulți dintre cei ce-și aveau casele în piață arboraseră steaguri în bernă, iar departe, deasupra primăriei, filfiia de asemenea un steag în bernă. La fiecare fereastră se vedeau oameni. Cele două fanfare se uniseră în mijlocul pieței, iar în spatele lor, pe un vagonet al companiei feroviare North Staffords-hire, se afla parohul îmbrăcat în alb, împreună cu cîteva siluete în negru. Parohul vorbea; dar numai cei de lîngă vagonet îi puteau auzi glasul slab și tremurat.

Acesta cînta protestul masiv al locuitorilor din Bursley împotriva a ceea ce considerau o nedreptate grosolană. Execuția lui Daniel Povey stîrnise indignarea fățișă a

Intregului oraş. Execuţia nu era doar o nedreptate ; era o insultă, o ocară umilitoare. Şi, ceea ce era mai rău, restul ţării nu manifesta pic de simpatie faţă de situaţia creată. Într-adevăr, unele ziare din Londra, comentînd în treacăt execuţia, defăimaseră morala şi moravurile din cele Cinci Oraşe, declarînd că districtul ar fi cunoscut pentru nesupunerea faţă de cele zece porunci. Asta reuşise să-i înfurie pe locuitorii oraşului, contribuind mai mult ca orice la manifestarea spontană a sentimentelor ce culminase prin revărsarea în piaţa St. Luke a mulţimii cu cartonaşe comemorative la pălărie. Demonstraţia aproape că nici nu fusese organizată ; se organizase singură, avînd ca puncte de plecare lăcaşele de cult şi cîteva cluburi. Şi se dovedi un mare succes. Erau şapte sau opt mii de oameni în piaţă, şi era păcat că întreaga Anglie nu putea să-şi arunce privirea asupra spectacolului pe care-l oferea. După omorîrea elefantului, nimic nu mai agitate atît de profund Bursley-ul. Constance, plecînd o clipă din dormitor în salon, se gîndi că moartea şi înmormîntarea unui cetăţean respectabil ca bunicul lui Cyril, deşi un eveniment răsunător, nu pricinuisse nici a zecea parte din agitaţia la care era martoră acum. Dar, la urma urmei, John Baines nu omorîse pe nimeni.

Parohul vorbi prea mult ; o simţiră cu toţii. Dar, pînă la urmă, termină. Fanfarele intonară imnul de slavă şi mulţimea se tălăzui, scurgîndu-se pe cele opt străzi ce porneau din piaţă. Exact în acel moment bătura ora unu, şi cîrciumile se deschiseră — cu obişnuita lor promptitudine demnă de admiraţie. Fireşte, persoanele respectabile nu luară în seamă cîrciumile şi se grăbiră spre casă unde-i aştepta un prînz întîrziat. Dar într-un oraş de peste treizeci de mii de suflete, se găseşte destul de multă drojdie ca să umple toate cîrciumile cu prilejul unei întîmplări atît de tulburătoare. Constance văzu cum bufetul cîrciumii se umplea cu tot felul de indivizi al

căror simț de cumpătare lăsa de dorit. Bufetierul și patronul, împreună cu membrii de familie ai acestuia din urmă, trudeau din răspuțeri ca să potolească setea funerară. Constance, în timp ce lua o masă frugală în dormitor, fu martora acestei orgii. Un membru al fanfarei, cu instrumentul său argintiu, era la capătul tejghelei. La ora trei fără cinci, cîrciuma revărsă un val de scandalagii, care o porniră pe șapte cărări ; printre ei se afla și cîntărețul din orchestră, cu instrumentul argintiu doar pe jumătate vîrit în sacul de serj verde, care-și găsi pînă la urmă echilibrul în rigolă. În fine, n-ar fi fost o nenorocire dacă n-ar fi fost vorba de un membru al fanfarei. Bufetierul și patronul cîrciumii împinseră cu forța pe ultimul bețivan afară din local și zăvorîră ușa (pînă la ora șase), exact în clipa cînd trecea pe acolo un polițist, primul polițist din ziua aceea. Se află că scene asemănătoare se petreceau și în pragul altor cîrciumi. Spre mîhnirea celor cumpățați.

VI

Pe cînd cearta dintre polițist și muzicantul din rigolă era în toi, Samuel Povey începu să se foiască în pat ; dar cum zăcuse liniștit aproape tot timpul cît cîntaseră fanfarele, probabil că nu strigătele bețivanului îl treziseră.

De fapt, Samuel nu arătase prea mult interes pentru pregătirile în vederea mării demonstrații. Patosul care-l însuflețise în cazul lui Daniel Povey pare să fi culminat în ziua dinaintea execuției, și apoi s-a stins. În ziua aceea, se duse la Stafford să-și vadă, cu permisiunea guvernatorului închisorii, pentru ultima dată vărul. Se putea spune că nu mai trăia decît cu o singură idee în minte. „Dezechilibrat“ era expresia convențională care îi venea mereu în minte Constancei pentru a descrie starea soțului

ei ; dar își înăbușea acest gând ; nu voia să admită așa ceva ; era prea dureros — cu toate implicațiile sale. Nu admitea decât că procesul vărului său „pusesse stăpînire“ pe mintea lui Samuel. O dovadă categorică a acestui lucru era că voise să-l ia și pe Cyril cu el, ca să-l vadă pe condamnat. Ținea ca Cyril să-l vadă pe Daniel ; își exprimă cu gravitate părerea că Cyril ar trebui să-l vadă. Propunerea era monstruoasă, inexplicabilă — sau explicabilă numai admițînd că mintea lui, chiar dacă nu era dezechilibrată, își pierduse temporar echilibrul. Constance se opuse însă categoric, și Samuel, slăbit cum era, trebui să cedeze. Cit despre Cyril, băiatul oscila între frică și curiozitate. În general, poate că regreta chiar că nu va putea spune la școală că stătuse de vorbă cu cel mai faimos ucigaș al timpurilor chiar în ziua dinaintea execuției.

Samuel se întoarse de la Stafford într-o stare de isterie. Povesti scena cu o voce foarte ridicată ; fu o expunere absurdă, și totuși patetică, vădit denaturată de memorie. Ajungînd la momentul cînd Dick Povey, aflat încă în spital, fusese adus special la Stafford și transportat la închisoare, izbucni în plîns fără să se mai poată stăpîni. Isteria sa era de-a dreptul penibilă.

Se duse la culcare — de bunăvoie, căci tusea i se potolise din nou. A doua zi, ziua execuției, rămase în pat pînă după-amiază. Seara, parohul îl chemă la parohie ca să discute împreună amănuntele demonstrației planuite. În ziua următoare, sîmbătă anunță că nu se va da jos din pat. O ploaie rece cădea asupra orașului, iar tusea i se înrăutățise după vizita din ajun la paroh. Constance însă nu se mai temea. Iarna grea trecuse, și-apoi nu mai era nimic care să-l împingă la nehibzuințe. Își spuse în sinea ei, liniștită, că-l va lăsa să stea în pat cît va avea chef, că oricît de mult s-ar odihni, tot nu era prea mult după oboșeala cumplită, fizică și morală, pe care o îndurase. Tusea era seacă, dar nu atît de îngrijor-

rătoare ca înainte ; fața îi era aprinsă, întunecată și cu o expresie tristă ; avea puțină febră, cu pulsul iute și respirația grăbită — ca la orice răceală întoarsă. Noaptea, Samuel nu prea dormi ; cînd ațipea, avea vise agitate și vorbea în somn. În zori îi dădu o băutură fierbinte, și Samuel întrebă ce zi era ; se încruntă și păru să ațipească imediat. La unsprezece refuză să mănînce. Și moțai cu intermitențe tot timpul cît dură demonstrația și orgiile ce-i urmară.

Constance îi ținea mîncarea caldă, așteptînd să se trezească. La un moment dat se apropie de pat, aplecîndu-se asupra lui. Febra îi crescuse puțin, răsufllarea era mai grăbită, iar buzele îi erau acoperite cu bășicuțe purpurii. Clătină ușor din cap, cu un aer dezgustat, cînd ea îi pomeni de mîncare. Acest refuz încăpățînat de a mîncea fu primul lucru care o sperie. În sinea ei se iscă o ușoară bănuială : Nu cumva e *ceva* cu el ?

Ceva — cu neputință de spus ce anume — o făcu să se aplece și mai mult și să-și pună urechea pe pieptul lui. Auzi înăuntru, din cutia aceea misterioasă, o succesiune rapidă de sunete subțiri, seci, hîrîitoare : ca atunci cînd îți freci între degete părul de lingă ureche. Pocăniturile încetau, apoi începeau iar, și ea își dădu seama că se produceau la fiecare inspirație. Deodată Samuel tuși, și sunetele se auziră mai tare ; un spasm de durere i se așternu pe față, și își duse mîna transpirată la coaste.

— Durere în coaste ! șopti el cu greutate.

Constance intră în salon, unde Cyril desena așezat lîngă foc.

— Cyril, zise ea, du-te repede peste drum și roagă-l pe doctorul Harrop să vină încoace imediat. Dacă nu e acasă, să vină noul lui asociat.

— Pentru tata ?

— Da.

— Ce s-a întîmplat ?

— Fă cum îți spun, te rog, îl repezi Constance, și adăugă : Nu știu ce s-a întâmplat. Poate că nu-i nimic, dar ceva nu-mi place.

Venerabilul Harrop pronunță cuvântul „pneumonie“. Samuel făcuse o dublă pneumonie acută. În timpul celor trei luni de iarnă grea scăpase de primejdiile ce pîndesc omul cu pieptul slab și tuse cronică care nu se îngrijește și sfidează vremea. Dar drumul de cinci sute de metri pînă la parohie îi fusese fatal. Parohia era atît de aproape de prăvălie, încît nici nu se gîndise măcar să se îmbrace mai gros, cum făcuse cînd se dusesse la Stafford. Trecu cu bine criza, dar muri din cauza otrăvirii sîngelui, căci inima nu mai voia să-și facă datoria. Moartea lui trecu neobservată, în comparație cu agitația pe care o provocă marea demonstrație. Și, în afară de asta, Samuel Povey nu putuse niciodată să se impună în fața concetățenilor săi. Fusese lipsit de personalitate. Un om mărunț. Am rîs adesea de Samuel Povey. Dar mi-a plăcut și l-am respectat. A fost un om foarte cinstit. M-am gîndit întotdeauna cu plăcere că, la sfîrșitul vieții, destinul a pus stăpînire pe el și a arătat, cui știe să observe, vina de măreție ce curge prin orice suflet, fără excepție. A îmbrățișat o cauză, a pierdut-o, și a murit datorită ei.

CAPITOLUL VI

VĂDUVA

I

Constance, singură în salonaș, aștepta în picioare lângă măsuta pe care era servit ceaiul. Nu purta doliu. La moartea tatălui ei, discutase împreună cu doamna Baines diferitele dezavantaje ale doliului; mama ei îl purtase în silă și numai pentru că fusese intimidată de o opinie publică destul de înăpoiată. Constance spusese; „Dacă o să rămân vreodată văduvă, n-o să port doliu“, pe tonul categoric al tinereții; și doamna Baines îi răspunsese: „Sper că n-o să ai nevoie, draga mea“. Asta se întâmplase cu peste douăzeci de ani în urmă, dar Constance își amintea foarte bine. Și-acum, rămăsese văduvă! Ce ciudată și impresionantă e viața! Dar ea se ținuse de cuvânt; nu categoric, nu fără anumite șovăieli, căci, deși vremurile se schimbaseră, Bursley-ul rămânea totuși Bursley; dar se ținuse de cuvânt.

Era prima luni după înmormântarea lui Samuel. Viața în casă își reluase cursul, acel curs care de acum înainte avea să fie cel normal. Constance își pusese pentru ceai o rochie de mătase neagră, cu o broșă de-a mamei ei. Mîinile, deși le spălase bine, le simțea murdare, căci i se înăsprise pielea în urma unei zile întregi petrecută

minuind stofe. Examinase lucrurile lui Samuel și ale ei, aranjînd totul din nou. Era uimitor cît de puține lucruri strînsese bărbatul ei în peste jumătate de veac. Toată rufăria lui era cuprinsă în două sertare lungi și într-unul mai scurt. Avea neînchipuit de puține obiecte de galanterie și lenjerie, căci atunci cînd îi trebuia, lua din prăvălie articolul de care avea nevoie, și nu păstra nici-odată ceva ce se uzase. Nu avea nici o bijuterie, în afară de doi butoni de aur, un ac de cravată și verigheta ; și verigheta o îngropaseră odată cu el. De mult, Constance îi oferise ceasul de aur cu lanț al tatălui ei, dar Samuel, o refuzase politicos, spunînd că îl preferă pe al său — un ceas de argint (cu șiret negru) care mergea excelent ; mai tîrziu îi sugerase să păstreze ceasul și lanțul de aur pentru Cyril, cînd va implini douăzeci și unu de ani. În afară de aceste fleacuri și de o cutie cu țigări de foi pe jumătate goală, ca și de ochelarii lui, nu mai rămăsese nici un alt obiect personal. Unii oameni lasă în urma lor un morman de lucruri și e nevoie de luni întregi ca să pui ordine în ele și să le împarți. Dar Samuel nu avusese mânia de a strînge. Constance îi puse hainele într-o ladă, pentru a le dărui treptat (toate, în afară de un palton și de batiste, care puteau fi folosite de Cyril) ; încuie ceasul cu șiret negru, ochelarii și acul de cravată ; dărui butonii de aur lui Cyril ; se urcă pe un scaun și ascunse cutia cu țigări de foi pe garderobul ei ; și aproape că nu mai rămînea nici o urmă din Samuel !

După dorința lui, înmormîntarea fusese cît se poate de simplă și de intimă. Una sau dou rude îndepărtate, pe care Constance abia le cunoștea și care probabil că nu o vor mai vizita pînă cînd va muri ea însăși, veniră și se duseră. Și iată ! — totul se terminase. Simplitatea și rapida desfășurare a înmormîntării l-ar fi mulțumit chiar și pe Samuel, al cărui respect față de sine însuși se ascundea atît de bine sub aparențe, încît nimeni din jur nu-l observa. Nici chiar Constance nu cunoștea păre-

rea tainică a lui Samuel despre sine. Ea era conștientă de latura lui ridicolă, și era convinsă că marele său cusur era lipsa unei demnități spectaculoase. Chiar și în sicriu, unde cei mai mulți oameni par în sfârșit cineva, el nu fusese impunător — cu barbișonul cărunt și dichisit, care stătea mereu zburlit.

Imaginea lui în sicriu — acolo în cimitir, chiar în capătul lui King Street ! — cu capul coborît peste barbișonul lui lipsit de importanță, revenea mereu în mintea văduvei. Nu putea să creadă că era adevărat și nu doar o iluzie. Trebuia să-și spună : „Da, într-adevăr, el este acolo ! Și de asta mi se strânge inima.“ Il vedea ca pe ceva patetic, înduioșător, dar nu maiestuos. Și totuși, credea sincer că nu exista un alt soț atât de onest, drept, demn de încredere și bun, cum fusese Samuel. Ce om conștiințios ! Încercase din răspuțeri să se poarte frumos cu ea ! Își amintea cum, timp de douăzeci de ani, se străduise neîncetat să se poarte corect cu ea ! Își amintea de câte ori se stăpînise, cite eforturi făcuse să nu se poarte aspru sau ursuz cum îi era firea, arătându-i tot respectul cuvenit unei soții. Cît de credincios îi fusese ! Cît de mult se putuse bizui pe el ! Și cu cît fusese mai bun decît ea (își spuse cu modestie) !

Odată cu moartea lui Samuel, parcă muri și o parte din ea. Dar răbdă totul cu calm. Nu se lăsă copleșită de durere. Nu-și spuse că viața i se sfîrșise ; dimpotrivă, izgoni asemenea gînduri, zicîndu-și că trebuie să trăiască pentru Cyril. Nu se lăsă pradă voluptății deprimante a durerii. În primele ceasuri ale văduviei începuse prin a-și zice că soarta o lovise prea crunt. Își pierduse tatăl și mama, și acum își pierdea soțul. Viața ei părea presărată cu înmormîntări. Dar după puțin timp, bunul ei simț îi spuse că majoritatea oamenilor își pierd părinții, și că fiecare căsnicie trebuie să se sfîrșească fie cu o văduvă, fie cu un văduv, și că toate viețile sînt presărate cu înmormîntări. Oare nu avusese aproape douăzeci și

unu de ani de căsnicie fericită? (Douăzeci și unu de ani — înșirați unul după altul! Brusc se gândi cât de naivi și ignoranți în fața vieții fuseseră ei amândoi la începutul căsătoriei — și îi veniră lacrimi în ochi. Cât de înțeleaptă și cu experiență era acum!) Și-apoi, nu-l avea pe Cyril? În comparație cu multe femei, era într-adevăr foarte norocoasă.

Singura încercare cu adevărat grea fusese pentru ea dispariția Sophiei. Și chiar și asta nu era ceva atât de groaznic ca moartea fizică, definitivă a Sophiei. Căci Sophia putea să se reîntoarcă, să apară din bezna uitării. Lovitura pricinuită de fuga Sophiei păruse unică la început, și chiar mult timp după aceea; într-un fel, separase familia Baines de toate celelalte familii, marcînd-o printr-o rușine deosebită. Dar la vîrsta de patruzeci și trei de ani, Constance știa că asemenea întîmplări nu sînt ceva neobișnuit în multe familii, și urmările lor stranii nu sînt necunoscute. De cîte ori se gîndea la Sophia — și se gîndea adesea — spera mereu din toată inima că într-o zi o va revedea.

Se uită la ceas, și avu o ușoară tresărire de neliniște la gîndul că Cyril ar putea să nu se țină de cuvînt în această primă zi cînd își reluau viața normală. Și, în aceeași clipă, băiatul dădu buzna în odaie, năvălind ca o hoardă barbară, după ce mai întîi pustiise în trecere prăvălia.

— N-am întîrziat, mamă! N-am întîrziat! răcni el mindru.

Fericită, îi zîmbi cu căldură, căci prezența lui era balsam și alinare. Cyril nu bănuia că în trupul gras și atât de familiar din fața lui fremăta un suflet sensibil, care se agăța extaziat de el, ca de singura realitate din univers. Nu știa că masa din seara aceea, pe care o luau fără grabă la sfîrșitul orelor de școală, avea să fie un fel de ceremonial al uniunii dintre ei, al interdependenței lor, o dovadă duioasă și minunată că-și aparțineau „cu totul

și cu totul unul altuia“ : nu văzu decît ceaiul și nu simți decît foamea — de parcă, tatăl său nu fusese abia de curînd pus în mormînt.

Își dădu seama însă nelămurit că prilejul cerea ceva mai puțin obișnuit, așa încît se strădui să se poarte copilăros de fermecător cu maică-sa. Și ea își zise : „Ce copil bun am !“ Iar el se simți bine, plin de încredere în viitor, căci descifra sub masca ei obișnuită, critică și imparțială, o dorință vădită de a-l răsfăța.

După ceai, Constance îl lăsă cu părere de rău să-și facă lecțiile, iar ea se duse în prăvălie. Prăvălia era marea problemă nerezolvată. Ce să facă cu prăvălia ? Să ducă mai departe negoțul, sau să vîndă prăvălia ? Cu ce moștenise de la tatăl ei și de la mătușa Harriet, plus economiile făcute timp de douăzeci de ani, avea mijloace de trai mai mult decît suficiente. Era cu adevărat înstărită, conform canoanelor din piața St. Luke ; ba chiar bogată ! Nici o nevoie materială nu o silea să păstreze magazinul. Ba mai mult, a-l păstra însemna o supravieghere personală continuă și povara răspunderii, din fața cărora apatia ei calmă se dădea înapoi. Pe de altă parte, lichidarea negoțului ar fi silit-o să rupă unele legături și să plece din casă : în fața acestei perspective, de asemenea se dădea înapoi. Tînărul Lawton, fără să fie întrebat, o sfătuisese să vîndă. Dar ea nu voia. Voia imposibilul : ca totul să continue în viitor ca și pînă atunci, ca moartea lui Samuel să nu schimbe nimic decît în inima ei.

Între timp, domnișoara Insull era de neprețuit. Constance se pricepea bine doar la un singur raion al prăvăliei ; dar domnișoara Insull se pricepea la amîndouă, ba chiar și la latura financiară. Domnișoara Insull ar fi putut să conducă firma cu cinste, dacă nu cu strălucire. De fapt, chiar o conducea în momentul de față. Totuși, Constance era geloasă pe ea ; simțea o ușoară antipatie

împotriva acestei persoane de încredere. N-ar fi vrut să fie pe miinile domnişoarei Insull.

La raionul de galanterie sosiseră vreo două cliente. O salutară, din păcate, cu prea mult tact. Evitară, cu mult tact, orice aluzie în legătură cu pierderea suferită de Constance, dar prin tonul lor, prin privirile aruncate Constancei, şi una către cealaltă, prin suspinele lor înăbuşite cu eroism, amîndouă împrăştiau dezolare ca şi cum ar fi împrăştiat cenuşă. Vinzătoarele, şi ele, aveau o atitudine specială, teribil de enervantă, faţă de sărmana văduvă singuratică ! Constance ar fi vrut ca lucrurile să decurgă firesc, şi aşa ar fi fost dacă toate n-ar fi conspirat parcă să facă imposibilă această dorinţă.

Se duse în cealaltă parte a prăvăliei, la biroul lui Samuel, la care acesta obişnuia să stea în picioare, şi începu să privească cu ochi absenţi prin ferăstruica ce dădea în King Street, urmărind siluetele ce treceau. Aprinse apoi robinetul de gaz, potrive lumina atît cît îi convenea, după aceea deschise capacul pupitrului şi scoase cîteva registre.

— Domnişoară Insull, exclamă cu glas şoptit dar limpede, combinînd o nuanţă de aroganţă şi o umbră de poruncă în el.

Constance adoptase voit această atitudine care contrazicea în chip ciudat caracterul ei binevoitor ; acestea sînt urmările geloziei chiar şi asupra firilor celor mai blînde.

Domnişoara Insull se supuse. Nu putea decît să se supună. Şi nu arată în nici un fel că atitudinea patroanei ar supăra-o. De altfel, domnişoara Insull arăta foarte rar în vreun fel că ar fi o fiinţă omenească.

Clientele plecară, una după cealaltă, zorite cu servilism de vinzătoare care micşorară imediat lumina lămpilor, conform regulii seculare ; în semiîntunericul creat, în timp ce aşezau la loc cutiile pe rafturi, puteau auzi discuţia liniştită, regulată, pe jumătate şoptită a celor

două femei de lângă birou, care făceau socoteli ; și apoi zornăitul monezilor de aur.

Deodată cineva dădu buzna înăuntru. Una dintre vânzătoare se repezi instinctiv spre lampă ; dar văzînd că nu era decît o fată jerpelită, fără pălărie și nu prea curată, se hotărî să lase lampa așa cum era, luînd un aer protector, bănuitor.

— Vă rog, pot să vorbesc cu conîța ? vorbi fata, gîfîind puțin.

Părea să aibă cam optsprezece ani, era grasă și urîtă. Rochia ei albastră era ruptă, și peste ea purta un șorț ordinar de culoare cafenie, prins într-un colț de talie. Brațele-i goale pînă la cot erau rumene.

— Ce dorești ? întrebă vânzătoarea.

Domnișoara Insull privi peste umăr spre interiorul magazinului.

— Trebuie să fie fata lui Maggie — adică a doamnei Hollins ! zise domnișoara Insull în șoaptă.

— Ce-o fi vrînd ? murmură Constance, părăsînd imediat biroul ; și-apoi, adresîndu-se fetei, care ținea piept cu hotărîre vânzătoarelor : Ești fata doamnei Hollins, nu-i așa ?

— Da, conîță.

— Cum te cheamă ?

— Maggie, conîță. Și, vă rog, mama m-a trimis să vă întreb dacă nu vreți să-i dați o invitație la înmormîntare.

— O invitație la înmormîntare ?

— Da. A domnului Povey. Zicea că ar trebui să primească o invitație, și că poate ați uitat, mai ales că n-a fost chemată la înmormîntare.

Fata tăcu.

Constance își dădu seama că, din neglijență, rănise sentimentele bătrînei Maggie. Adevărul e că nici nu se mai gîndise la Maggie. Ar fi trebuit să-și aducă aminte că invitațiile la înmormîntare erau aproape singurele pozoabe în cocioaba lui Maggie.

— Firește, vorbi ea după o pauză. Domnișoară Insull, nu-i așa că au mai rămas câteva invitații în pupitru ? Te rog, pune una într-un plic pentru doamna Hollins.

Îi dădu chiar ea plicul cu margini groase fetișcanei rumene, care îl înfășură în șorț și, cu mulțumiri grăbite și stîngace, o porni în goană.

— Spune-i mamei tale că îi trimit invitația cu plăcere, strigă Constance după ea.

Ciudățenia întîmplărilor din viață o predispușe la reflectii. Ea, căreia Maggie i se păruse totdeauna o femeie bătrînă, era acum văduvă, dar bărbatul lui Maggie, un invalid viguros, trăia încă. Și-și zise că Maggie, care se zbătea din greu în mijlocul mizeriei și al lipsurilor, era, în felul ei șleampăt și neîngrijit, ceva mai fericită.

Visătoare, se întoarse la socotelile ei.

II

După ce prăvălia fu închisă sub supravegherea ei atentă și grijulie, Constance stinse ultima lampă și se întoarse în salonaș, întrebîndu-se unde-ar putea găsi un om sau un băiat de încredere care să se ocupe de trasul obloanelor, în fiecare seară și dimineață. Samuel le trăgea el însuși, și numai în împrejurări excepționale sau în timpul concediului fuseseră nevoiți să apeleze la domnișoara Insull și la una dintre vînzătoare, care se luptaseră din greu cu ele. Dar împrejurările excepționale deveniseră acum un lucru obișnuit, și domnișoara Insull nu putea continua la nesfîrșit să îndeplinească funcțiile unui bărbat. Constance se gîndea să angajeze un băiat de prăvălie, un lux pe care Samuel îl respinsese întotdeauna. Nici nu-i trecea prin minte să-i ceară voinicului ei fiu să deschidă și să închidă obloanele.

Cyril părea să-și fi terminat lecțiile. Împinsese cărțile la o parte, și-acum desena într-un bloc de desen. În

dreapta căminului, deasupra divanului, era atârnată o gravură după Landseer, reprezentînd un cerb singuratic bălăcindu-se într-un lac. Cerbul tocmai se adăpase sau era pe punctul să se adape, și Cyril îl copia. Desenase pînă acum un stol de păsări în depărtare, siluetele vagi ale unor păsări în zbor fiind mai ușor de desenat decît un cerb cu atîtea și atîtea amănunte.

Constance îi puse mîna pe umăr.

— Ți-ai terminat lecțiile ? murmură ea cu glas mîngietor.

Înainte de a-i răspunde, Cyril se uită la desen cu o expresie încruntată, preocupată și apoi zise cu glas absent :

— Da. Și, după o pauză : În afară de aritmetică. Am să le fac mîine dimineată, înainte de micul dejun

— Oh, Cyril ! protestă ea.

Fusese hotărit de mult, în mod categoric, că Cyril nu se va apuca de desenat pînă nu-și va termina lecțiile. Cît trăise taică-său, Cyril nu îndrăznise niciodată să încalce această regulă.

Acum se aplecă asupra blocului, prefăcîndu-se absorbit. Mina Constancei lunecă de pe umărul lui. Ar fi vrut să-i poruncească să se apuce din nou de lecții. Dar nu putu. Se temu de o ceartă ; nu avea încredere în ea însăși. Și-apoi, trecuse atît de puțin timp de la moartea tatălui lui !

— Știi că n-o să ai timp mîine dimineată ! zise ea, slab.

— Oh, mamă ! replică băiatul cu superioritate. N-ai de ce să fii îngrijorată. Și apoi, pe un ton lingusitor : De cînd doream eu să desenez cerbul ăsta !

Constance scoase un suspin și se așeză în balansoar. Băiatul desenă mai departe, ștergînd mereu și scoțînd sunete ciudate de reproș împotriva creionului sau împotriva nenumăratelor dificultăți scornite de *Sir* Edwin Landseer. La un moment dat se ridică și schimbă poziția

lămpii, privind furios spre gravură, de parcă i-ar fi făcut ceva.

Amy intră să pună masa pentru cină. Nici nu o luă în seamă.

— Haide, domnișoru' Cyril, am nevoie de masă, te rog ! se repezi ea brusc, cu privilegiul unei vechi slujnice și al femeii trecute de treizeci de ani.

— Oh, nu mă mai enerva, Amy ! răspunse el țișnos. Ascultă, mamă, n-ar putea să aștearnă fața de masă numai pe jumătatea mesei ? Sînt tocmai la mijlocul desenului. E loc destul pentru noi doi.

Constance zise repede :

— Foarte bine, Amy. Numai de data asta.

Amy mormăi ceva, dar se supuse.

Constance fu nevoită să-l cheme de două ori la cină. Silit să părăsească arta, el mîncă în grabă, uitîndu-se des la desen cu ochi mijiți, cercetători. După ce sfîrși de mîncat, își umplu din nou paharul cu apă și îl așeză lîngă blocul de desen.

— Nu cumva ai de gînd să mai desenezi la ora asta tîrzie ! exclamă Constance uimită.

— Ba da, mamă ! se rugă el nerăbdător. Nu-i prea tîrziu.

O altă regulă categorică instituită de taică-său fusese că după cină nu trebuia să mai urmeze decît culcarea. Ora nouă era ultima limită îngăduită pentru culcare. Acum trecuse de nouă fără un sfert.

— Mai sînt douăsprezece minute pînă la nouă, îi atrase atenția Constance.

— Ei și ?

— Ascultă, Cyril, zise ea, sper că vei fi băiat cuminte și n-o vei necăji pe mama.

Dar o spuse cu prea multă blîndețe.

El răspunse bosumflat :

— Cred că ai putea să mă lași să termin. L-am început și n-o să-mi ia mult timp.

Ea făcu greșeala să renunțe la aspectul esențial.

— Cum o să poți alege culorile la lumina lămpii ?

— Am de gând să-l fac în sepie, răspunse el triumfător.

— Să nu se mai întimplă altădată, zise ea.

Băiatul își rosti zorit rugăciunea de la sfârșitul cinei și se repezi la armoniu, unde-și ținea cutia cu culori. Amy strînse masa. Constance se apucă să croșeteze. Se lăsă tăcerea. Pendula bătu nouă, apoi nouă și jumătate. De mai multe ori îl rugă să termine. La zece fără zece, zise stăruitor :

— Cyril, când ceasul va bate zece, o să sting lampa.
Ceasul bătu zece.

— O clipă, o clipă ! exclamă el. Sînt gata ! Sînt gata !
Mîna ei se opri.

Se mai scurseră patru minute, și apoi Cyril sări în sus.

— Uite ! făcu el mîndru, arătîndu-i blocul de desen.

Ah, și cît de pline de grație și linguşire erau toate gesturile lui !

— Da, e foarte bun, zise Constance, destul de îndiferentă.

— Nu cred că te dai în vînt după el ! o acuză el, dar cu un zîmbet radios.

— Mă dau în vînt după sănătatea ta. Uită-te mai bine cît e ceasul.

Deliberat, el se așează în celălalt balansoar.

— Haide, Cyril !

— Bine, mamă, dar cred că-mi dai voie să-mi scot ghetetele ! o tachină el, bine dispus.

Cînd îi dădu sărutul de noapte bună, ea vru să-l strîngă în brațe, atît de afectuoasă fusese sărutarea lui ; dar prea se obișnuise să se stăpînească încă de la început, și prea se reținuse toată viața. O regretă din tot sufletul.

Singură, în dormitorul ei, ascultă mișcările băiatului în timp ce se dezbrăca. Ușa dintre cele două odăi era încînuiată. Trebui să-și stăpînească dorința de a o des-

chide puțin și de a se uita la el. Știa că lui Cyril nu i-ar fi plăcut. Păcat, căci asta ar fi bucurat-o mai mult ca orice, și lui nu i-ar fi cerut nici un efort ; dar Cyril nu-și cunoștea puterea pe care o avea asupra ei. Cum nu putea să-l strângă la piept cu brațele, îl strinse cu inima, în timp ce, liniștită, pășea de colo până colo prin odaie. Ochii ei îl vedeau prin lemnul ușii. În cele din urmă se urcă, greoaie, în pat. Se gândi cu îngrijorare placidă, în întuneric : „Va trebui să fiu fermă cu Cyril“. Și, în același timp, se mai gândi : „Nu se poate să nu fie băiat bun. Nu se poate.“ Și, cu gândul, îl strinse în brațe pătimas, fără rușine ! Așa cum stătea culcată, pe întuneric, putea să fie nereținută și copilăroasă după pofta inimii. Când își slăbi strînsoarea, îl văzu în aceeași clipă pe tatăl băiatului în sicriu, plutind prin odaie. Îmbrățișă și această viziune pentru senzația plăcută de suferință pe care i-o dădea.

III

În următoarele zile se liniști în privința lui Cyril. El nu mai încercă să repete nesupunerea ingenioasă de luni seara, și sosi acasă la ora ceaiului ; ba mai mult, ca un fel de miracol înfăptuit anume pentru uluirea ei, chiar se trezise devreme marți dimineată și își făcuse lecțiile la aritmetică. Pentru a-și arăta mulțumirea, Constance meșterise o ramă specială din pai pentru schița după *Sir* Edwin Landseer, și o atirname în dormitorul ei ; o cinste pe care Cyril o aprecie. Era fericită, atît cît poate fi o femeie care a suferit de curînd o pierdere grea ; în comparație cu lungul coșmar pe care-l trăise în timpul ideii fixe a lui Samuel și al bolii lui, existența de acum i se părea liniștită.

Cyril, gândi ea, își dăduse seama cît de important era pentru ea ceaiul, acel ceas al serii și intimitatea dintre

ei, care însemna pentru Constance încununarea zilei. Și avea atîta încredere în delicatețea lui sufletească, încît turna apa fiartă peste frunzele de ceai Horniman chiar înainte de sosirea lui ; era mai mult decît sigură că nu va întîrzia. Și deodată, în vinerea din prima săptămînă, iată-l că întîrzie ! Intră alergînd, după căderea serii, iar hainele arătau limpede că jucase fotbal pe terenul noroios care vara se acoperea cu iarbă.

— Ai fost reținut la școală, dragul meu ? întrebă ea, ca să salveze aparențele.

— Nu, mamă, răspunse el, nepăsător. Am bătut nițel mingea cu băieții. Am întîrziat ?

— Mai bine du-te și aranjează-te, zise ea fără să-i răspundă la întrebare. Nu poți să te așezi la masă în halul ăsta. Am să fac un ceai proaspăt. Țsta nu mai e bun.

— Oh, foarte bine !

Ceaiul ei sacru — instituție pe care dorea s-o sfințească printr-o îndelungată obișnuință ca să ajungă să însemne pentru amîndoi mai mult decît orice — fusese sacrificat cu nepăsare pentru ca să bată mingea prin noroi ! Și nu trecuseră nici zece zile de cînd tatăl lui fusese îngropat ! Se simțea rănită : o rană adîncă, pură, primejdioasă, care nu voia să singereze. Încercă să se consoleze cu ideea că n-o mințise ; ar fi putut s-o mintă cu ușurință, spunînd că fusese reținut pentru o greșeală, și că nu fusese astfel vina lui că întîrziase. Dar nu ! Nu era mincinos din fire ; va minți, ca orice ființă ome-nească, atunci cînd o împrejurare importantă i-ar cere o asemenea precauție, dar nu era un mincinos ; ar putea fi numit pe bună dreptate un băiat sincer. Încercă să se bucure măcar de asta, dar nu izbuti. Ar fi preferat s-o fi mințit.

Amy, bombănind, fu nevoită să pună din nou apă la fiert.

Cînd Cyril se întoarse în salonaș, după ce se aranjase de mîntuială, Constance se aștepta să-l audă cerîndu-și scuze, în felul lui copilăresc, pe ocolite ; în orice caz, să se poarte curtenitor și lingușitor, să arate prin vreun gest că-și dădea seama că o supăraseră. Dar atitudinea lui fu cu totul diferită — mai curînd bruscă, arogantă și zgomotoasă. Mîncă gem cu nemiluita, foarte lacom, și-apoi mai ceru, pe tonul unui monarh sigur pe dreptul lui. Și înainte chiar de a se sfîrși masa, zise obraznic, fără nici o legătură :

— Ascultă, mamă, ar trebui să mă lași să mă duc la Școala de artă, după Paști.

Și se uită țintă la ea, cu ochi provocatori.

Voia să zică cursurile serale ale Școlii de artă. Tatăl lui se împotrivise cu hotărîre acestui proiect. Îi explicase că aceste cursuri îl vor împiedica să-și facă lecțiile, și-l vor ține pînă tîrziu la școală, silindu-l să lipsească serile de acasă. Ultima obiecție fusese întotdeauna cea mai serioasă. Tatăl său nu putuse să creadă că Cyril ținea să urmeze Școala de artă din pasiune pentru artă ; bănuia că era un pretext pentru a fi liber serile — lucru pe care Samuel îl interzisese neîncetat. Și în toate argumentele lui Cyril, fusese predispus să descifreze aceeași intenție ascunsă. În cele din urmă hotărîse că dacă, după terminarea școlii, cînd va începe să muncească, va mai dori să studieze arta, va putea să se înscrie, dar nu înainte.

— Știi ce-a spus tatăl tău ! îi răspunse Constance.

— Dar bine, mamă !... Sînt sigur că tata ar fi consimțit pînă la urmă. Dacă vreau să mă ocup de pictură, trebuie s-o fac imediat. Așa spune profesorul de desen, și bănuiesc că știe ce spune, încheie el pe un ton insolent.

— Nu pot să consimt, zise Constance, liniștită. Nici nu se pune problema. Nici vorbă !

El rămase îmbufnat și apoi se supără de-a binelea. Era război între ei. Uneori, i-o amintea grozav de mult pe Sophia. Nu renunța pentru nimic în lume la o idee ; dar

nici nu voia să asculte de argumentele Constanței. O învinui fățiș de asprime. O întrebă cum crede că va putea să progreseze, dacă ea îi zădărnicea dorințele cele mai fierbinți. Dădu exemplul altor băieți, ai căror părinți erau mai înțeleghători.

— Frumos din partea ta, să dai totul pe seama tatei !
Încheie el pe un ton sarcastic.

Și din ziua aceea nu mai desenă nimic.

Cînd ea se plînsese că dacă va urma Școala de artă, va rămîne serile singură, se uită la ea de parcă i-ar fi spus : „Ei, și ce... ?” Părea să nu aibă inimă.

După cîteva săptămîni de profundă nefericire, ea zise :

— Cîte seri vrei să te duci ?

Războiul se sfîrșise.

Acum Cyril era din nou încîntător. Cînd rămînea singură, Constanța putea să-l strîngă în brațe. Și își zicea : „Dacă putem fi fericiți amîndoi numai cînd îi dau frîu liber, trebuie să-i dau frîu liber”. Și capitularea ei o făcea să se înflăcăreze. „La urma urmei, își zicea, poate că are mare importanță pentru el să urmeze Școala de artă.” Cu asemenea gînduri se consola în cele trei seri pe săptămîină cît rămînea singură, așteptîndu-l să vină acasă.

CAPITOLUL VII

CĂRĂMIZI ȘI MORTAR

I

În vara aceluia an, apariția unei puzderii de afișe albe pe garduri și pe anumite case și magazine era un simptom al schimbărilor radicale ce se petreceau în oraș. Afișele nu făceau decît să repete anunțurile și somațiile misterioase care începeau cu augustele cuvinte: „Din ordinul administratorilor răposatului William Clews Mericarp, Esq.” Domnul Mericarp fusese un mare proprietar în Bursley. După ce locuise multă vreme la Southport, murise la vîrsta de optzeci și doi de ani, lăsînd în urma lui o mare avere. Timp de șaizeci de ani fusese un nume, nu o ființă; și vestea morții lui, care era neîndoielnic un eveniment, iscă tot felul de zvonuri printre cetățenii din oraș, care ajunseseră să-l considere un nemuritor invizibil. Constance a fost foarte impresionată, deși nu-l văzuse niciodată pe Mericarp. („Toată lumea moare în zilele astea!” gîndi ea.) Domnul Mericarp era proprietarul clădirii în care se afla prăvălia Baines-Povey, și de asemenea al prăvăliei domnului Critchlow. Constance nici nu mai știa de cîte ori tatăl ei, și după aceea soțul ei, reînnoiseră contractul de închiriere pentru clădirile pe care acum le ocupa ea; dar își amintea

vag încă de cînd era mică de discuțiile dintre tatăl și mama ei în legătură cu „chiria datorată lui Mericarp“, care era, și fusese dintotdeauna, de o sută de lire pe an. Mericarp își cîștigase faima de a fi „un bun proprietar“. Constance reflectă cu tristețe : „Nu vom avea niciodată un alt proprietar atît de bun !“ Cînd a vizitat-o secretarul unui avocat și a rugat-o să-i îngăduie să pună cîte un afiș în fiecare din vitrinele prăvăliei, a avut o strîngere de inimă, o presimțire neagră de viitor ; era îngrijorată ; hotări să încheie contractul de închiriere în anul viitor, ca să nu aibă vreo surpriză neplăcută ; dar îndată după aceea hotări să nu hotărască nimic.

• Anunțurile sunau așa : „Se va vinde la licitație, la hotelul «Tiger», de la șase și jumătate la șapte precis“. Ce legătură avea șase și jumătate cu șapte precis, nimeni nu știa. Apoi, după ce precizau numele și scrisorile de acreditare ale conducătorului licitației, afișele ajungeau în cele din urmă la obiectele ce urmau să fie vîndute : „Toate imobilele, prăvăliile și locuințele de mai jos“. Case nu se vindeau niciodată la licitație în Bursley. În momentele licitațiilor, cetățenii aflau că construcțiile în care locuiau nu erau case, cum crezuseră în mod greșit, ci imobile. Ajungînd la „de mai jos“, afișele trăgeau o linie și începeau de la un nou alineat : „Lotul 1. Întreg magazinul și imobilul întins și spațios, împreună cu dependințele și accesoriile pendinte, situate și reprezentînd nr. 4 în piața St. Luke, parohia Bursley, comitatul Stafford, în prezent ocupate de doamna Constance Povey, văduvă, printr-un contract expirînd în septembrie 1889.“ După ce afirma astfel limpede că întreg magazinul Constancei, în totalitatea lui, era de vînzare, și nu doar o fracțiune sau o felie din el, afișul continua : „Lotul 2. Întreg magazinul și imobilul întins și spațios, împreună cu dependințele și accesoriile pendinte, situate și reprezentînd nr. 3 în piața St. Luke, parohia Bursley, comitatul Stafford, în prezent ocupate de Charles Critchlow, farmacist, prin-

tr-un contract de închiriere pe un an.“ Lista cuprindea paisprezece loturi. Afișele, ca nu cumva cineva să-și inchipuie în mod absurd că vreo minte ne-juridică ar fi izbutit o asemenea claritate explicită și inteligibilă în exprimare, erau semnate de o solidă firmă de avocați din Hanbridge. Din fericire, în cele Cinci Orașe nu existau teoreticieni ; altminteri firma ar fi trebuit să explice, în „amănuntele și condițiile suplimentare“ promise de afișe, cum pot, pînă și imobilele, să „reprezinte“ locul în care sînt „situate“.

La cîteva ore după apariția afișelor, domnul Critchlow apăru brusc în fața Constancei la raionul de galanterie ; flutura în mînă un afiș.

— Ei ! exclamă el încruntat. Ce-o să mai urmeze ?

— Cine știe ! răspunse Constance.

— Ai de gînd să cumperi ? întrebă el.

Toate vinzătoarele, inclusiv domnișoara Insull, ascultau discuția, dar lui părea să nu-i pese de prezența lor.

— Să cumpăr ? repetă Constance. Nici nu mă gîndesc ? Am și așa destule proprietăți.

Ca toți proprietarii, adopta de obicei față de posesiunile ei o atitudine de parcă ar fi fost încîntată să plătească cuiva numai să scape de ele.

— Dar *dumneata* ? adăugă ea, cu aceeași bruschete ca și a domnului Critchlow.

— Eu ? Să cumpăr o proprietate în piața St. Luke ? exclamă domnul Critchlow, rînjind disprețuitor.

Și ieși din magazin tot atît de brusc pe cît intrase.

Rînjetul disprețuitor era felul său caracteristic de a exprima o opinie generală ce se formase cu încetul de cîțiva ani încoace în legătură cu piața St. Luke. Nu mai era ceea ce fusese înainte, deși unele prăvălii erau la fel de bune ca înainte. În ultimul an, două prăvălii fuseseră de închiriat în piață. Și o dată, falimentul îi mînjise analele. Firește, negustorii căutaseră cauza în toate direcțiile în afară de cea bună, cea evidentă ; și, firește, gă-

siseră una. După părerea negustorilor, cauza era „fotbalul ăsta“. Clubul de fotbal din Bursley se umflase în ultimul timp, ajungînd să amenințe străvechea supremație a faimosului „Club Knype“. Se transformase într-o societate anonimă și închiriasse un teren pe Moorthorne Road, unde fuseseră construite tribune mari. „F. C. Bursley“ fuzionase cu „F. C. Knype“ pe terenul din Knype — o realizare remarcabilă care a ocupat o coloană în ziarul *Știri sportive*, într-o luni dimineată! Erau oare mîndri negustorii de această glorie a orașului lor? Nici gînd! După părerea lor, „fotbalul ăsta“ atrăgea oamenii afară din oraș simbăta după-amiază, și magazinele rămîneau goale. La fel, oamenii nu se mai gîdeau decît la „fotbalul ăsta“; și adăugau imediat că singurii pe care-i poate interesa acest sport barbar erau doar golanii și haimanalele. Și mai vorbeau de taxă de intrare, de pariuri și de profesionism, precum și de sfîrșitul adevăratului sport în Anglia. Pe scurt, ceva nou își făcuse apariția, ceva ce-i punea pe toți la grea încercare.

Vînzarea averii lui Mericarp prezenta un deosebit interes pentru persoanele respectabile din oraș. Ea urma să arate în ce măsură era adevărat că „fotbalul ăsta“ era acela care ducea Bursley-ul la pierzanie.

Constance își anunță fiul că avea de gînd să se ducă la licitație; și cum urma să aibă loc într-una din serile libere ale lui Cyril, acesta se arătă dispus să meargă și el. Așa încît se duseră împreună. În timpul cît trăise, Samuel se ducea deseori la vînzările de proprietăți, dar n-o luase niciodată pe nevastă-sa cu el. Constance și Cyril sosiră la hotelul „Tiger“ puțin după ora șapte și fură conduși spre o încăpere mobilată și aranjată ca pentru o mică adunare publică în scop filantropic. În sală se și găseau cîțiva oameni, dar nîu administratorii, avocații și organizatorii licitației. Se părea că „șase și jumătate la șapte precis“ însemna șapte și un sfert. Constance găsi un scaun cu spătar într-un colț lîngă

ușă și îi făcu semn lui Cyril să-și tragă un scaun alături de ea ; nu îndrăzneau să vorbească și păseau pe virful picioarelor ; Cyril, fără să vrea, tiră scaunul pe podea și produse un hârșit ; se roși, ca și cum profanase o biserică, iar maică-sa făcu un gest de groază. Cei prezenți își întoarseră privirile spre colțul lor, părînd supărați de atita neglijență. Cîțiva dintre ei o salutară pe Constance, dar puțin stingheriți, cu un aer rușinat ; ca și cum s-ar fi strîns cu toții acolo pentru o infamie, pentru a săvîrși o crimă. Din fericire văduvia Constancei își pierduse din noutate, astfel încît, deși stingherite, salutarile nu exprimau compătimirea aceea de nesuportat care o jena atît.

Cînd sosiră persoanele oficiale — aferati, grăbiți, purtînd documente și un ciocănel — sentimentul general de vină și rușine crescîu. În zadar căută conducătorul licitației să risipească atmosfera posomorită prin gesturi vii ori remarcî vîoale și vesele către însoțitorii săi ! Cyril își închipuise că întrunirea va începe printr-un imn, pînă cînd intrarea unui chelner purtînd pahare cu vin îi arătă că se înșelase. Conducătorul licitației îi porunci stăruitor chelnerului să aibă grijă ca toată lumea să-și potolească setea, iar chelnerul începu să se miște de colo pînă colo. Prima persoană căreia îi oferî de băut fu Constance. Refuzînd vinul, ea roși ; apoi chelnerul îi oferî un pahar lui Cyril, care se făcu roșu ca racul și îngînă : „Nu“, cu un nod în gît ; după ce chelnerul se întoarse cu spatele, zîmbi sfios către maică-sa. Cei mai mulți acceptară însă cîte un pahar și începură să soarbă din vin. Conducătorul licitației sorbi și el o înghițitură, plescăi tare și zise :

— Ah !

Atunci intră și domnul Critchlow.

Conducătorul licitației zise din nou : „Ah“ și în sfîrșit declară :

— Mă bucur întotdeauna cînd vin și chiriașii. E un semn bun.

Aruncă o privire împrejur căutînd aprobare pentru cele spuse. Dar toți rămîneau țepeni, fără a face vreo mișcare. Chiar și conducătorul licitației era stingherit.

— Chelner ! Oferă vin domnului Critchlow ! exclamă el poruncitor, ca și cum ar fi vrut să spună : „Omule ! cum îți permiți să-l neglijezi pe domnul Critchlow !“

— Da, domnule ; da, domnule, zise chelnerul, care împărțea vin cît putea el de iute.

Licitația începu.

Luînd în mînă ciocănelul, conducătorul licitației făcu o scurtă biografie a lui William Clews Mericarp ; după ce-și îndeplini această îndatorire pioasă, invită un avocat să dea citire condițiilor vînzării. Avocatul se supuse și făcu o chinuitoare demonstrație de stingăcie. Condițiile de vînzare erau foarte prolixе și păreau întocmite într-o limbă străină ; auditoriul ascultă prefăcîndu-se cu stoicism că urmărește cu interes fiecare cuvînt.

Apoi conducătorul licitației oferi spre vînzare întreg imobilul și magazinul întins și spațios, situate și reprezentînd nr. 4 în piața St. Luke. Constance și Cyril își mișcară pe furis picioarele, ca și cum ar fi fost, în sfîrșit, descoperiți. Conducătorul licitației aminti de John Baines și de Samuel Povey cu un sentiment de pierdere personală, și apoi își exprimă plăcerea față de prezența „doamnelor“, adică a Constancei, care fu nevoită din nou să roșească.

— Și acum, domnilor, zise el, ce spuneți de aceste faimoase clădiri ? Cred că nu exagerez cînd folosesc cuvîntul „faimoase“.

Cineva spuse o mie de lire sterline, cu glasul înspăimîntat al unui răufăcător.

— O mie de lire, repetă conducătorul licitației, după care se opri, sorbi o înghițitură și plescăi.

— O mie cincizeci, rosti un alt glas, parcă acuzîndu-se singur de ticăloșie.

— O mie cincizeci, repetă conducătorul licitației.

Apoi se produse o lungă tăcere, care făcu să se încordeze nervii celor de față.

— Așadar, doamnelor și domnilor, rosti conducătorul licitației.

Primul care vorbise rosti ursuz :

— O mie o sută.

Și astfel ofertele se urcară pînă la o mie cinci sute, ridicate puțin cîte puțin, parcă de forța magnetică a personalității celui care conducea licitația. Omul stătea acum în picioare, dominînd adunarea. Se aplecă pînă la avocat și șușotiră ceva împreună.

— Domnilor, zise conducătorul licitației, sînt fericit să vă informez că acum licitația este deschisă.

Tonul lui traducea, mai bine decît cuvintele, calma-fericire profesională. Deodată, un glas minios, șuieră către chelner :

— Chelner, de ce nu-i servești pe acești domni ?

— Da, domnule ; da, domnule.

Conducătorul licitației se așază pe scaun și își sorbi vinul pe îndelete, discutînd încet cu secretarul său, cu avocatul și cu secretarul avocatului.

Cînd se ridică, avea aerul unui cuceritor.

— Domnilor, s-a oferit o mie cinci sute. Haide, domnule Critchlow.

Dar domnul Critchlow clătină din cap. Conducătorul licitației aruncă o privire curtenitoare spre Constance, care evită să se uite la el.

După multe stăruințe, ridică fără tragere de inimă ciocănelul, se prefăcu că-l lasă să cadă și se opri iar.

Atunci, domnul Critchlow zise :

— Și cincizeci.

— Licitația s-a ridicat la o mie cinci sute cincizeci, îi informă conducătorul licitației pe cei de față, și din nou îl puse pe jeratic pe chelner. După ce sorbi încă o înghițitură, zise cu o tristețe prefăcută : Haide, domnilor,

cred că n-aveți de gînd să lăsați ca acest magnific lot să se vîndă cu o mie cinci sute cincizeci de lire ?

Numai că ei chiar așa și aveau de gînd.

Ciocănelul căzu și secretarul celui ce conducea licitația, împreună cu secretarul avocatului, îl luară pe domnul Critchlow deoparte, începînd să scrie actele.

Nimeni nu păru surprins cînd domnul Critchlow cumpără și lotul nr. 2, adică propria sa prăvălie.

Constance îi spuse în șoaptă lui Cyril că ar vrea să plece. Plecară, cu precauțiuni nefirești, dar de îndată ce ajunseră în strada întunecată, își recăpătară purtarea firească.

— Asta nu mi-aș fi închipuit niciodată ! Niciodată ! murmură ea afară, uluită și tulburată.

Nu-i plăcea perspectiva de a-l avea ca proprietar pe domnul Critchlow. Și totuși, nu se putea hotărî să se mute de acolo.

Licitația dovedi că fotbalul nu subminase întreaga bază comercială a societății din Bursley ; numai două loturi rămaseră nevîndute.

II

În după-amiaza de joi din aceeași săptămînă, băiatul pe care Constance sfîrșise prin a-l angaja pentru trasul obloanelor, ca și pentru alte treburi prea grele pentru o femeie, închidea magazinul. Ceasul bătuse ora două. Toate obloanele erau trase, în afară de ultimul, din mijlocul ușii de la intrare. Domnișoara Insull și patroana ei mai zăboveau în magazinul întunecat, trăgînd apărătoarele de praf peste marginile mărfurilor expuse ; celelalte vînzătoare plecaseră. Bull-terrierul se învîrtea prin prăvălie, așa cum făcea aproape întotdeauna la ora închiderii — căci acolo dormea, ca un paznic de nădejde —

și acum se întinsese lângă soba aproape stinsă ; deși nu era încă bătrîn de tot, începuse să fie cam înțepenit.

— Poți să închizi, zise domnișoara Insull către băiat.

Dar în timp ce ultimul oblon era tras, domnul Critchlow își făcu apariția pe trotuar.

— Stai așa, tinere ! porunci domnul Critchlow, pășind încet și ridicîndu-și șorțul lung peste oblonul orizontal pe care se sprijineau obloanele verticale ale ușii.

— Stați mult, domnule Critchlow ? întrebă băiatul lăsînd oblonul din mînă. Sau să închid ?

— Închide, băiete, zise scurt domnul Critchlow. Am să ies pe ușa laterală.

— A venit domnul Critchlow ! strigă pe un ton ciudat domnișoara Insull către Constance.

Și o îmbujorare, abia perceptibilă, se așternu încet peste fața-i oacheșă. În semiobscuritatea din magazin, în care lumina nu se strecura decît prin deschizăturile în formă de stea din obloane și prin ferestruica laterală, nici cel mai ager ochi n-ar fi observat roșeața de pe obraji ei.

— Domnul Critchlow ! murmură Constance.

Nu-i plăcea gîndul că-l va avea de acum înainte proprietar. Se gîndi că venise probabil să facă pe proprietarul și se hotărî să-i arate că se simțea liberă și independentă, și că va renunța la negustorie ori o va păstra, după cum va avea chef. Și mai cu seamă ținea să-i reproșeze că, la vizita anterioară, n-o înștiințase cituși de puțin în privința intențiilor lui.

— Bună, cucoană ! o salută el. Știi, noi doi ne-am înțeles în taină. Poate că unii vor spune că nu ne-am prea grăbit, dar după cîte știu, asta nu-i treaba lor.

Ochii lui mici, care clipeau des, aveau marginile înroșite. Pielea de pe obrazul mic și palid era zbîrcită într-o rețea fină de crețuri. Brațele și picioarele îi erau uimitor de subțiri și colțuroase. Colțurile buzelor roșii erau întoarse în jos, ca de obicei, ca și cînd ar fi elabo-

rat un misterios comentariu asupra lumii ; iar zîmbetul, așa cum stătea în fața Constancei dominînd-o cu înălțimea lui, încununa misterul.

Constance se zgîi la el, nedumerită. Nu cumva, pînă la urmă, erau adevărate zvonurile care pluteau ca aburii prin piața St. Luke de mai bine de opt ani ?

— Ce... ? începu ea.

— Eu — și cu ea ! și făcu semn cu capul spre domnișoara Insull.

Cîinele se apropiase liniștit și începuse să examineze manșetele de la pantalonii logodnicului. Domnișoara Insull chemă cîinele cu o pocnitură a degetelor, și apoi se aplecă să-l mîngîie. Un gest ciudat, confirmînd adevărul descoperirii lui Charles Critchlow, că în Maria Insull sălășluia o ființă omenească !

Domnișoara Insull avea, după toate aparențele, vreo patruzeci de ani. De douăzeci și cinci de ani slujea în prăvălie, petrecîndu-și acolo cam douăsprezece ore pe zi : asistînd regulat duminicile la cel puțin trei slujbe religioase de la capela sau școala wesleyană, și locuind cu mama ei, pe care o întreținea. Nu cîștigase niciodată mai mult de treizeci de șilingi pe săptămînă ; și totuși situația ei era socotită deosebit de bună. În întunericul și în atmosfera mucegăită a prăvăliei, pierduse treptat și bruma de calități și farmece feminine pe care le avusese cîndva. Era tot atît de slabă și de uscată ca Charles Critchlow. Părea că pieptul ei suferise de o secetă prelungită într-o perioadă esențială a dezvoltării lui, și nu-și mai revenise. Singura dovadă că îi curgea sînge prin vine era tenul ei plin de coșuri, care dovedeau că sîngele era subțire și stricat. Mîinile și picioarele erau mari și dizgrațioase ; pielea degetelor se înăsprise datorită contactului zilnic cu asprimea țesăturilor. Șase zile pe săptămînă umbla îmbrăcată în negru ; într-a șaptea zi își punea un fel de semi-doliu discret. Era cinstită, capabilă și harnică ; dincolo de limitele ocupației ei, nu avea nici

curiozitate, nici inteligență, nici idei. Adînci și violente superstiții și prejudecăți îi slujeau drept idei; dar putea să vîndă ca nimeni altul mătăsuri și bonete, bretele și mușama; în ceea ce privește lățimile, lungimile și prețurile, nu greșea niciodată; nu enerva niciodată un client, nici nu făgăduia în mod nesăbuit ceva ce nu se putea îndeplini, nu întîrzia, nu se arăta neglijentă sau nerespectuoasă. Nimeni nu știa nimic despre ea, pentru că nu era nimic de știut. Scădeți din ea vînzătoarea de magazin, și nu mai rămînea nimic. Ignorantă și moartă din punct de vedere spiritual, exista doar din obișnuință.

Dar pentru Charles Critchlow ea a reprezentat intruchiparea unei iluzii. Își aruncase ochii asupra ei, și văzuse o fecioară tinărară și nevinovată. Timp de opt ani fluturile Charles zburase în jurul strălucirii ei, și își pîrlise aripile fără putință de scăpare. Putea s-o trateze cu indiferență, putea s-o ignoreze în public; putea să condamne cu asprime femeile; putea s-o lase luni de-a rîndul să se întrebe ce avea el de gînd; dar din toată purtarea lui reieșea faptul indiscutabil că o voia. O dorea; îl fermeca; reprezenta ceva decorativ și voluptuos, pentru care era dispus să plătească — și să comită chiar nebunii. Era vădov, din vremuri cînd ea nu se născuse încă; pentru el, era o fetișcană. Totul e relativ pe lumea asta. Cît despre ea, era prea indiferentă ca să-l refuze. De ce să-l refuze? Ființe ca ea nu refuză.

— Vă felicit pe amîndoi din toată inima, murmură Constance, cînd își dădu seama de înțelesul vorbelor laconice ale domnului Critchlow. Nădăjduiesc din toată inima că veți fi fericiți.

— Atunci e foarte bine, zise domnul Critchlow.

— Mulțumesc, doamnă Povey, zise Maria Insull.

Se părea că nimeni nu știe ce să mai spună. „Mi se pare cam neașteptat“, avea pe limbă Constance, dar nu ajunse să rostească aceste cuvinte, pîrîndu-i-se absurd.

— Ah ! exclamă domnul Critchlow, ca și cum abia acum ar fi examinat situația.

Domnișoara Insull dădu o ultimă lovitură ușoară pe spinarea cîinelui.

— Deci e stabilit, zise domnul Critchlow. Ei, cucoană, vrei să scapi de prăvălie, nu-i așa ?

— Nu sînt încă hotărîtă, răspunse Constance incurcată.

— Nu-mi spune mie ! protestă el. Firește că vrei să scapi de prăvălie.

— Am trăit aici toată viața, zise Constance.

— N-ai trăit în prăvălie toată viața. Vorbesc de prăvălie. Ascultă-aici ! urmă el. Am să-ți fac o propunere. Poți să păstrezi locuința, și o să iau doar prăvălia. Ei ? și se uită la ea întrebător.

Constance fu luată prin surprindere de propunerea lui atît de neașteptată ; pe deasupra, nici nu o înțelegea.

— Dar cum... bolborosi ea.

— Vino-ncoace, zise domnul Critchlow nerăbdător, și o porni spre ușa ce ducea din prăvălie în casă, prin spatele tejghelei.

— Să vin unde ? Ce vrei să faci ? întrebă Constance uluită.

— Aici ! zise domnul Critchlow, cu o nerăbdare crescîndă. Hai, vino, te rog !

Constance se supuse. Domnișoara Insull se furișă după Constance, și cîinele după domnișoara Insull. Domnul Critchlow trecu pragul ușii și străbătu coridorul, pe lîngă odaia de croit din dreapta. Acolo coridorul făcea unghi drept spre stînga, și se sfîrșea la ușa salonașului, în stînga pornind treptele spre bucătărie.

Domnul Critchlow se opri brusc lîngă treptele ce duceau spre bucătărie și își întinse brațele, atingînd pereții.

— Aici ! zise el ciocnînd pereții cu degetele-i osoase. Aici ! Închipește-ți că ridic un zid aici, și unul deasupra, între atelier și culoarul spre dormitor — și ai locuință separată. Zici că ai trăit toată viața aici. Ei bine, ce te

împiedică să nu ți-o sfirșești tot aici ? De fapt, adăugă el, vom avea din nou două case, așa cum a fost la început, înainte de a veni dumneata pe lume, cucoană.

— Și cum rămîne cu mărfurile din prăvălie ? exclamă Constance.

— O să ni le poți vinde nouă, după o evaluare.

Constance pricepu deodată planul. Domnul Critchlow va rămîne cu farmacia, în timp ce doamna Critchlow va fi patroana celui mai mare magazin de manufactură și confecții din oraș. Fără îndoială că vor face o ușă în peretele despărțitor din cealaltă parte, ca să compenseze zidirea unui perete în partea asta. Probabil că plănuiseră totul amănunțit. Constance se revoltă.

— Da ! zise ea, puțin disprețuitor. Dar cum rămîne cu vadul meu comercial ? Îl vei lua și pe el, după o evaluare ?

Domnul Critchlow aruncă o privire către creatura pentru care avea de gînd să cheltuiască atîtea mii de lire sterline. Parcă ea ar fi fost Phrynea, și el prostul îndrăgostit. Privirea lui spunea : „Ne-am așteptat la asta, și ne-am înțeles că mai departe de atît nu putem merge“.

— Ei ! zise el către Constance. Arată-mi vadul dumitale comercial. Împachetează-l într-o bucată de hîrtie și dă-mi-l, și am să-l iau după o evaluare. Dar pînă atunci nu, cucoană ! Pînă atunci, nu ! Îți fac o ofertă foarte avantajoasă. Douăzeci de lire pe an, cu atît îți las locuința. Și îți iau marfa după o evaluare. Mai gîndește-te bine, fata mea.

După ce spusese ce avea de spus, Charles Critchlow plecă, așa cum avea obiceiul. Fără prea multă ceremonie ieși pe ușa laterală, trecu, cu șorțul fluturînd, pe după colțul lui King Street înspre piață și apoi intră în propria-i prăvălie, care nu era închisă nici joia după-amiază. Domnișoara Insull plecă la puțin timp după el.

III

Mindria Constancei o îndemna să refuze oferta. Dar, de fapt, singura ei obiecție era că nu se gândise ea însăși la acest plan. Căci planul împăca de minune dorința ei de a rămîne unde se afla cu dorința de a scăpa de magazin.

— Am să-l pun să-mi spargă zidul în salonaș ca să am o nouă fereastră — una care să se deschidă ! zise ea pe un ton categoric către Cyril, care acceptă ideea domnului Critchlow cu o indiferență fatalistă.

După ce puse condiția noii ferestre, Constance acceptă oferta. Urmă apoi preluarea mărfurilor, care dură săptămîni întregi. Și-apoi veni un dulgher și luă măsurile pentru fereastră. Veniră după aceea un constructor și un zidar, care cercetară ușile, și Constance simți că i se apropie sfîrșitul. Scoase covorul din salonaș și acoperi mobila cu cearșafuri împotriva prafului. Împreună cu Cyril trăi timp de douăzeci de zile între scînduri goale și mobilă învelită în cearșafuri, dar nici dulgherul și nici zidarul nu mai apărură. Apoi, pe neașteptate, într-o zi două calfe ale dulgherului scoaseră fereastra cea veche și tîrziu, spre seară, dulgherul aduse noua fereastră și toți trei munciră pînă la zece noaptea ca s-o fixeze. Cyril își puse șapca și se culcă cu ea pe cap, iar Constance se înfășură într-un șal de lînă. Un vopsitor făgădui că va vopsi cerceveaua a doua zi. Zisese că va începe la șase dimineata, și Amy își potrivea deșteptătorul în așa fel încît să poată fi sculată și îmbrăcată cînd va veni. Sosi după o săptămînă, dădu un strat de vopsea și dispăru încă zece zile.

Apoi veniră pe neașteptate doi zidari cu uneltele lor grele și se arătară nedumeriți că nimic nu fusese pregătît. (După trei săptămîni în care trăiseră fără covoare, Constance acoperise din nou podelele.) Zidarii smulseră tapetul, împrăștiară toată tencuiala pe scări pînă jos în

bucătărie, scoaseră nu știu cite straturi de cărămizi din pereți și, sătui să tot distrugă, plecară în grabă. După patru zile o calfă de zidar cu totul nevinovată, care nu mai venise pînă atunci, începu să care cărămizi noi, roșii. Pe capul lui își vărsă Constance toată minia. Nu era o minie ranchiunoasă, ci mai curînd o minie amuzată ; dar îl impresionează pe bietul om.

— În casa asta nu se mai poate locui de o lună, zise ea în concluzie. Dacă mîine zidurile astea nu vor fi gata, și sus și jos — ține minte, mîine ! — să nu cumva să vă mai arătați pe-aici. M-am săturat să vă mai văd mutrele ! Acum ai adus cărămizile. Șterge-o și spune-i șefului tău ce ți-am zis ! Vorbele ei avură urmări. A doua zi, tot soiul de lucrători cuviincioși și de treabă treziră casa cu bătăile lor în ușă la șase și jumătate precis, și cele două uși fură încetul cu încetul zidite. Lucru ciudat, cînd stratul de cărămizi ajunsese la vreo treizeci de centimetri, Constance își aminti de cîteva fleacuri pe care le uitase în odaia de croit. Ridicîndu-și fustele, păși dincolo și se întoarse cu lucrurile. Avea o basma pe cap, ca să-i apere părul de praful din jur. Părea foarte agitată, foarte preocupată de nimicuri. Nu avea vreme pentru sentimentalisme. Și totuși, cînd oamenii ajunseră cu stratul de cărămizi sus, și nu se mai zăriră din dosul zidului, și nu se vedeau decît cărămizi goale și mortar, Constance simți cum i se așterne o ceață pe ochi și nu mai putu vedea nici cărămizile și nici mortarul. Cyril o găsi, cu basmaua ei caraghioasă, plîngînd într-un balansoar acoperit de husă, în salonașul devastat. Fluieră stînjenit și zise : „Ascultă, mamă, ce se-aude cu ceaiul ?“ și-apoi, prinzînd zvonul glasurilor groase ale muncitorilor de deasupra, fugi ușurat sus. Ceaiul fusese servit în salon, află el bucuros de la Amy, care îl mai informă că atît timp cît va trăi „niciodată nu se va putea obișnui cu zidurile astea noi“.

În seara aceea se duse la Școala de artă. Constance, singură, nu-și putea găsi rostul. Acceptase ca pereții să fie zidiți, și fuseseră zidiți; dar vor trece zile întregi poate pînă vor fi tencuiți, și după tencuială alte zile pînă vor fi acoperiți cu tapet. Nici pînă într-o lună, poate casa ei nu va scăpa de forfota muncitorilor și ea nu se va simți ca acasă. Pînă atunci, peste tot plutea praful și era nevoită să privească ravagiile aduse de schimbări, stăpînindu-se să nu plîngă. Tranzacțiile juridice erau încheiate; mici anunțuri, anunțînd transferul prăvăliei, erau așezate pe tejghele la vederea clienților. În două zile, Charles Critchlow va plăti prețul unei dorinți realizate. Firma fusese acoperită cu vopsea și se schițau cu creta inscripții noi. Pe viitor, Constance va trebui, dacă va voi să vină în magazin, să intre ca orice clientă prin intrarea din față. Da, deși casa rămînea a ei își dădea seama, că rădăcinile vieții îi fuseseră smulse.

Și ce dezordine! Îi venea greu să creadă că toată neorînduiala din casă va fi vreodată rînduită!

Și totuși, înainte chiar ca primii fulgi să se așternă pe cîmpii, un singur semn mai dăinuia din revoluția aceea pustiitoare — o foaie de tapet desprinsă, care, lipită prea repede de noua tencuială, nu voia să se prindă. Maria Insull era acum Maria Critchlow. Constance ieșise în piață și văzuse firma schimbată, înregistrase gustul doamnei Critchlow în materie de perdele și mai observase — lucrul cel mai impresionant — că fereastră înnegrită a odăii părăsite din capătul scării nefolosite de lîngă dormitorul copilăriei ei fusese curățată și o masă fusese așezată în fața ei. Știuse că odaia aceea, în care ea nu pătrunsese niciodată urma să fie folosită ca depozit, dar dovada vizibilă a modificării făcute o tulbură prea tare; nu se simți în stare să intre cu un aer degajat în magazin, așa cum avusese de gînd, ca să facă, prieteneste, cîteva cumpărături. „Sînt o proastă!“ murmură ea. Mai tîrziu se încumetă, într-o pornire șo-

văielnică, să intre în magazin, și fu primită cu onorurile cuvenite de către doamna Critchlow (tot atît de uscată ca de obicei), care stăruî să-i acorde un rabat special. Și îi duse chiar ea pachetul cu cumpărăturile făcute din prietenie, pînă la ușa din King Street. Ce fapt banal ! Constance, neștiind dacă să ridă sau să plîngă, făcu și una și alta. Se învinui în sinea ei că începe să plîngă prea ușor pentru orice fleac, și făcu eforturi să se stăpînească.

CAPITOLUL VIII

CEA MAI MÎNDRĂ MAMA

I

În anul 1893, în piața St. Luke la nr. 4 apăruse un nou și ciudat personaj. Multă lume observă acest fenomen. Puțini ca el mai fuseseră văzuți vreodată în Bursley. Unul din lucrurile cele mai izbitoare era felul complicat în care se fereca cu ajutorul unor lanțuri strălucitoare. Un lanț se întindea de-a curmezișul vestei, trecînd printr-o butonieră specială, fără nasture, chiar la mijloc. De el era înălțuit solid la un capăt un ceas, iar la celălalt un toc de creioane; lanțul mai servea și ca protecție împotriva unui hoț care ar fi încercat să-i smulgă vesta extravagantă. Apoi mai existau niște lanțuri mai lungi, sub vestă, destinate în parte, fără îndoială, să devieze gloanțele, dar servind în primul rînd ca posesorul să poată scoate bricege, port-țigarete, cutii de chibrituri și inele de chei din profunzimile buzunarelor de pe lături. Bretelele lui aveau o porțiune esențială, vizibilă uneori cînd juca tenis, formată dintr-un lanț; iar jumătățile superioase și inferioare ale butonilor de manșetă erau legate cu lanțuri. Uneori putea fi văzut ducînd de lanț un cîine.

Era, se pare, o revenire a tipului medieval ! Da, dar și un exemplu de modern excesiv ! Felul cum arăta acest personaj se datora faptului că, pe vremuri, cel mai mare croitor din Bursley îl lăsase pe fiul său să-și facă ucenicia la Londra. Tatăl muri ; fiul avu destulă minte să se întoarcă și făcu avere creînd o nouă modă în oraș — lanțurile multiple nefiind decît un aspect, cel mai puțin costisitor, deși cel mai izbitor. De pildă, pînă în anul istoric cînd tînărul croitor a creat moda, orice șapcă era în Bursley o șapcă, și orice guler un guler. Dar de atunci nici o șapcă nu mai era șapcă și nici un guler, guler, dacă nu se conforma exact, ca formă și material, șepcilor și gulerelor sacrosancte ce se păstrau în fundul croitoriei. Nimeni nu știa de ce aceste șepci și gulere sacrosancte erau sacrosancte, dar erau ; caracterul lor sacrosanct dura vreo șase luni, și-apoi deodată — iarăși nimeni nu știa de ce — se prăbușeau de pe pedestal și ajungeau în rînd cu gunoiul. Pe pedestal urcau alte modele. Tipul creat de tînărul croitor putea fi recunoscut după șepci și gulere, și deasemenea după orice alt articol de îmbrăcăminte — cu excepția ghetelor. Din nefericire croitorul nu vindea ghete, așa încît nu impuse creațiilor sale nici un crez mistic în privința ghetelor. Păcat, căci cizmarii din oraș se pare că nu erau însuflețiți de pasiunea de a lansa o modă, cum era croitorul, și astfel noua modă se termina brusc la manșetele pantalonilor.

Bărbatul din piața St. Luke nr. 4 avea picioarele destul de mici și înguste, ceea ce îl avantaja ; și cum era înzestrat în general cu distincție fizică, reușea, în ciuda părului său veșnic răvășit, să fie deosebit de arătos. Firește, prezența lui în casă încînta privirile Constanței, care se uita aproape întotdeauna la el cu plăcere. Apăruse în casă cu totul pe neașteptate, la puțin timp după ce Cyril terminase școala și se angajase să-și facă ucenicia la proiectantul șef de la „Peel“, cunoscuta fabrică de porțelanuri. Prezența unui bărbat în locuința ei o zăpăci la

inceput pe Constance ; dar curînd se obișnui, cînd își dădu seama că un bărbat se poartă ca un bărbat și că nici nu trebuie să te aștepti la altceva. Într-adevăr, acest bărbat făcea tot ce voia, în toate privințele. Întrucît Cyril fusese socotit întotdeauna de părinții săi drept voinic, te-ai fi așteptat ca noul bărbat să fie un uriaș ; dar, curios lucru, era zvelt și doar cu puțin deasupra taliei mijlocii. Nu era nici gras cum fusese Cyril, și nici în multe alte privințe nu semăna cu băiatul pe care-l înlocuise. Gesturile lui erau mai ușoare și mai agile ; nu avea nimic din stîngăcia lui Cyril, nu avea predilecțiile lui Cyril pentru dulciuri, nici teribila lui aversiune împotriva mânușilor, frizerilor și săpunului. Era mult mai visător decît Cyril, și mult mai ocupat. De fapt, Constance nu-l vedea decît la ora meselor. În cursul zilei era la „Peel“, iar serile se ducea la Școala de artă. Era în stare să viseze și în timpul mesei ; și, fără să o afirme de-a dreptul, dădea impresia că era omul cel mai ocupat din Bursley, înfășurat în ocupații și preocupări ca într-o pătură — o pătură prin care Constance cu greu putea pătrunde.

Constance dorea să-i fie pe plac ; nu trăia pentru altceva decît ca să-i fie pe plac ; totuși, era nespus de greu ca cineva să-i fie pe plac, nu pentru că ar fi fost un spirit prea critic și pretențios, ci pentru că nu-i păsa de nimic. Pentru a-și satisface dorința de a-i fi pe plac, Constance era nevoită să facă oincizeci de eforturi, în speranța că el ar putea observa unul. Era bun la inimă, uimitor de harnic — după ce Constance izbutea să-l dea jos din pat dimineata ; fără vicii ; îngăduitor, în afară de cazul cînd Constance încerca să-l contrazică ; fermecător, cu o notă curioasă de umor pe care Constance nu-l înțelegea decît pe jumătate. Constance era fără doar și poate mîndră de el și, la drept vorbind, nu avea ce să-i reproșeze. Dar, în vreme ce el era întregul ei univers, ea nu era decît o siluetă ștersă pe fundalul univer-

sului lui. Tot mereu, cu ironia lui blindă și elegantă, părea s-o redescopere, ca și cum ar fi spus: „Ah! Tot aici ești?” Constance nu putea atinge sfera preocupărilor lui, iar el nu-și dădea seama niciodată cu câtă intensitate pătimașă se lăsa ea absorbită de păticea aceea mică din viața lui care se mișca în sfera ei. Nu se gindea niciodată cât de singură e și nici nu bănuia că de câte ori îi azvîrlea un zîmbet sau un cuvînt la cină, o răsplătea cu zgîrcenie pentru trei ceasuri cît se legănase solitară în balansoar.

Din păcate, era absolut incurabilă. Nici o experiență nu putea s-o vindece de năravul de a aștepta fără încetare ca el să observe lucruri pe care nu le observa niciodată. Într-o zi, Cyril spuse în mijlocul unei tăceri: „Apropò, tata n-a lăsat niște cutii cu țigări de foi?” Constance urcă pînă în dormitorul ei și luă de deasupra garderobului cutia prăfuită pe care o pusese acolo după înmormîntarea lui Samuel. Întinzîndu-i cutia, făcea un gest măreț. Cyril nu avea decît nouăsprezece ani și, prin acest dar solemn, ea ratifica obiceiul lui precoce de a fuma. Cîteva zile Cyril ignoră complet cutia. Ea zise, cu o voce sfioasă: „Ai încercat țigările acelea de foi?” „Încă nu, răspunse el. O să le încerc zilele astea.” Într-o duminică, zece zile mai tîrziu, cînd nu ieșise cu aristocraticul lui prieten Matthew Peel-Swynnerton, deschise în sfîrșit cutia și scoase o țigară de foi. „Și-acum, zise el ștregărește tîind capătul țigării, să vedem, doamnă Plover!” Adesea îi spunea doamnă Plover — în glumă. Deși Constance se bucura cînd o tachina, căci într-un fel însemna că se interesa de ea, totuși nu-i plăcea să i se spună doamnă Plover¹, și protesta mereu: „Nu sînt doamna Plover”. Cyril fumă țigara pe îndelete, legănîndu-se în balansoar, dîndu-și capul pe spate și trimițînd nori de fum spre tavan. După aceea comentă: „Țigările de foi ale bă-

¹ Plover (engl.), Pasăre gălăgioasă, nagîț sau fluierar.

trînului nu erau prea rele“. „Nu mai spune!“ răspunse ea pe un ton acru, dezaprobînd matern bunăvoința lui îngăduitoare. Dar în sinea ei se simțea încîntată. Verdictul favorabil al fiului, dat țigărilor pe care le fuma bărbatul ei, avea ceva care o emoționa.

Se uită la el. Imposibil să găsească vreo asemănare cu tatăl lui! Oh! Era mult mai strălucitor, mai evoluat, mai complex, mai fermecător, decît acel om obișnuit care fusese tatăl lui! Se întreba de unde toate acestea. Și totuși...! Dacă Samuel ar fi trăit, cum s-ar fi înțeles ei doi? Oare băiatul ar fi fumat pe față, în casă, țigări de foi la nouăsprezece ani?

Constance se străduia să se intereseze, atît cît îi îngăduia el, de studiile și producțiile lui artistice. O mansardă de la etaj fusese transformată în atelier — o încăpere goală unde mirosea a ulei și a argilă umedă. De-seori, rămîneau și pe scări urme de argilă. Ca să poată lucra cu argilă, îi ceru maică-si un halat, și ea îi făcu un halat, luînd ca model halatul unei țărănci care vindea ouă și unt în hală. Pierdu o săptămînă întreagă făcînd o broderie la umerii halatului, după un model luat dintr-o veche carte de broderie. Într-o zi, după ce o văzuse brodînd la halat dimineța, la prînz și seara, el zise, în timp ce ea se legăna în balansoar după cină: „Cred că n-ai uitat complet de halatul pe care ți l-am cerut, nu-i așa, mamă?“ Știa că o necăjește; dar, deși își dădea seama că era o prostie din partea ei, reacționa întotdeauna ca și cum el ar fi vorbit serios; așa că luă din nou halatul de pe divan. Cînd în sfîrșit halatul fu gata, Cyril îl cercetă cu atenție; apoi exclamă cu un aer surprins: „Pe legea mea! E frumos! De unde ai luat modelul ăsta?“ Continuă să-l privească, zîmbind încîntat. Cu aceeași uimire naivă și încîntată întoarse paginile zdrențuite ale albumului de broderie, și luă apoi cartea la el în atelier. „Trebuie să i-o arăt lui Swynnerton“, zise el. Cît despre Constance, epitetul „frumos“ i se

păru ciudat în legătură cu o simplă broderie modestă, făcută după un model, cu care fusese obișnuită toată viața. Adevărul e că înțelegea din ce în ce mai puțin „arta” lui. Singura decorație de pe pereții din atelierul lui era o stampă japoneză, care ei i se părea un tablou cu totul absurd. Îi plăceau mult mai mult propriile lui desene din copilărie, cu trandafiri și castele pitorești — lucruri pe care acum Cyril le privea disprețuitor, fără milă. Mai târziu, o descoperi croind alt halat. „Asta pentru ce-i?” întrebă el. „Ei bine, zise ea, nu-ți ajunge un halat. Ce-ai să faci când acesta va trebui spălat?” „Spălat! repetă el absent. Nu-i nevoie să fie spălat.” Cyril, ripostă ea, nu-mi pune răbdarea la încercare! Mă gîndeam să-ți fac vreo jumătate de duzină.” El fluieră. „Cu toate broderiile astea?” întrebă el uluit, cînd înțelese ce voia maică-sa să spună. „De ce nu?” zise ea. În tine-rețea ei, nici o cusătoreasă nu lucra mai puțin de o jumătate de duzină de obiecte de același fel — și de obicei chiar o duzină; uneori chiar șase duzini. „Da’ știu că ești grozavă, murmură el. Pe legea mea.”

Același lucru se întîmpla ori de cîte ori îi plăcea ceva. Dacă spunea despre vreun fel de mîncare, în limbajul lui familiar: „Aș tot mîncea din asta!”, sau dacă pur și simplu plescăia din buze după ce o mîncea, Constance nu se lăsa pînă nu-l îndopa cu mîncarea preferată.

II

Într-o zi călduroasă de august, chiar înainte de a pleca împreună din Bursley pentru o lună în insula Man, Cyril veni acasă, palid și transpirat, și se trînti pe canapea. Purta un costum gri de alpaca și, în afară de părul său, care pe lingă că stătea răvășit, mai era și ud de transpirație, era o capodoperă de eleganță zveltă, în

ciuda arșitei de afară. Suspină de câteva ori, adînc, și își rezemă capul de brațul canapelei, acoperit cu o cuvertură.

— Ei bine, mamă, zise el, pe un ton de calm nefiresc, am obținut-o.

Și se uită în tavan.

— Ai obținut ce ?

— Bursa națională. Swynnerton zice că-i un noroc chior. Dar am obținut-o. Mare glorie pentru Școala de artă din Bursley !

— Bursa națională ? zise ea. Ce-i asta ? Ce înseamnă ?

— Ei hai, mamă ! o dojeni el, oarecum supărat. Nu-mi spune acum că nu ți-am pomenit niciodată despre bursă !

Își aprinse o țigară, ca să nu se vadă cît era de stîngerit, căci își dădu seama că maică-sa era mult mai tulburată ca de obicei.

De fapt, niciodată, nici chiar la moartea soțului ei, Constance nu primise o lovitură atît de cumplită ca aceea pe care i-o dădea acum visătorul Cyril.

Nu era chiar o surpriză desăvîrșită, dar aproape desăvîrșită. Cu câteva luni în urmă îi pomenise, în felul lui indiferent, despre o bursă națională. Îi spusese, în legătură cu o cupă de băut pe care o proiectase el, că directorul Școlii de artă o socotise destul de bună ca să participe la concursul național ; și întrucît era îndrituit și în alte privințe să ia parte la competiție, s-ar putea să trimită cupa la South Kensington. Adăugase că Peel-Swynnerton găsise absurdă ideea și risese de ea. Constance înțelese cu acel prilej că o bursă națională însemna să plece să stea la Londra. Ar fi trebuit să înceapă să trăiască cu teama în suflet, căci Cyril avea neliniștitorul obicei s-o pună pe jărat, pomenind doar în treacăt despre o problemă care pentru el era foarte importantă și care-i absorbea în mare parte gîndurile. Era ascuns din fire, și rigiditatea regulilor impuse de taică-său îi dezvoltase această trăsătură de caracter. Numai că amin-

tise într-adevăr cu atîta indiferență de acest concurs, încît nu-i fusese greu să înlătore idea din preocupările ei, ca ceva prea îndepărtat, care putea fi trecut cu vederea. Da, chiar așa, aproape că uitase de concurs. Doar din cînd în cînd, foarte rar, se trezea în ea o durere surdă și trecătoare — ca un crainic al unei maladii fatale. Și, ca orice femeie în stadiul incipient al bolii, se grăbise să se liniștească : „Ce proastă sint ! Nu poate fi nimic serios !“

Și-acum, era condamnată ! O știa. Știa că nu poate să-l roage să renunțe. Știa că mai curînd ar găsi îndurare la un tigru decît la bunul, desăvîrșitul și visătorul ei fiu.

— Voi primi o liră pe săptămînă, zise Cyril ; tăcerea ei și groaza ce i se citea pe față îl făceau să se simtă și mai stingherit. Și, desigur, cursul e gratuit.

— Pentru cît timp ? izbuti ea să spună.

— Păi, zise el, depinde. La început, pentru un an. Dar dacă mergi bine, ți-o prelungesc întotdeauna pe trei ani.

Dacă rămînea trei ani, nu se va mai întoarce niciodată : de asta era sigură.

Ah, cum se mai revoltă ea, furioasă și disperată, împotriva cruzimii neprevăzute a lucrurilor ! Era sigură că, pînă atunci, Cyril nu se gîndise serios să plece la Londra. Dar dacă statul îl primea gratuit la cursuri și îi mai dădea pe deasupra și o liră pe săptămînă — asta îl silea, oarecum, să se ducă la Londra. Nu lipsa mijloacelor era cea care îl împiedicase să se ducă. Atunci, de ce prezența acestor mijloace să-l facă să se ducă ? Nu era nici o logică în asta. Totul era îngrozitor de absurd. Profesorul de desen de la Institutul Wedgwood îi sugerase întîmplător, pur și simplu întîmplător, să trimită cupa la South Kensington. Și, ca urmare a acestui capriciu, era condamnată la singurătate pe viață ! Era prea monstruos, prea neînchipuit de groaznic !

Cu cită silă zadarnică și amară murmură în sinea ei cuvîntul „Dacă“ ! Dacă aptitudinile copilărești ale lui Cyril n-ar fi fost încurajate ! Dacă el s-ar fi mulțumit să urmeze meseria tatălui său ! Dacă ea ar fi refuzat categoric să-l lase să se angajeze ca ucenic la „Peel“ și nu i-ar fi plătit taxa ! Dacă el n-ar fi trecut de la culori la argilă ! Dacă profesorul de artă n-ar fi avut „ideea“ aceea funestă ! Dacă juriul concursului ar fi hotărît altfel ! Dacă ea l-ar fi învățat pe Cyril să fie ascultător, sacrificînd liniștea vremelnică pentru siguranța permanentă !

Dar, la urma urmei, nu putea s-o părăsească fără consimțămîntul ei. Nu era major. Și va mai avea nevoie de o mulțime de bani, pe care nu-i putea obține de la nimeni altul decît de la ea. Ar putea să-l refuze... Nu ! Nu putea să-l refuze. El era stăpînul, tiranul. De dragul liniștii de fiecare zi, ea cedase încă de la început, cu slăbiciune, în fața lui ! Se purtase greșit față de ea însăși și față de el. Era răsfățat. Ea îl răsfățase. Și era pe cale de a o răsplăti făcînd-o nenorocită pe toată viața, și nimic nu-l va opri din drum. Purtarea obișnuită a copilului răsfățat ! Oare nu o văzuse și nu o criticase și în alte familii ?

— Nu prea pari încîntată, mamă ! zise el.

Constance ieși din odaie. Bucuria lui la gîndul de a pleca din cele Cinci Orașe, de lîngă ea, cu toate că încerca să și-o ascundă, era prea vădită ca s-o poată suporta.

A doua zi, *Vestitorul* publică un articol special anunțînd știrea. După cum reieșea din articol, de unsprezece ani nu mai fusese cîștigată nici o bursă națională în cele Cinci Orașe. Cetățenii erau îndemnați să nu uite că domnul Povey reușise să cîștige într-un concurs deschis învingînd pe cei mai buni tineri studenți din întreaga țară — și într-o ramură a artei de care începuse să se ocupe doar de curînd ; și, mai cu seamă, că statul oferea

doar opt burse pe an. Numele lui Cyril Povey trecu din gură-n gură. Și toți cei care o întâlneau pe Constance, pe stradă sau prin magazine, nu puteau să se stăpînească și să nu-i spună că trebuie să fie mîndră că are un asemenea fiu, dar că de fapt nu era de mirare... și cît de mîndru ar fi fost tatăl lui ! Cîțiva doar au dat de înțeles cu simpatie că mîndria maternă e un lux care poate să coste scump.

III

Vacanța pe insula Man i-a fost, firește, otrăvită. Abia putea umbla din cauza greutății ca de plumb pe care o simțea în piept. Chiar și în zilele cele mai luminoase, greutatea aceea de plumb era acolo. Și-apoi, se îngrășase prea tare... În împrejurări obișnuite, puteau să stea mai mult de o lună. Un elev angajat în ucenicie nu era legat de atelier ca un ucenic obișnuit. În plus, contractul de ucenicie urma să fie reziliat. Dar Constance nu mai ținea să stea. Trebuia să facă pregătiri pentru plecarea lui la Londra. Trebuia să pregătească rugul propriului ei martiriu.

În această problemă a pregătirilor, ea dovedi acea prostie și deplină lipsă de clarviziune pe care ar fi putut să și-o dorească cel mai desăvîrșit fiu, dornic să aibă cui adresa micile-i ironii pline de afecțiune. Preocuparea ei pentru lucruri mărunte, lipsite de importanță, era demnă de cele mai bune tradiții ale dragostei materne. Totuși, ironiile ușurate ale lui Cyril nu avură nici un efect asupra ei, decît că la un moment dat se supără, fapt care îl uimi ; pe bună dreptate și cu înțelepciune puse această izbucnire nemaipomenită pe seama nervilor ei încordați și o iertă. Din fericire, pentru a ușura mutarea lui Cyril la Londra, tînărul Peel-Swynnerton cunoștea Capitala ; avea un frate care stătea în Chelsea, îi reco-

mandă citeva gazde onorabile, în sfârșit era o adevărată enciclopedie a orașului, și urma el însuși să-și petreacă o parte a toamnei acolo. Altminteri pregătirile — asupra cărora maică-sa ar fi stăruit pe larg, cu lacrimi și crize de nervi — ar fi fost prea obositoare pentru Cyril.

Sosi ziua când nu mai rămăsese decît o săptămînă pînă la plecarea lui Cyril. Constance se prefăcea neîncetat veselă în fața acestei perspective. Zise :

— Ce-ar fi să vin cu tine ?

Glumă la care zîmbi îngăduitor ca și cum ar fi găsit că e de calitate destul de bună. Și atunci, ea zîmbi în același fel, grăbindu-se să fie de acord cu el — că făcuse o glumă care nu era proastă.

În ultima săptămînă Cyril se duse mereu la croitor. Orice tînr și-ar fi comandat haine noi după, nu înainte de sosirea la Londra. Dar Cyril avea încredere în cel care crease linia hainelor sale.

În ziua plecării, toată gospodăria, toată casa fremăta de emoții. Trebuia să plece devreme. Nici nu vru să audă de ideea mamei sale, de a-l însoți pînă la Knype, unde linia locală se unea cu calea ferată principală. Putea să vină pînă la gara din Bursley, dar nu mai departe. Ea stăruințele ei, pe chipul lui trecu o undă de încăpăținare ursuză, și maică-sa cedă imediat. În timpul micului dejun, Constance nu începu să plîngă, dar înfățișarea ei îl făcu să protesteze.

— Ascultă, mamă ! Ar trebui să nu uiți că mă întorc de Crăciun. Nu sînt decît trei luni pînă atunci, — și își aprinse o țigară.

Ea nu răspunse nimic.

Amy cără un sac de voiaj pînă jos, pe scările întortochiate. Un geamantan fusese dus mai înainte și se afla lingă ușa de la intrare, unde încrețise covorul și deranjase din loc preșul.

— N-ai uităt să pui și peria de păr, nu-i așa, Amy ? întreabă el.

— N... nu, domnule Cyril, hohoti Amy.

— Amy ! o mustră Constance, în timp ce Cyril alergă pînă sus ; cred că ai putea să te mai stăpînești.

Amy îi ceru iertare cu glas stins. Deși se purtau cu ea ca și cînd ar fi făcut parte aproape din familie, nu trebuia să uite că era o slujnică. Ce drept avea oare să plîngă peste bagajul lui Cyril ? Întrebarea reieșea din tonul cu care i se adresase Constance.

Trăsura sosi. Cyril se grăbi pe scări în jos cu o nepăsare exagerată, și tot cu nepăsare exagerată glumi cu vizitiul.

— Hai, mamă ! strigă el, după ce bagajele fură încărcate. Vrei să scap trenul ?

Știa însă că are tot timpul. Voia doar să glumească !

— Nu, să nu mă grăbești ! zise ea, potrivit-și boneta. Amy, cum plecăm, poți să strîngi masa.

Și își urcă trupul greoi în trăsura.

— Foarte bine ! Sparge arcurile ! o necăji Cyril.

Calul primi o lovitură usturătoare, menită să-i amintească de seriozitatea vieții. Era o dimineată frumoasă, răcoroasă, de toamnă, și vizitiul simțea nevoia să descarce, pe cineva sau pe ceva, energia ce clocotea în el. Porniră, Amy rămînînd să privească în urma lor, din pragul ușii. Totul fusese atît de bine plănuît, încît ajunseră la gară cu douăzeci de minute înainte de sosirea trenului.

— Nu face nimic ! o consolă în glumă Cyril pe mamică-sa. Mai bine ajungi cu douăzeci de minute mai devreme, decît cu un minut mai tîrziu, nu-i așa ?

Buna lui dispoziție trebuia să iasă într-un fel la iveală.

Încet, minutele trecură, și peronul pustiu, de culoarea ardeziei, se umplu de oameni pentru care trenul acela nu era decît un tren obișnuit de pe o linie secundară, oameni care luaseră mereu, în fiecare zi lucrătoare a săptămîinii, trenul acela, și îi cunoșteau toate ciudățeniile.

Auziră şuierul trenului, cînd porni din Turnhill. Cyril schimbă cîteva cuvinte cu hamalul care-i cărase bagajul. Arăta bine, şi avea douăzeci de lire în buzunar. Cînd se întoarse lingă Constance, o găsi suspinînd, şi putu vedea prin voal că avea ochii roşii. Ea însă nu putea vedea nimic prin voal. Trenul intră în gară, oprindu-se cu zgomot cutremurător. Constance îşi ridică voalul şi-l sărută — sărută viaţa ce i se ducea. El simţi parfumul voalului de doliu. O clipă fu aproape de ea, foarte aproape ; şi păru să pătrundă pînă în intimitatea tainelor ei ; o clipă se sufocă de emoţia bruscă şi puternică a acelui voal de doliu. Avu un simţămînt straniu.

— Aici, domnule ! Al doilea compartiment de fumători ! strigă hamalul.

Călătorii de zi cu zi ai trenului se urcară cu obişnuitul lor dezgust.

— Am să-ţi scriu cum ajung ! zise Cyril deodată — era tot ce izbuti să găsească de spus.

Dar cu cită graţie îşi scoase pălăria !

O smucitură ; nori de aburi ; şi Constance rămasese pe peronul pustiu, împreună cu nişte bidoane de lapte, cu doi hamali şi cu băiatul cel gălăgios al lui Smith !

Porni spre casă pe jos, foarte încet, cu greutatea în suflet. Bucata de plumb era mai grea ca oricînd. Şi oamenii din oraş o văzură pe cea mai mîndră mamă din Bursley întorcîndu-se pe jos spre casă.

„La urma urmei, căuta să se convingă în sinea ei, minioasă, iritată, puteai să te aştepţi ca băiatul să facă altceva ? E un elev serios, a avut un succes strălucit, şi trebuie oare să-l legi de fustele tale ? E absurd. Nu poţi spune că e puturos, sau copil rău. Nici o mamă n-ar putea avea un fiu mai bun. Frumos lucru, să stea toată viaţa în Bursley, numai fiindcă ție nu-ţi place să fii lăsată singură !“

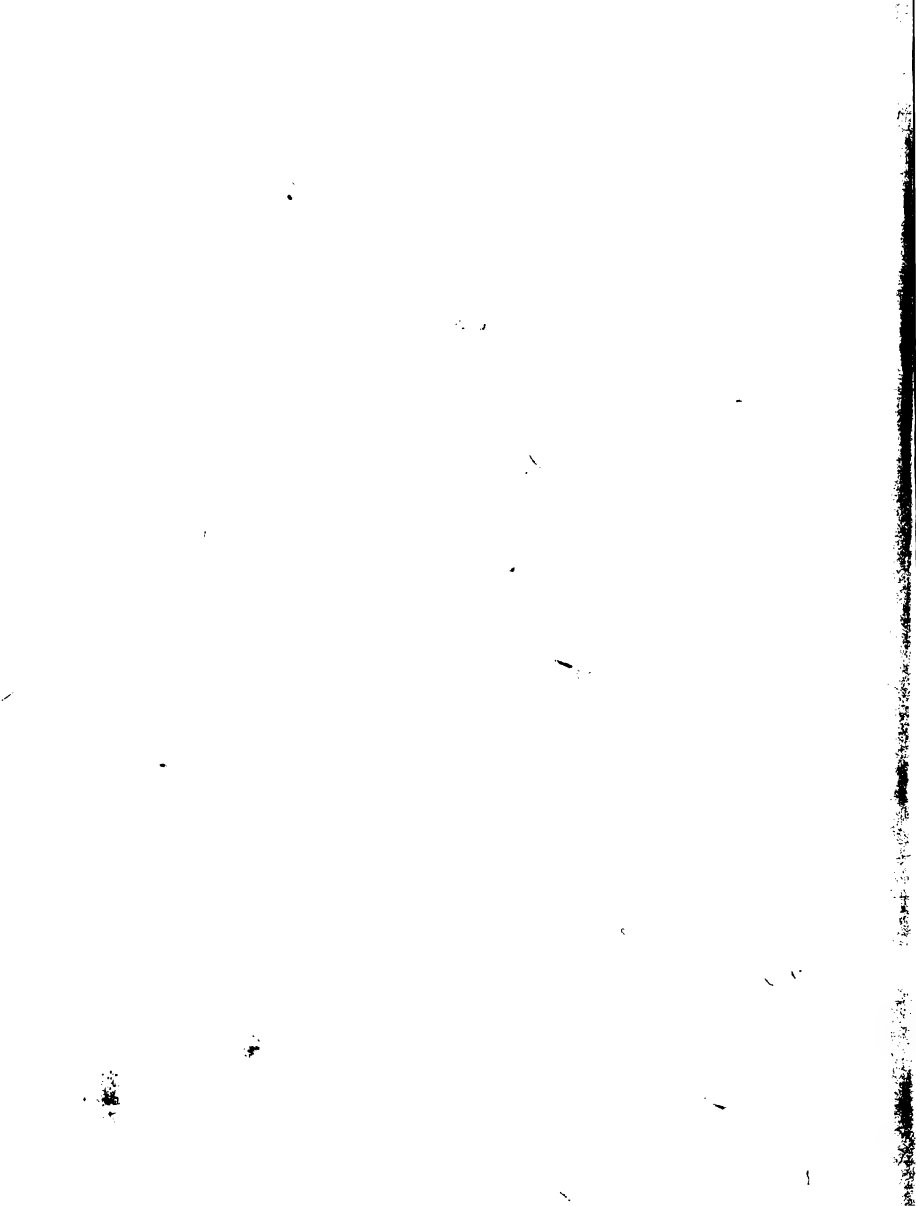
Din nefericire, ori discuţi cu propriul tău suflet, ori cu un catîr e acelaşi lucru. Sufletul ei nu făcea decît

să repete monoton : „Sînt o femeie bătrînă și singură. Nu mai am pentru ce să trăiesc și nimeni nu mai are nevoie de mine. Odată am fost tînără și fericită ! Și iată unde a ajuns viața mea ! Asta-i sfîrșitul !“

Cînd ajunsese acasă, Any nu strînsese nimic de pe masă ; covorul era tot încrețit, și preșul dat într-o parte. Și, în atmosfera dezolantă pe care o lasă o criză teribilă, urcă direct la etaj, intră în odaia lui răvășită și privi dezordinea patului în care dormise.

CARTEA A III-A

SOPHIA

CAPITOLUL I

FUGA

I

Rochia ei de o eleganță sobră avea un aer provincial, așa cum stătea așteptînd să iasă în oraș, în dormitorul hotelului din Londra, în după-amiaza zilei de 1 iulie 1866 ; dar nu era nimic provincial în chipul frumos, nici în înfățișarea-i sfioasă și în același timp semeată ; iar inima ei înflăcărată se avînta dincolo de hotarele geografice.

Se afla la hotelul „Hatfield“, din Salisbury Street, între Strand și Tamisa. Atît hotelul cît și strada nu mai există azi, pierdute în vastele fundații ale hotelurilor „Savoy“ și „Cecil“ ; dar tipul acesta dăinuie, tot mai ponosit, în Jermyn Street. În 1866, „Hatfield“, un hotel cu coridoare întunecoase, scări întortocheate, covoare și tot felul de obiecte demodate, cu o sufragerie îngustă, unde nenumărate muște se încapăținau să se desfete din bunătățile de pe o masă lungă, învăluit într-o atmosferă stătută, înăbușitoare și cufundat în murdăria lui enervantă, care se ascundea peste tot, se distingea pe bună dreptate ca un hotel destul de bun și modern. Aspectul mohorît, bătrînicios al dormitorului forma o ambianță care sublinia tinerețea orbitoare a Sophiei. Numai ea era neprihănită în toată odaia.

Se auzi o bătaie în uşă : suna veselă şi vioaie. Dar Sophia se gândi, pe bună dreptate : „Şi el e aproape tot atît de nervos ca şi mine !“ Plină de nervozitate şi nelinişte tuşi, şi apoi încercă să-şi recapete stăpînirea de sine. Sosise, în sfîrşit, momentul care îi va hotărî viaţa, aşa cum o bătălie hotărăşte istoria unei naţiuni. Gîndul îi fugi într-o clipă înapoi, de-a lungul a trei luni de necrezut.

Manevrele pe care le făcuse ca să obţină şi să ascundă scrisorile lui Gerald la prăvălie, şi apoi să-i răspundă ! Jocul dublu, mult mai complicat şi mai primejdios, la care trebuise să se dedea faţă de impozanta ei mătuşă din Axe ! Vizitele la poştă din Axe ! Cele trei întîlniri divine cu Gerald, dis-de-dimineaţă, pe malul canalului, cînd el îi vorbise despre moştenirea primită şi despre severitatea unchiului său Boldero, desfăşurînd în faţa ei, printr-un potop de cuvinte, perspectiva fericirii eterne ! Noaptea de teamă ! Brusca, ameteitoarea acceptare a planului lui, şi senzaţia de completă irealitate care pusese stăpînire pe ea ! Temerara plecare de la mătuşa ei, după o ploaie de minciuni îngrozitoare ! Spaima ei de la gara din Knype ! Ruşinea ei, cînd ceruse un bilet pentru Londra ! Privirea ironică, plină de simpatie a hamalului care-i cărase geamantanul ! Şi-apoi vacarmul trenului cînd intrase în gară ! Spaima-i reinnoită cînd văzu că era plin, şi zăpăceala ei cînd dădu buzna într-un compartiment ocupat de şase persoane ! Şi cum uşa vagonului se deschisese din nou şi controlorul întrebase brusc : „Pînă unde, vă rog ? Pînă unde ? Pînă unde ?“ Cum îi venise şi ei rîndul : „Pînă unde, domnişoară ?“ iar ea răspunsese abia auzit : „Euston !“ Şi iar se făcuse roşie de ruşine ! Şi apoi bătaia sacadată, neîncetată a roţilor pe şine, în ritmul întrebărilor fără răspuns pe care şi le punea într-una : „De ce eşti aici ? De ce eşti aici ?“ Sosirea la Rugby ; acea grea încercare care fusese întîlnirea cu Gerald, intrarea lui în compartiment, rearanjarea

locurilor și tortura de a se rezuma la o conversație banală în mijlocul celor din vagon ! (Ea simțise că partea aceea a planului nu fusese pusă la cale prea bine de Gerald.) Și, în cele din urmă, Londra ; miile de trăsură, străzile fantastice, vacarmul general depășind orice închipuire, intensificând dincolo de orice fantezie obsesia de ireal, iluzia că nu făcuse cu adevărat ceea ce făcuse, că nu făcea cu adevărat ceea ce făcea !

Și, în sfârșit, mai presus de toate, delicioasa tortură a ghearei din inima ei, în timp ce pășea alături de Gerald prin acea imposibilă aventură ! Cine era această nesăbuită, smintită Sophia ? Cu siguranță că nu ea !

Bătaia în ușă se repetă, nerăbdătoare.

— Intră, zise ea timid.

Gerald Scales intră. Da, sub înfățișarea lui de voiajor-comercial, care fusese peste tot și trecuse prin toate, se simțea foarte nervos. El era cel care îi încălca, cu consimțământul ei, intimitatea. Luase această cameră la hotel numai ca să aibă Sophia un adăpost pînă seara, cînd urmau să-și continue călătoria. N-ar fi trebuit să aibă nici o semnificație tulburătoare. Dar simpla dezordine de pe lavoar, prosopul aruncat pe unul din scaunele de trestie, îl făcu să simtă că era ceva împotriva decenței, sporindu-i astfel nervozitatea pe care în zadar încerca s-o ascundă. Clipa era penibilă ; era prea grea ca el să fie în stare să hotărască asupra ei printr-o purtare firească.

Apropiindu-se de Sophia cu prefăcută degajare, o sărută prin voal, pe care ea și-l ridică apoi cu o mișcare năvalnică, și el o sărută din nou, mai aprins, simțind că pasiunea ei o depășea pe a lui. Era prima dată cînd erau singuri, după fuga ei din Axe. Și totuși, cu toată experiența lui, era destul de naiv ca să rămînă surprins că nu putea pune tot focul pasiunii în această îmbrățișare, și se mira de ce nu era tulburat la atingerea ei ! Dar

apăsarea puternică a buzelor ei îi învolbură oarecum simțurile, încântându-l prin făgăduiala lor mută. Simțea parfumul răspîndit de voal și mătasea corsajului și, învăluit parcă în aceste miresme, așa cum trupul ei era înfășurat în veșminte, simți însuși parfumul subtil al acestui trup. Fața ei, atît de apropiată încît îi putea vedea puful aproape imperceptibil al obrazilor rumeni, era nespus de frumoasă ; ochii negri erau umbriți de o ceață ; și simțea cum sufletul ei i se oferă cu sinceritatea lui tainică. Era cu foarte puțin mai înaltă decît iubitul ei ; dar parcă atîrna de el, cu trupul arcuit pe spate și cu pieptul lipit de al lui ; așa încît, în loc să se uite în sus, el îi privea ochii uitîndu-se în jos. Asta îi mîngîia vanitatea ; oricît de bine făcut ar fi fost, statura era punctul lui slab. Buna dispoziție îi reveni o dată cu trezirea simțurilor. Temerile i se risipiră ; începu să fie foarte mulțumit de sine însuși. Era posesorul a douăsprezece mii de lire, și o cîștigase pe ființa asta unică. Era prada lui ; o ținea strîns, cercetîndu-i în voie pielea, mototolîndu-i în voie mătăsurile subțiri. Ceva din el o silise să-și jertfească modestia pe altarul dorinței lui. Și soarele strălucea cu putere. Așa încît o sărută și mai aprîns, cu o ușoară urmă de superioritate triumfătoare ; răspunsul ei înfocat îi dădu iar încrederea în sine pe care o pierduse.

— Nu te mai am acum decît pe tine, murmură ea cu glas moale.

În ignoranța ei, își închipui că exprimîndu-și acest simțămînt, îi va face plăcere. Nu știa că pe un bărbat mai curînd îl îngheață, pentru că îi dovedește că femeia se gîndește la răspunderile și nu la privilegiile lui. Vorbele ei îl potoliră pe Gerald, dar fără să-i transmită sentimentul răspunderii. Zîmbi vag. Pentru Sophia, zîmbetul lui era un miracol mereu nou, în care veselie impetuoasă se amesteca cu o urmă de chemare nostalgică, într-un fel care izbutea întotdeauna s-o vrăjească. O fată mai puțin nevinovată decît Sophia și-ar fi dat

seama din zîmbetul acesta adorabil, aproape feminin, că poate să facă orice cu Gerald, în afară doar de a se încrede în el. Dar Sophia mai avea încă multe de învățat.

— Ești gata ? întrebă el, punindu-i miinile pe umeri și depărtînd-o puțin.

— Da, zise ea, recăpătîndu-și stăpînirea de sine. Chipurile lor mai erau încă foarte apropiate unul de altul.

— Ei bine, vrei să mergem să vedem picturile lui Doré ¹?

O întrebare destul de simplă ! O propunere destul de nimerită ! Doré începuse să fie cunoscut pînă și în cele Cinci Orașe — oh, firește că nu prin ilustrațiile la *Contes drolatiques* ² de Balzac — ci prin cutremurătoarele-i fantezii biblice. În cercurile cucernice, Doré salva arta de reproșul superficialității și frivolității. Era, fără îndoială, o idee de bun gust din partea lui Gerald să-și ducă iubita într-o după-amiază de vară să admire originalele gravurilor care impresionaseră atît de profund cele Cinci Orașe. Era o idee care sfîntea o aventură profană.

Totuși, Sophia dădu semne de întristare. Schimbă fețe-fețe ; închiți în sec ; întreg trupul i se încordă. Se trase de lingă el. Numai privirea ei continua să-l fixeze. Și Gerald fu primul care plecă ochii.

— Dar ce-i cu... căsătoria ? murmură ea.

Cuvintele acestea păreau s-o coste întreaga ei mîndrie ; dar era silită să le rostească, și să plătească pentru ele.

— Oh, zise el repede pe un ton degajat, ca și cum i-ar fi amintit de un amănunt pe care-l uitase, tocmai

¹ Paul Gustave Doré (1833—1883), grafician, sculptor și pictor francez.

² Povestiri hazoase (fr.).

voiam să-ți spun. Nu se poate oficia aici. Au apărut câteva modificări în formalitățile necesare. Am aflat abia aseară, târziu. Dar va fi simplu ca bună ziua în fața consulului englez din Paris ; și cum am cumpărat biletele ca să plecăm în seara asta, așa cum am stabilit...

Se opri.

Ea se așază pe scaunul de care atârna un prosop, descumpănită. Îl credea. Nu-l bănuia de șiretlicul clasic al seducătorului. Nepăsarea lui era cea care o descumpănea. Chiar se gândise să plece la plimbare cu ea, și să remarce apoi în treacăt, ca o reflecție târzie : „Știi, nu ne putem căsători azi, după cum ți-am spus, la două și jumătate.“ Deși cu totul neștiutoare și naivă Sophia era încântată de bunul ei simț și fiindcă se simțea în stare să se descurce ea însăși ; și aproape că nu-i venea să creadă că Gerald s-ar fi putut aștepta ca ea să plece la Paris, și încă noaptea, fără să fie măritată. Așa cum ședea pe scaun, arăta înduioșător de tânără, feciorelnică, candidă și lipsită de experiență, cu totul neajutorată în mijlocul unor primejdii cumplite. Și totuși, nu-i venea să creadă că fusese luată drept naivă ! Singura explicație era că Gerald, în unele privințe, era el însuși o fire naivă și credulă. Nu se gândise destul. Nu-și dăduse seama cât de imens fusese sacrificiul ei de a fugi cu el, fie chiar și pînă la Londra. Îi părea rău pentru el. Avu prima licărire a femeii, prima intuiție că trebuie să-și schimbe pe alocuri punctul de vedere ca să poată fi mereu fericită.

— Totul o să fie bine ! continuă Gerald, stăruitor.

O privi cu atenție, în timp ce ea se uita în altă parte. Avea nouăsprezece ani, dar lui îi părea complet matură și misterioasă. Fața ei îl nedumerea ; gândurile ei erau un tărîm necunoscut. Poate că era neajutorată, într-un sens ; și totuși ea, și nu el, reprezenta destinul ; viitorul se afla în tainicele și capricioasele străduințe ale minții ei.

— Oh, nu ! exclamă ea scurt. Oh, nu !

— Oh, nu, ce ?

— Nu putem să mergem așa, zise ea.

— Dar nu ți-am spus că totul o să fie bine ? protestă el. Dacă stăm aici și vin să te caute... Mai ales că am luat și biletele.

— De ce nu mi-ai spus mai devreme ? întreabă ea.

— Dar cum puteam ? bombăni el. Am fost măcar o clipă singuri ?

Era aproape adevărat. N-ar fi putut să discute despre formalitățile de căsătorie în trenul ticsit, nici în timpul prinzului frugal, la aceeași masă cu atîția oameni cu urechile ciulite. În privința asta, se simțea pe teren sigur.

— Spune, puteam ? stăruie el.

— Și vrei să mergem să ne uităm la tablouri ! veni replica ei.

Da, fusese neîndoielnic o gravă eroare de tact. Recunoscu că era o prostie. Dar se supără, de parcă ea era de vină, și nu el.

— Dragă fetițo, vorbe el jignit, m-am gîndit să fac cum e mai bine. Nu-i vina mea dacă formalitățile s-au schimbat și funcționarii sînt stupizi.

— Trebuia să-mi fi spus dinainte, stăruie ea îmbufnată.

— Dar cum puteam ?

În clipa aceea, era aproape convins și el că avusese cu adevărat de gînd să se căsătorească cu ea, și că numai o birocrație idioată îl împiedicase să-și înfăptuiască acest țel onorabil. Pe cînd, în realitate, nu făcuse absolut nimic în vederea căsătoriei.

— Oh, nu ! Oh, nu ! repetă ea, gata să plîngă. Oh, nu !

Gerald își închipui că nu mai voia să meargă la Paris.

Iritat, se apropie încet de ea. Sophia nu se mișcă și nici nu-l privește. Ținea ochii ațintiți asupra lămpii. El se aplecă spre ea și murmură :

— Haide. Totul o să fie bine. O să călătorești pe vapor în salonul pentru doamne.

Ea nu se clinti. Atunci Gerald se aplecă și mai mult și-i atinse ceafa cu buzele. Dar Sophia sări în sus minioasă,abia stăpînindu-și hohotele de plîns. Fiindcă era nebună după el, îl ura cu înverșunare. Toată duioșia se risipise.

— Te-aș ruga să nu mă atingi ! răcni ea.

Cu cîteva clipe mai înainte îi dăruise buzele, dar acum se simțea insultată că-i atinsese ceafa. El zîmbi prosteste.

— Zău, încearcă să fii rezonabilă, căută Gerald să se opere. Ce-am făcut ?

— Tocmai că n-ai făcut ! țipă ea. De ce nu mi-ai spus în trăsură ?

— N-am vrut să te necăjesc încă de atunci, răspunse el — ceea ce era cit se poate de adevărat.

De fapt, se ferise să-i spună că, bineînțeles, căsătoria nu va avea loc în ziua aceea. Nefiind un seducător profesionist, îi lipsea îndemînarea de a face în mod firesc un lucru dificil.

— Hai să mergem, fetițo, continuă el cu o urmă de nerăbdare. Să ieșim și să ne distrăm. Te încredințez că totul o să fie bine cînd vom ajunge la Paris.

— La fel ai spus și despre Londra, i-o întoarse ea sarcastic, printre suspine. Și acum, uite !

Oare Gerald își închipuise măcar o clipă că ea ar fi venit la Londra dacă n-ar fi fost sigură că se vor căsători imediat ce vor ajunge ? Punîndu-și cu indignare această întrebare, Sophia nu-și dădea seama că-și contrazicea propria-i convingere în ce privește sinceritatea lui Gerald atunci cînd se scuza.

El își simți vanitatea rănită de sarcasmul ei.

— Oh, foarte bine ! murmură. Dacă nu vrei să crezi ce-ți spun ! și ridică din umeri.

Sophia nu răspunse nimic ; dar suspinele o înăbușeau, zguduindu-i din cînd în cînd pieptul.

Gerald văzu pe fața ei că șovăie, și încercă din nou :

— Haide, fetițo. Și șterge-ți ochii.

Se apropie iarăși de ea. Sophia se dădu înapoi.

— Nu, nu ! îl respinse, pățimaș ; o apreciasse prea ieftin ; și-apoi, nu-i plăcea să i se spună „fetițo“.

— Și ce vrei să faci ? întrebă el, pe un ton în care se îmbina batjocura și sfidarea ; nu era el omul care să se lase dus de nas.

— O să-ți spun ce n-am să fac, zise ea. N-am să plec la Paris.

Suspincle ei erau acum mai puțin dese.

— Nu te-am întrebat asta, zise el rece. Vreau să știu ce-ai să faci.

Nici unul și nici altul nu căutau să se prefacă. Judecînd după atitudinea lor, puteai crede că au fost crescuți de mici să se urască.

— Ce te privește ? întrebă ea.

— Mă privește foarte mult.

— Ei bine, du-te și află !

Era o ieșire copilărească ; nu se potrivea cu canoanele unei rupturi definitive ; dar în același timp, era tragic de serios. Într-adevăr, spectacolul acestei tinere fete purtîndu-se prosteste, într-o criză serioasă, sporea tragismul situației, chiar dacă nu-l făcea mai intens. Gîndul care-i trecea prin minte lui Gerald era că fusese un prost și un caraghios cînd se încurcase cu o fată tînără. Acum era cu totul orb la frumusețea ei.

— Să mă duc ? repetă el. Vorbești serios ?

— Sigur că vorbesc serios, răspunse ea dîrză.

Lașul din el îl îndemnă să profite de mîndria ei neștiutoare, neajutorată, și s-o părăsească, așa cum i-o cerea. Își aminti de scena pe care i-o făcuse lîngă mina părăsită ; își spuse că tot farmecul ei nu-l va sili să-i suporte firea imposibilă ; că era un prost dacă-i va trece asta cu vederea, și că ar fi un prost și mai mare dacă nu va profita de prilej ca s-o ia la goană.

— Să mă duc ? întrebă el, cu un rînjat batjocoritor. Ea încuviință din cap.

— Ei bine, dacă mă gonești, plec. Pot să fac ceva pentru tine ?

Îi făcu semn că nu.

— Nimic ? Ești sigură ?

Ea se încruntă.

— Bine, atunci, la revedere, și se întoarse spre ușă.

— Bănuiesc că mă lași aici fără un ban, fără nimic ? zise ea cu glas rece, tăios.

Și zîmbetul ei disprețuitor era mult mai distrugător decît al lui. Spulberă în el pînă și ultima fărîmă de milă.

— Oh, te rog să mă ierți ! zise și, cu un aer țănoș, îi numără cinci lire pe un scrin.

Sophia se repezi la băni.

— Crezi că o să primesc banii tăi odioși ? țipă ea, și adună monezile în mîna înmănușată.

Prima ei pornire fu să-i arunce banii în față ; dar se stăpîni și-i aruncă într-un colț al odăii.

— Poți să-i iei ! îi porunci.

— Nu, mulțumesc, zise el scurt ; și plecă, închizînd ușa în urma lui.

Abia adineauri fuseseră doi îndrăgostiți și fiecare gest al lor răspîndea numai parfum, numai tandrețe ! Abia adineauri se gîndise să-i telegrafieze cu condescendență mamei : „Totul e bine !“ Și-acum, visul i se năruise. Iar glasul bunului simț care-i vorbea neîndurător în clipele cînd firea ei se dezlănțuia năvalnic, crescua pînă ce ajunse să o copleșească, spunîndu-i că ceea ce făcuse n-ar fi putut duce niciodată la nimic, că fusese sortit eșecului de la bun început, întrucît nu avea nici o justificare. O nebunie de nedescris ! Da, fugise de acasă ; dar nu fusese ceva adevărat ; tot timpul îi păruse că visează ! Știuse tot timpul că era doar un simulacru de fugă, că totul se va sfîrși cu o cumplită dezamăgire. Nu dorise niciodată cu adevărat să fugă de acasă ; dar ceva în sinear ei o îmboldise să meargă mai departe, în ciuda protestelor ei. Concepțiile rigide ale familiei, ale

celor mai în vîrstă erau, la urma urmei, îndreptăţite. Ea fusese cea care greşise. Şi tot ea va trebui să plătească.

„Am fost o ticăloasă“, îşi spuse, judecîndu-se în nenorocirea ei fără nici o cruţare.

Privi situaţia în faţă. Dar nu se căi; orice s-ar întimpla, niciodată nu se va căi. Nu va plăti cu rămăşiţele mîndriei mijloacele de a scăpa de mizeria cea mai cruntă pe care i-o oferea viaţa. În privinţa asta, se cunoştea bine. Şi se apucă să-şi dreagă şi să-şi refacă mîndria.

Orice s-ar întimpla, nu se va întoarce în cele Cinci Oraşe. Nu putea, fiindcă furase bani de la mătuşa Harriet. Luase tot atît cît îi azvîrlise acum înapoi lui Gerald, dar într-o singură bancnotă. Un instinct tainic, care-i poruncea să fie prevăzătoare, o împinsese la această măsură. Acum îi părea bine. N-ar fi putut să se uite la Gerald zîmbind dispreţuitor, dacă ar fi avut într-adevăr nevoie de bani. Aşa încît se bucură de fapta ei; deşi din cauza asta n-o să se mai poată întoarce niciodată în mijlocul familiei, căci mătuşa Harriet va descoperi imediat lipsa banilor. Niciodată, niciodată nu va putea privi în ochii mamei, ştiîndu-se hoată!

(Ca să spunem adevărul, mătuşa Harriet a descoperit lipsa, dar, spre cîntea ei, n-a spus nimănui nimic. Dacă ar fi aflat ruşinea asta, inima de mamă a doamnei Baines ar fi sîngerat şi mai tare.)

Sophiei îi părea bine, de asemenea, că refuzase să plece mai departe, la Paris. Vanitatea ei de fată, convinsă că poate să-şi poarte singură de grijă, era flatată cînd îşi amintea cu cîtă fermitate îşi exprimase refuzul. Să plece la Paris fără să se fi măritat era nebunie curată. Chiar şi gîndul unei asemenea grozăvii îi jignea susceptibilitatea morală. Nu, Gerald se înşelase cu desăvîrşire în privinţa ei, închipuindu-şi că era un alt gen de fată; un fel de vînzătoare sau chelneriţă!

Cu asta, lista satisfacțiilor ei s-a sfârșit. Nu știa ce trebuia, sau ce putea să facă. Simpla perspectivă de a ieși din cameră o intimidă. Oare Gerald lăsase geamantanul în hol ! Firește că da. Ce întrebare ! Dar ce se va întâmpla cu ea ? Londra... Londra o uluise pur și simplu. Ce putea să facă ? Se simțea în Londra tot atât de neajutorată ca un iepure. Trase perdeaua și aruncă o privire spre Tamisa. Era inevitabil să se gândească la sinucidere ; căci nu-și putea închipui o fată într-o situație mai disperată ca a ei. „Aș putea să mă furișez la noapte și să mă arunc în râu, se gândi ea cu seriozitate. Ar fi frumos să-i fac asta lui Gerald !“

Apoi, singurătatea, ca o noapte neagră, o copleși, storcînd-o de întreaga-i putere, topindu-i, împrăștiindu-i mîndria cu talazu-i înspăimîntător. Privi în jur după un sprijin, ca o femeie gata să leșine pe stradă, și se îndreptă orbește spre pat, prăbușindu-se peste el cu brațele întinse, într-o atitudine de abandon. Și începu să plîngă, dar fără suspine.

II

Gerald Scales o porni pe Strand, zgîindu-se în sus spre casele înalte și înguste, îngrămădite unele într-altele ca și cum ar fi fost împachetate de-a valma de cineva care nu se gîndise decît să facă economie de spațiu. În afară de Somerset House, King's College și vreo două teatre sau bănci, nimic nu spărgea monotonia prăvăliilor prăpădite, peste care stăteau cocoțate cîteva caturi. Apoi Gerald se apropie de Exeter Hall și prinse să-i cerceteze fațada proeminentă cu ochii unui provincial ; căci în ciuda voiajelor sale, nu era prea familiarizat cu Londra. În mod firesc, Exeter Hall îl duse cu gîndul la unchiul

Boldero, marele și infocatul disident, precum și la propria lui tinerețe cucernică. Se gîndi amuzat ce-ar fi zis și ar fi crezut unchiul lui, dacă bătrînul ar fi știut că fugise cu o fată, cu intenția s-o seducă la Paris. Era nostim de-a binelea !

În orice caz, terminase cu asta. Scăpase. Îi spusese să plece, și el plecase ; firește, îi lăsase bani ca să ajungă acasă ; și-acum, n-avea decît să se descurce singură. Era treaba ei. Cît despre el, va pleca la Paris singur, și va găsi acolo cu cine să se distreze. Ce prostie să fi crezut că Sophia era potrivită pentru el. Nu într-o familie ca Baines te puteai aștepta să găsești o amantă ideală. Nu ! Făcuse o greșeală. Greșise de la bun început. Și ea — aproape că-și bătuse joc de el. Dar nu era el omul de care să-ți poți bate joc. Își păstrase întreaga demnitate.

Așa își spunea. Și totuși, demnitatea și mîndria îi sîngerau neîncetat, lăsînd invizibile picături de sînge pe trotuarele Strand-ului.

Ajunsese din nou pe Salisbury Street. Și-o închipuia în camera ei. Fir-ar să fie ! O dorea. O dorea cu o patimă nemăsurată. Nu putea suporta gîndul că lăsase să-i scape prilejul. Că va rămîne neprihănită. Nu izbutea să se gîndească la altceva, închipuindu-și-o tot timpul în intimitatea aceea aîfîătoare din blestemata cameră de hotel.

Acum cobora pe Salisbury Street. Nu vruse să coboare pe Salisbury Street ; și totuși, era acolo !

— Oh, la dracu' ! murmură el. Cred că trebuie să merg pînă la capăt.

Se simțea disperat. Era gata să plătească orice preț, numai ca să-și poată spune că-și satisfăcuse pofta inimii.

— Soția mea n-a ieșit, nu ? îl întrebă pe portarul din hol.

— Nu sînt sigur, domnule ; cred că nu, zise portarul.

Teama că Sophia putea să fi plecat pur și simplu îl dezgustă. Observă însă că geamantanul ei era tot acolo, și speranța îi reveni ; urcă scările în fugă.

O văzu — o siluetă neclară, ghemuită, cu brațele și pieptul pe pat, cu genunchii pe jos, profilându-se pe albul-albăstrui al cuverturii ; pălăria era pe podea, cu voalul cu buline căzut într-o parte. Imaginea ei i se păru cea mai mișcătoare pe care o văzuse vreodată, deși Sophia avea fața ascunsă. Uită totul, în afară de emoția stranie și adâncă care îl tulbura. Se apropie de pat. Ea nu se mișcă.

Auzind ușa și bănuind că cel care intrase era Gerald, Sophia se strădui să rămână nemișcată. O speranță sălbatică, minunată îi umplu întreaga ființă. Silindu-se cu toată puterea voinței ei să nu se miște, nu putu totuși să-și înăbușe un suspin, care îi strângea gâtul.

Suspînul ei îi aduse lui Gerald lacrimi în ochi.

— Sophia ! zise el rugător.

Dar ea nu se mișcă. Apoi se auzi încă un suspîn, care o zgudui.

— Facem cum vrei, zise Gerald. O să rămânem la Londra pînă o să ne putem căsători. O să aranjez totul. O să-ți găsesc o pensiune bună și o să spun că ești verișoara mea. Eu o să rămîn aici la hotel, și-o să vin să te văd în fiecare zi.

O tăcere.

— Mulțumesc ! bolborosi ea. Mulțumesc.

Văzu mînuța ei înmănușată întinzîndu-se spre el, căutîndu-l ; o apucă și ingenunche lingă ea, prinzînd-o cu stîngăcie de mijloc. Totuși, nu îndrăzni încă s-o sărute.

O imensă ușurare puse încet stăpînire pe amîndoi ;

— Știi... știi... eu...

Sophia încercă să spună ceva, dar vorbele i se topeau în suspine.

— Ce ? Ce spui, iubito ? o întrebă el, cu înflăcărare.
Ea mai făcu o efortare.

— Știi, nu puteam să merg cu tine la Paris înainte de a ne fi căsătorit, izbuti în cele din urmă să spună. Crede-mă, nu puteam.

— Nu, nu ! o liniști el. Sigur că nu puteai. Am greșit. Dar nu știi prin ce-am trecut... Sophia, acum totul e bine, nu-i așa ?

Ea se ridică și-l sărută din toată inima.

Oh, totul era atât de minunat și de tulburător încît Gerald izbucni în lacrimi. Sophia văzu în ușurința cu care el se arăta atât de tulburat, cheazășia fericirii lor viitoare. Și la fel cum o liniștise el mai înainte, îi aduse ea acum alinare. Stăteau îmbrățișați, uimiți amîndoi de dulcea melancolie, atât de minunată, de plină de extaz, care îi copleșea cu totul. Era remușcarea pentru că se certaseră, pentru că nu avuseseră încredere în suprema dreptate a mării lor aventuri. Totul era bine, și va fi bine ; fuseseră îngrozitor de proști. Era remușcarea, da ; dar era și o fericire pură, care răscumpăra cearta ! Gerald își recîștigase perfecțiunea în ochii ei ! Era întruchiparea bunătății și a onoarei ! Și pentru el, ea era din nou iubita ideală care îi va fi și soție. Pe cînd gîndul îi trecea în goană peste momentele premergătoare căsătoriei, într-un ungher ascuns al creierului continua să-i răsune : „O voi avea ! O voi avea !“ Nu se gîndea că mlădița fragilă a neamului Baines, care sorbise fără să știe din tăria atîtor generații de oameni cinstiți, obținuse o izbîndă asupra lui.

După ceai, Gerald, împăcat cu tot universul, se ținu de făgăduială și-i găsi Sophiei o pensiune ireproșabilă, în Westminster, lîngă minăstire. Ea rămase uimită de ușurința cu care turnă el minciuni proprietăresei în privința ei și a situației lor în general. Găsi de asemenea în apropiere și o biserică și un pastor, și într-o jumătate

de oră îndepliniră primele formalități înaintea căsătoriei. O lămuri că, întrucît ea locuia acum la Londra, va fi mai simplu să înceapă totul de la început. Sophia consimți. Deoarece nu ținea în nici un caz să-l jignească din nou, nu mai puse nici o întrebare în legătură cu celelalte formalități care, datorită birocrăției, le puseseră atîtea piedici ! Știa că se va căsători, și îi era de-ajuns. A doua zi își duse la îndeplinire dorința filială de a-i telegrafia mamei ei.

CAPITOLUL II

CINA

I

Fuseseră la Versailles unde luaseră prânzul. Tramvaiul era destul de bun ca să-i ducă pînă acolo ; dar la întoarcere, Gerald, care băuse șampanie, a vrut neapărat să ia o trăsură. Ba mai mult, stăruise să intre în Paris trecînd prin Bois de Boulogne și pe la Arcul de Triumf. Pentru a-i fi satisfăcută complet vanitatea, ar fi trebuit să i se deschidă porțile de onoare ale Arcului de Triumf și să fie lăsat să treacă prin el cu birja ; dar fiindcă trebui să ocolească monumentul, în loc să treacă pe sub el. Gerald se simți jignit în demnitatea-i născută din șampanie. În ziua aceea plesnea de vanitate și mîndrie. Îi arătase Sophiei minunile Parisului și nu putea scăpa de tainicul sentiment al oricărui ghid : că era și el într-un fel răspunzător de aceste minuni. Mai mult, se simțea încîntat la culme de impresia pe care o făcea Sophia.

Sophia, ajungînd la Paris cu verigheta pe degetu-i triumfător, pomenise timid de problema rochiilor. Nimeni n-ar fi bănuît din tonul ei că era posedată ca de un demon de dorința de a avea toalete franțuzești. Rămăsese

surprinsă și încântată de ardoarea răspunsului lui Gerald. Și Gerald era posedat de un demon — voia s-o vadă îmbrăcată în toalete franțuzești. Cunoștea câteva magazine și ateliere de pe Rue de la Paix, Rue de la Chaussée d'Antin și Palais Royal. Era mult mai versat decît ea în materie de toalete, căci afacerile de pînă atunci în Paris îl aduseseră în legătură cu marile firme pariziene ; și Sophia se simți o clipă umilită aflînd că în ochii lui Gerald rochiile ei nici măcar nu erau rochii. Știa că nu erau toalete pariziene, nici măcar londoneze ; dar le socotise destul de bune. Se mîngîie totuși cu gîndul că Gerald își păstrase măcar pînă atunci părerea pentru el, crușîndu-i amorul propriu. O dusese la un atelier de pe Chaussée d'Antin. Nu era una din casele de modă pe care Gerald le numea *les grandes maisons*¹, dar era foarte aproape de așa ceva, și acolo se practica adevărata *haute couture*² ; și pe Gerald, cei de-acolo îl știau pe nume.

Sophia se dusese rușinată, tremurînd de emoție, deși hotărîtă în sinea ei să iasă de acolo o adevărată franțu-zoică. Dar modelele o înspăimîntară. Depășeau toaletele cele mai fantastice pe care le văzuse pe stradă. Se dădu înapoi din fața lor și păru să-și caute refugiul lîngă Gerald, cerîndu-i parcă protecția morală ; îi răspunse lui, și nu vînzătoarei, cînd aceasta îi adresă cîteva cuvinte într-o engleză stricată. Și prețurile o înspăimîntau. Lucrul cel mai simplu, un fleac, costa aici șaisprezece lire ; și cînd te gîndești că memorabila rochie de mătase a mamei ei, care i se păruse pe vremuri nemaipomenit de scumpă, costase douăsprezece lire ! Gerald o asigură că nu trebuie să se gîndească la prețuri. Totuși nu putea, fără voie prețurile o obsedau — ea, care acasă își bătuse joc de meschinăria pieței St. Luke. Acolo, fusese socotită necum-pătată, cu totul nechibzuită ; dar aici, un izvor de înțelep-

¹ Marile case de modă (fr.).

² Croitorie de lux (fr.).

ciune părea să țîșnească din ea tot timpul, un antidot neîncetat împotriva nebuniei generale în care se pome-nise. Cu o iuțeață extraordinară, își făcu obiceiul să-i predice cumpătarea lui Gerald. Nu-i plăcea să „vadă banii aruncați în vînt“, iar concepția ei despre linia de demarcație dintre banii aruncați în vînt și cei cheltuiți judicios era încă concepția pieței St. Luke.

Gerald rîdea. Și ea spunea, în ciudată și înroșindu-se, dar sigură pe sine : „N-ai decît să rîzi !“ Totul era delicios de plăcut.

În seara asta, Sophia purta prima dintre noile toalete. O purtase toată ziua. Alesese anume ceva care să nu fie în mod special pentru după-amiază sau seară, nici pentru vreme călduroasă sau răcoroasă. Era dintr-o tafta azurie cu dungi de un albastru mai închis, cu corsajul prelungit cu o bască și cu juponul dintr-o tafta asemănătoare, dar fără dungi. Efectul fustei în dungi căzînd peste juponul simplu, cu două rînduri de volănașe era — gîndi ea, ca și Gerald de altfel — adorabil. Talia era mai înaltă decît purtase ea vreodată, iar crinolina foarte amplă. Pe cap avea o pălărioară turtită, fragilă ca o pălărioasă de copil prinsă cu o fundă mare și panglici albastre trecute pe sub bărbie, care lăsa să-i scape buclele în față și-i desco-pera concii în spate. Un voal mare cu buline îi cădea de pe pălărioară peste concii. Fustele duble se unduiau și loșneau peste genunchii lui Gerald în trăsura, iar ea se lăsa pe spate, rezemată de pernele tari, cu o mină triumfătoare ; nu se putea gîndi la nimic decît la intensă, pal-pitantă bucurie a vieții tinjînd cu o înflăcărare chinuitoare la tot mai multe plăceri, acum și mereu.

Pe cînd trăsura luneca prin semiîntunericul larg și pustiu de pe Champs Elysées, către strălucirea Parisului care îi aștepta, o altă trăsura, trasă de doi cai albi, trecu în sens opus și se pierdu într-un nor de praf. În trăsura, în afară de vizitiu și valet, nu era decît o femeie. Gerald se întoarse după ea.

— Pe legea mea ! exclamă el. Asta-i Hortense !

Se putea să fi fost Hortense, sau să nu fi fost. Dar el se convinge pe dată că ea fusese. Nu în orice seară o poți întâlni pe Hortense, singură în trăsură pe Champs Elysées, și încă în august !

— Hortense ? întreabă Sophia simplu.

— Da. Hortense Schneider.

— Cine-i asta ?

— N-ai auzit niciodată de Hortense Schneider ?

— Nu !

— Dar de Offenbach ai auzit vreodată ?

— Nu... nu știu. Nu cred.

Gerald părea uluit de-a binelea.

— Nu cumva vrei să spui că n-ai auzit niciodată de *Barbă Albastră* ?

— Am auzit de Barbă Albastră, firește, zise ea. Cine n-a auzit ?

— Vreau să spun opera — de Offenbach.

Sophia clătină din cap, neștiind prea bine nici ce era aceea operă.

— Ei, poftim ! Ce să mai spun ?

Cu alte cuvinte, era prima dată când întâlnea o asemenea ignoranță. În realitate, era încântat de totala ei neștiință, pe care urma s-o lumineze. Iar pe Sophia n-o deranja nici un pic. Îi plăcea să primească sfaturi de la el. Era o adevărată încântare să învețe din bagajul lui nesecat de cunoștințe mondene. În fața lumii va căuta, pe cât va putea, să pară atotștiutoare, dar față de el, în dispoziția ei actuală, îi plăcea să facă pe fetița neștiutoare și naivă.

— Păi, zise el, Hortense Schneider face furori de doi ani. Toată lumea e înnebunită după ea.

— Grozav aș vrea s-o văd ! zise Sophia.

— De îndată ce se va redeschide la „Variétés“, mergem s-o vedem, o asigură el, și apoi îi poveste versiunea lui amănunțită despre cariera Hortensei Schneider.

Deci, alte plăceri ce o așteptau în curînd ! Și totuși abia începuse să guste din fericire. Inima îi tresălta de bucurie gîndindu-se la soarta-i strălucitoare, care cuprîdea libertate, bogăție, distracție și pe minunatul Gerald !

În timp ce treceau prin Place de la Concorde, îl întrebă :

— Ne întoarcem la hotel ?

— Nu, zise el. Cred că o să mergem să cinăm undeva, dacă nu e prea devreme.

— Dar abia am luat prînzul !

— Cum abia am luat prînzul ? Oricum, tu ai mîncat de vreo cinci ori mai mult ca mine !

— Oh, *eu* sînt gata ! zise ea.

Și chiar era. Deoarece era prima zi cînd își pusese o toaletă franțuzească, ea considera ziua ca un *début* în viața ametoitoare a capitalei. Trăia într-o încîntare plină de beatitudine, într-un extaz care o făcea să nu simtă oboseala, nici trupească și nici sufletească.

II

Trecuse de miezul nopții cînd intrară la restaurantul „Sylvain“ ; Gerald, după ce hotărîse să nu se ducă la hotel, se răzgîndise și trecuse pe acolo ; și după ce ajunsese, rămăsese mai mult timp : firește ! Sophia începuse să se obișnuiască cu ideea că, alături de Gerald, nu puteai să prevezi cu exactitate ce vei face cinci minute.

În timp ce portarul le deschidea ușa și Sophia intra cu sfîiciune în restaurantul sclipitor luminat, urmată de Gerald, cu poza lui de om de lume, izbutiră să atragă atenția strălucitei clientele care umplea restaurantul. Fața nimănui n-ar fi putut contrasta mai puternic cu chipurile femeilor din separeuri decît aceea a Sophiei ; atît de copilărească sub pălărioara-i de copil și panglicile adunate într-o fundă uriașă, atît de candidă și fermecător de

conștiință că e pură și frumoasă, că nu mai e fecioară, ci asemenea oricărei femei de pe lume. Văzu îngrămădite în jurul meselor albe mulțimi de guri de un roșu aprins, obraji fardați, ochi reci și duri, fețe sigure de sine, arogante, sini insolenți. Ceea ce o impresionase la Paris mai mult decât orice, mai mult chiar decât omnibuzele trase de trei cai, era extraordinara siguranță de sine a tuturor femeilor, poza lor nerușinată, calmul cu care acceptau să fie privite. Păreau să spună : „Noi sîntem renumitele pariziene“. O speriau ; îi păreau atît de corupte, și atît de mîndre în corupția lor. Văzuse pînă acum nu-știu-cîte femei, în diferite împrejurări, pudrîndu-și fața în văzul lumii, fără să le pese mai mult decât dacă și-ar fi netezit părul cu mîna. Nu putea să înțeleagă o asemenea îndrăzneală. Cît despre ele, se minunau de înfățișarea Sophiei ; o admirau ; îi acceptau și-i apreciau toaleta ; dar nu-i invidiau nici nevinovăția, nici frumusețea ; nu-i invidiau decât tinerețea și prospețimea obrazilor.

— *Encore des anglais !* ¹ zise una din ele, ca și cum asta ar fi explicat totul.

Gerald avea un mod foarte tăios de a se purta cu chelnerii, și cu cît se arătau mai servili, cu atît devenea mai trufaș ; un *maître-d'hôtel* nu era pentru el mai mult decât un rîndaș. Comandă cu glas tare, în franceza de care atît el cît și Sophia erau mîndri, și li se pregăti o masă într-un colț, lingă una dintre ferestrele cele mari. Sophia se așază pe bancheta de catifea verde, și începu să-și facă vînt cu evantaiul de fildeș pe care i-l dăruise Gerald. Era foarte cald ; toate ferestrele stăteau larg deschise și zgomotele străzii se amestecau cu clinchetul din sală. Afară, profilîndu-se pe un cer întunecat, Sophia desluși scheletul negru al unei clădiri gigantice ; era opera cea nouă.

— Poți să vezi aici pe oricine ! zise Gerald mulțumit, după ce comandase supă rece și un vin spumos de Moselle.

¹ Iarăși englezi ! (fr.).

Sophia nu ştia ce gust avea vinul de Moselle, dar îşi inchipuia că orice era mai bun decât şampania.

„Sylvain“ era pe atunci un restaurant tipic pentru cel de-al doilea Imperiu, vestit în special pentru supeurile sale. Scump şi vesel, localul era, cu decoraţiile-i discrete, o scenă somptuoasă unde femei uşoare, actriţe, femei respectabile şi cite o tină ră fată modestă, cu noroc, puteau să-şi satisfacă curiozitatea de a se cunoaşte una pe alta. Prin atmosfera sa, era extrem de corect ca loc de întâlnire ; nu multe restaurante din centru puteau lupta cu atracţiile pe care le ofereau într-o noapte de august Bois de Boulogne sau boschetele întunecoase de pe Champs Elysées. Amploarea complicată a toaletelor, risipa de broderii fine, nesfîrşitele volane plisate, insinuările, mai mult sau mai puţin imprudente, ale unor comori ascunse de lenjerie brodată ; şi, sărind în ochi mai presus de orice, culorile vii ale mătăsurilor şi muselinelor, voalurilor, penelor şi florilor, îngrămădite parcă într-un talmeş-balmeş pe canapelele verzi, pretutindeni, pînă în cel mai îndepărtat colţ al restaurantului, totul multiplicat de oglinzile aurite — spectacolul o ameţi pe Sophia. Ochii îi străluceau. Sorbi cu poftă supa şi gustă din vin ; dar, oricît ar fi dorit să-i placă vinul, nu reuşea ; şi-apoi, văzînd ananas pe o masă mare plină cu fructe, îi spuse lui Gerald că ar dori ananas, şi Gerald îi comandă.

Îşi adună toată demnitatea şi tot curajul şi începu să-i împărtăşească lui Gerald părerile ei despre toalete. O putea face fără grijă, fiindcă toaleta ei era, fără îndoială, deasupra oricărei critici. Faţă de unele îşi arătă dezaprobarea totală, şi nici una nu cîştigă o aprobare fără rezerve. Toată fandoseala prostească de şcolăriţă provincială izbucni în acel torent vehement şi afectat de observaţii. Totuşi, era destul de isteată ca să înţeleagă după cităva vreme, din tonul şi expresia lui Gerald, că spunea prostii şi-l plictisea. Şi cu dibăcie îşi mută critica de la gusturi la execuţie — accentuă apăsător asupra cuvîn-

tului — și recunosc că era de-a dreptul miraculoasă. Se considera o cunoscătoare în materie de croitorese și modiste, și micul ei bagaj de cunoștințe experte o făcu să-și imagineze un regiment de fete împungînd cu acul zile și nopți întregi. Se minunase în cele cîteva zile de cînd venise la Paris, între vizitele la Chantilly și prin alte locuri, de imensa bogăție a magazinelor ; se minunase, luînd ca bază piața St. Luke, cum de pot prospera toate. Dar acum, cînd vedea pentru prima dată cu adevărat risipa obișnuită și banală dintr-unul din sutele de restaurante, se minună cum de erau atît de puține magazine. Se gîndi cît de minunată era toată această risipă pentru negustori. Ideile care treceau una după alta prin capul acela drăguț și prostuț erau o amestecătură surprinzătoare.

— Ei, ce părere ai despre „Sylvain“ ? o întrebă Gerald, nerăbdător să se încredințeze că restaurantul o copleșise.

— Oh, Gerald ! murmură ea, vrînd să arate că vorbele erau inutile ; și, pe furiș, îi atinse mîna.

Plictiseala provocată de părerile ei critice asupra defec-telor toaletelor pariziene dispăru de pe fața lui Gerald.

— Despre ce crezi că vorbesc toți oamenii de-aici ? zise el, făcînd semn cu capul către un grup volubil de la o masă apropiată, format din trei cochete strălucitoare și doi bărbați între două vîrste.

— Despre ce ?

— Despre execuția criminalului Rivain, care va avea loc poimîine, la Auxerre. Vor să facă un grup și să se ducă să asiste.

— Oh, ce idee groaznică ! zise Sophia.

— Știi, cu ghilotina ! zise Gerald.

— Dar au voie să se ducă și să privească ?

— Da, firește.

— Ei bine, cred că-i ceva oribil.

— Da, tocmai de aceea se duc oamenii să vadă. Și, în afară de asta, Rivain nu e un criminal de rînd. E foarte

tînăr și frumos, cu relații în lumea bună. Și a omorît-o pe celebra Claudine...

— Claudine ?

— Claudine Jacquinet. Dar n-ai de unde să știi. A fost o... ăă... o femeie stricată, celebră prin anii patruzeci. A strîns o mulțime de bani și s-a retras în orașul ei natal.

Sophia, în ciuda strădaniilor de a părea o femeie ce nu are nimic de învățat, roși.

— Atunci, era mai bătrînă ca el.

— Cam cu treizeci și cinci de ani.

— De ce a omorît-o ?

— Nu-i dădea destui bani. Era amanta lui — adică, una dintre ele. Avea nevoie de bani pentru o drăguță mai tînără, înțelegi. A omorît-o și i-a luat toate bijuteriile. De cîte ori se întilneau, ea punea cele mai frumoase bijuterii — și poți să-ți închipui că o femeie ca ea avea destule. Se pare că ea bănuia de mult timp intențiile lui.

— Atunci, de ce se mai întilnea cu el ? Și de ce își punea bijuteriile ?

— Pentru că-i plăcea să fie speriată, prostuțo ! Există femei cărora le place numai cînd sînt speriate. Ciudat, nu-i așa ?

Și Gerald îi căută cu insistență privirea, în timp ce-i făcea aceste destăinuiri. Încercă să-i explice că asemenea întîmplări sînt foarte obișnuite, și că era o copilărie să te scandalizezi de ele. Sophia, azvîrlită brusc într-o lume stranie, unde erau afișate fățiș senzualitatea și lascivitatea, lăsîndu-se călăuzită de un tînăr pentru care mintea ei prea puțin maturizată alcătuia o jucărie extrem de amuzantă, se simți stîngenită ; nu înțelegea prea bine fantasmеle sinistre și gîndurile fugare ce o tulburau. Își plecă ochii. Gerald rise satisfăcut. Ea refuză să mai mă-nince ananas.

Îndată după aceea, în restaurant apăru o persoană care făcu să înceteze o clipă orice conversație din sală.

Era o femeie înaltă și nu la prima tinerețe, care purta peste rochia de mătase de un negru-violet o amplă *sortie de bal*¹ fluturîndă de catifea purpurie, cu cheotori și ciucuri de aur. Nici o altă toaletă nu se putea măsura cu această îmbrăcăminte — arabă în formă, rusească la culoare și pariziană ca stil. Strălucea. Pieptănătura bogată era prinsă în fileuri de fir de aur și rozete stacojii. Era urmată de un englez tinăr în haine de seară, cu favoriți tăiați în forma cea mai corectă. Femeia navigă, gîfîind puțin, spre o masă alăturată de cea a lui Gerald, și puse stăpînire pe ea cu un aer care lăsa să se vadă că e obișnuită aci și aproape că se plictisește. Se așează, își scoase pelerina de pe sinii maiestuoși, își umflă pieptul. Părînd să-l ignore pe englez, care se așezase cu un aer de superioritate pe scaunul din fața ei, își plimbă ochii mari și batjocoritori prin restaurant, înfruntînd încet, cu aroganță, curiozitatea pe care o trezise. Frumusețea ei fusese fără îndioală tulburătoare, și era încă strălucitoare; dar floarea era pe cale de a se ofili. Se fardase admirabil; brațele îi erau minunate; genele lungi. Nu i se putea reproșa aproape nimic, în afară de maturitatea excesivă a unei blonde luptînd în zadar împotriva obezității. Și toaleta îi îmbina îndrăzneala cu decența modei. Așează nepăsătoare pe masă niște podoabe costisitoare și apoi, după ce intimidase întreaga asistență, acceptă lista pe care i-o aduse *le maître-d'hôtel* și începu s-o studieze.

— Asta-i una din alea! șopti Gerald către Sophia.

— Una din care? îi întoarse Sophia șopta.

Gerald ridică din sprîncene, atrăgîndu-i atenția, și-i făcu cu ochiul. Englezul auzise; și o expresie de nemulțumire rece îi trecu peste chipul sfidător. Apartînea în mod evident unui rang mult superior lui Gerald; și Gerald, deși putea oricînd să se laude că fusese la universitate împreună cu cei mai buni, își simțea inferioritatea,

¹ Pelerină de seară (fr.).

și nu putea ascunde faptul că o simțea. Gerald era bogat ; provenea dintr-o familie bogată ; dar nu avea obișnuința bogăției. Când cheltuia banii cu furie, o făcea bravind, prea conștient de fast, dar și de dificultatea de a dobândi ceea ce arunca. Căci Gerald muncise pentru bani. Pe când englezul cu favoriți nu muncise niciodată pentru bani, nu cunoscuse niciodată valoarea lor, nu-și imaginase niciodată că ar putea trăi fără atîția bani de cîți avea nevoie. Avea figura unui om obișnuit să dea ordine și să privească în jos către inferiori. Era absolut sigur de sine. Faptul că însoțitoarea lui îl ignora mai tot timpul nu părea să-l incomodeze cîtusi de puțin. Ea îi vorbea franțuzește. El răspundea englezește, scurt ; și apoi, tot englezește, comandă cina. De îndată ce se servi șampania, începu să bea ; în intervalele dintre pahare, își mîngiaia ușor favoriții. Femeia nu mai spuse nimic.

Gerald vorbea acum mai tare. În fața aristocratului englez care-l observa, nu putea să se simtă în largul lui. Și nu numai că vorbea mai tare ; în conversație amintea de bani, călătorii și experiențe mondene. Căutînd să-l impresioneze pe englez, nu reușea decît să devină ridicol în ochii lui ; și își dădea vag seama de asta. Sophia observă și îi păru rău. Totuși, știindu-se lipsită de importanță, era împăcată cu superioritatea englezului cu favoriți, considerînd-o ceva firesc. Purtarea lui Gerald îl coborî în ochii ei. Apoi se uită la el — la ținuta lui îngrijită, la chipul plin de vioiciune, la hainele de bună calitate — și-și zise că era de preferat oricărui aristocrat fălos și îngîmfat din lume.

Femeia, a cărei pelerină purpurie se ridica în jurul ei ca o fortificație, îi spunea ceva partenerului. El nu înțelese. Încercă să se exprime în franceză, dar nu izbuti. Femeia spuse iarăși ceva, vorbind mai mult timp. Când termină, el clătină din cap. Cunoștințele lui franțuzești păreau să se rezume la vocabularul meniurilor.

— Ghilotină ! murmură el — singurul cuvînt din discursul ei pe care-l înțelesese.

— *Oui, oui ! Guillotine Enfin... !* exclamă femeia cu înșuflețire.

Încurajată de succesul cu care-i transmisese măcar un cuvînt din spusele ei, începu pentru a treia oară.

— Scuzați-mă, zise Gerald, doamna vorbește despre execuția de poimîine, de la Auxerre. *N'est-ce-pas, madame, que vous parliez de Rivain ?*¹

Englezul primi cu ostilitate intervenția nedorită a lui Gerald. Dar femeia îi zîmbi binevoitoare și se declară încîntată să discute cu prietenul ei prin intermediul lui. Așa că englezul se văzu nevoit să se împace cu situația.

— Nu există un singur restaurant la Paris unde să nu se vorbească în seara asta despre execuție, zise Gerald din proprie inițiativă.

— Serios ! ? observă englezul.

Vinul îi înșuflețea în mod diferit.

În clipa aceea, un francez tinerel, firav și scund, cu fața extrem de palidă și cu un barbișon negru și ascuțit, apăru la intrare. Privi în jur și, recunoscînd femeia cu pelerină purpurie, o salută foarte discret. Apoi îl zări pe Gerald și deodată trăsăturile uzate și obosite schițară un zîmbet scurt și uimit. Înaintă repede, cu pălăria în mînă, apucă mîna lui Gerald și îl salută cu căldură.

— Soția mea, o prezintă Gerald pe Sophia, cu grija solemnă a omului decis să arate că nu e deloc beat.

Tînărul luă o mină serioasă, devenind excesiv de ceremonios. Se înclină adînc peste mîna Sophiei și i-o sărută. Ea simți că ar vrea să rîdă, dar respectul grav pe care i-l arăta tînărul o opri. Aruncă o privire spre Gerald, roșind, ca și cînd ar fi vrut să spună : „Comedia asta nu-i din vina mea“. Gerald zise ceva, tînărul se întoarse spre el și pe chipul lui se așternu din nou zîmbetul de la început.

¹ Nu-i așa, doamnă, că vorbeați despre Rivain ? (fr.).

— Acesta este *monsieur* Chirac, completă în sfârșit Gerald prezentarea, un prieten de-al meu din Paris.

Era mîndru de a se fi întîlnit din întîmplare, cu o cunoștință la restaurant. Aceasta dovedea că era parizian și-i îmbunătățea poziția față de englezul cu favoriți și de pelerina purpurie.

— Este prima dată dumneavoastră la Paris, *madame* ? se adresă Chirac Sophiei, într-o englezească stricată, șovăitoare.

— Da, chicoti ea.

Chirac se înclină iar și îl felicită pe Gerald, cu cele mai sincere complimente, pentru căsătorie.

— N-ai pentru ce, îi răspunse glumețul Gerald pe englezește, amuzat de propria sa glumă ; apoi continuă : Ce spui de execuție ?

— Ah ! replică Chirac, respirînd adînc și zîmbindu-i Sophiei. Rivain ! Rivain ! și făcu un gest larg, important, cu mîna. Se văzu de îndată că Gerald atinsese subiectul care cuprinsese cu încetul întreaga ambianță a restaurantului, așa cum un foc subteran cuprinde ungherele unei mine. Eu o să mă duc ! zise Chirac cu mîndrie, aruncînd o privire către Sophia, care zîmbea sfioasă.

Și Chirac începu să discute pe franțuzește cu Gerald. Sophia pricepu că Gerald era surprins și impresionat de ceea ce-i spunea Chirac și că, la rîndul lui, Chirac era și el uimit. Apoi Gerald își găsi cu trudă agenda și, după ce căută ceva în ea, i-o dădu lui Chirac, astfel încît acesta să poată nota în ea.

— *Madame* ! murmură Chirac, din nou cu o rigiditate ceremonioasă pentru a-și lua rămas bun. *Alors, c'est entendu, mon cher ami* !¹ se adresă lui Gerald, care încuviință flegmatic dînd din cap.

¹ Atunci, ne-am înțeles, dragă prietene ! (fr.).

Chirac se îndreptă spre o masă din apropiere — chiar masa unde se aflau cele trei cochete și cei doi bărbați între două virste. Fu primit cu entuziasm.

Sophia începu să se teamă, oarecum, că Gerald nu era în apele lui. Nu-și închipuia că era beat. Ideea asta ar fi zguduit-o. Nu știa însă ce să creadă. Se simțea pierdută, năucită în labirintul de impresii noi și intense în care o condusesese Gerald. Dar judecata îi era trează.

— Cred că sînt puțin cam obosită, zise ea încetișor.

— Nu cumva vrei să plecăm ? o întrebă el, jignit.

— Păi...

— Oh, mai așteaptă puțin !

Stăpîna pelerinei purpurii îi vorbea din nou lui Gerald, care se arăta foarte măgulit. La un moment dat comandă un coniac cu sifon și apoi nu se putu stăpîni să nu-și arate cunoștințele proprii asupra vieții pariziene, și povesti că o întîlnise pe Hortense Schneider, într-o trăsură cu doi cai albi. Pelerina purpurie deveni și mai amabilă auzind acest nume cu rezonanță, și flecări cu cea mai agreabilă însuflețire. Prietenul ei privea dușmănos.

— Ai auzit ? îi explică Gerald Sophiei, care rămăsese tăcută. Despre Hortense Schneider — știi, aceea pe care am întîlnit-o în seara asta. Se pare că a făcut un pariu pe un ludovic cu un tip ; el a pierdut, și i-a trimis ludovicul montat în diamante valorînd o sută de mii de franci. Așa se procedează aici.

— Oh ! exclamă Sophia, mai pierdută ca oricînd în meandrele labirintului.

— Scuzați-mă, interveni deodată englezul pe un ton apăsător. (Auzise cuvintele „Hortense Schneider“, „Hortense Schneider“, repetîndu-se în conversație și, în sfîrșit, îi trecu prin minte că se discuta despre Hortense Schneider.) Scuzați-mă, începu din nou. Ați... vreți să spuneți Hortense Schneider ?

— Da, zise Gerald. Am întîlnit-o astă-seară.

— E la Trouville, zise englezul răspicat.

Gerald clătină din cap cu convingere.

— Am dat un supeu în cinstea ei aseară la Trouville, zise englezul. Și în seara asta joacă la teatrul „Casino“.

Gerald era descumpănit, dar nu înfrînt.

— Ce joacă în seara asta ? Spuneți-mi ! rinji el disprețuitor.

— Nu văd de ce v-aș spune.

— Hm ! ripostă Gerald. Dacă ceea ce spuneți e adevărat, mi se pare foarte ciudat că am văzut-o în seara asta pe Champs Elysées, nu-i așa ?

Englezul mai bău puțin vin.

— Dacă doriți să mă insultați, domnule..., încep eu cu răceală...

— Gerald ! îl imploră Sophia în șoaptă.

— Taci ! o repezi Gerald.

În clipa aceea în restaurant intră brusc un lăutar îmbrăcat într-un costum pestriț, care începuse să cînte frenetic. Șocul apariției straniei potoli pe moment cearta ; dar curînd la adăpostul muzicii zgomotoase, ea reîncepu — o ceartă trivială, plictisitoare, de bețivi. Erau din ce în ce mai ațîțați. Lăutarul privi pieziș pe deasupra viorii. Chirac se uită și el alarmat. În loc să asculte muzica, toți cei de față erau atenți la ceartă. Un grup de trei chelneri o urmăreau cu interes și imparțialitate sportivă. Glasurile englezești deveneau tot mai amenințătoare.

Apoi, pe neașteptate, englezul cu favoriți, făcînd semn cu capul spre ușă, zise ceva mai calm :

— N-ar fi mai bine să lămurim lucrurile afară ?

— La dispoziția dumneavoastră ! spuse Gerald, ridicîndu-se.

Cu dezgust plictisit, posesoarea pelerinei purpurii ridică din sprîncene către Chirac, dar nu spuse nimic. Sophia nu putu scoate o vorbă. Era copleșită de spaimă.

Însoțitorul pelerinei, ținându-și pardesiul în urma lui pe podea, părăsi restaurantul fără să-i ofere doamnei vreo scuză sau explicație.

— Așteaptă-mă aici, vorbi Gerald către Sophia pe un ton sfidător. Mă întorc într-o clipă.

— Dar, Gerald !... protestă ea, apucându-l de mîneacă. El își smuci brațul.

— Ți-am spus să mă aștepți aici, repetă el.

Ușierul deschise slugarnic ușa celor doi cheflii care abia se țineau pe picioare, iar lăutarul se dădu la o parte, continuînd să cînte.

Și astfel, Sophia fu lăsată alături de pelerina purpurie. Se simțea buimăcită. Toată mîndria de femeie măritată o părăsise. Era zdrobită, pironită de o adîncă rușine ; încerca să privească fix o coloană a sălii, pentru a ocoli privirile care o asaltau de pretutindeni. Se simțea ca o fetiță nesăbuită, și chiar așa și arăta. Frumusețea tinerească și strălucitoare a trăsăturilor, grația și tăietura pariziană a rochiei, verigheta de pe deget, sau prematura inițiere în tainele vieții, nimic n-o ferea să pară pur și simplu o neroadă a cărei nerozie o dusesse la pierzanie. Se făcu roșie ca racul la față și rămase astfel ; și întreaga-i nevinovăție, care fusese acoperită de încercările violente prin care trecuse în scurtul răstimp de cînd era alături de Gerald, se ridică iarăși la suprafață odată cu roșeața chipului. Situația ei atrase mila cîtorva, și disprețul nepăsător al celorlalți. Dar, intrucît era iar vorba de *ces anglais*, nimeni nu se miră.

Fără să-și miște capul privi ceasul : două și jumătate. Lăutarul își termină cîntecul, și făcu o colectă, adunînd bănuți în șapca cu ciucuri. Pelerina purpurie aruncă în șapcă o monedă. Sophia privi în șapcă fără să se miște pînă cînd lăutarul, obosit de așteptare, trecu la masa următoare, scăpînd-o de chin. Nu avea la ea nici un

ban. Se apucă să fixeze cu încăpăținare ceasul ; dar limbile lui nu voiau să se clinească din loc.

Cu o exclamație, femeia cu pelerină se ridică deodată și privi pe fereastră ; vorbi apoi cu niște chelneri și se mută, împreună cu pelerina, la masa alăturată, unde fu primită cu căldură de cele trei cochete, de Chirac și de ceilalți doi bărbați. Din cînd în cînd, grupul o cerceta în ascuns pe Sophia. Chirac ieși la un moment dat pe stradă împreună cu impozantul *maître-d'hôtel*, se întoarse și, după ce se consultă puțin cu comeseții săi, se apropie de Sophia. Era trei și douăzeci.

Îi făcu din nou o plecăciune magnifică.

— *Madame*, zise el prevenitor, permiteți să conduc la hotelul dumneavoastră ?

Nu pomeni nimic de Gerald, poate și pentru că englezeasca lui era destul de șovăielnică pe un teren mai dificil.

Sophia nu avea suficientă prezență de spirit ca să-i mulțumească salvatorului ei.

— Dar nota de plată ? biigui ea. Consumația nu e plătită.

În prima clipă nu o înțelese. Unul din chelneri prinsese sunetul unui cuvînt familial, și se apropie cu o foaie de hîrtie pe o tavă.

— N-am nici un ban, zise Sophia cu un zîmbet slab.

— *Je vous arrangerai ça*¹, zise el. Cum cheamă hotel ? „Meurice“, nu-i așa ?

— Hotel „Meurice“, zise Sophia. Da.

Chirac se întoarse spre *maître-d'hôtel* și discută ceva despre nota de plată, și vulgara notă de plată dispăru din fața ei ; apoi, la brațul lui, pe care i-l oferi ceremonios și ea nu-l putu refuza, Sophia părăsi scena umilinței. Era atît de năucită, încît abia putu să-și strecoare crinolina prin ușa de la intrare. Afară, nici urmă de Gerald sau de adversarul lui !

¹ O să aranjez eu lucrurile (fr.).

Chirac o instalează într-o trăsură deschisă, și în cinci minute trece prin liniștea fastuoasă de pe Rue de la Paix, prin Place Vendôme pînă la Rue de Rivoli; portarul de noapte al hotelului apărură la scara trăsurii.

— Spun la restaurant unde ați plecat, zise Chirac, cu capul descoperit sub lunga colonadă a străzii. Dacă soțul este acolo, îi spun. Pe mine...

Manierele lui erau mai minunate decît tot ce își putea imagina Sophia. Ai fi putut crede că se afla în întunecatele grădini ale Tuileriilor, pe partea cealaltă a străzii, salutînd o împărăteasă, nu luîndu-și rămas bun de la o fetiță necioplită, care mai era și prea tulburată ca să-i poată mulțumi.

Cu o luminare în mînă, o luă la goană pe scara largă, cu numeroasele ei cotituri; poate că Gerald era în cameră... beat! S-ar fi putut. Dar odaia decorată cu auriu era goală. Se așeză la masa acoperită cu catifea, printre umbrele pîlpîtoare ale luminării, în fața ferestrei deschise. Strinse din dinți, și o furie rece puse stăpînire pe ea, în noaptea caldă ce se apropia de sfîrșit. Gerald era un imbecil. Destul de rău că ajunsese să se îmbete, dar socotea cumplit de înjositor că o pusese în situația oribilă, din care o scosese Chirac. Un imbecil! Nu avea simțul realității. Cu tot farmecul lui cuceritor, nu puteai să te bizui pe el, fără să riști să te pună într-o situație ridicolă și să se facă și el ridicol — tragic de ridicol. În comparație cu domnul Chirac! se rezemă cu deznădejde de masă. Nu voia să se dezbrace. Nu voia nici să se miște. Trebuia să-și dea seama de situația ei; trebuia s-o înțeleagă.

Ce nebunie! Ce nebunie! Un voiajor-comercial strecoară un bilețel compromițător fiicei clientului său, chiar în prăvălie; iată nebunia de necrezut cu care începuseră relațiile dintre ei! Și gestul lui nesăbuit de la mina pără-

sită ! Și planul lui de a o duce la Paris nemăritată ! Și-apoi, noaptea asta ! Monstruoasă rătăcire ! Singură în camera de hotel, era acum o femeie înțeleaptă și dezamăgită, mai înțeleaptă decît oricare dintre păpușile de la restaurant.

Și oare nu ajunsese la Gerald, peste cadavrul tatălui ei, printr-un nesfîrșit șir de minciuni ? Asta era ceea ce-și spunea acum... Peste cadavrul tatălui ei ! Cum ar fi putut oare să se termine cu bine o asemenea aventură ? Cum putuse măcar să spere că avea să reușească ? În clipa aceea își văzu faptele cu viziunea teribilă a unui profet biblic.

Se gîndi la piața St. Luke și la viața ei de acolo, împreună cu maică-sa și Constance. Mîndria nu-i va îngădui niciodată să se întoarcă la viața aceea, nici chiar dacă i s-ar întîmpla tot ce poate fi mai rău pe lumea asta. Era din rasa celor care sînt gata să plătească fără să cricnească pentru ceea ce au săvîrșit.

Auzi un zgomot afară. Începuse să se lumineze de ziuă. Ușa se deschise și apără Gerald.

Schimbară o privire pătrunzătoare, și Gerald închise ușa. Trăsnea a băutură, dar ea își dădu seama că se trezise din beție. Buza îi singera.

— M-a adus acasă domnul Chirac, zise ea.

— Așa se pare, zise Gerald tăios. Ți-am cerut să mă aștepți. Nu ți-am spus că o să mă întorc ?

Adoptase tonul autoritar și jignitor al omului care încearcă în mod jalnic să ascundă, față de sine și față de ceilalți, că s-a purtat ca un nătărău.

Sophia nu putu suporta nedreptatea.

— Cred că nu-i cazul să vorbești așa, zise ea.

— Cum adică ? se grozăvi el, hotărît să nu-i dea dreptate.

Și ce privire dură pe chipul lui frumos !

Chibzuința o îndemnă să accepte nedreptatea. Era în puterea lui. Smulsă din lumea ei, depindea cu totul de bunăvoința lui Gerald.

— M-am lovit cu bărbia de blestemata asta de balustradă, în timp ce urcam, zise Gerald, mohorît.

Sophia știa că era o minciună.

— Sérios ? vorbi ea cu blîndețe. Lasă-mă să ți-o spăl.

CAPITOLUL III

O AMBIȚIE SATISFĂCUTĂ

I

Se culcă nenorocită. Toată strălucirea noii ei existențe îi fusese întunecată. Dar cînd, după cîteva ceasuri, se trezi în dormitorul mare, impunător, îmbrăcat în catifea, pentru care Gerald plătea atît de mult pe zi, avea o dispoziție mai bună și era gata să-și reconsidere părerile. Mîndria o făcea să-i dea dreptate lui Gerald și să se învinovătească pe sine, căci era prea mîndră ca să poată recunoaște că se măritase cu un nătărău fermecător și iresponsabil. Și, la drept vorbind, oare nu fusese vina ei ? Gerald îi spusese să-l aștepte, și nu-l așteptase. Îi spusese că se va întoarce la restaurant, și se întorsese. De ce nu-l așteptase ? Nu numai că nu-l așteptase, dar se și purtase ca o proastă. Se speriasse degeaba. Nău frecventa restaurantele de o lună întreagă ? Oare o femeie măritată nu e în stare să-și aștepte o oră soțul într-un restaurant, fără să arate ca o caraghioasă ? Cît despre purtarea lui Gerald, cum ar fi putut să procedeze altfel ? Englezul celălalt era vădit o brută, și-i căutase ceartă. Felul cum îl întăritase pe Gerald fusese extrem de jig-nitor. Cînd bruta aia îl poftise afară, ce putea Gerald să facă, decît să-i dea ascultare ? Altfel, bătaia ar fi început în restaurant, căci celălalt era fără doar și poate beat.

În comparație cu el, Gerald nu era beat deloc — doar puțin mai vesel și mai vorbăreț. Apoi, minciuna lui Gerald în legătură cu vinătaia de la bărbie era firească : pur și simplu, voia să facă cât mai puțin caz și să n-o tulbure pe ea. De fapt, atitudinea de acum, tăcerea absolută în legătură cu cele petrecute între el și individul din restaurant, era caracteristică pentru Gerald. În orice caz, Sophia era convinsă că Gerald, sprinten și iute în mișcări, îi dăduse brutei aceleia mari și îngîmfate tot atît pe cît primise, dacă nu și pe deasupra.

Acum se gîdea că dacă ea ar fi fost bărbat și i-ar fi cerut soției să-l aștepte într-un restaurant, iar soția ar fi plecat însoțită de un altul — ar fi fost mult mai supărată decît fusese Gerald. Îi părea bine că se stăpînise și folosisese o diplomatie împăciuitoare. În felul acesta, evitase o ceartă. Da, sfîrșitul serii nu se putea numi ceartă ; după ce ea îi oblojise rana de la bărbie, nu mai rămăsese decît o ușoară răceală în purtarea lui.

Sophia se sculă fără zgomot și începu să se îmbrace, hotărîtă să se poarte cu Gerald așa cum o soție bună trebuie să se poarte cu soțul. Gerald nu se mișcă ; avea un somn foarte liniștit, și făcea parte dintre cei care seara nu vor să se culce, și-apoi dimineața nu vor să se scoale. Era aproape îmbrăcată, cu excepția corsajului, cînd se auzi o bătaie în ușă. Tresări.

— Gerald !

Se apropie de pat și își aplecă pieptul gol peste scutul ei, încolăcindu-i gîtul cu brațele. Metoda asta de a-l trezi păru să nu-i displace. Bătaia se repetă, și Gerald scoase un mormăit.

— Cineva bate la ușă, șopti ea.

— Și de ce nu deschizi ? întrebă el, pe jumătate adormit.

— Nu sînt îmbrăcată, dragul meu.

Se uită la ea.

— Pune-ți ceva pe umeri, fetițo ! Ce importanță are ?

Iată că se purta din nou ca o proastă, în ciuda hotărîrii pe care o luase !

Se supuse și deschise cu grijă ușa, stînd în dosul ei.

„Un servitor cu favoriți, un om între două vîrste, cu un șorț alb și lung, spuse ceva pe franțuzește, din care ea nu pricepu nimic. Dar Gerald auzise din pat și-i răs-punse.

— *Bien, monsieur !*

Făcînd o plecăciune, servitorul se îndepărtă pe coridorul întunecat.

— A venit Chirac, îi explică Gerald, după ce ea închise ușa. Uitasem că l-am poftit să vină mai devreme, să ia prînzul cu noi. Așteaptă în salon. Pune-ți o bluză și du-te să stai de vorbă cu el, pînă vin eu.

Zicînd acestea, sări din pat și apoi, așa cum stătea în cămașa de noapte, se întinse și căscă răsunător.

— „Eu ? se miră Sophia.

— Dar cine altul ? întrebă Gerald, cu acea nuanță ciudată de sarcasm sec pe care o avea uneori în glas.

— Dar nu știu să vorbesc franțuzește ! protestă ea.

— N-am zis că știi, zise Gerald, și mai sec ; dar știi la fel de bine ca și mine că vorbește el englezește.

— Oh, foarte bine ! murmură ea, cu promptitudinea cuvenită.

Era vădit că lui Gerald nu-i trecuse încă pe de-an-tregul supărarea-i îndreptățită din noaptea trecută. Își examină cu amănunțime gura în oglinda garderobului în stil Louis Philippe : abia dacă se mai zărea o urmă a bății.

— Ascultă ! o opri, pe cînd ea, nervoasă din pricina situației căreia trebuia să-i facă față, se pregătea să iasă din odaie. M-am gîndit să plec astăzi la Auxerre.

— La Auxerre ? repetă Sophia, întrebîndu-se în ce împrejurare auzise de curînd acest nume ; apoi își aminti : era locul unde urma să fie executat ucigașul Rivain.

— Da, zise el. Chirac, care lucrează acum la un ziar, trebuie să se ducă. Când l-am cunoscut, era arhitect. Trebuie să se ducă, și se consideră destul de norocos. Așa că m-am gândit să mă duc cu el.

Adevărul era că aranjase dinainte să se ducă.

— Nu cumva ca să vezi execuția ? biigui ea.

— De ce nu ? Totdeauna mi-am dorit să văd o execuție, mai ales cu ghilotina. În Franța execuțiile sînt publice. E foarte firesc să te duci să asisti.

— Dar de ce vrei să vezi o execuție ?

— Pentru că am chef să văd o execuție. E o toană de-a mea, și atîta tot. Nu văd de ce ar trebui să mă justific, zise el, turnînd apă într-o cană.

Sophia era de-a dreptul înspăimîntată.

— Și o să mă lași singură ?

— Ei bine, zise el, nu văd de ce faptul că sînt căsătorit m-ar împiedica să fac ceva ce mi-am dorit întotdeauna să fac. Nu ?

— Sigur că nu ! se grăbi ea să-l aprobe.

— Foarte bine. Tu poți să faci cum dorești. Sau rămîi aici, sau vii cu mine. Dacă vii cu mine la Auxerre, nu-i nevoie să asisti la execuție. E un oraș vechi și interesant — are o catedrală și așa mai departe. Dar, firește, dacă nu poți suporta să fii în același oraș cu o ghilotină, mă duc singur. Mă întorc mîine.

Era limpede care îi era dorința. Ea își stăpîni vorbele ce-i năvăleau pe buze, și făcu tot posibilul să gonească gîndurile care le inspirau.

— Sigur că merg, vorbi pe un ton liniștit.

Șovăi, și apoi se apropie de lavoar și-l sărută pe obraz într-un loc unde nu era săpunit. Acest sărut, care o consolă și într-un fel o calmă, era expresia unei capitulări a cărei grozăvie nici nu voia s-o recunoască în sinea ei.

În salonul luxos și prăfuit o aștepta Chirac, împreună cu formalismele lui alese. Nu mai era nimeni acolo.

— Soțul meu..., începu ea zîmbind, și roșindu-se, căci pe Chirac îl simpatiza.

Era pentru prima dată cînd avea prilejul să spună „soțul meu“ în fața altcuiva decît a unui servitor. Faptul o liniști și îi insuflă încredere. După cîteva clipe, își dădu seama că Chirac o privea cu o sinceră admirație; mai mult, că îi inspira ceva asemănător cu venerația. Vorbind foarte rar și deslușit, Sophia îi spuse că va merge cu soțul ei la Auxerre, căci el nu făcuse nici o obiecție față de acest drum (vrînd să spună că dacă el nu făcuse nici o obiecție, ea era pe deplin mulțumită). Chirac se declară cu totul de acord. În cinci minute, devenise lucrul cel mai firesc din lume ca, în luna de miere, ea să meargă împreună cu soțul ei într-un anumit oraș, pentru că acolo urma să fie decapitat în public un ucigaș notoriu.

— Soțul meu a dorit întotdeauna să vadă o execuție, zise ea într-un tirziu. Ar fi păcat să nu...

— Ca experiență psihologică, vorbi Chirac, pronunțînd cu greutate cuvintele în englezește, va fi foarte *intéressant*... Să te observi, în asemenea împrejurări... și zîmbi entuziasmat.

Sophia se gîndi cît de ciudați sînt chiar și francezii simpatici. Auzi, să te duci la o execuție — ca să te observi!

II

Ceea ce o impresionă și o surprindea neconținut pe Sophia în purtarea nu numai a lui Gerald, dar și a lui Chirac și a celorlalți oameni cu care avea de-a face, era felul lor de a trăi la voia întîmplării. Toată viața fusese obișnuită să vadă cum fiecare acțiune, chiar și cea mai mărunță, era bine gîndită, plănuită cu grijă dinainte. În piața St. Luke fiecare avea în cap un fel de orar al vieții, pregătit cel puțin cu o săptămînă înainte.

În lumea lui Gerald însă, nimic nu era aranjat dinainte. Afaceri complicate erau hotărâte într-o clipă și îndeplinite cu o extraordinară nepăsare. Să luăm, de pildă, călătoria la Auxerre ! În timpul prînzului aproape că nu s-a rostit o vorbă despre ea ; conversația, dusă în englezește ca să priceapă și Sophia, s-a învîrtit, ca de obicei, în jurul dificultății limbilor și al diferențelor dintre țări. Nimeni n-ar fi putut bănuî că vreunul din ei avea un program pentru restul zilei. La masă Sophia se simți foarte bine ; nu numai că îl găsea pe Chirac drăguț, sincer și liniștitor, dar Gerald își regăsise întregul farmec și era într-o dispoziție excelentă. Apoi deodată, în timp ce beau cafeaua, problema trenurilor izbucni ca o criză acută. În cinci minute Chirac plecă — la birou sau acasă, Sophia nu înțelese — iar după un sfert de oră ea și cu Gerald goneau cu trăsura spre Gare de Lyon, Gerald îndesînd în buzunar un plic mare plin de hîrtii, pe care-l primise recomandat. Prinseră trenul în ultimul minut, și Chirac în ultimele secunde. Totuși, nici el și nici Gerald nu păreau să se mai gîndească la riscurile și dificultățile prin care trecuseră și din care abia scăpaseră. Chirac vorbea cu un alt ziarist din compartimentul vecin, aplecîndu-se pe fereastra vagonului. Cînd avu răgazul să-l privească cu mai multă atenție, Sophia își dădu seama că omul trecuse probabil pe acasă, și-și pusese un costum mai vechi. Și ceilalți, cu excepția ei și a lui Gerald, păreau să călătorească cu hainele cele mai vechi pe care le aveau.

În tren era zăpușeală, zgomot și praf. Dar, unul după altul, toți trei adormiră ; dormiră adînc, liniștit, ca niște vietăți tinere și obosite. O bună bucată de vreme nimic nu-i putu tulbura. Sophia socoti că doar printr-o întîmplare Chirac se trezi la Laroche, și apoi îi deșteptă și pe ei, luînd somnoros valiza Sophiei și conducîndu-i pe peron, unde începură să caște, zîmbind plini de profunda satisfacție a odihnei pe jumătate realizate. Băură sirop

la un bufet pe rotile — îl băură cu nesaț, cu înghițituri lacome, suspinînd de plăcere și mulțumire, iar Gerald aruncă o monedă, refuzînd restul cu un gest de lord. Trenul local spre Auxerre era plin, cu o încărcătură pestriță și sinistră. Ajunseseră, în sfîrșit, în zona ghilotinei ! Se zvoni că era și călăul în tren. Nimeni nu-l văzuse ; nimeni nu era sigur că-l recunoscuse, dar tuturor le plăcea să creadă că se afla în același tren. Cu toate că soarele apunea, căldura nu părea să scadă. Oamenii se molesiseră cu toții, și deveneau tot mai degajați. Prin ferestrele deschise intra neîncetat funingine și praf înțepător. Trenul se opri la Bonnard, apoi la Chemilly, la Moneteau — de fiecare dată în fața unei mulțimi de oameni care așteptau și care se repezeau asupra lui într-un adevărat asalt. În cele din urmă, în marea gară din Auxerre, din tren se revărsă o masă incredibilă de oameni murdari, răsپîndindu-se peste tot ca valurile unei inundații. Sophia era speriată. Gerald lăsă toată inițiativa pe seama lui Chirac, iar acesta o luă de braț și o conduse înainte, uitîndu-se în urmă să vadă doar dacă Gerald îi urma cu valiza. Frenezia părea să domnească în Auxerre.

Un birjar le ceru zece franci ca să-i ducă pînă la „Hôtel de l'Épée“.

— Bah ! exclamă disprețuitor Chirac, ca un parizian cu experiență, care n-o să se lase jupuit de niște provinciali grei de cap.

Dar birjarul următor ceru doisprezece franci.

— Urcă, zise Gerald către Sophia.

Chirac ridică din sprîncene.

În aceeași clipă, un bărbat înalt și voinic, cu fața grosolană a unui ticălos prosper, la braț cu o fată tinăără și palidă, îi împinse la o parte pe Gerald și pe Chirac, urcîndu-se în trăsură cu partenera sa.

Chirac protestă, declarîndu-i că trăsura fusese angajată de ei.

Uzurpatorul se încruntă și înjură, în timp ce tinăra fată rîse obraznic.

Sophia se făcu mică, așteptîndu-se ca însoțitorii ei să facă dreptate într-un mod eroic și definitiv ; dar fu dezamăgită.

— Ce brută ! murmură Chirac ridicînd din umeri, în timp ce trăsura pornea, lăsîndu-i caraghioși pe trotuar.

Între timp, toate celelalte trăsuri fuseseră ocupate, așa că o luară pe jos pînă la „Hôtel de l'Épée“, îmbrîn-ciți de mulțime ; Sophia și Chirac mergeau în față, iar Gerald îi urma cu valiza, care-i trăgea brațul drept în jos, silindu-l să-și țină ridicată mîna stîngă. Bulevardul era lung, drept și încetșat de praful ce plutea în aer. Sophia simțea vraja romantică a acelor locuri pitorești. Vedeau turnuri și turle, iar Chirac îi povestea, vorbind rar și cu grijă, despre catedrală și despre faimoasele biserici ale orașului. Spunea că vitraliile erau minunate și îi înșira toate locurile pe care trebuia să le viziteze. Trecură peste un rîu, și Sophia simți că a pășit în Evul Mediu. Din eînd în cînd, Gerald schimba valiza dintr-o mîna în alta, dar nu-l lăsă — Doamne ferește ! — pe Chirac să pună mîna pe ea. Urcară cu greu, pe străzi înguste și întortocheate.

— *Voilà !* zise deodată Chirac.

Se aflau chiar la „Hôtel de l'Épée“. Peste drum se vedea o cafenea înțesată de oameni, iar în față erau oprite mai multe trăsuri. „Hôtel de l'Épée“ avea o înfățișare reconfortantă de blindă respectabilitate, exact cum spusese Chirac. El fusese acela care propusese acest hotel, pentru *madame Scales*, fiindcă nu se afla prea aproape de locul execuției. Gerald spusese : „Firește ! Firește !“ Chirac, care nu avea de gînd să se culce la noapte, nu ceru nici o cameră pentru el.

„Hôtel de l'Épée“ avea o singură cameră liberă, la prețul de douăzeci și cinci de franci.

În fața acestei specule nerușinate, Gerald se revoltă.

— Frumos, n-am ce zice, bombăni el. Uite că niște călători obișnuiți nu pot obține o odaie cumsecade la un preț cumsecade, numai fiindcă cineva urmează să fie ghilotinat miine ! Să încercăm în altă parte !

Trăsăturile lui exprimau dezgustul, dar Sophia avu impresia că în sinea lui era încântat.

Ieșiră țănoși din agitația hotelului, ca niște oameni care; refuzînd să se lase escrocați, vor să-și arate importanța în ochii lumii. În stradă, un birjâr le dădu speranțe noi, făgăduindu-le să-i ducă numai pentru cinci franci la un hotel care să le convină. Și porni, pocnind calul cu biciul. Faptul că se aflau într-o trăsură ce gonea pe străzi silind trecătorii să se ferească cu abilitate le ridică moralul. Trecură prin apropierea catedralei. Cu o hurducătură scurtă, trăsura se opri într-o piațetă, în fața unei clădiri respingătoare care purta firma „Hôtel de Vézelay“. Calul avea urme sîngerînde de bici. Gerald c sfătui pe Sophia să rămînă în trăsură, iar el și cu Chirac urcară cele patru trepte de piatră ce duceau în hotel. Sophia, sub privirile mulțimii ce se revărsa în toate părțile, se uită în jurul ei și văzu că ferestrele clădirilor din piațetă erau deschise, cele mai multe fiind pline de oameni care rîdeau și stăteau la taifas. Apoi se auzi strigată : era glasul lui Gerald. Apăruse la o fereastră de la etajul doi al hotelului, împreună cu Chirac și cu o femeie foarte grasă. Chirac salută, iar Gerald rise nepăsător și dădu din cap.

— S-a aranjat, îi spuse Gerald după ce coborî.

— Cît au cerut ? întrebă Sophia, lipsită de tact.

Gerald șovăi, pîrînd stingherit.

— Treizeci și cinci de franci, zise el. Dar m-am săturat să tot alerg. Se pare că avem noroc că am găsit și așa.

Chirac ridică și el din umeri, ca pentru a arăta că situația și prețul trebuie să fie acceptate în mod filo-

zofic. Gerald îi dădu birjarului cinci franci. Acesta cer-
cetă cu atenție piesa și apoi ceru bacșiș.

— Oh, fir-ar să fie ! zise Gerald, dar neavînd schim-
bat îi dădu încă doi franci.

— Nu vine nimeni după blestemata asta de valiză ?
strigă Gerald, ca un tiran gata să-și reverse mînia asupra
mulțimii, dacă aceasta nu-i va da ascultare.

Dar nimeni nu ieși, și fu nevoit să care singur gea-
mantanul.

Hotelul era întunecos și mirosea urît, și toate odăile
păreau înșesate de bețivi care chicoteau.

— Nu putem în nici un caz să dormim amîndoi în
patul ăsta, zise Sophia după ce Chirac rămase jos și ea
se pomeni împreună cu Gerald într-o odăiță sărăcăcioasă.

— Doar nu-ți inchipui că o să dorm ! zise Gerald
cu oarecare bruschete. Asta-i pentru tine. Acum mergem
să mîncăm. Hai, să nu pierdem vremea !

III

Era noapte. Sophia stătea întinsă pe patul îngust cu
draperii roșii. Peste perdelele de dantelă, murdare, de
la fereastră, trăsesse perdelele roșii, grele, dar luminile
din piațetă pătrundeau în odaie prin crăpături. Zgomot-
ele de afară răzbăteau și ele, puternice și limpezi, căci
din cauza zăpușelii lăsase geamul deschis. Nu putea să
doarmă. Cu toate că era frîntă de oboseală, își dădea
seama că n-o să poată adormi.

Din nou era profund deprimată. Își aduse aminte cu
groază de cină. Masa lungă, rotunjită la capete, plină
de oameni străini, din sufrageria înăbușitoare și duhnind
a tot felul de mirosuri, luminată cu lămpi de petrol !
Să fi fost pe puțin patruzeci de persoane la masă. Mulți
dintre ei mîncău dezgustător, făcînd zgomot ca niște
porci, cu călțurile șervetelor mari de pinză grosolană

vîrite sub guler. Tot serviciul era lăsat pe seama femeii aceleia grase pe care o văzuse la fereastră cu Gerald, și a unei fete cu o purtare de-a dreptul nerușinată ; amîndouă erau șleampăte și totul părea îngrozitor de murdar. Dar mîncarea era bună. Chirac și Gerald declarară amîndoi că mîncarea era bună, la fel ca și vinul. „*Remarquable !*“¹ spusese Chirac despre vin. Totuși Sophia înghițea cu noduri. Era speriată. Toți cei din jur o șocau, chiar și numai prin gesturile lor. Părea o adunare destul de pestriță, unii dintre comeseni fiind bine îmbrăcați, aproape eleganți, iar alții jerpeliți. Dar toate chipurile, pînă la cel mai tînăr, erau abrutizate, depravate, nerușinate. Perechile formate din bărbați bătrîni și femei tinere i se păreau odioase, mai ales cînd aceste perechi se sărutau, așa cum o făceau deseori spre sfîrșitul mesei. Din fericire era așezată între Chirac și Gerald, situație care părea s-o pună la adăpost chiar și de conversația din jur. De fapt n-ar fi înțeles nimic din discuții, dacă n-ar fi fost prezența unui englez între două vîrste, așezat la capătul opus al mesei, împreună cu o franțuzoaică tînără și elegantă, pe care o văzuse la restaurantul „Sylvain“ în seara trecută. Englezul părea să fi făgăduit franțuzoaicei s-o învețe englezește. Îi tot traducea, rar și deslușit, pe englezește ce se vorbea, iar ea repeta frazele după el, cu stranii strîmbături din gură.

Astfel Sophia pricepu ce se vorbea : numai despre asasinate, execuții, criminali și călăi. Unii dintre cei de-acolo își făcuseră un obicei din a asista la fiecare execuție, și-acum povesteau amănunte interesante, fiind în centrul atenției. O femeie își amintea ultimele cuvinte ale tuturor victimelor justiției din ultimii douăzeci de ani. Toată masa izbucni într-un hohot de ris isteric atunci cînd ea povesti o întîmplare deosebit de hazlie. Sophia află astfel, din traducerea englezului, că un criminal spusese preotului care încerca, din bunătate, să

¹ Deosebit de bun (fr.).

ascundă cu trupul său vederea ghilotinei : „Dă-te la o parte, popă ! N-am plătit ca s-o văd ?“ Se discuta ce leaă aveau călăii și ajutoarele lor, divergențele de păreri ducând chiar la certuri feroce. Un tânăr spilcuit povesti — cu tonul unuia dispus să se bată și cu pistolul în mână pentru adevărul celor spuse — că renumita curtezană engleză Cora Pearl a izbutit, datorită influenței pe care o avea asupra unui prefect de poliție, să viziteze un criminal în celula lui, singură, în noaptea dinaintea execuției, și nu l-a părăsit decît cu o oră înainte de momentul final. Întreaga asistență asculta fascinată, cu toții arătîndu-se extrem de impresionați și, în mod inevitabil, puseră întrebarea : oare ce găsiseră de admirat bărbații cei mai sus-puși din imperiu la englezoaica cu părul roșu ? Și-apoi, firește, conversația se învîrte în jurul lui Rivain însuși, frumosul ucigaș, centrul și eroul zilei. Cîțiva comeseni îl văzuseră ; unul sau doi îl cunoșteau chiar, și relatără amănunte uimitoare despre isprăvile lui de „om de viață“. În ciuda crimei săvîrșite părea să fie obiectul unei sincere idolatrii. Careva veni cu informația că o nepoată a victimei avea făgăduiala să primească un loc în față la execuție.

Cu acest prilej Sophia află, spre marea ei uimire și spaimă, că închisoarea era situată foarte aproape și că execuția va avea loc chiar în colțul piațetei unde se afla situat hotelul lor. Gerald probabil că știuse amănuntul acesta dar i-l ascunsese. Îl privi pieziș, dintr-o dată plină de neîncredere. Spre sfîrșitul mesei, atitudinea lui Gerald, de observator calm, dezinteresat și obiectiv al oame-nilor, se nărui treptat. Nu și-o mai putea menține, în fața dezmățului crescînd al scenei din jurul mesei. Pînă la urmă părea oarecum rușinat că-și expusese soția la asemenea orgie ; privirea lui neliniștită ocolea cu grijă ochii atît ai Sophiei cît și ai lui Chirac. Acesta din urmă, al cărui interes simplu și neafectat pentru toată afacerea o ajutase mai mult decît orice pe Sophia să-și păstreze

cumpătul, observă schimbarea lui Gerald și jena tot mai mare a Sophiei, și le propuse să renunțe la cafea și să se scoale de la masă. Gerald consimți de îndată, și Sophia scăpă de groaza pe care i-o pricinuia ambianța. Rămânea însă uimită cum un om atât de serios și de amabil ca Chirac — îi urase noapte bună cu cea mai distinsă curtoazie — putea să suporte, ba chiar să savureze cu plăcere, toată această atmosferă dezământată de la „Hôtel de Vézelay“, toată seara aceasta cu mâncare, băutură și desfrîu care ei îi făcea greață ; dar după părerea lui, atât cît putuse ea să priceapă din engleza-i imperfectă, tot ceea ce există poate fi acceptat și cercetat de persoanele serioase, interesate în studierea naturii umane. Fața lui părea să spună : „De ce nu ?“ Și în special lui Gerald și ei : „Dacă vă stînjenește, de ce-ați mai venit ?“

Gerald o părăsise în ușa odăii, dînd din cap cu un aer stingherit. Dezbrăcîndu-se — dar nu de tot — Sophia se întinsese, și în aceeași clipă hotelul deveni un fel de cutie de rezonanță. Avea impresia că, printre și prin toate zgomotele de afară, orice mișcare din hotel ajungea la urechile ei prin pereți de carton : strigăte îndepărtate și risete care păreau să vină de dedesubt ; clinchet de vase de jos ; bocănituri pe scări, în sus și în jos ; pași furișați pe scări, în sus și în jos ; chemări bruște ; frînturi de cîntece, șușoteli ; lungi suspine înăbușite brusc ; gemete misterioase ca de tortură, întrerupte de cîte un chicotit ; certuri și ciorovăieli — nu fu scutită de nimic în acest întuneric straniu de răsunător.

Apoi se auzi dinspre piațetă un imens vacarm și o mare agitație, cu țipete care se ridicau dintr-o larmă confuză. În zadar își apăsă fața pe pernă, surprinsă ce zgomot uimitor fac genele ei frecîndu-se de pînza aspră. În minte îi stăruia gîndul că va trebui să se scoale și să se ducă la fereastră, ca să vadă totul. Încercă să se împotrivească. Își spuse că era o bazaconie, că nu dorea să se ducă la fereastră. Și totuși în timp ce se împotrivea

gîndului, ştia prea bine că era zadarnic şi că, pînă la urmă, picioarele vor da ascultare poruncii.

Cînd, în cele din urmă, cedă fascinaţiei şi se duse la fereastră trăgînd la o parte perdeaua, avu o senzaţie de uşurare.

Zorii mijeau pe cer, reci şi cenuşii, conturînd limpede cele mai mici detalii din piaţetă. Toate ferestrele, fără excepţie, erau larg deschise şi pline de oameni. În spaţele multora dintre ele ardeau lumînări sau lămpi, pe care momentul iminent al răsăritului le făcea să pâlească tot mai mult. În faţa lor, la graniţa dintre cele două lumini ce se amestecau, feţele atente ale privitorilor se profilau bizar. Pînă şi pe acoperişurile cu ţiglă roşie se vedeau oameni cocoţaţi în aşteptare. Jos, o ceată de jandarmi călare trecea de-a curmezişul piaţetei, curăţînd treptat locul de mulţimea îngrămădită, care gesticula şi înjura. Uriaşa operaţie de măturare se desfăşura însă foarte încet. Spaţiile piaţetei, pe măsură ce erau curăţate, se umpleau cu privilegiaţi — ziarişti sau funcţionari de la judecătorie, împreună cu cunoscuţii lor, care se plimbau de colo pînă colo, conştienţi de importanţa ce o aveau ; printre ei Sophia îi zări pe Gerald şi Chirac, braţ la braţ, stînd de vorbă cu două tinere elegant îmbrăcate, care se plimbau şi ele braţ la braţ.

Apoi, de pe una din străzile laterale se apropie o licărire roşie ; era felinarul legănat al unui furgon, tras de un cal sur şi slăbănog. Furgonul se opri la capătul piaţetei eliberate de mulţime, şi fu imediat înconjurat de persoanele favorizate, care fură totuşi sfătuite să se dea la o parte. Mulţimea, îngrămădită acum la principalele intrări în piaţetă, scoase un strigăt puternic şi-apoi intonă refrenul :

„*Le voilà*
Nicolas !
Ah ! Ah, Ah !”

Larma deveni furioasă cind mai mulți muncitori în bluze albastre scoaseră bucată cu bucată din furgon părțile componente ale ghilotinei și le așezară cu grijă pe jos, sub supravegherea unui bărbat în redingotă neagră și joben cu boruri largi și drepte ; un omuleț aferat cu gesturi nervoase. Apoi stîlpii roșii fură ridicați de la pămînt și uniți la vîrf de unul din ei care se cățără ca un adevărat acrobat. Pe măsură ce fiecare parte era fixată și înșurubată la mașinăria ce se tot înălța, bărbatul cu joben o încerca cu grijă. Într-un timp scurt, care le păru însă oamenilor nesfîrșit, ghilotina fu gata montată, în afară de lama triumphiulară de oțel, care zăcea strălucitoare pe pămînt, în centrul atenției tuturor. Călăul arătă spre ea, și doi oameni o ridicară și o fixară în jgheabul ei, înălțînd-o apoi pînă la vîrf. Călăul o cercetă și o tot cercetă, în mijlocul unei tăceri generale. Pe urmă puse mecanismul în funcțiune, și bucata de metal căzu cu o bufnitură înăbușită și răsunătoare. Se auziră cîteva țipete slabe, și apoi o larmă copleșitoare de urale, strigăte, hui-duieli și frînturi de cîntece. Oțelul fu ridicat din nou, și tăcerea se așternu, și iarăși căzu, declanșînd un nou vacarm. Călăul făcu un gest de satisfacție. Multe din fermeile da la ferestre băteau din palme, ațîțate, iar jandarmii se văzură nevoiți să stăvilească cu brutalitate presiunea sălbatică a mulțimii. Muncitorii își scoaseră bluzele de lucru și își îmbrăcară hainele, iar Sophia, tulburată, îi văzu venind către hotel unul după altul, urmați de călăul cu joben.

IV

Uși ce se deschideau, sușoteli în praguri, și călăul împreună cu însoțitorii săi își făcură solemn intrarea în „Hôtel de Vézelay“. Sophia le auzi pașii bocănind pe scări ; pașii pîrură să șovăie, dar pe urmă se îndreptară spre o

odaie de pe același palier cu ea. Se trînti o ușă. Urechile Sophiei prinseră însă larma glasurilor lor și apoi clinchetul paharelor pe o tavă. Conversațiile care ajungeau pînă la ea prin ferestrele hotelului erau acum mai în-sufletite. De văzut, nu-i putea vedea pe cei de la fere-strele învecinate, decît dacă ar fi scos capul afară — și asta n-o va face. Dangătul gros al unui clopot ce bătea orele răsună peste acoperișurile din piațetă; Sophia își zise că era probabil orologiul catedralei. Într-un colț al piațetei îl zări pe Gerald vorbind cu însufletire cu una din tinerele care se plimbaseră înainte. Se întrebă vag cum fusese crescută o asemenea fată și ce gîndeau oare — sau știau — părinții ei! Și se simți mîndră de sine, cu un sentiment de infinită superioritate.

Privirea îi căzu din nou asupra ghilotinei, și rămase atînită acolo. Păzit de jandarmi, obiectul acela înalt și simplu domina amenințător piațeta, cu stîlpii lui de un roșu aprins. Pe pămînt, alături, se vedeau niște scule și o ladă mare, deschisă. Mirtoaga de la furgon părea să moțâie pe picioarele-i slăbănoage. Apoi primele raze ale soarelui izbucniră prelung de-a curmezișul piațetei, luminînd coșurile caselor; Sophia observă că aproape toate lămpile și luminările fuseseră stinse. Mulți dintre cei de la ferestre căscau; după care rîdeau prosteste. Unii mînceau și beau. Alții discutau, strigînd de la o casă la alta. La toate intrările în piațetă jandarmii călări continuau să împingă înapoi mulțimea care protesta furioasă. Îl văzu pe Chirac, singur, pășind încoace și-n-colo. Dar nu-l mai zări pe Gerald. Știa însă că nu putuse să plece din piațetă: poate că se întorsese la hotel și va urca sus s-o întrebe dacă se simte bine sau are nevoie de ceva. Cu un aer vinovat, sări din nou în pat. Ultima dată cînd privise prin odaie era întuneric; acum însă era lumină și se vedea fiecare amănunt. Și totuși, avea senzația că stătuse la fereastră doar cîteva minute.

Așteptă o vreme, dar Gerald nu apăru. Auzea ca un murmur regulat glasurile călăului și ale ajutoarelor lui. Se gindi că probabil se aflau într-o odaie din spate. Celelalte zgomote din hotel se auzeau mai înăbușit. Apoi, după o vreme care ei i se păru o veșnicie, auzi o ușă deschizându-se și un glas reținut spunând ceva poruncitor pe franțuzește și apoi un „*Oui, monsieur*“, și mulți pași coborînd scările. Călăul și ajutoarele lui plecau! „Tu, strigă un glas de bețiv pe englezește de la etajul de deasupra — era englezul între două vîrste care traducea ceea ce spusese călăul — tu, tu vei lua capul.“ Apoi risete grosolane și glasul fetei ce-l însoțea pronunțînd cu accent franțuzesc „lecția“ de engleză: „Tu vei lua capul. Da, domnule.“ Și iară risete. În cele dîn urmă tăcerea se așternu în hotel. Sophia își zise: „N-am să mă mișc din pat pînă nu se termină totul și nu se întoarce Gerald!“

Ațipi, sub pătură, dar fu trezită de țipete, mormăieli și urlete teribile: era un fenomen de bestialitate umană care depășea cu mult experiența limitată a Sophiei. Deși închisă în odaie, în siguranță, se simți înfiorată și speriată de furia nebună a mulțimii, îmbulzindu-se la intrările în piațetă. Păreau gata să sfișie chiar și caii în bucățele. „Nu trebuie să mă mișc de-aici“, murmură ea. Dar chiar în timp ce rostea cuvintele, se ridică și se duse iar la fereastră să se uite. Era un chin cumplit pentru ea, dar nu avea destulă putere să se împotrivescă fascinației. Privi cu lăcomie în piațeta luminată. Primul lucru pe care-l văzu fu Gerald ieșind dintr-o casă de peste drum, urmat după cîteva clipe de fata cu care stătuse de vorbă mai înainte. Gerald aruncă o privire grăbită în sus spre fațada hotelului, și apoi se apropie de stîlpii roșii, în fața cărora se afla acum un șir de jandarmi cu săbiile scoase. Un al doilea furgon, mai mare, tras de doi cai, aștepta alături de primul. Larma de pe străzile ce dădeau în piațetă continua, din ce în ce mai puternică. Dar cele vreo două sute de persoane din spa-

tiul piațetei și toți spectatorii de la ferestre, beți ori treji, priveau fix, într-o încântare sinistră, spre locul ghilotinei, la fel cum privea și Sophia. „Nu pot să suport !“ își zise ea îngrozită, dar nu se clinti ; nu-și putea întoarce nici măcar ochii.

Din cînd în cînd, mulțimea izbucnea într-un violent staccato :

*„Le voilà
Nicolas !
Ah ! Ah ! Ah !“*

Și ultimul „Ah“ suna de-a dreptul sinistru.

Apoi văzduhul fu zguduit de un uriaș muget pătimaș, culme a sălbăticiiei feroce a mulțimii. Șirul de cai înnebuniți se frînse și dădu înapoi, părăind să se prăbușească peste mulțimea furioasă, în timp ce jandarmii, țepeni ca niște statui, se clătinau pe ei. Acest ultim efort de a rupe cordonul jandarmilor dădu greș.

De pe străduța de dincolo de ghilotină apărură un preot, pășind cu spatele și ținînd ridicat în mîna dreaptă un crucifix ; în urma lui venea frumosul erou, legat peste trup cu frînghii, între doi gardieni care mergeau lipiți de el și-l sprijineau de fiecare parte. Era într-adevăr foarte tînăr. Își ridică semeț bărbia, dar chipul îi era necrezut de palid. Sophia își dădea seama că preotul încerca să-i ascundă cu trupul său vederea ghilotinei, întocmai ca în povestirea pe care o auzise la masă.

În afară de glasul preotului, înălțîndu-se și coborînd nedeslușit în rugăciunea pentru morți, nu se mai auzea nici un sunet în piațetă sau în împrejurimi. La ferestre oamenii păreau acum stane de piatră, cu ochii mari ațînțiți asupra micii procesiuni. Sophia simți un nod în gît, și mîna cu care ținea perdeaua îi tremură. Dar asasinul nu i se părea viu ; ci mai curînd o păpușă, o marionetă pușă să imite gesturile unei tragedii. Văzu preotul ducînd

crucifixul la gura marionetei, care cu o smucitură stîngace și neomenească a umerilor legați cu frînghii împinse la o parte crucifixul. Iar cînd procesiunea se întoarce și se opri, putu vedea limpede că ceafa și umerii marionetei erau goi, căci cămașa fusese spintecată. Era groaznic. „De ce stau aici ?“ se întrebă ea isteric. Dar nu se clinti. Victima dispăruse acum în mijlocul unui grup. Apoi îl zări aplecat sub stîlpii roșii, între jgheaburi. Tăcerea nu era sfișiată decît de zgomotul zăbalelor pe care-l făceau caii în colțurile pieții. Jandarmii din fața eșafodului își țineau săbiile lipite de trup și priveau drept înainte, ignorînd grupurile privilegiaților ce se zgîlau printre umerii lor.

Și Sophia aștepta, cuprinsă de groază. Nu vedea nimic, decît triumghiul lucitor de metal, suspendat deasupra victimei aplecate, în așteptare. Se simțea ca un suflet rătăcit, smuls prea curînd din adăpost și expus pe vecie celor mai potrivnice încercări ale soartei. Ce căuta ea în acest oraș ciudat, necunoscut, străin și ostil, privind cu ochi chinuși spectacolul crud și obscen ? Sensibilitatea ei singera. De ce ? Ca ieri fusese o făptură nevinovată și sfioasă din Bursley, în Axe, o făptură ne-cugetată care trăia emoția supremă a scrisorilor ascunse. Ori ziua aceea, ori cea de acum nu era reală. De ce stătea singură în hotelul acesta odios, de nedescris, cu nimeni care s-o mîngîie și să-i aline spaimetele, care s-o ia și s-o ducă de acolo ?

Un clopot îndepărtat bătu o dată. Imediat, cineva răcni un cuvînt, ascuțit, înfrigurat ; ea recunoscuse glasul călăului, al cărui nume îl auzise dar pe care nu și-l putu reaminti. Se auzi un clinchet...

Se prăbuși pe podea, înspăimîntată și îngrețoșată, ascunzîndu-și fața și înfiorîndu-se. De la ferestre răsunau țipete, ajungîndu-i în urechi ca o salvă de împușcături ; și apoi urletul smintit al mulțimii ținute la distanță care,

ca și ea, nu văzuse nimic dar auzise, acoperi orice alt zgomot. Se făcuse dreptate. Marea ambiție a vieții lui Gerald era în sfârșit realizată.

.V

Mai târziu, în mijlocul agitației din hotel, se auzi o bătaie în ușă, nerăbdătoare și iritată. Uitînd, în starea în care se afla, că era cu corsajul dezgolit, se ridică de pe podea ca într-un coșmar, și deschise. Pe palier era Chirac, ținîndu-l de braț pe Gerald. Chirac arăta sfîrșit, neobișnuit de fragil și de patetic; dar Gerald era imaginea însăși a morții. Realizarea ambiției îi distrusese cu desăvîrșire echilibrul; curiozitatea i se dovedise mai tare decît stomacul. Sophiei i-ar fi fost milă de el, dacă în clipa aceea ar mai fi fost în stare de milă. Gerald trecu pe lângă ea clătîndu-se și se prăbuși pe pat cu un geamăt. Nu de mult stătuse de vorbă mîndru cu niște femei nerușinate. Acum, prăbușindu-se brusc, era neputincios ca un ciine bolnav și dezgustător ca un bețiv bătrîn.

— E puțin cam *souffrant*¹, zise Chirac, sfîrșit.

Sophia desluși în tonul lui Chirac că în acest moment avea datoria firească să încerce să-i redea unui soț făcut de rușine mîndria bărbătească.

„Dar cu mine, cum rămîne?” gîndi ea cu amărăciune.

Matroana grăsană urcă scările ca o grămadă tremurătoare de gelatină, și începu să-i turuie ceva Sophiei, care nu înțelegea nimic.

— Vrea șaiszeci de franci, zise Chirac și, ca răspuns la întrebarea mirată a Sophiei, îi explică pentru ce: Gerald consimțise să plătească o sută de franci pentru odaie, care era chiar a proprietăresei — cîncizeci de franci înainte și cîncizeci după execuție. Ceilalți zece erau pentru masă. Proprietăreasa, neavînd încredere în

¹ Bolnav (fr.).

nici unul dintre clienții ei, strîngea banii îndată după terminarea spectacolului.

În fața acestei dovezi că Gerald o mințise, Sophia rămase mută. Și, în plus, știa și Chirac că o mințise. Da, nu se îndoia că Gerald îi minte cu nerușinare pe alții, dar, plină de naivitate, era surprinsă că o minte și pe ea.

— Gerald ! Auzi ? spuse cu răceală.

Amatorul de capete tăiate se mulțumi să geamă.

Făcînd un gest iritat, se apropie de el și îi scotoci prin buzunare după portmoneu ; el o lăasă să caute, gemînd într-una. Chirac o ajută să aleagă și să numere monedele.

Potolită, franțuzoaica cea grasă își continuă drumul.

— La revedere, *madame* ! zise Chirac, cu obișnuita lui curtoazie, transformînd palierul hidosului hotel într-un fel de anticameră imperială.

— Pleci ? îl întrebă Sophia surprinsă.

Nefericirea ei păru atît de vădită, încît îl măguli. Ar fi rămas, dacă ar fi putut. Dar era nevoit să se întorcă la Paris, ca să scrie și să predea articolul.

— Pe mîine, nădăjduiesc ! murmură el cu simpatie, sărutîndu-i mîna.

Gestul acesta atenua într-un fel situația sordidă în care se găsea, și corecta chiar lipsurile ținutei ei. Din clipa asta, Sophia l-a socotit întotdeauna pe Chirac un prieten bun, de nădejde ; căci trecuse cu succes prin încercarea de a vedea dedesubturile mizere ale vieții ei.

Închise ușa cu o privire lungă în urma lui și se simți împăcată cu situația.

Gerald dormea. Așa îmbrăcat cum era dormea buștean.

Deci, pentru asta o adusese aici ! Oh, grozăviile din timpul nopții, din zori și din timpul dimineții ! Suferințe și umilințe de nedescris ; chinuri și torturi ce nu pot fi uitate niciodată ! După ce veghease prosteste toată acea noapte de cumplit dezmăț, Gerald revenise, clătînîndu-se pe picioare, ca o fiară dezgustătoare, ca să dcarmă toată

ziua în odaia aceea murdară ! N-avea nici măcar energia să-și joace pînă la capăt rolul de fanfaron. Și era legată de el ; departe, departe de orice alt sprijin omenesc ; despărțită irevocabil, datorită mîndriei ei, de cei care poate că ar fi apărat-o de primejdioasa lui nesăbuintă. Începînd din clipa aceea, în conștiința ei se înrădăcină adînc convingerea că el era pur și simplu un smintit, iresponsabil și nesăbuit ! N-avea pic de minte. Da, acesta era strălucitul și divinul ei soț, omul care-i dăduse dreptul să se numească o femeie măritată ! Un nătărău. Oricît ar fi fost lipsită de experiență în cunoașterea oamenilor, își dădea totuși seama că numai un imbecil inveterat ar fi putut s-o aducă într-o asemenea situație. Inteligența ei firească se revoltă. Simțea cum izbucnește în ea mînia, și-i veni să-l ia la bătaie ca să-l facă să se poarte ca un om.

Din buzunarul de la piept al hainei lui boțite ieșea plicul pe care-l primise cu o zi înainte. Era un adevărat noroc că nu-l pierduse pînă cum. Sophia i-l luă și-l deschise. Înăuntru erau bancnote englezești în sumă de două sute de lire, o scrisoare de la un bancher, și alte hîrtii. Avînd grijă să nu facă zgomot, rupse în bucățele plicul, scrisoarea și hîrțiile, și apoi căută un loc unde să le ascundă. Văzînd bufetul din cameră, luă un scaun și împinse bucățelele de hîrtie în fund, în raftul cel mai de sus, unde poate că mai sînt și astăzi. Termină cu îmbrăcatul, și-apoi cusu bancnotele în tivul fustei. Prejudecățile în legătură cu furtul nu-și aveau locul acum. Simțea nelămurit că, lăsată pe seama unui om ca Gerald, putea să ajungă în situațiile cele mai cumplite, mai imposibile. Bancnotele ascunse în siguranță în tivul fustei îi dădeau încredere, o asigurau împotriva primejdiilor viitoare și-i acordau oarecare independență. Fapta de acum era caracteristică pentru spiritul ei întreprinzător și pentru prevederea ei înnăscută. Era aproape un act de eroism. Iar conștiința îi apăra cu aprindere justetea cauzei.

Își zise că, dacă el va descoperi pierderea, va nega pur și simplu că știa ceva despre plic, mai ales că nu-i spusese nici un cuvânt. De fapt, nu-i vorbea niciodată despre bani; avea avere. În orice caz, nu avu nevoie să mintă. El nu-i pomeni nimic despre pierdere. Probabil își spusese că, în timpul exceselor din noaptea trecută, nu avusese destulă grijă și plicul îi fusese șterpelit din buzunar.

Toată ziua aceea, pînă seara, Sophia șezu pe un scaun murdar, fără să mănînce nimic, în timp ce Gerald dormea. Își repeta într-una în sinea ei, cu indignare, buimăcită: „O sută de franci pentru odaia asta! O sută de franci! Și n-a avut nici curajul să-mi spună!“ Era plină de scîrbă nemărginită.

Cu mult timp înainte ca plictiseala s-o împingă spre fereastră ca să privească din nou afară, toate urmele justiției fuseseră îndepărtate din piațetă. Nu mai rămăsese nimic în soarele apăsător de august — în afară de grămezi de murdărie pe locul unde stătuseră și se frămîntaseră caii.

CAPITOLUL IV

MOMENT DE RĂSCRUCHE PENTRU GERALD

I

O vreme, atît Gerald cît și Sophia nutriseră năstrușnica idee că douăsprezece mii de lire sînt o avere nemărginită, că cifra aceasta posedă proprietăți magice deosebite care o fac insensibilă la procesul scăderii. Părea cu neputință ca douăsprezece mii de lire, cu toate că se împuținau mereu, să poată în cele din urmă să dispară. Ideea dăinui mai mult în mintea lui Gerald decît a Sophiei; căci Gerald refuza întotdeauna să privească un fapt care putea să-l neliniștească, pe cînd privirea Sophiei era atrasă în chip morbid de asemenea fenomene. Chiar călătorind mereu și nerefuzîndu-și nici o plăcere, Gerald socotea că nu cheltuia mai mult de șase sute de lire pe an — adică dobînda pe care i-o aducea averea. Șase sute pe an înseamnă mai puțin de două lire pe zi, dar numai nota de la hotel îl costa pe Gerald două lire pe zi. Nădăjduia că se descurcă cu o mie de lire pe an, avea o teamă secretă că s-ar putea să cheltuiască o mie cinci sute, și în realitate cheltuia cam două mii cinci sute. Totuși, ideea năstrușnică pe care o avea că cele douăsprezece mii de lire nu vor seca niciodată îl liniștea mereu. Cu cît banii se duceau mai repede, cu atît această idee

î se înrădăcina mai adînc în minte. Cînd cele douăsprezece mii se reduceră în chip inexplicabil la trei mii, Gerald se hotărî brusc să acţioneze — şi în cîteva luni pierdu două mii de lire la bursa din Paris. Aventura îl înspăimîntă şi, cuprins de panică, mai risipi vreo două sute într-o frenezie de trai îmbelşugat.

Dar chiar şi după ce rămase doar cu douăzeci de mii de franci, din cei trei sute de mii de la început, se cramponă de speranţa că, în cazul lui, legile naturale vor fi într-un fel suspendate. Auzise de foşti bogătaşi care cerşeau pîine şi măturau străzile, dar Gerald se simţea cu totul la adăpost de asemenea riscuri, doar în virtutea axiomei că el era el. În orice caz, se gîndi să ajute puţin axioma, făcînd eforturi pentru a cîştiga bani. Cînd aceste încercări continuă să dea greş, căută să ajute axioma cerînd unchiului său bani cu împrumut; dar descoperi că acesta terminase definitiv cu el. Ar fi ajutat axioma furînd bani, dar nu avea nici curajul şi nici priceperea de a fi pungaş; nu era nici măcar îndeajuns de expert ca să trişeze la cărţi.

La început gîndea în mii. Acum trecu la sute, şi la zeci, în fiecare zi şi în fiecare ceas. Plăti două sute de franci pe bilete de tren ca să trăiască economic într-un sat, şi scurt timp după aceea plăti alte două sute de franci pe bilete de tren ca să trăiască economic la Paris. Şi pentru a sărbători întoarcerea la Paris şi începutul categoric al unei ere cînd va face economii stricte şi va căuta serios un mijloc de trai, cheltui o sută de franci pe o masă la „Maison Dorée“ şi două locuri la balcon la teatrul „Gymnase“. Pe scurt, nu ocoli nici una din manifestările, din hotărîrile, din autoamăgirile imbecilului tipic în situaţia sa; convins mereu că greutăţile prin care trecea, ca şi judecata lui, erau cu totul neobişnuite.

Într-o după-amiază de mai 1870, păşea nervos încoace şi-ncolo printr-o odaie de colţ a unui mic hotel în unghiul făcut de Rue Fontaine cu Rue Laval (astăzi Rue

Victor Massé), la jumătate de minut de Boulevard de Clichy. Ajunsesese aici — trebuise să renunțe la splendoarea de pe „*grand boulevard*“ pentru „*boulevard extérieur*“ ! Sophia ședea pe un scaun la fereastră înnegrită, privind scîrbită în jos, spre omnibuzul Clichy-Odéon, căruia tocmai i se schimba calul din față la colțul cu Rue Chaptal. Zgomotul traficului intens și grăbit pe pietrele pavajului era asurzitor. Ceea ce vedea de la fereastră nu corespundea cîtuși de puțin locului ideal. Era prea multă omenire îngrămădită pe străzile acelea înguste, în pantă ; mulțimea părea pur și simplu să se reverse pe ferestrele caselor înalte. Gerald își liniștea mindria spunînd că acesta era, la urma urmei, adevăratul Paris, și că masa era aici tot atît de bună ca aceea pe care o puteai găsi oriunde, oricît ai fi plătit. De cîte ori lua masa în vîinul din micile saloane de la etajul întîi, se extazia de bucatele servite. Auzindu-l, ai fi crezut că alesese hotelul, fără să se uite la cheltuială, pentru calitățile sale superlative ! Și cu aerul său de obișnuit al orașului, arăta într-adevăr ca un cunoscător al Parisului, care nu se îngrămădește împreună cu turiștii de rînd în cotloanele din cartierul Madeleine. Era îmbrăcat cu oarecare distincție ; hainele bune, chiar în încercările cele mai grele, supraviețuiesc vicisitudinilor soartei, la fel cum o arcadă romană supraviețuiește luxului imperiilor trecute. Doar plastronul cu guler în formă de V și manșetele purtînd semnele de neșters ale unei spălătorii ieftine reflectau dezastrul apropiat.

Pe furiș îi aruncă o privire piezișă Sophiei. Și ea era îmbrăcată cu distincție ; rochia de fai negru, șalul de cașmir și pălăriuța neagră cu voal nu vădeau nici un simptom aparent de sărăcie. Era una dintre femeile care se mulțumesc cu rochii puține, dar bune ; și, ajutată în mare parte și de firea ei, le purta multă vreme. Negrul de bună calitate poate să țină o veșnicie ; nu trădează se-

cretele diferitelor transformări și reparații, și nu e transparent.

În cele din urmă Gerald, reluînd o conversație întreruptă, zise cu oarecare îndrîjire :

— Îți spun că nu mai am nici cinci franci ! Poți să mă cauți în buzunare, dacă vrei, adăugă obișnuitul mincinos din el, temîndu-se că nu e crezut.

— Și ce vrei să fac eu ? întrebă Sophia.

Tonul cu care puse întrebarea, în același timp ironic și indiferent, arăta ce stranie și vitală transformare se petrecuse cu Sophia în cei patru ani care trecuseră de la căsătoria ei. Avea într-adevăr impresia că aceea Sophie cu care se însurase Gerald murise, dispăruse și că o altă Sophie intrase în trupul ei : atît de conștientă era de schimbarea fundamentală petrecută în ea sub influența încercărilor neîncetate prin care trecuse. Și deși nu era decît o impresie, deși mai era aceeași, poate puțin mai maturizată, impresia era adevărată. Neîndoielnic mai frumoasă decît atunci cînd Gerald o făcuse, fără să vrea, soția lui legitimă, avea acum aproape douăzeci și patru de ani, arătînd ceva mai mult decît vîrsta ei. Trupul i se împlinise, talia i se îngroșase puțin ; nu era nici slabă, dar nici grasă. Gura o avea cam aspră și la cea mai ușoară provocare obișnuia să-și strîngă buzele asemenea melcului care se retrage în cochilia lui. Nu mai rămăsesse nici urmă de stîngăcie copilărească în gesturile ei, sau de simplitate în intonațiile glasului. Era o femeie cu un farmec poruncitor, ușor arogant, nicidecum cu farmecul inocenței și al ingenuității. Ochii îi trădau dezamăgirea : se vedea că își pierduse prea violent și definitiv iluziile. Privirea, plină de o înțelegere rece, arăta că ajunsese să cunoască josnicia naturii umane. Gerald îi începuse și îi sfîrșise educația. Nu o distrusese, așa cum un profesor prost poate distruge un glas frumos, pentru că forța ei morală o depășea cu mult pe a lui ; fără să-și dea seama, făcuse din ea o capodoperă — dar

o capodoperă tragică. Sophia era acum o femeie pe care, privind-o în timp ce rostea o opinie, un bărbat își va spune, pe jumătate dornic și pe jumătate speriat că i-ar putea citi gîndul : „Pe legea mea ! Cred că a trecut prin multe. Se pricepe la oameni !“

Căsătoria fusese, firește, o nebulie catastrofală. Încă de la început, din clipa cînd voiajorul-comercial aruncase cu nesăbuință pripită ghemotocul de hîrtie pe tejghea, bunul-simț înăscut al Sophiei îi spusese că dacă se va lăsa mînată de instinct, va avea parte de mizerie și nenorocire ; dar mersese mai departe, dusă parcă de o vrajă. Fusese nevoie de fuga de acasă, fără putință de întoarcere, ca să înceapă să se trezească din transă. O dată trezită pe deplin, înțelesese exact ce era căsătoria ei. Nu o socotea nici mai bună și nici mai rea. Îl acceptase pe Gerald așa cum acceptî vremea, bună sau rea. Își dădea seama tot timpul că era un netot fără leac și iresponsabil la culme. Îl tolera cînd cu duioșie, cînd cu amărăciune ; îi accepta întotdeauna capriciile, dar ei înseși nu-și îngăduia nici o dorință. Era dispusă să plătească pentru o clipă de mîndrie și prostie cu o viață întreagă de rigori. Scump, dar acesta era prețul. Nu dobîndise nimic, în afară de cunoașterea foarte bună a limbii franceze (ajunsese curînd să-și bată joc de Gerald pentru superficialitatea cu care maltrata această limbă), și nu păstrase nimic în afară de demnitate. Știa că Gerald se săturase de ea, că ar fi sărit în sus de bucurie dacă i-ar fi redat libertatea : că o înșela mereu ; că de mult încetase să se mai emoționeze în fața frumuseții ei. Știa, de asemenea, că în sinea lui se temea puțin de ea ; era singura ei consolare morală. Ceea ce o mira citeodată era că n-o părăsise, că nu plecase pur și simplu într-o zi, uitînd s-o ia cu el.

Se urau, dar în mod diferit. Ei îi era silă de el, iar el îi purta pică.

— Ce vreau să faci ? repetă el după ea. De ce nu scrii acasă alor tăi, ca să-ți trimită niște bani ?

Acum, că spusese că avea în minte, o privi sfidător. Dacă ar fi fost un bărbat mai înalt, poate că ar fi reușit să o domine fizic. Dar era mai înaltă ca el — și de altfel acesta era unul din numeroasele motive pentru care o ura.

Sophia nu-i răspunse nimic.

— Nu-i nevoie să pălești și să începi să faci iar drame. Ți propun doar ceva perfect rezonabil. Dacă n-am bani, n-am și gata. Nu pot să-i inventez.

Își dădu seama că el era dispus să înceapă una din periodicele lor certuri furtunoase. Dar în ziua aceea se simțea prea obosită, prea mihnită ca să se certe. Aluzia lui la repetarea unor „drame“ se referea la crizele ei gastrice din ultimii doi ani. O apucau de obicei după masă. Nu leșina, dar i se învîrtea capul și nu mai putea să stea în picioare. Se lăsa jos ori și unde s-ar fi aflat și, cu fața îngrijorător de albă, murmură stins : „Sărurile mele“. După cinci minute criza trecea și nu lăsa nici o urmă. Avusese una chiar acum, după prînz. Gerald nu putea suferi această boală a ei. Îl enerva că trebuia să-i dea sticluta mirositoare, și s-ar fi dat în lături negreșit dacă paloarea ei nu l-ar fi alarmat întotdeauna. Numai fața ei dintr-o dată palidă îl convingea că nu era vorba de o viclenie cu care căuta să-l impresioneze. Prin atitudinea lui dădea de înțeles că, dacă ar fi vrut, s-ar fi vindecat, dar că din încăpăținare nu voia.

— Ai de gînd să binevoiești să-mi răspunzi la întrebare, sau nu ?

— Care întrebare ?

Glasul ei tremurat suna stins, reținut.

— Vrei să le scrii alor tăi ?

— Ca să le cer bani ?

Glasul era plin de sarcasm. N-ar fi putut să-și izgonească sarcasmul din glas ; nici nu încercă. Puțin îi

păsa dacă asta îl infuria. Își închipuia el oare, cu adevărat, că ar fi în stare să cerșească în genunchi în fața alor ei ? Ea ? Nu-și dădea seama că soția lui era cea mai mândră și mai încăpățînată femeie din lume, că toată purtarea ei față de el era expresia acestei mîndrii și încăpățînări ? Oricît de bolnavă și de slăbită s-ar fi simțit, își aduna toate forțele caracterului ei pentru a-și apăra hotărîrea ca niciodată, absolut niciodată, să nu guste din pîinea umilinței. Se hotărîse o dată pentru totdeauna că va rămîne moartă pentru familia ei. Firește, într-un decembrie, cu cîțiva ani în urmă, văzuse niște ilustrate englezești cu urări de Crăciun într-o prăvălie englezească de pe Rue de Rivoli, și într-un brusc acces de tandrețe pentru Constance trimisese Constancei și mamei ei o felicitare colorată. După asta, ilustratele deveniseră un obicei. Dar cu asta nu cerea o favoare, ci acorda una. Cu excepția ilustratei anuale, era însă moartă pentru cei din piața St. Luke. Făcea parte dintre acele fiice care, o dată fugite de acasă, nu se mai reîntorc și nu se mai discută despre ele în cercul familiei. Conștiința prostiei nemaipomenite pe care o făcuse, micile gînduri duioase pentru Constance, amintirea fugară, plină de admirație spontană a vreunui gest generos al mamei ei — toate nu făceau decît să o oșelească, îndîrjind-o în hotărîrea de a nu reinvia pentru nimic în lume.

Și el o împingea să scrie acasă ca să ceară bani ! Cum, dar nici dacă ar fi dus o viață de splendoare n-ar fi făcut o vizită în piața St. Luke ! Nimeni de acolo nu trebuie să știe vreodată cît a suferit ! Mai cu seamă mătușa Harriet, de la care furase bani !

— Vrei să le scrii alor tăi ? întrebă el iarăși, subliniind și apăsînd fiecare cuvînt.

— Nu, zise ea scurt, cu un dispreț teribil.

— De ce nu ?

— Fiindcă nu vreau.

Linia încrețită a buzelor ei strinse spunea restul; toate adevărurile crude despre nesăbuițele lui prostesti, grosolane, de nedescris, despre trîndăvia lui, despre excese, minciunile, înșelăciunile lui, despre reaua lui credință, despre brutalitatea, nechibzuința lui, despre felul rușinos cum irosise și distrusese viața lui și a ei. Nu era sigură că el își dădea seama de josnicia lui și de greșelile ei; dar dacă nu putea să le citească în sfruntarea ei tăcută, era prea mîndră ca să i le înșire. Căci nu se plînsese niciodată, în afară de clipele cînd minia o făcuse să-și iasă din fire.

— Dacă ăsta-i felul în care ai de gînd să vorbești — foarte bine! izbucni el furios, și se vedea limpede că era încurcat.

~ Sophia continua să tacă. Era curioasă să vadă ce-avea să facă văzînd-o că nu se clintește.

— Să știi că nu glumesc, continuă Gerald. O să murim de foame.

— Foarte bine, consimți ea. O să murim de foame.

Îl privi pe furis, și fu aproape sigură că ajunsese la capătul răbdării. Glasul lui, care nu era niciodată convingător, părea acum aproape ferm. Era fără o lescaie. În patru ani tocuse douăsprezece mii de lire, și nu dobîndise nimic de pe urma lor decît o digestie proastă și o soție cu înfățișare tragică. Un mic motiv de satisfacție — și, în spiritul familiei Baines, ea încerca să găsească satisfacție în asta — era faptul că felul de a se muta dintr-un hotel în altul nu-i îngăduise lui Gerald să facă datorii. Poate că avea cîteva datorii, neștiute de ea, dar nu puteau fi prea mari.

Așa încît acum stăteau și se uitau unul la celălalt, cu ură și disperare. Inevitabilul se produsese. De luni de zile ea îl tot înfrunta cu curaj, știind în sinea ei ce o aștepta. De ani de zile el fusese încredințat că, deși inevitabilul se întimpla altora, lui nu i se va întimpla. Și iată! Gerald simți o mare greutate în stomac, iar ea

o amorțeală generală care-i copleșea ființa obosită. Chiar și atunci, lui nu-i veni să creadă că dezastrul era real. Cît despre Sophia, o filozofie amară o făcea să se împace cu ciudățeniile soartei. Cine ar fi crezut că ea, o tînără fată binecrescută etc... ? Nici mama ei n-ar fi putut folosi mai bine decît Sophia acest prilej de a-și face morală — sub o mască disprețuitoare.

— Bine — dacă așa stau lucrurile... ! explodează în cele din urmă Gerald, țăntoș ; și tot țăntoș ieși din odaie, și dus a fost.

II

După ce Gerald plecă, ea luă leneș o carte și încercă să-și dovedească sieși că avea destulă stăpînire de sine ca să poată citi. De multă vreme cititul devenise principala ei mîngîiere. Dar nu putu să citească. Aruncă o privire prin camera neospitalieră și se gîndi la sutele de camere — unele splendide, altele ordinare, dar toate atît de neprimitoare ! — prin care trecuse în drumul ei de la exaltare necugetată la un dezgust calm și rece. Larma neîncetată a străzii îi tortura urechile istovite. Și valul uriaș al unei dorințe de pace, indiferent ce fel de pace, trecu peste ea. Profunda ei neîncredere în Gerald se redeșteptă ; în ciuda aerului lui complet disperat, care avea o notă de sinceritate necunoscută de ea pînă atunci, nu putea fi cu totul sigură că, proclamîndu-și sărăcia lucie, nu folosea la urma urmei un truc ca să se descotorosească de ea.

Sări în sus, azvirli cartea pe pat și își luă mînușile. Îl va urmări dacă va putea. Va face ce nu mai făcuse niciodată — îl va spiona. Luptînd împotriva moleșelii care o copleșea, coborî scara lungă și răsucită, și se uită din pragul casei în stradă. La parterul hotelului se afla o prăvălie de vinuri ; proprietarul, un bărbat voinic, bătea

ușor cu degetele într-una din cele trei măsuțe galbene așezate pe trotuar. Îi zîmbi cu obișnuita lui bunăvoință și, fără să scoată o vorbă, arătă cu degetul spre Rue Notre-Dame-de-Lorette. Într-acolo îl zări pe Gerald îndepărtîndu-se, cu o țigară de foi în gură.

Părea să fie un om fără griji. Fumul trabucului apărea cînd în stînga, cînd în dreapta obrazului pierzîndu-se apoi în neant. Călca sprinten, cu pași repezi, fluturîndu-și bastonul atît cît îi permitea circulația de pe trotuar, privind în toate vitrinele și în ochii tuturor femeilor sub patruzeci de ani. Nu mai era deloc bărbatul care cu cîteva clipe mai înainte, în odaia de hotel, îi aruncase în față amenințări minioase. Era un bărbat bine dispus, plin de farmec, gata de orice plăceri și aventuri pe care i le-ar oferi destinul.

Dacă se va întoarce și o va vedea ?

Dacă se va întoarce și o va vedea, și o va întreba ce face acolo pe stradă, îi va spune deschis : „Te urmăresc, ca să aflu ce faci“.

Dar Gerald nu se întoarce. Continuă să meargă drept înainte, cotînd în dreptul bisericii unde mulțimea era mai deasă spre Rue du Faubourg Montmartre, și astfel ajunse în boulevard, pe care îl traversă. Întregul oraș părea tumultuos, plin de viață. Se auzeau tunuri bubuind într-o succesiune lentă, iar steagurile filfiau. Sophia habar n-avea de ce bubuiau tunurile — căci, deși citea foarte mult, nu deschidea niciodată un ziar ; nu-i trecuse niciodată prin minte să deschidă un ziar. Era însă obișnuită cu atmosfera febrilă a Parisului. Văzuse de curînd regimente de cavalerie trecînd în goană, cu caii cabrîndu-se, prin grădinile Luxembourg și admirase frumoasa prive-liste. Își inchipui că bubuitul tunurilor arăta o dată mai mult buna dispoziție care-și găsea într-un fel o expresie în acest imperiu înfierbîntat. Așa că îl și uită pe dată, pentru ea toată panorama capitalei nefiînd decît fundalul egoismului ei mai puternic ca oricînd.

Era silită să meargă încet, pentru că Gerald mergea încet. O femeie frumoasă, de fapt o femeie care nu e chiar o ciună sau de vîrstă venerabilă, plimbîndu-se încet pe străzile Parisului devine dintr-o dată centrul unei atracții supărătoare, ea reprezentînd principalul obiectiv de pe lume, care depășește întotdeauna în importanță politica și afacerile. La fel cum un englez cu adevărat patriot nu e niciodată prea ocupat ca să nu alerge după o vulpe, tot astfel un francez e gata întotdeauna să lase totul baltă ca să urmărească o femeie pe care o vede pentru prima dată în viață. Mulți bărbați se uitau lung după ea, cu aerul ei misterios de englezoaică romantică și cu rochia de pariziancă ; dar nici unul nu îndrăznea să intre în vorbă cu ea, nu din respect față de tristețea de pe fața ei, ci din convingerea bazată pe experiență că ochii aceia absorbiți erau ațintiți statornic asupra unui alt mascul. Mergea nevătămată printre dulăii ațîțați, ca apărută de o vrajă.

În partea de sud a bulevardului, Gerald trecu pe Rue Montmartre, după aceea coti brusc pe Rue du Croissant. Sophia se opri o clipă și întrebă de prețul unor piepteni expuși în fața unei prăvălioare. Apoi își urmă drumul, dînd colțul cu îndrăzneală în Rue du Croissant. Nici urmă de Gerald ! Văzu firmele ziarelor de-a lungul străzii : *Le Bien Public*, *La Presse Libre*, *La Patrie*. În colț era o lăptărie. Intră, ceru o ceașcă de șocolată și se așeză la o măsuță. Ar fi vrut să bea cafea, dar doctorii îi interzisera cafeaua, din cauza crizelor ei de amețeală. Simți însă că, în această împrejurare, cînd îi trebuia cît mai multă putere, numai cafeaua ar fi nimerită, și schimbă comanda. Se așezase chiar lingă ușă, așa că Gerald nu putea trece neobservat prin acest capăt al străzii. Bău cafeaua cu o plăcere lăcomă, și rămase în lăptărie pînă cînd începu să simtă că bate la ochi. Tocmai atunci Gerald trecu prin fața ușii, la nici doi metri de ea, dînd colțul și coborînd pe Rue Montmartre. Sophia plăti ca-

feaua și își continuă urmărirea. Singele i se urcă la cap. Avea buzele strânse și-și zicea în sinea ei : „Oriunde se duce, mă duc și eu : indiferent ce se va întâmpla”. Îl disprețuia. Se simțea mai presus de el. Avea convingerea că, într-un fel, de când părăsise hotelul, devenise și mai mîrșav și merita să fie distrus. Își închipuia tot felul de infamii petrecute în Rue du Croissant. Nu avea nici un motiv justificat să-și înăsprească și mai mult simțămintele față de el ; dar acesta era pur și simplu rezultatul urmăririi. Toată acuzația pe care i-o putea aduce era că fumase o țigară de foi.

Îl văzu pe Gerald intrînd într-o tutungerie și ieșind de acolo cu o țigară de foi și mai lungă decît prima, deci și mai scumpă, retezîndu-i capătul învelit în hîrtie și aprinzînd-o cu aerul unui milionar. Acesta era omul care jurase că nu are nici cinci franci.

Merse pe urmele lui pînă în Rue de Rivoli și acolo îl pierdu din ochi. O mulțime uriașă se revărsa pe Rue de Rivoli — oameni cu steaguri, soldați și polițiști agitați. Strada părea un val uriaș unduindu-se strălucitor în adierea vîntului. Fu prinsă în mulțime ca într-un șuvoi și, cînd încercă să se tragă la o parte într-o piațetă, un cordon de polițiști zîmbitori îi bară trecerea ; ea era doar o pîrticică din traficul pe care fuseseră puși să-l dirijeze. Se lăsă în voia mulțimii pînă cînd în față îi apărură Luvrul. La urma urmei, Gerald nu făcuse decît să iasă ca să vadă ce se petrecea în oraș. Ea nu știa ce se petrece. N-avea nici cea mai mică curiozitate în această privință. În mijlocul gloatei imense de oameni, cu privirile ațintite asupra uriașului monument al vanității regale și imperiale, ea se gîndea, cu înversunarea-i caracteristică, doar că-și sacrificase cariera de institutoare — pentru ce ? ca să-l vadă pe Gerald o dată pe trimestru în prăvălia lor. Se gîndi la toate astea cu scîrba unuia care se uită la o mîncare stricată. Revăzu în minte prăvălia,

scara răsucită care ducea sus în atelier și oglinda cea mare din atelier.

Apoi tunurile începură să bubuie din nou, și văzu calești magnifice trecînd în goană, una după alta, pe sub o arcadă maiestuoasă, scinteind spre apus printre șiruri de uniforme splendide și imaculate. Caleștile erau pline de uniforme și mai strălucitoare, și de toalete minunate. În rochia ei neagră de o eleganță modestă, Sophia se gîndi, mecanic, că era mult mai ușor pentru femeile gătite să stea într-o trăsură acum, cînd dispăruseră crinolinele. A fost singura impresie pe care i-a făcut-o imaginea ultimei serbări a imperiului napoleonean. Nu știa că în fața ei se etalau pilonii supremi ai imperiului; că ochii bărbaților în uniforme și ai femeilor în toalete strălucitoare erau plini de legendara frumusețe a împărătesei Eugenia, iar în urechi le răsunau frazele lungi ale lui Napoleon al III-lea vestind recunoștința sa față de popor pentru încrederea arătată prin plebiscit, ratificarea reformelor constituționale garantînd ordinea și întărirea bazelor imperiului, proclamînd că forța trebuie dovedită prin moderație și viitorul trebuie privit fără teamă, în sinul păcii și al libertății, că dinastia sa va dura veșnic.

Sophia se întrebă doar vag ce s-o fi întîmplat.

După ce trecu și ultima calească și după ce tunurile și aclamațiile încetară, mulțimea începu în cele din urmă să se împrăstie. Valul mulțimii o tiră în Place du Palais Royal și, după cîteva clipe, izbuti să se retragă în Rue des Bons Enfants și se văzu liberă.

Toți banii pe care-i avea în geantă erau doar trei sous; de aceea, cu toate că se simțea sfîrșită, aproape bolnavă, fu nevoită să se întoarcă la hotel pe jos. Porni foarte încet spre boulevard, prin mulțimea din ce în ce mai puțin gălăgioasă. Lîngă Bursă o birjă trecu pe lîngă ea, și în birjă îl văzu pe Gerald cu o femeie. Gerald n-o observă; vorbea însuflețit cu însoțitoarea lui împo-

poțonată, și întreaga lui ființă era plină de viață. Birja dispăru într-o clipă, dar Sophia își dăduse seama pe dată ce soi de femeie era : făcea parte din acea tagmă modestă care frecventa toată după-amiaza marile magazine, cu ceva propriu de vânzare.

Înverșunarea Sophiei spori. Iuțeala cu care trecuse birja, trupul ei obosit, vioiciunea degajată, plină de farmec a lui Gerald, voalul atrăgător, fluturînd, al frumoasei și modestei curtezane — totul nu făcea decît s-o sporească.

III

Pe la nouă seara, Gerald se întoarse în odaia în care se afla soția lui și tot ce mai poseda el pe lume. Sophia era culcată. Oboseala o vîrșise în pat. Ar fi preferat să șadă pe un scaun, ca să-l poată înfrunta pe soțul ei, chiar dacă asta ar fi însemnat să nu se culce toată noaptea, dar trupul îi era mai obosit decît spiritul. Stătea întinsă pe întuneric. Nu mincase nimic. Gerald intră în odaie și scăpără un chibrit, care arse cîteva clipe cu o flăcăruie albastră și fum mirositor, și apoi dădu o flacără limpede, galbenă. Aprinse o luminare, și o zări pe soția sa.

— Oh ! făcu el ; aici erai ?

Ea nu-i răspunse nimic.

— Nu vrei să vorbești, hai ? zise el. Plăcut soi de soție ! Ei bine, te-ai hotărît să faci ce ți-am spus ? M-am întors special ca să aflu.

Ea tot nu scoase o vorbă.

Gerald se așeză cu pălăria pe cap, și își întinse picioarele, legănîndu-le într-o parte și în alta pe călcîie.

— Nu mai am un ban, urmă el. Și sînt sigur că ai tăi nu au nimic împotriva să ne împrumute ceva, pînă fac rost. Mai ales că altminteri o să mori și tu de foame, la fel ca și mine. Dacă aș fi avut de-ajuns

ca să-ți plătesc drumul pînă la Bursley, te-aș fi expediat. Dar n-am.

Ea nu-i auzea decît glasul care o scotea din fire. Tăblia patului era între ochii ei și ai lui.

— Mincinosule ! zise ea pe un ton ferm și deslușit.

Cuvîntul ajunsese pînă la el încărcat cu întreaga otravă a disprețului și a dezgustului ei. Se lăsă tăcere.

— Oh ! Sînt un mincinos, va să zică ! spuse el după cîteva clipe. Mulțumesc. Recunosc, am mințit destul ca să te cuceresc. Dar nu te-ai plîns niciodată de asta. Îmi amintesc că am început anul nou cu o minciună gogonată, ca să te pot vedea, ipocrito. Dar atunci nu te-ai plîns. Te-am luat doar cu hainele de pe tine. Și mi-am cheltuit toți banii cu tine. Și acum, cînd sînt la pămînt, mă faci mincinos.

Ea nu răspunse nimic.

— În orice caz, urmă el, acum or să se sfîrșească toate, ascultă-mă pe mine !

Se ridică, mută lumînarea punînd-o pe un scrin, și apoi își trase cufărul de la perete și se lăsă în genunchi în fața lui.

Sophia bănuî că își împacheta hainele. La început nu pricepu ce voise să spună cu începutul anului nou. Apoi înțelesul îi apărură limpede. Povestea aceea spusă mamei ei, despre niște vagabonzi care-l atacaseră pe King Street, fusese o născocire, o stratagemă care să justifice prezența lui în pragul casei lor ! Și ea nu-și închipuisese niciodată că povestea nu era adevărată ! Cu toate că-l știa cît e de mincinos, nu bănuise niciodată că cele spuse atunci erau o minciună. Ce naivă era !

Cam un sfert de oră îl tot auzi mișcîndu-se de colo-colo prin odaie. Apoi o cheie se răsuci în broasca cufărului.

Gerald își arătă capul peste tăblia de la picioarele patului.

— Nu glumesc, să știi ! zise el.

Ea continuă să tacă.

— Te întreb pentru ultima dată. Vrei să-i scrii mamei tale — sau Constanței, dacă preferi — ori nu ?

Sophia nu catadicesi să-i răspundă nimic.

— Sînt soțul tău, zise el. Și ai datoria să mă ascuți, mai ales într-o treabă ca asta. Îți poruncesc să-i scrii mamei tale.

Colțurile buzelor ei se lăsară în jos.

Miniat de încăpățînarea ei mută, Gerald plecă de lingă pat cu un gest brusc.

— Faci cum crezi ! strigă el punîndu-și pardesiul. Dar și eu am să fac cum cred. Nu poți să spui că nu te-am prevenit. Tu ai vrut-o, ține minte ! Orice se va întîmpla, ți-ai făcut-o singură.

Zicînd acestea, își mișcă umerii, ca să-și așeze haina mai bine. Ea se încăpățînă să nu scoată o vorbă, nici măcar pentru a spune că se simțea rău.

Gerald împinse cufărul afară pe ușă și apoi se întoarse lingă pat.

— Plec, zise el pe un ton amenințător.

Sophia continuă să privească în sus, spre tavanul murdar.

— Hm ! pufni el, adunîndu-și rezervele de mîndrie pentru a combate tăcerea ei stăruitoare care îi compromitea demnitatea.

Și se îndepărtă, cu capul înainte, ca un boxer.

— Ia asta ! murmură ea. Ai uitat-o.

Gerald se întoarse. Ea întinse mîna spre noptieră și luă o fișie roșie de hîrtie.

— Ce-i asta ?

— Bucata de hîrtie din jurul țigării de foi pe care ai cumpărat-o azi după-amiază în Rue Montmartre, vorbeai ea cu înțeles.

El șovăi, apoi înjură zdravăn și se năpusti afară din odaie. O făcuse să sufere cumplit, dar clipa asta de cruzime triumfătoare aproape o răzbunase pentru toate.

Era o clipă de satisfacție pe care n-avea s-o uite nici-odată.

Cinci minute mai târziu, morocănosul servitor al hotelului, în papuci de pîslă și jachetă de alpaca, care părea să-și petreacă toată viața intrînd și ieșind din odăile hotelului ca un iepure într-o crescătorie, cără jos cufărul lui Gerald. Îl recunosc după foșnetul papucilor.

Apoi se auzi o bătaie în ușă. Proprietăreasa intră, minată de o curiozitate legitimă.

— *Madame* e bolnavă ? începu proprietăreasa discuția. *Sophia* refuză orice ofertă de mîncare și îngrijire.

— *Madame* știe, fără îndoială, că *monsieur* a plecat ?

— A achitat nota ? întrebă *Sophia* fără ocol.

— Da, desigur, *madame*, pînă mîine. Deci *madame* nu are nevoie de nimic ?

— Dacă ești bună să stingi luminarea, zise *Sophia*. Așadar, o părăsise !

„Și toate astea, se gîndi ea, ascultînd pe întineric zarva neîncetată a străzii, pentru că mama și *Constance* au ținut să vadă elefantul, și eu a trebuit să mă duc în odaia tatei ! Oh, dacă nu l-aș fi zărit de la fereastra salonului !“

IV

Petrecu o noapte de suferințe fizice, agravate de larma neîncetată, plină de veselie a străzii. Își spunea mereu : „Sînt singură acum, și cred că o să mă îmbolnăvesc. De fapt, sînt bolnavă.“ Se vedea murind la Paris, și auzea vorbele de simpatie facilă și de curiozitate formală, trezite de vederea cadavrului unei femei străine într-un mic hotel din Paris. Nervii ei torturați ajunseră să zvicnească la cel mai mic sunet ; cu mintea chinuită, se crispa în așteptarea intensă și dureroasă a următo-

rului zgomot, care cînd venea îi sporea chinul și îi scădea tăria de a-l mai suporta. Noaptea se tîri încet, parcă fără sfîrșit, pînă se iviră zorile ; la început abia putea desluși fereastra, dar pînă la urmă ajunsese să citească cuvîntul „Bock“ pe bucățica roșie de hîrtie care se legănase toată noaptea pe oceanul cuverturii. Era incredințată că nu va mai dormi niciodată. Nu se putea închipui dormind ; și deodată o surprinse un zgomot care părea să fie în discordanță cu restul impresiilor. Era o bătaie în ușă. Cu o tresărire, își dădu seama că adormise.

— Intră, murmură ea.

Intră servitorul cu jacheta de alpaca. Fața lui de ceară exprima o compătimire posacă. Se apropie de pat fără zgomot — nu părea să aibă nici una din caracteristicile unui om, ci ale unei creaturi cu totul misterioase și diferite — și îi întinse cu mîna-i cenușie o carte de vizită.

Era cartea de vizită a lui Chirac.

— *Monsieur* a întrebat de *monsieur*, zise servitorul. Și apoi, fiindcă *monsieur* a plecat, a cerut s-o vadă pe *madame*. Spune că e ceva foarte important.

Inima îi bătu mai tare, puțin speriată, dar și puțin ușurată că avea prilejul să vorbească cu cineva cunoscut. Încercă să raționeze.

— Cît e ceasul ? întreabă ea.

— Unsprezece, *madame*.

Era ceva neașteptat. Faptul că era unsprezece îi zdruncină ultimele rămășițe de încredere în sine. Cum putea să fie unsprezece, cînd abia se crăpase de ziuă ?

— Spune că e ceva foarte important, repetă servitorul, imperturbabil și solemn. Poate *madame* să-l primească o clipă ?

Împărțită între resemnare și așteptare, zise :

— Da.

— Prea bine, *madame*, zise servitorul, dispărînd fără zgomot.

Sophia se ridică în capul oaselor și reuși să-și tragă de pe scaun capotul și să și-l pună în jurul umerilor. Apoi, răzbită de slăbiciune, se lăsă iar pe spate; își simțea bolnav atît trupul cît și sufletul. N-ar fi vrut să-l primească pe Chirac în dormitor, și mai ales în dormitorul acela. Dar hotelul n-avea salon de primire, cu excepția sălii de mîncare, care după ora unsprezece era ocupată. Și-apoi, nici nu se putea scula din pat. Da, în general îi făcea plăcere să-l vadă pe Chirac. Era într-un fel singura ei cunoștință, de fapt singurul om de pe continent pe care putea, fără exagerare, să-l socotească prieten. Împreună cu Gerald rătăcise încoace și-ncolo, trecînd superficial peste adevărata viață a popoarelor, fără să pătrundă vreodată în ea. Nu-și găseau nicăieri vreun loc, pentru că nu-și făcuseră nici unul. Cu excepția lui Chirac, pe care o întîmplare de afaceri îl aruncase în calea lui Gerald cu ani în urmă, nu aveau nici o relație socială. Gerald nu era omul care să-și facă prieteni; nu părea să aibă nevoie de prieteni, sau în orice caz nu le simțea lipsa. Dar, cum întîmplarea i-l scosese în cale pe Chirac, păstrase legătura ori de cîte ori venea la Paris. Sophia, firește, nu putuse să scape de singurătatea impusă de viața în hoteluri. De la căsătorie nu avusese nici o singură prietenă căreia să i se destăinuiască. Doar cu Chirac, o dată sau de două ori se simțise mai apropiată, și admirația pe care i-o purta trezise întotdeauna în ea dorința de a-i plăcea.

Precedat de servitor, Chirac intră grăbit în odaie, cu un aer stingherit și neliniștit. Cînd o văzu întinsă pe spate, cu obrajii aprinși, cu părul răvășit, printre panglicile de mătase ale capotului care doar ele, prin grația lor, mai luminau aspectul jalnic al încăperii, neliniștea păru să-i crească.

— Dragă *madame*, toate scuzele mele ! biigui el și, apropiindu-se repede de pat, îi sărută mina — o ușoară atingere cu buzele, după cum îi era obiceiul. Esti bolnavă ?

— Am o migrenă. Îl cauți pe Gerald ?

— Da, zise el sfios. Mi-a fâgăduit...

— M-a părăsit, îl întrerupse Sophia cu glas slab și obosit ; și închise ochii când rosti aceste cuvinte.

— Te-a părăsit ?

Chirac aruncă repede o privire în jur ca să se asigure că servitorul ieșise din odaie.

— M-a părăsit ! M-a abandonat ! Aseară !

— Nu-i cu putință ! șopti el.

Sophia încuviință din cap. Simțea că-i putea spune tot. Ca orice persoană rezervată, uneori devenea brusc expansivă.

— Vorbești serios ? întrebă el.

— Cît se poate de serios.

— Și dumneata ești bolnavă ! Ah, mizerabilul ! Ah, mizerabilul ! Nemaipomenit ! și nu înceta să gesticuleze cu pălăria.

— Ce voiai de la el, Chirac ? întrebă Sophia pe un ton confidențial.

— Ei bine, zise Chirac, nu cumva știi unde s-a dus ?

— Nu. Ce voiai de la el ? stăruia ea.

Chirac părea foarte nervos. Se frământa. Ea bănuia că, deși plin de simpatie pentru situația ei, avea preocupările și grijile lui. Se simți dispusă să lase deocamdată la o parte situația ei cu totul neobișnuită și să discute scopul vizitei lui.

— Ei bine ! A venit la mine ieri după-amiază în Rue du Croissant ca să împrumute niște bani.

Ea înțelese atunci unde se dusesese Gerald în după-amiaza zilei trecute.

— Nădăjduiesc că nu i-ai împrumutat nimic, zise ea.

— Ei bine ! Iată cum a fost. Mi-a spus că trebuia să primească cinci mii de franci ieri dimineață, dar că sosisse o telegramă că banii nu vor ajunge decît astăzi. Și că avea nevoie imediat de cinci sute de franci. Nu aveam cinci sute de franci — și zîmbi trist, dînd de înțeles că nu mînuia asemenea sume — dar am împrumutat de la casieria ziarului. Trebuie negreșit să-i restitui în dimineața asta. Soțul dumatăle — și acum vocea îi sună din ce în ce mai gravă — spunea că va lua o trăsură și îmi va aduce banii imediat ce va sosi poșta de dimineață, cam pe la ora nouă. Iartă-mă că te deranjez cu asemenea...

Se întrerupse. Ea își dădea seama că era cu adevărat mihnită că o „deranjează“, dar că împrejurările o cereau.

— La ziarul unde lucrez, murmură el, nu-i atît de ușor să... în fine... !

Gerald fusese într-adevăr „la pămînt“. Nu o mințise atunci cînd ea îl bănuise. Dar ce lipsit de caracter era ! Din clipa cînd orice mijloc de a face rost în mod cinstit de bani dispăruse pentru totdeauna își frămîntase mintea cum să obțină bani necinstit. De fapt îi furase pur și simplu de la Chirac, ba mai mult, pusese în primejdie reputația și situația lui Chirac — ca un fel de răsplată pentru bunătatea lui ! Și-apoi, de îndată ce se văzuse cu banii, își pierduse capul și cedase primei tentații prostești. Nu avea nici un simț al răspunderii, nici un scrupul, Cît despre chibzuință — oare nu riscase dizgrația definitivă și chiar închisoarea, pentru o sumă meschină pe care cu siguranță că o va toca în două sau trei zile ? Da, nu se mai îndoia că Gerald nu se va da înapoi de la nimic, de la absolut nimic.

— Nu știai că vine la mine ? întrebă Chirac, trăgîndu-se de barbișonul castaniu, presărat cu fire cărunte.

— Nu, răspunse Sophia.

— Dar zicea că l-ai rugat să-mi transmită toată prietenia dumată !

Și, zicînd asta, dădu din cap de cîteva ori, acceptînd cu tristețe dar și cu candoare, ca un adevărat latin, adevărul gol-goluț asupra firii omenеști — și împăcîndu-se imediat cu acest adevăr.

Sophia se revoltă în fața acestui nou amănunt, care părea să încununeze ticăloșia lui Gerald.

— Din fericire, am să-ți pot plăti eu, zise ea.

— Dar..., încercă el să protesteze.

— Am destui bani.

Nu spusе asta ca să-l dezvinovățească pe Gerald, ci pur și simplu din amor-propriu. Nu voia ca Chirac să creadă că era soția unui om lipsit de orice onoare. Și astfel îl acoperi pe Gerald cu o zdreanță de onoare, care nu lăsa să se vadă că o părăsise nu numai bolnavă, ci și în mizerie. Afirmația ei părea ciudată dacă țineai seama că o părăsise în seara trecută — adică imediat după ce împrumutase bani de la Chirac. Dar Chirac nu stătu să analizeze afirmația ei.

— Poate că are de gînd să-mi trimită banii. S-ar putea să fie chiar acum la ziar...

— Nu, vorbi Sophia răspicat. A plecat. Te rog, coboară jos și așteaptă-mă. O să mergem pînă la agenția Cook. Căci am bani englezești.

— La agenția Cook ? repetă el. (Acest nume, atît de atotputernic azi, avea pe atunci prea puțină însemnătate.) Dar ești bolnavă. Nu poți...

— Mă simt mai bine.

Într-adevăr, se simțea mai bine. Sau mai curînd nu simțea nimic decît puterea hotărîrii de a izgoni grija și chinurile de pe fruntea melancolică a lui Chirac. Rușinea în fața mîrșăviei făcute unui prieten trezi noi forțe în ea. Se îmbracă cu greu, torturată de suferințe

care, totuși, nu aveau mai multă realitate decît un coșmar. Caută într-un loc unde nici chiar un soț curios nu s-ar fi gîndit să se uite și apoi, cu greu, coborî scările lungi, ținîndu-se de balustradă, care se învîrtea în jurul ei trăgînd toată scara după ea. „La urma urmei, își zise ea, nu se poate să fiu serios bolnavă, căci n-aș fi fost în stare să mă scol și să ies. În zori nici nu mi-aș fi închipuit că o să pot ! Nu cred că sînt atît de bolnavă pe cît îmi închipuisem !”

În vestibul văzu fața lui Chirac luminîndu-se la vederea ei, căci acum începuse să spere că avea să fie salvat.

— Permite-mi...

— Mă simt bine, zîmbi ea, clătînîndu-se. Cheamă o trăsură.

Se gîndi deodată că ar fi putut foarte bine să-i dea banii în bancnote englezești ; ar fi putut să-i schimbe și el. Dar nu-i trecuse prin cap. Creierul nu voia să-i funcționeze. Visa și era trează în același timp.

Chirac o ajută să se urce în trăsură.

V

În *le bureau de change*¹ se găsea un mic grup de englezi, cu chipuri naive, romantice și oneste, cu totul diferite de cele de afară, din stradă. Nici urmă de corupție pe fețele acelea, doar un fel de sinceritate uimită și copilărească, care nu prea era la locul ei acolo, pierdută într-o țară parcă din altă epocă ! Sophiei îi plăcea aspectul lor de turiști și hainele lor simple și urite. Deodată i se făcu dor de Anglia, îi fu tare dor o clipă și se lăsă în voia nostalgiei care o cuprinsese.

¹ Birou de schimb (fr.)

Funcționarul englez din dosul barelor de bronz îi luă bancnotele și le examinează cu atenție, una câte una. Ea îl privea, nefiind pe deplin convinsă de realitatea lui, și se gândi vag la dimineața aceea detestabilă când îi scosese lui Gerald banii din buzunar. Îi era milă de simpla, neștiutoarea Sophie din zilele acelea, de aceea Sophie care mai avea câteva iluzii ridicole despre caracterul lui Gerald. De atunci fusese de multe ori ispitită să cheltuiască din acești bani, dar rezistase mereu tentației, spunându-și că va veni o vreme când va avea mai mare nevoie. Vremea aceea venise. Era mândră de tăria ei, de puterea voinței care o făcuse să nu se atingă de bani. Funcționarul îi aruncă o privire pătrunzătoare, și apoi o întreabă în ce fel de bancnote voia banii franțuzești. Văzu bancnotele căzind una după alta pe ghișeu, pe măsură ce funcționarul le despărțea, cu un fîșit sec de hîrtie.

Chirac era lângă ea.

— E de-ajuns ? întreabă ea, după ce împinse spre el cinci hîrtii de câte o sută de franci.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc, zise el luînd banii. Crede-mă...

Bucuria lui era imensă. Avusese un șoc și se pierduse cu firea, iar acum vedea că primejdia trecuse. Putea să se întoarcă la ziar și să-i arunce casierului banii cu un gest princiar și nepăsător, ca și cum ar fi spus : „Cînd e vorba de englezi, nu trebuie să ai nici o grijă !” Dar mai întîi o va conduce pe Sophia la hotel. Ea refuză — nu știa nici ea de ce, căci Chirac era singurul ei sprijin moral în întreaga Franță. Dar el stăruî, și atunci cedă. Și astfel întoarse spatele, cu regret, acelei mici oaze englezești din Sahara Parisului, și porni clătînîndu-se pe picioare spre birjă.

Acum, după ce făcuse ce avea de făcut, nu se mai simțea stăpînă pe trupul ei și se rezemă pe pernele trăsुरii, moale și inertă. Chirac se sperie de-a binelea. Nu vorbea, dar privea din cînd în cînd la ea cu ochii plini de teamă. Sophiei i se părea că trăsura plutește pe valuri, peste abisuri adînci. Apoi simți o mare greutate pe umăr ; își pierduse cunoștința și se prăvălise peste Chirac.

CAPITOLUL V

FRIGURI

I

Se trezi în pat, într-o odăiță întunecoasă, cu draperiile trase la fereastră ; o boare de lumină se filtra prin perdeluța de dantelă *écru*, dîndu-i o nuanță argintie. Un bărbat stătea în picioare lingă pat — dar nu era Chirac.

— *Madame*, spuse acest bărbat cu o fermitate amabilă și rostind vocalele cu o puritate fermecător de exagerată. Te-ai îmbolnăvit de friguri intestinale. Am avut și eu. Va trebui să fii îmbăiată foarte des. Trebuie să te rog să nu te împotrivești, să fii înțelegătoare.

Ea nu-i răspunse. Nu-i trecu prin minte să-i răspundă. Dar se gîndi că doctorul — nu putea să nu fie doctor — îi exagera cazul. Se simțea mai bine decît se simțise în ultimele două zile. Totuși, nu voia să se miște, și n-o interesa ce se petrecea în jurul ei. Rămase liniștită.

O femeie într-un *deshabillé* destul de cochet o cerceta cu un ochi expert.

Mai tîrziu, Sophia avu impresia că se află din nou pe bancheta pe care se legănase în trăsură ; dar acum se afla sub apă, într-un abis marin, cumplit de adînc ; și zgomotele lumii exterioare ajungeau pînă la ea prin apă,

într-un fel brusc și straniu. Niște miini o apucau și o trăgeau din grotă subacvatică spre noi spaime. La un moment dat observă lângă pat o cadă, și apoi fu cufundată în ea. Apa era rece ca gheața. După aceea, lucrurile din jur deveniră o vreme mai clare, mai precise. Știa din frânturile de conversație pe care le auzea că o cufundau în cada cu apă rece de lângă patul ei la fiecare trei ore, zi și noapte, și că rămânea în apă zece minute. Totdeauna, înainte de baie, i se dădea să bea un pahar de vin, și uneori încă un pahar în timp ce era în cadă. În afară de vin și uneori de câte o ceașcă de supă, nu minca nimic și nici nu avea poftă de nimic. Se obișnuia cu acest uimitor fel de viață, cu această transformare a zilelor și a nopților într-o monotonă și nesfârșită repetiție a aceluiași ritual, în aceleași împrejurări și exact în același loc. Apoi urmă o perioadă în timpul căreia se împotrivi să fie trezită neîncetat pentru această plicticoasă cufundare în apă. Până și în vis se împotrivea. I se părea uneori că treceau zile lungi când nu era vîrită în cada cu apă rece, când toate fenomenele exterioare se întrețeseră în mod uimitor cu lucruri despre care știa că sînt doar închipuiri. Și atunci, starea deznădăjduită în care se afla o copleși. Simțea că e într-o situație disperată. Știa că e pe moarte. Era extrem de nefericită, nu pentru că avea să moară, ci pentru că vălurile simțurilor erau atît de confuze, atît de exasperante, iar trupul ei vlăguit era prea stors de boală. Avea certitudinea că va muri. Strigă să i se aducă foarfeci. Voia să-și taie părul, ca să-i trimită jumătate Constancei și jumătate mamei ei, în pachete separate. Ținea să fie în pachete separate. Dar nimeni nu-i aduse foarfeci. Se rugă, umilă, apoi începu să strige semeață, furioasă, dar nimeni nu-i satisfăcu dorința. I se părea groaznic că tot părul ei va dispărea o dată cu ea.

în mormînt, în timp ce Constance și mama ei nu vor avea nimic care să le amintească de ea, nici o amintire concretă a frumuseții ei. Apoi se luptă pentru foarfeci. Se agăță de cineva — tot prin vălurile acelea înșelătoare — care o vîra în cada de lingă pat, și se luptă cu frenezie. I se părea că se lupta cu femeia cea grasă care cinase la restaurantul „Sylvain“ cu englezul arlăgos, cu patru ani în urmă. Nu putea să scape de impresie, deși știa că e absurd...

Mult timp după aceea — i se păru un secol — o văzu cu adevărat și fără puțință de îndoială pe femeia aceea stînd lingă patul ei, și femeia plîngea.

— De ce plîngi ? o întrebă Sophia, mirată.

Îi răspunse o altă femeie, mai tinărară, care stătea în picioare la capătul patului :

— Bine faci că întrebî ! Nu știi că ai lovit-o, în timpul delirului, cînd ai cerut cu atîta furie să ți se dea foarfeci.

Femeia cea grasă îi zîmbi, cu lacrimile pe obraji, și Sophia plînsese de remușcare. Femeia cea grasă părea bătrînă, vlăguită și neîngrijită. Cealaltă era mult mai tinărară. Sophia nu-și dădu osteneala să le întrebe cine erau.

Această mică conversație formă un scurt interludiu în mijlocul delirului, care o cuprinsese apoi din nou și de formă iarăși totul. Acum însă nu se mai gîndi că avea să moară.

Într-o bună zi, mintea i se limpezi. Era sigură că adormise dimineata și nu se mai trezise pînă seara. De atunci nu mai fu cufundată în cada cu apă rece.

— Mi-am făcut baia ? întrebă ea.

Doctorul era cel care îi răspunse.

— Nu, zise el, s-a sfîrșit cu băile.

Înțelese, după fața lui, că era în afară de orice pericol. Ba mai mult, simțea ceva nou în trup, ca și cum

izvorul energiei fizice, mult timp secăt, reîncepuse să curgă — foarte încet, picurînd doar. Era o renaștere. Nu se bucura, dar trupul i se bucura; căci trupul își avea existența lui proprie.

Acum era lăsată adesea singură în odaie. La piciorul patului, în dreapta, era un pian din lemn de nuc, iar în stînga o consolă cu o oglindă mare. Ar fi vrut să se privească în oglindă. Dar era prea departe. Încercă să se ridice în capul oaselor, dar nu izbuti. Nădăjduia că într-o zi va fi în stare să ajungă pînă la oglindă. Nu spuse însă o vorbă despre intenția ei nici uneia din cele două femei.

Adesea, acestea ședeau în odaie, pălăvrăgînd. Sophia află că femeia cea grasă se numea doamna Foucault, și cealaltă Laurence. Uneori Laurence îi spunea Aimée doamnei Foucault, dar de obicei era mai formalistă. Doamna Foucault o striga pe cealaltă Laurence.

Curiozitatea Sophiei se trezi din nou. Dar nu putu afla nimic precis despre locul unde se afla, decît că locuința era în Rue Bréda, dincolo de Rue Notre-Dame-de-Lorette. Își aminti vag că strada avea o reputație foarte proastă. Se pare că, în ziua cînd ieșise cu Chirac, capătul de sus al străzii Notre-Dame-de-Lorette fusese închis pentru reparații — (de asta își amintea) — și că birjarul cotise pe Rue Bréda ca să facă un ocol, și că tocmai în fața casei doamnei Foucault își pierduse cunoștința. Doamna Foucault se urca exact atunci într-o trăsură, dar îi spusese lui Chirac s-o ducă în casă, și un polițist îi dăduse ajutor. Apoi, cînd venise doctorul, acesta spusese că nu trebuia mișcată, decît eventual pentru a fi internată la spital; dar atît doamna Foucault cît și Laurence n-ar fi îngăduit pentru nimic în lume ca o prietenă a lui Chirac să cunoască ororile spitalelor pariziene. Amîndouă le cu-

noșteau bine, doamna Foucault ca fostă pacientă, iar Laurence ca fostă infirmieră...

Chirac era acum plecat. Femeile spuneau ceva despre un război.

— Cît de bune ați fost cu mine ! murmură Sophia, cu ochii umezi.

Dar, cu un gest, ele o făcură să tacă. N-avea voie să vorbească. Păreau că nu mai au nimic să-i povestească. Îi spuseră totuși că Chirac se va întoarce poate curînd, și că va sta atunci de vorbă cu el. Se vedea că amîndouă țineau la Chirac. Spuneau adesea că era un băiat fermecător.

Puțin cîte puțin, Sophia înțelese cît de mult durase boala ei, și cît de gravă fusese ; în același timp își dădea seama de nemărginitul devotament al celor două femei, de ciudățenia vieții lor, și de propria ei slăbiciune. Văzu că femeile astea țineau la ea, și nu înțelese de ce, căci nu făcuse nimic pentru ele, iar ele făceau atîta pentru ea. Nu învățase pînă atunci că te atașezi de cineva nu cînd primești, ci cînd dăruiești ceva.

În ceea ce o privește, Sophia nu se gîndea decît la un lucru : cum să poată ajunge pînă la oglindă. Toate gîndurile, toate planurile îi erau la fel de amănunțite ca ale unui deținut pregătindu-se să evadeze dintr-o fortăreață. La prima încercare dădu greș. La a doua însă reuși. Deși nu putea sta în picioare nesprijinită, izbuti, ținîndu-se de pat, să ajungă la un scaun și apoi împingînd scaunul în fața ei, se apropie de oglindă. Încercarea fu o întreagă aventură, palpitantă și teribilă. Apoi își văzu fața în oglindă : albă, neînchipuit de suptă, cu ochii mari și o privire rătăcită, hămesită ; și trupul îi era gheboșit ca al unei babe. Era o imagine dureroasă, cumplită. Înspăimîntată, se trase înapoi, și nedibuind bine scaunul,

se prăbuși la pământ. Nu se putu ridica, și spre supărarea celor două paznice ale ei fu găsită acolo, într-o stare jalnică. Imaginea feței îi arătase mai bine decât orice cât de gravă era boala de care suferea. În timp ce femeile îi ridicau trupul inert și o culcau la loc în pat, ea se gândi : „Ce ciudată e viața mea !“ Căci era convinsă că ar fi trebuit să lucreze pălării în atelierul magazinului din Bursley, în loc să se afle într-o încăpere misterioasă, cu draperii la fereastră, în Paris.

II

Într-o zi doamna Foucault bătu la ușa Sophiei (ciocănitul în ușă era unul din indiciile că Sophia, acum convalescentă, fusese repusă în drepturile ei de persoană sănătoasă) și strigă :

— *Madame*, o să te lăsăm singură cităva vreme.

— Poftim înăuntru, zise Sophia, care ședea într-un fotoliu și citea.

Doamna Foucault deschise ușa.

— O să te lăsăm singură cităva vreme, repetă ea pe un ton confidențial, contrastînd violent cu felul cum strigase din dosul ușii.

Sophia încuviință din cap și surise, iar doamna Foucault încuviință și ea și surise. Dar chipul își relua expresia îngrijorată.

— Azi se însoară fratele slujnicei, și ea m-a rugat să-i dau libere două zile — ce vrei să fac ? Doamna Laurence e plecată în oraș. Și trebuie să plec și eu. E ora patru. Mă întorc la șase precis. Așa că...

— Foarte bine, consimți Sophia.

Se uită cu curiozitate la doamna Foucault, care se fardase și se aranjase cu grijă pentru a ieși în oraș ; își

pusese o rochie de mătase galbenă cu desene albastre, mănuși de un galben deschis, o bonetică albastră și o umbreluță albă nu mai largă decât umerii ei. Obrajii, buzele și ochii fuseseră subliniați din belșug cu ruj, pudră sau rimel. Și mijlocul cam gros fusese strîns cu multă știință într-un cordon care cobora sub talie, degajînd astfel bustul uriaș. Efectul general merita efortul făcut. Toaleta nu o întinerea pe doamna Foucault, dar aproape că o scuza pentru crima de a avea mai mult de patruzeci de ani, de a fi grasă, zbîrcită și trecută. Era una din acele înfrîngeri care se transformă în triumf.

— Arăți foarte șic, zise Sophia, exprimîndu-și admirația.

— Ah ! făcu doamna Foucault, ridicînd din umeri cu un gest plin de dezamăgiri. Șic ! Ce mai contează ?

Dar era încîntată.

Ușa de la intrare se trînti. Sophia, singură pentru prima dată în casa în care fusese adusă după ce-și pierduse cunoștința și pe care de atunci n-o mai părăsise, avea sentimentul tulburător de a fi înconjurată de odăi misterioase, de lucruri misterioase. Încercă să citească mai departe, dar frazele nu mai aveau nici un sens. Se ridică — putea acum să umble puțin — și se uită pe fereastră, prin ochiurile perdelei de dantelă. Fereastra dădea spre curte, care se afla undeva jos, cam la cinci metri sub ea. Un zid scund despărțea curtea de cea a casei vecine. Și ferestrele celor două case, care nu se deosebeau decât prin nuanțele diferite ale vopselii lor galbene, se înălțau în șiruri după șiruri, la fiecare etaj, pînă unde putea vedea Sophia. Își lipi obrazul de geam și își aminti de piața St. Luke din copilăria ei ; și la fel cum acolo, de la fereastra atelierului, nu putea vedea trotuarul chiar dacă își lipea fața de geam, tot astfel și

aici nu putea vedea acoperișul ; curtea era ca fundul unui puț. Ferestrele nu aveau sfîrșit ; putea număra șase etaje, dar pervazurile celui de-al șaptelea formau limita vederii ei. Toate ferestrele aveau draperii grele, ca și cele din odaia ei. Cîteva din cele de la etajele superioare aveau obloane verzi. Aproape nici un zgomot ! În afara, ca și înăuntrul apartamentului doamnei Foucault, domnea misterul. Sophia zări o mină fără trup trăgînd o perdea și dispărînd imediat. Pe un pervaz al casei vecine, văzu o păsărică verde într-o mică colivie. O femeie, probabil portăreasa, apăru în curte, așază o glastră într-un colț luminat de razele soarelui cîteva ceasuri după-amiaza, și dispăru iar. Apoi Sophia auzi pe undeva sunetul unui pian. Atît. Sentimentul unor existențe tainice și stranii, desfășurîndu-se în dosul ferestrelor acoperite, senzația că viața omanirii pulsa pretutindeni în jurul ei o apăsă pe suflet — deși n-ar fi putut spune că era o apăsare grea. Spectacolul din jur o făcu să privească cu mai multă toleranță spectacolul existenței ; tristețea îi deveni aproape o plăcere voluptoasă. Și atmosfera aceasta o readuse în sinea ei, într-o contemplare a realității fundamentale a Sophiei Scales, fostă Sophia Baines.

Privi iar odaia, cu urmele lăsate de cadă pe podeaua de lingă pat, cu pianul acoperit cu o husă, rămînînd tot timpul închis, și cu cele două geamantane ale ei, umplînd colțul de lingă ușă. Se gîndi să se uite prin geamantane, pe care Chirac sau altcineva le adusese probabil de la hotel. Pe unul dintre ele se afla geanta ei, legată cu o panglică veche, sigilată în mod ostentativ ! Cît de comici erau francezii aceștia, cînd voiau să pară serioși ! Scoase toate lucrurile din geamantane, cercetîndu-le cu de-amănuntul și amintindu-și de diferitele împrejurări în care le căpătase. Apoi le puse cu grijă la loc, cu mintea plină de amintirile proaspăt trezite.

Suspină ridicându-se de jos. O pendulă bătu într-o odaie alăturată. Părea s-o invite la noi descoperiri. Nu mai fusese în nici una din odăile apartamentului. Nu ştia ce mai era în apartament, decît după zgomote. Căci nici una dintre cele două femei nu i-l descriesese vreodată, şi — ştiind că Sophia nu putea ieşi din casă — nu se gîndise că ar avea chef să părăsească odaia.

Deschise uşa şi aruncă o privire de-a lungul coridorului întunecat, pe care-l mai văzuse. Ştia că bucătăria se afla lingă odaia ei, şi că alături de bucătărie era uşa de intrare. De cealaltă parte a coridorului se găseau patru uşi duble. Se duse la uşa din faţa odăii ei şi apasă clanţa, dar uşa era încuiată ; acelaşi lucru cu uşa următoare. A treia însă se deschise, şi se pomeni într-un dormitor mare, cu trei ferestre ce dădeau spre stradă. Îşi dădu seama că a doua din uşile pe care nu reuşise să le deschidă dădea tot în aceeaşi cameră. Între cele două uşi era un pat larg, iar în faţa ferestrei din mijloc se afla o măsuţă de toaletă. În stînga patului, ascunzînd pe jumătate uşa încuiată, văzu un paravan mare. Pe poliţa de marmură a căminului, reflectîndu-se într-o uriaşă oglindă ce ajungea pînă la cornişa ornamentată, se afla o pendulă aurită de bazalt, cu brelocuri asortate. În partea cealaltă a odăii era o canapea mare. Pe duşumeaua de stejar lustruit, era întinsă de fiecare parte a patului cîte o blană de urs. La piciorul patului văzu un mic birou, cu o sticlură de cerneală pe el. Pe pereţi erau atîrnate cîteva stampe şi gravuri colorate — ca de pildă Louis Philippe şi familia regală, sau nişte muribunzi pe o plută. Prima impresie pe care i-o făcu această cameră fu de splendoare sumbră. Totul avea aerul că este bogat ornamentat, drapat, încrustat, gravat, împletit, brodat — într-un chip plin de grandoare. Draperiile de un roşu în-

chis ale patului cădeau din rozete masive în falduri maestuoase. Cuvertura era acoperită de dantelă. Perdelele ferestrei erau mult mai ample decât părea să fie nevoie, avînd în faţă alte perdeluţe, cu ciucuri şi pliseuri. Canapeaua verde, ca şi pernele de satin, era încărcată cu broderii aplicate. Candelabrul ce atîrna din mijlocul tavanului, cu o mulţime de cupidoni ţinînd ghirlande, era o risipă strălucitoare de aur şi cristale : cînd Sophia călcă pe o anumită scîndură de pe duşumea, cristalele scoaseră un clinchet uşor. Scaunele cu tăblia de trestie erau complet aurite. Totul făcea un efect de spaţiu larg. Şi aşezarea patului între cele două uşi duble, cu cele trei ferestre în faţă, şi celelalte uşi comunicînd de fiecare parte cu alte încăperi, sporeau impresia de admirabilă simetrie.

Sophia, care avea însă privirea ascutită a celui crescut în tradiţiile unei modestii atît de mîndre încît dispreţuieşte ostentaţia, cercetă repede totul şi condamnă acele detalii inutile care imitau luxul. Constată că nimic din ce era în cameră nu putea fi socotit „de bună calitate“. Iar în piaţa St. Luke, „de bună calitate“ însemna bine lucrat, durabil, fără pretenţii. Toate lucrurile de aici erau ieftine, tipătoare şi ponosite ; toată mobila era crăpată, strîmbă sau hodorogită. Pendula arăta douăsprezece şi cinci la ora cinci. În plus, totul era prăfuit, în afară doar de locurile unde chiar şi cea mai superficială curăţenie n-ar fi putut lăsa praf. În cutele mai întunecoase ale draperiilor praful zăcea într-un strat gros. Sophia strîmbă din buze şi instinctiv îşi ridică puţin capotul. Ii veni în minte una din vorbele mamei ei : „Lucru făcut de mîntuială“. Şi apoi alta : „Dacă vrei să laşi murdărie, las-o acolo unde toţi pot s-o vadă, nu prin colţuri“.

Aruncă o privire în dosul paravanului şi întregul talmeş-balmeş al unui *cabinet de toilette* i se înfăţişă

ochilor : o amestecătură respingătoare de apă murdară, vase și rufe nespălate, perii, bureți, pudre și paste. Hainele erau atîrnate în dezordine pe cuie grosolane ; printre ele recunoscui un halat al doamnei Foucault și, printre hainele mai noi, văzu pelerina de un roșu țipător, acum ponosită, în care o zărise pentru prima dată pe doamna Foucault. Deci, asta era camera doamnei Foucault ! Acesta era lăcașul de unde ieșea femeia elegantă, murdăria din care răsărea floarea aceea matură !

De aici trecu direct în altă odaie, care avea obloanele trase, fiind în semiîntuneric. Era tot un dormitor, ceva mai mic decît cel din mijloc, doar cu o singură fereastră, dar mobilat cu aceeași opulență dubioasă. Praful acoperea totul și pe dușumeaua prăfuită se vedeau mici urme de pași. În fund era o ușiță tapetată la fel ca peretele, și în dosul acestei uși se găsea un *cabinet de toilette*, fără niciun fel de lumină sau aerisire ; nici odaia și nici toaleta nu purtau vreun semn că ar fi fost locuite. Trecu din nou prin dormitorul principal și găsi încă o odaie, simetrică cu cea de-a doua ; aceasta, bine luminată, se afla într-o stare de extremă dezordine ; patul, cu două rînduri de perne, nici măcar nu fusese strîns ; haine și prosoape zăceau pe toate mobilele ; pe podea erau împrăștiți pantofi, iar pe o sfoară întinsă în dreptul ferestrei atîrna un singur ciorap alb, ud. În fund se găsea un *cabinet de toilette*, la fel de întunecos ca și celălalt, o amestecătură de obiecte urît mirositoare, ale căror forme familiare se conturau vag, sinistru în întunericul dens. Sophia se întoarse, cu dezgustul îndreptățit al celui pregătit să privească lumea cu candoarea și simplitatea unui copil. Murdăria ascunsă o șoca la fel cum ar fi șocat-o și pe mama ei ; cît despre fardurile de pe măsuta de toaletă, le disprețuia cu aceeași asprime cu care

un sfînt tînăr, neîncercat de nici o ispită, dispreţuieşte slăbiciunea morală.

Se gîndi la viaţa stranie, plină de lîncezeală a celor două femei, ale căror ceasuri păreau să se scurgă zadarnic, fără nici o noimă. De fapt, nu văzuse nimic cu ochii ei ; dar de la începutul convalescenţei, urechile ei prinseseră cîte ceva, şi putea să facă legătura între cele auzite. Pînă la prînz nu se auzea nici un zgomot în apartament, în afară de bucătărie. Apoi începeau sunete şi mirosuri vagi. Pe la ora unu, doamna Foucault, cu ţinuta în dezordine, venea s-o întrebe dacă slujnica îi adusese tot ce-i trebuia. Apoi mirosurile din bucătărie se întreau ; se auzea sunînd clopoţelul ; frînturi de conversaţie răzbăteau prin uşile întredeschise ; uneori cîte un glas de bărbat sau un pas greu ; apoi aroma de cafea ; alteori cîte un sărut, uşa de la intrare trîntită, foşnetul unor haine periate sau un covor scuturat ; în fine, cîte un ţipăt uşor la vreun mic accident domestic. Laurence, în halat, stătea tolănită în odaia Sophiei, nespălată, cu înfăţişarea neîngrijită, dar cu o curioasă politeţe rigidă, bîndu-şi cafeaua. Rămîneau așa, doar în capot, pînă pe la ora trei, cînd Laurence spunea, ca şi cum s-ar fi pregătit pentru un efort uriaş şi neobişnuit : „Trebuie să fiu îmbrăcată la cinci. Nu mai am nici o clipă de pierdut.“ Adesea doamna Foucault nu se îmbrăca deloc, şi se ducea la culcare imediat după cină, spunînd că nu ştie ce-i cu ea, dar e vlăguită. Şi-apoi, slujnica se retrăgea în odăiţa ei de la etajul şapte şi se făcea linişte ; doar din cînd în cînd, foşnete uşoare de paşi se auzeau în miez de noapte sau şi mai tîrziu. O dată sau de două ori, prin crăpăturile uşii, Sophia zărise lumină la două noaptea, înainte de ivirea zorilor.

Şi totuşi, aceste două femei îi salvaseră viaţa, o vîrseră într-o cadă cu apă rece la fiecare trei ceasuri, zi

și noapte, timp de săptămîni întregi ! Era cu neputință ca după toate astea să le disprețuiască pentru că trîndăvesc și flecăresc în capot ; era cu neputință să le disprețuiască pentru indiferent ce ! Dar Sophia, care moștenise o fire tare, hotărîtă, le desconsidera, socotindu-le niște sărmane ființe. Le invidia doar pentru atitudinea lor politicoasă față de ea, care părea să devină tot mai demnă și mai distantă pe măsură ce sănătatea ei se îmbunătățea. Ei se adresau cu „*Madame*“, cu o intonație din ce în ce mai respectuoasă. Parcă se scuza în fața ei.

Cutreieră tot apartamentul cercetînd fiecare ungher ; dar nu mai descoperi alte camere, nimic altceva decît un dulap mare plin cu rochiile doamnei Foucault. Apoi se întoarse în dormitorul cel mare și se desfătă privind tumultul și larma străzii în pantă, tînjind vag după vigoare și după libertatea de a trăi în locuri largi, sănătoase. Se hotărî ca de a doua zi să se îmbrace „cuvîncios“ și să nu mai poarte niciodată capot ; capotul, împreună cu tot ce reprezenta el, o dezgusta. Și în timp ce se uita, încetă să mai vadă strada, și în închipuire îi apără agenția Cook, și Chirac ajutînd-o să se urce în trăsură. Unde o fi Chirac ? De ce o fi adus-o în casa asta imposibilă ? Ce urmărise oare ?... Dar ar fi putut să procedeze altfel ? Făcuse singurul lucru ce se putea face... Întîmplarea !... Întîmplarea ! Și de ce casa era imposibilă ? Oare vreun loc era mai imposibil decît altul ?... Și cînd te gîndești că totul se datora faptului că fugise de acasă cu Gerald. Era uimitor cît de rar se gîndea la Gerald. Dispăruse din viața ei la fel cum intrase — nebunește, într-un mod absurd. Se întrebă care va fi următorul stadiu al vieții ei. Îi era cu neputință să prevadă. Poate că Gerald murea acum de foame, sau era la pușcărie... Pfui ! Exclamația exprima disprețul ei total față de Gerald și față de o tînră fată pe nume Sophia, care îl socotise cîndva modelul ideal al bărbatului. Pfui !

O trăsură ce se opri în fața casei o trezi din visare. Doamna Foucault, împreună cu un bărbat mult mai tânăr decît ea, se dădură jos din trăsură. Sophia fugi în odaia ei. La urma urmei, spionînd prin odăile altora săvîrșea o faptă de neiertat. Se trînti pe pat și luă o carte în mînă, pentru cazul cînd doamna Foucault ar intra în odaie.

III

Seara chiar după căderea nopții, Sophia, stînd în pat, auzi din odaia doamnei Foucault, larmă de glasuri răstite și tăioase. Nimic, în afară de cină, nu se petrecuse de cînd sosise doamna Foucault împreună cu bărbatul cel tânăr. Cei doi cinaseră neceremonios în dormitor cu ceva pregătît de doamna Foucault, care îi adusese apoi ea în-săși Sophiei o cină frugală, ca pentru o bolnavă. Mirosul mîncărilor plutea încă în aer.

Discuția păru să devină tot mai aprinsă, iar apoi Sophia auzi suspine, întrerupte de cîte o frază scurtă și tăioasă a bărbatului. Pe urmă ușa dormitorului se deschise brusc. „*J'en ai soupe !*“¹ exclamă bărbatul pe un ton dezgustat. „*Laisse-moi, je te prie !*“² După aceea se auzi un zgomot surd și înăbușit, ca de luptă, un pas rapid și trîntitul violent al ușii de la intrare. Urmă apoi o lungă tăcere, întreruptă doar de suspine regulate. Sophia se întrebă cînd va înceta suspinul acela monoton.

— Ce s-a întîmplat ? strigă ea din pat.

Suspinele se auziră mai tare, ca suspinele unui copil cînd își dă seama că a trezit simpatia cuiva și instinctiv

¹ M-am săturat ! (Fr.)

² Lasă-mă în pace, te rog ! (Fr.)

își întetește plinsul. În cele din urmă, Sophia se sculă și își puse pe ea capotul, deși se hotărîse să nu-l mai poarte niciodată.

Coridorul larg era luminat de o lămpită cu gaz urît mirositoare, cu un glob roșu. Lumina blindă, misterioasă părea să învăluie coridorul într-o splendoare voluptuoasă, în asemenea măsură încît nu-ți venea să crezi că mirosul venea de la lampă. Chiar acolo, pe podea, zăcea doamna Foucault, o masă informă de dantele, pliseuri și corsete, cu părul castaniu despletit și răsfirat în jur. La prima vedere, această ființă cuprinsă de durere forma o imagine romantică impresionantă, și Sophia crezu o clipă că îl întâlnise, în sfîrșit, viața pe un plan care să corespundă cu visurile ei romantice. Se simți impresionată, avînd un sentiment oarecum asemănător cu cel al unui om din clasa mijlocie cînd îl întâlnește un viconte. De la distanță, silueta aceea prosternată, cutremurată de suspine avea ceva impunător și senzațional. Aspectele tragice ale iubirii apăreau în ea vădite, într-un fel de frumusețe demnă. Dar cînd Sophia se aplecă peste doamna Foucault și o atinse, iluzia se risipi îndată ; în loc de a fi de un patetism dramatic, femeia era doar ridicolă. Fața ei, devastată de lacrimi, nu putea suporta o cercetare atentă : era oribilă ; nu ca o pictură, ci ca o paletă ; sau ca desenele acelea făcute de pictori pe trotuare, și spălate apoi de o ploaie torențială. Numai pleoapele grele și umflate ar fi fost de-ajuns să transforme orice față în ceva absurd ; dar mai erau și alte amănunte, mult mai hidoase decît pleoapele. Și-apoi era nemaipomenit de grasă ; carnea părea să i se reverse în toate părțile, din corsetul strîns pînă la sufocare. Și deasupra ghetelor — căci purta încă ghetе elegante, cu toc înalt, strînse cu șiret — pulpele îi izbucneau, umflate, în afară.

Această femeie între patruzeci și cincizeci de ani, mormînt obez al unei vulgare frumuseți moarte, nu mai avea dreptul la pasiuni, lacrimi și omagii, nici măcar la lucruri mai mărunte din viață ; n-avea dreptul să zacă în lumina aceea trandafirie, cu toată panoplia jartierelor cu panglicuțe și a seducției dantelate. Era o prostie ; era rușinos. Ar fi trebuit să știe că doar tinerețea plină de proștețime are dreptul să apeleze la sentimente uitîndu-și de sine în chip indecent.

Cu aceste gînduri amestecate cu simpatie se aplecă frumoasa și zvelta Sophia peste doamna Foucault. Îi părea rău pentru proprietăreasa ei, dar în același timp o disprețuia și dezaproba durerea ei.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea calm.

— M-a părăsit ! biigui doamna Foucault. Și e ultimul. Nu mai am pe nimeni acum !

Se rostogoli în chipul cel mai grotesc, dînd din picioare, cu o nouă izbucnire de plîns. Sophiei îi fu de-a dreptul rușine pentru ea.

— Vino și culcă-te în pat. Vino odată ! zise ea, cu o nuanță de asprime. Nu trebuie să zaci întinsă aici.

Purtarea doamnei Foucault era cu adevărat scandalosă. Sophia o ajută să se ridice și apoi o conduse spre dormitorul cel mare. Doamna Foucault se lăsă să cadă pe pat și Sophia o înveli cu cuvertura pînă la mijloc, acoperind oarecum revărsarea de cărnuri.

— Și acum, liniștește-te, te rog !

Lămpița de pe noptieră împrăstia și aici o lumină trandafirie, și, deși abajurul era crăpat, impresia generală era incontestabil romantică. Lumina cădea doar pe pernele patului larg și pe un mic semicerc de pe dușumea, restul rămînînd în umbră. Doamna Foucault își îngropă capul în perne. O tavă cu farfurii și pahare murdare și cu o

sticlă de vin apărea ca un amănunt pitoresc pe micul birou.

În ciuda recunoștinței sincere pe care o purta doamnei Foucault pentru abnegația cu care o îngrijise cît fusese bolnavă, Sophiei nu-i prea plăcea proprietăreasa ei, și scena de față o minie teribil. Se gîndi cu groază că va trebui să adauge și grijile alteia la necazurile ei. Nu se împotrivi în sinea ei, pentru că-și dădea seama că n-ar putea să se simtă mai nenorocită decît era ; dar dispăcea această constrîngere. Rațiunea îi spunea că ar trebui să-i fie milă de această femeie în vîrstă, urită, dezagreabilă și lipsită de demnitate ; dar inima se împotrivea ; inima ei nu voia să știe nimic despre doamna Foucault și nici să pătrundă în vreun fel în viața ei intimă.

— Nu mai am acum nici un prieten, îngăimă doamna Foucault.

— Ba da, ai, zise Sophia pe un ton vesel. O ai pe doamna Laurence.

— Laurence — asta nu înseamnă un prieten. Știi ce vreau să spun.

— Și pe mine ! Sînt prietena dumitale ! zise Sophia, ascultînd de glasul conștiinței.

— Ești foarte amabilă, răspunse doamna Foucault, cu capul vîrit în pernă. Dar știi ce vreau să spun.

Adevărul e că Sophia știa foarte bine ce voia ea să spună. Brusc, relațiile dintre ele se schimbaseră. Nu mai exista efortul legăturilor ceremonioase, ci doar sinceritatea pe care o aduce dezastrul. Uriașa structură a fațadei pe care treptat o înălțaseră între ele se năruí.

— În viața mea nu m-am purtat urît cu vreun bărbat, scînci doamna Foucault. Totdeauna am fost fată bună. Nici un bărbat n-ar putea spune că n-am fost fată bună. N-am fost niciodată ca celelalte. Toți o spuneau. Ah !

dacă ai ști că am avut pe vremuri o casă pe Avenue de la Reine Hortense. Patru cai... Pe unul l-am vîndut doamnei Musard... O cunoști pe doamna Musard... Dar e greu să pui ceva deoparte. Cu neputință! Ah! În '56 cheltuiam o sută de mii de franci pe an. Dar nu putea să dureze. Întotdeauna îmi spuneam: „Asta nu poate să dureze“. Întotdeauna am avut de gînd... Dar ce vrei? M-am instalat aici și am împrumutat bani ca să plătesc mobila. Nu mi-a mai rămas nici o bijuterie. Bărbații sînt poltroni, toți! Am închiriat trei camere cu trei sute cincizeci de franci pe lună, cu pensiune și celelalte, și așa am putut să trăiesc.

— Atunci odaia aceea, o întrerupse Sophia arătînd spre camera ei de pe cealaltă parte a coridorului, este a dumitale?

— Da, zise doamna Foucault. Te-am instalat în ea pentru că în momentul acela toate astea erau închiriate. Acum nu mai sînt. Doar una — de Laurence — și ea nu-mi plătește întotdeauna. Ce vrei? Chiriași — nu găsești pe toate drumurile în momentul de față... Nu mai am nimic, și mai sînt și plină de datorii. Și el mă părăsește. Și-a ales tocmai momentul ăsta ca să mă părăsească! Și de ce? Pentru nimic. Pentru nimic. Nu pentru banii lui îl regret. Nu, nu! Știi, la vîrsta lui — are douăzeci și cinci de ani — și cu o femeie ca mine — nu mai ești generos! Nu. Îl iubeam. Și-apoi, un bărbat e totdeauna un sprijin moral. Îl iubeam. Numai la vîrsta mea știi să iubești cu adevărat. Frumusețea dispare întotdeauna, dar nu și temperamentul! Ah, asta... Nu!... Îl iubeam. Îl iubesc.

Sophia simți cum ființa ei vibrează de o bruscă emoție, pricinuită de repetarea celor două cuvinte, a căror rostire nu poate fi întinată de nimic. Dar nu scoase o vorbă.

— Știi ce-am să ajung ? Altceva nu-mi mai rămîne. Cunosc și altele care au ajuns acolo. Slujnică ! Da, slujnică ! Mai curînd sau mai tîrziu. Ei bine, asta-i viața. Ce vrei ? Trebuie să trăiești...

După o vreme adăugă pe un ton diferit :

— Îți cer iertare, *madame*, că-ți spun toate astea. Ar trebui să-mi fie rușine.

Și Sophia simți că ar fi trebuit și ei să-i fie rușine că ascultă. Dar nu-i era. Totul părea foarte firesc, și chiar foarte obișnuit. Și, în plus, Sophia era plină de sentimentul superiorității ei față de femeia din pat. Cu patru ani în urmă, în restaurantul „Sylvain“, novicea și neștiutoarea Sophia privise cu sfială respectuoasă la strălucitoarea curtezană — cu privirea-i semeată, cu gesturile largi și degajate și cu disprețul imperturbabil pentru bărbatul care plătea. Și-acum, știa că ea, Sophia, cunoștea tot ce se poate cunoaște despre firea omenească. Nu avea numai tinerețe, frumusețe și virtute, dar și cunoaștere — destulă cunoaștere ca s-o împace cu propria ei nenorocire. Avea o minte solidă, limpede și o conștiință curată. Putea privi pe oricine drept în față și putea, de asemenea, să judece pe oricine ca o femeie de lume. Pe cînd epavei respingătoare de pe pat nu-i mai rămăsese absolut nimic. Nu numai că-și pierduse frumusețea radioasă, dar era acum o bătrînă dezgustătoare. Nu avusese niciodată simțul realității și nici tărie de caracter. Trufia ei din zilele de glorie era pur și simplu îngîmfare, era ceva clădit pe prostie. Își petrecuse anii în trîndăvie, învîrtindu-se toată ziua prin odăi îmbicsite și ieșind noaptea să arunce praf în ochii proștilor ; punîndu-și mereu în minte să facă lucruri pe care nu le îndeplinea niciodată, surprinsă mereu că era prea tîrziu, ocupată mereu cu fleacurile cele mai stupide. Și iat-o acum, la peste patruzeci de ani, zvîr-

colindu-se pe podea din cauză că un tânăr de douăzeci și cinci de ani (neîndoielnic un imbecil și un om de nimic) o părăsise după o scenă ridicolă, cu țipete și bătăi din picior. Era la cheremul unui neisprăvit, al ultimului nemernic care îi întorcea spatele cu scîrbă ! Sophia gîndi : „Doamne ! Dacă aș fi fost în locul ei, totul ar fi fost altfel. Aș fi fost bogată. Aș fi pus bani deoparte ca un avar. N-aș fi depins de nimeni la vîrsta asta. Dacă nu puteam fi o curtezană mai destoinică decît nenorocita asta, mai bine m-aș fi înecat.“

Gîndea astfel cu toată duritatea izvorită din vanitate, fiindcă-și dădea seama de propriile-i posibilități, de forța ei tinerească ; lipsită de experiență cum era, se arăta gata să uite de propria-i nesocotință, pe care aproape că o scuza.

Îi venea să se repeadă prin toate camerele și să distrugă toate abajururile roșii din apartament. Voia s-o trezească pe doamna Foucault la simțul demnității și al rațiunii. Blamul moral, deși prezent în mintea ei, era foarte vag. Firește, simțea că există o prăpastie imensă între femeia cinstită și cea stricată, dar n-o simțea așa cum s-ar fi așteptat. „Ce proastă ai fost !“ gîndi ea, și nu : „Ce păcătoasă !“ Cu un cinism precoce, oarecum nepotrivit cu tinerețea drăgălașă a fețișoarei ei de englezoaică, își zicea că întreaga situație, ca și relațiile dintre ele ar fi fost cu totul altele dacă doamna Foucault ar fi avut destulă minte să adune avere, așa cum reușiseră (după spusele lui Gerald) cîteva dintre rivalele ei.

Și tot timpul se gîndea, într-un colț al minții : „N-ar trebui să mă aflu aici. N-are rost să discut. N-ar trebui să mă aflu aici. Chirac a făcut singurul lucru ce se putea face atunci pentru mine. Dar acum trebuie să plec.“

Doamna Foucault continua să-și povestească necazurile, în special financiare, cu un glas stins, scăldat în

lacrimi ; și mereu se scuza că-i pomenea de toate acestea. Nu mai suspina și se întorsese cu spatele spre Sophia, privind spre perete ; iar Sophia rămăsese nehotărîtă, în picioare lângă pat, rușinată de slăbiciunea și de nepuțința doamnei Foucault de a se stăpîni.

— Nu trebuie să uiți, zise ea, scoasă din sărite de tabloul atît de sumbru descris de doamna Foucault, că cel puțin eu îți datorez o sumă considerabilă și nu aștept decît să-mi spui cît anume. Te-am întrebat de două ori, cred, pînă acum.

— Oh, ești încă suferindă ! zise doamna Foucault.

— Mă simt destul de bine ca să-mi plătesc datoriile, zise Sophia.

— N-aș vrea să primesc bani de la dumneata, zise doamna Foucault.

— Dar de ce ?

— Va trebui să plătești doctorul.

— Te rog, nu vorbi așa, zise Sophia. Am bani, și pot plăti totul, și am să plătesc.

O indispucea certitudinea că doamna Foucault se prefăcea plină de delicatețe — și în orice caz n-avea roșt să facă pe delicata. La fel procedase și în celelalte două împrejurări cînd adusesse vorba despre notele de plată. Doamna Foucault nu voia s-o trateze ca pe o chiriașă obișnuită, acum cînd boala trecuse. Parcă ar fi vrut să dea o încheiere strălucită gestului ei, rămînînd în amintirea Sophiei ca o figură unică, însuflețită de o generozitate filantropică. Era un sentiment, un lux pe care voia să și-l ofere : gîndul că jucase rolul providenței în soarta unei respectabile femei măritate, aflate la nevoie ; făcea adesea aluzie la nenorocirile și la starea deznădăjduită a Sophiei. Dar nu-și putea îngădui acest lux. Se uita la el așa cum o femeie săracă se uită la niște stofe scumpe

prin geamul unei vitrine. Adevărul era că își dorea acel lux pe gratis. Sophia era scoasă din sărite și pentru că dorința doamnei Foucault i se părea absurdă, și pentru că refuza să fie obiectul unei fapte filantropice. Nu voia să admită că, dînd dovadă de atîta devotament, doamna Foucault era îndreptățită să se simtă o filantroapă, cînd nu era nevoie de nici o filantropie.

— Cît timp am stat aici ? întrebă Sophia.

— Nu știi, murmură doamna Foucault. Opt săptămîni — sau au fost nouă ?

— Să zicem nouă, zise Sophia.

— Foarte bine, consimți doamna Foucault parcă fără voie.

— Hai, spune-mi, cît trebuie să plătesc pe săptămînă ?

— Nu vreau nimic — nu vreau nimic ! Ești o prietenă de-a lui Chirac. Dumneata...

— Nici vorbă ! o întrerupse Sophia, bătînd din picior și mușcîndu-și buza. Sigur că trebuie să plătesc.

Doamna Foucault începu să plîngă liniștit.

— Să-ți plătesc șaptezeci și cinci de franci pe săptămînă ? zise Sophia, dornică să sfîrșească în cele din urmă.

— E prea mult ! protestă doamna Foucault pe un ton nesincer.

— Cum ? Pentru tot ce-ai făcut pentru mine ?

— Nu-i vorba de asta, replică cu modestie doamna Foucault.

Dacă devotamentul nu trebuia plătit, atunci șaptezeci și cinci de franci pe săptămînă era neîndoielnic prea mult, căci mai mult de jumătate din această perioadă Sophia aproape că nu mîncase nimic. Așa că doamna Foucault începu iarăși să protesteze, văzînd bancnotele pe care Sophia le scoase din geamantan.

— Sînt sigură că e prea mult.

— Nici vorbă ! repetă Sophia. Nouă săptămîni cu şaptezeci şi cinci de franci. Asta face şase sute şaptezeci şi cinci. Iată şapte sute de franci.

— N-am să-ţi dau rest, zise doamna Foucault. N-am un ban.

— Restul este pentru băile pe care mi le-ai făcut, zise Sophia.

Puse bancnotele pe pernă. Doamna Foucault se uită la ele cu lăcomie, aşa cum ar fi făcut oricine în locul ei. Dar nu le atinse. După o clipă izbucni în hohote de plîns.

— De ce plîngi ? întrebă Sophia înduişată.

— Nu... nu ştiu ! îngăimă doamna Foucault. Eşti atît de frumoasă. Sînt atît de mulţumită că te-am salvat.

Ochii ei mari şi umezi o priveau pe Sophia.

Nu era decît sentimentalism. Fără milă, Sophia categorisi atitudinea ei drept sentimentalism. Dar era mişcată. Brusc, se simţi mişcată. Aceste femei, aşa stupide cum erau, probabil că îi salvaseră viaţa — ei, unei străine ! Neajutorate cum erau, fuseseră capabile de data asta de perseverenţă şi hotărîre. S-ar putea spune că împlinirea le aruncase într-o situaţie din care nu puteau ieşi decît învingătoare — ori ele ori moartea. Poate că nădăjduseră — cine ştie ? — să tragă foloase de pe urma trudei lor. Dar chiar şi aşa, judecate după criterii obişnuite, aceste femei se purtaseră ca nişte îngeri. Şi Sophia îndrăzneă să le dispreţuiască, stătea să analizeze cu cruzime motivele lor, acuzîndu-le de slăbiciune, cînd ea însăşi era o dovadă supremă a capacităţii lor, cel puţin într-o direcţie ! Într-un val de emoţie, îşi dădu seama cît de aspră şi de nedreaptă era.

Se aplecă spre doamna Foucault.

— N-am să uit niciodată cît de bună ai fost cu mine. Nemaipomenit ! Nemaipomenit ! Nemaipomenit !

Vorbi încet, cu o voce plină de sinceritate. Spuse doar atît. Nu putea să brodeze pe această temă. N-avea talent să exprime mulțumiri.

Doamna Foucault schiță un gest, ca și cum ar fi vrut s-o sărute pe Sophia, cu buzele-i groase, fleșcăite ; dar se stăpîni. Capul îi căzu pe pernă și începu din nou să plîngă cu hohote. Imediat după aceea se auzi cheia în ușa de la intrarea în apartament ; ușa dormitorului se deschise. Continuînd să suspine tare, doamna Foucault ciuli urechile și vîri banii sub pernă.

Doamna Laurence — cum era numită ; Sophia nu-și știuse niciodată numele de familie — intră drept în dormitor și privi scena uimită, clipind din ochii-i negri.

Se îmbrăca aproape întotdeauna în negru, fiindcă toți îi spuneau că-i stă bine în negru și fiindcă negrul nu se demoda niciodată ; și-apoi, negrul era o expresie a temperamentului ei. Apariția ei avea o notă de eleganță ; și în comparație cu înfățișarea neîngrijită a doamnei Foucault și cu capotul Sophiei, silueta ei, așa cum venea probabil de la un local la modă, era strălucitoare, dîndu-i un anumit ascendent asupra celorlalte două — ascenden-tul moral pe care-l dă o îmbrăcăminte festivă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea.

— M-a părăsit, Laurence ! exclamă doamna Foucault, cu un fel de țipăt isteric care păru să-și croiască drum printre suspine ; și această bruscă prospețime a durerii te-ar fi putut face să crezi că tinerelul ei o părăsise chiar în clipa aceea.

Laurence și Sophia schimbă o privire rapidă ; iar Laurence nu putu să nu simtă că relațiile Sophiei cu proprietăreasa ei erau acum diferite, mai sincere. Și arătă

că observase această schimbare, doar printr-o ușoară ridicare a sprincenelor.

— Dar ascultă, Aimée, zise ea pe un ton autoritar, nu trebuie să te pierzi cu firea. O să se întoarcă.

— Niciodată ! țipă doamna Foucault. S-a terminat. Și e ultimul !

Laurence păru să uite de existența doamnei Foucault și se apropie de Sophia.

— Pari foarte obosită, zise ea, mângiind-o pe umăr cu mîna înmănușată. Ești teribil de palidă. Toate astea nu sînt pentru dumneata. N-are rost să stai aici, suferindă cum ești ! Și la ora asta ! Crede-mă că nu faci bine !

Mîinile ei o împingeau ușor pe Sophia spre coridor. Și într-adevăr, Sophia își dădu seamă abia atunci cît de sfîrșită era. Ieși din cameră fără să cricenească, cu supunerea celui ce se știe slab și intră în odăița ei.

După vreo jumătate de oră, în timpul căreia auzi tot felul de zgomote și murmure confuze, ușa ei se întredeschise puțin.

— Pot să intru, dacă nu dormi ?

Era glasul Laurencei. Pentru a doua oară i se adresa Sophiei fără să adauge formula de politețe „madame“.

— Intră, te rog, spuse Sophie din pat. Cîteam.

Laurence intră. Sophiei îi păru și bine și rău s-o vadă. Era dornică să audă flecăreli, pe care totuși simțea că ar trebui să le desconsidere. Și-apoi, știa că dacă vor sta de vorbă în seara aceea, vor discuta ca niște prietene, și că Laurence o va trata după aceea cu familiaritatea pe care o arăți unei prietene. De asta se temea. Totuși, știa că va ceda ispitei de a o asculta trîncănind.

— Am culcat-o, zise Laurence în șoaptă, închizînd ușa cu grijă. Biata femeie ! Oh, ce brătară încîntătoare ai ! E o perlă veritabilă, firește ?

Ochii ei cercetători zăriseră imediat, cu un instinct ce nu dă greș, o brățară pe care Sophia o uitase pe pian, cînd își examinase lucrurile din geamantane. O ridică și apoi o puse la loc.

— Da, zise ea, gîndindu-se o clipă să adauge : „E aproape singura bijuterie pe care o am“ ; dar se stăpîni.

Laurence se îndreptă spre patul Sophiei și se opri lîngă el, cum mai făcuse de atîtea ori cînd o îngrijise în timpul bolii. Își scoase mînușile, și Sophia recunoscu că era o imagine plăcută și nostimă — o femeie de vreo treizeci de ani, cu fața drăgălașă, puțin poznașă, în care se amestecau abilitatea unei haimanale cu siguranța femeii ce încetase să se mai mire de influența nasului ei cîrn asupra bărbatului celui mai inteligent.

— Ți-a spus de ce s-au certat ? o întrebă brusc.

Și nu numai felul cum formulase întrebarea, ci și tonul sigur cu care o rostise, arătau că Laurence avea de gînd să fie familiară cu Sophia.

— Nici un cuvînt ! zise Sophia.

Această scurtă întrebare, ca și răspunsul la fel de scurt, exprimau fătîș tot ceea ce mai înainte se presupunea că nici nu există. Într-o clipă, relațiile dintre două femei se schimbaseră definitiv.

— Probabil că a fost din vina ei ! zise Laurence. Cu bărbații se poartă îngrozitor. N-am înțeles niciodată cum și-a croit drumul, biata de ea. Cu femeile e încîntătoare. Dar se pare că nu știe să-i trateze pe bărbați decît ca pe niște ciini. Unora le place, dar nu-s mulți. Nu-i așa ? Sophia zîmbi.

— I-am spus de-atîtea ori ! De cîte ori nu i-am spus ! Dar degeaba. E ceva mai tare ca ea, și dacă va sfîrși pe o saltea de paie, vina o să fie a ei. Dar zău că n-ar fi trebuit să-l cheme aici ! A fost prea de tot ! Dacă el ar fi știut... !

— De ce nu ? întrebă Sophia stingherită.

Răspunsul o făcu să tresară.

— Fiindcă odaia ei n-a fost dezinfectată.

— Dar credeam că tot apartamentul a fost dezinfectat ?

— Tot, în afară de odaia ei.

— Dar de ce nu și odaia ei ?

Laurence ridică din umeri.

— N-a vrut să-și deranjeze lucrurile ! Știu și eu ? Așe e ea. Își bagă ceva în cap — și apoi, poftim !

— Mie mi-a spus că toate camerele au fost dezinfectate.

— Același lucru l-a spus și la poliție, și doctorului.

— Atunci, toată dezinfecția s-a făcut degeaba ?

— Sigur ! Dar așa e ea. Cu apartamentul ăsta s-ar putea cîștiga foarte mulți bani ; dar cu ea, nu faci nimic ! Nici măcar nu și-a plătit mobila — după doi ani !

— Dar ce-o să se întîmple cu ea ? întrebă Sophia.

— Ah — asta ! și ridică iarăși din umeri. Tot ce știu e că va trebui să plec de aici. Ultima dată cînd l-am adus pe domnul Cerf aici, s-a purtat groaznic cu el. Cred că ți-a vorbit de domnul Cerf, nu ?

— Nu. Cine-i domnul Cerf ?

— Ah ! Nu ți-a spus ? Mă miră. Domnul Cerf e prietenul meu, știi...

— Oh ! murmură Sophia.

— Da, urmă Laurence, dornică să flegărească și urmărind și s-o impresioneze pe Sophia. E prietenul meu. L-am cunoscut la spital. Ca să-i fac lui pe plac, am renunțat la spital. După aia ne-am certat, și am stat certați doi ani ; dar pînă la urmă mi-a dat mie dreptate. Eu nu m-am clintit. Doi ani ! E mult. Și plecasem de la spital. Aș fi putut să mă întorc. Dar n-am vrut. Asta

nu-i viață, să fii infirmieră într-un spital la Paris ! Ei, m-am descurcat cum am putut și eu... Domnul Cerf e cel mai fermecător bărbat din cîți îți poți imagina ! Și e și bogat acum ; adică, într-un fel. Are un văr mult mai bogat decît el. În seara asta am cinat cu ei la „Maison Dorée“. Grozav îi place să ducă o viață luxoasă — vărului lui, vreau să spun. Se pare că a făcut avere în Canada.

— Serios ? spuse Sophia, de politete.

Mîna Laurencei se juca pe margine^ă patului și Sophia observă pentru prima dată că purta verighetă.

— Te uiți la inelul meu ? rîse Laurence. Asta-i el — vărul „Ce, mi-a zis el, nu porți verighetă ? O verighetă face frumos pe deget. O să aranjăm asta după cină.“ I-am spus că la toate bijuteriile era închis. „Nu cîntează pentru mine, mi-a zis el. O să-l facem pe unul să ne deschidă.“ Și într-adevăr... chiar așa s-a petrecut. A reușit ! Nu-i frumos ?

Întinse mîna.

— Da, zise Sophia. E foarte frumos.

— Și al dumitale e frumos, zise Laurence, cu o intonație care o puse pe Sophia în încurcătură.

— E o verighetă obișnuită la noi în Anglia, zise ea, roșind fără voie.

Laurence continua să povestească.

— „Acum te-am cunoscut. Eu sînt preotul“, mi-a zis el — adică vărul lui — cînd mi-a pus inelul în deget. Oh, e un tip grozav de amuzant ! Îmi place tare mult. Și e tare singur. M-a întrebat dacă n-am vreo prietenă dragută, simpatică, și să mergem toți patru la un picnic. I-am spus că nu știu... că nu cred. Pe cine cunosc eu ? Pe nimeni. Nu sînt ca celelalte. Mă port foarte rezervat. Nu-mi plac cunoștințele întîmplătoare. Dar să știi că e

foarte bine, vărul lui. Ochi căprui... Ah, am o idee — vrei să vii cu noi, într-o zi ? Vorbește englezește. Îi plac englezii. E grozav de corect, un adevărat *gentleman*. Are să aranjeze o petrecere extraordinară. Sînt sigură că o să fie încîntat să te cunoască. Încîntat !... Cît despre Charles al meu, din fericire e complet nebun după mine — căci altminteri m-aş feri să ți-l prezint.

Zimbi, şi în zimbetul ei era o preţuire sinceră a frumuseţii Sophiei.

— Mă tem că nu pot veni, zise Sophia.

Se strădui din răspuţeri ca în acest răspuns să nu fie nici urmă de superioritate morală — dar nu reuşi pe deplin. Nu era îngrozită de propunerea Laurencei. Avea de gînd doar s-o refuze ; dar nu putu s-o facă cu glasul ei firesc.

— E adevărat, încă nu te-ai restabilit de tot, zise fără să se tulbure Laurence, vorbind repede şi imitînd perfect naturaletea. Dar în curînd va trebui să mai ieşi cîte puţin la aer. Şi, uitîndu-se la inel, adăugă critic : la urma urmei, e mai bine aşa ; cu o verighetă în deget, nu cred că o să mai am neplăceri. Ce curios că nu mi-a venit niciodată pînă acum ideea asta. Şi totuşi...

— Îţi plac bijuteriile ? întrebă Sophia.

— Dacă îmi plac bijuteriile ? zise ea, făcînd un gest cu mîna.

— Vrei să-mi dai brăţara de colo ?

Laurence se supuse şi Sophia i-o prinse la incheietura mîinii.

— Păstrează-o, zise ea.

— Pentru mine ? exclamă Laurence, încîntată. Oh, e prea mult.

— Nu e destul, zise Sophia. Şi cînd o să te uiţi la ea, să-ţi aminteşti cît de bună ai fost cu mine şi cît de recunoscătoare îţi sînt.

— Ce frumos ai spus-o ! zise Laurence extaziată.

Și Sophia simți că o spusese într-adevăr frumos. Îi făcuse grozav de multă plăcere să-i dăruiască brățara — amintire a uneia dintre puținele nebunii capricioase pe care le săvîrșise Gerald pentru ea, și nu pentru el însuși.

— Mă tem că l-ai cam neglijat pe domnul Cerf ca să mă îngrijești pe mine, adăugă ea.

— Da, puțin ! zise Laurence imparțial și, semeată, se strîmbă ușor. E adevărat că mi s-a plîns puțin. Dar l-am pus repede la punct. Ce idee ! Știa că sînt lucruri cu care nu glumesc. Dar a doua oară n-o să se mai supere ! Crede-mă !

Convingerea nestrămutată a Laurencei în propria-putere o impresionă pe Sophia. I se păruse pînă atunci o ființă destul de vulgară, cu un farmec dubios și o căutătură mult prea nerușinată. Și gesturile îi erau vulgare. Sophia se întreabă cum făcea oare să-l domine...

— N-am să i-o arăt lui Aimée, șopti Laurence privind brățara.

— Cum vrei, zise Sophia.

— Ascultă, ți-am spus că s-a declarat război ? întreabă în treacăt Laurence.

— Nu, zise Sophia. Ce război ?

— Întimplarea cu Aimée m-a făcut să uit... Cu Germania. Tot orașul e în fierbere. O mulțime imensă s-a adunat în fața Operei celei noi. Se spune că vom fi la Berlin într-o lună — sau cel mult în două.

— Oh ! murmură Sophia. Dar de ce s-a făcut război ?

— Ah ! Și eu am întrebat. Dar nu știe nimeni. Prusacii aștia...

— Nu crezi că ar trebui să facem din nou dezinfecție ? întreabă Sophia neliniștită. Trebuie să vorbesc cu doamna Foucault.

Laurence îi spuse să nu-și facă griji și se duse întins la doamna Foucault să-i arate brățara. Se hotărîse în sinea ei că era o plăcere pe care, la urma urmei, n-avea rost să și-o refuze.

IV

Cam peste două săptămîni — era într-o frumoasă sîmbătă de la începutul lui august — Sophia, cu un șorț peste rochie, tocmai termina pregătirile pentru dezinfec-tarea apartamentului. O parte din treabă fusese făcută, odaia ei și coridorul fiind afumate cu o zi înainte, în ciuda protestelor doamnei Foucault care se supăraseră pe Laurence că-i spusese Sophiei adevărul. Laurence plecase — exact în ce împrejurări Sophia nu știa, dar bănuia că în urma vreunei certe cu doamna Foucault, care se înfuriase rău de tot pe Laurence. Prietenia scurtă și nefirească dintre Laurence și Sophia dispărea ca un vis, și Laurence dispăruse și ea ca un vis. Slujnica fusese concediată; în locul ei doamna Foucault găsise o femeie cu ziua, care venea cîte două ore în fiecare dimineată. În sfîrșit, doamna Foucault fusese chiar în dimineata aceea chemată pe neașteptate, printr-o scrisoare, la căpătîiul tatălui ei bolnav, undeva la St. Mammés-sur-Seine. Sophia se bucură că avea prilejul să dezinfec-teze bine apartamentul, căci nu se mai gîndea la nimic altceva; slăbită cum era de boală, dădea o importanță exagerată acestui lucru. Avusese de furcă cu doamna Foucault și în ziua trecută, și se aștepta să întîmpine o împotrivire și mai mare cînd urma s-o scoată pe doamna Foucault și toate lucrurile ei din odaie. Era însă hotărîtă ca, orice s-ar întîmpla, să dezinfec-teze cum trebuie tot

apartamentul. De aici graba cu care, tot îndemnînd-o pe doamna Foucault să se ducă imediat la tatăl ei, o asigurase că se simțea în deplină putere și că va putea să se descurce singură vreo două zile. Intrucît cursele obișnuite ale trenurilor erau parțial suprimate în favoarea necesităților militare, doamna Foucault nu putea nădăjdui să se ducă și să se întoarcă în aceeași zi. Pentru a putea face călătoria, Sophia îi împrumutase un ludovic¹.

În fiecare din cele trei camere din față ardeau vase cu pucioasă, și două uși fuseseră lipite cu hîrtie, pentru a împiedica fumul să iasă. Femeia cu ziua plecase. Sophia, încărcată cu o perie, foarfeci, pap de făină și fișii de ziare, sigila a treia ușa cînd se auzi sunînd la intrare.

N-avea decît să traverseze coridorul ca să deschidă.

Era Chirac. Nu fu surprinsă să-l vadă. Războiul le făcuse chiar și pe Sophia și pe proprietăreasa ei să deschidă cite un ziar, așa că aflase, dintr-un articol semnat de Chirac, că se întorsese la Paris după ce fusese trimis de ziar în regiunea Vosgilor.

El însă tresări văzînd-o.

— Ah !

Exclamația o rosti încet. Apoi zîmbi, îi luă mîna și i-o sărută.

Citindu-i pe chip cît se bucura că o vedea din nou, Sophia avu senzația cea mai minunată pe care o încercase de ani de zile.

— Deci, te-ai făcut bine ?

— Complet.

El oftă.

— Dacă ai ști ce ușurare e pentru mine certitudinea că nu mai ești în pericol. Mi-ai tras o spaimă... dar ce spaimă, scumpa mea doamnă !

¹ Monedă de aur, în valoare de 20 de franci.

Și zimbi liniștit.

Văzându-l că se uită întrebător de-a lungul coridorului, ea spuse :

— Sint singură în apartament. Îl dezinfectez.

— Va să zică, mirosul ăsta-i pucioasă.

Sophia încuviință din cap.

— O să trebuiască să mă scuzi pînă termin cu ușa asta.

El închise ușa de la intrare.

— Dar se pare că te simți ca acasă aici ! observă el.

— Ce pot să fac altceva ?

Chirac aruncă din nou o privire cercetătoare de-a lungul coridorului.

— Și ești chiar singură de tot ? întrebă el, ca și cînd ar fi vrut să se asigure.

Sophia îi explică împrejurările.

— Îți datorez toate scuzele pentru că te-am adus aici, zise el pe un ton confidențial.

— Dar de ce ? vorbi ea, în timp ce cerceta atent ușa. Au fost foarte bune cu mine. Nimeni nu s-ar fi purtat mai bine. Și-apoi, doamna Laurence e o infirmieră atît de bună...

— E adevărat, zise el. Țasta a fost un motiv. De fapt, amîndouă sint foarte cumsecade... Înțelegi, ca ziarist ajung să cunosc tot soiul de oameni... Pocni din degete... Și cum ne aflam chiar în fața casei... În fine, te rog să mă ierți...

— Ține puțin hîrtia asta, zise ea. Trebuie să astup fiecare crăpătură ; și aici, de asemenea, între ușă și dușumea.

— Voi, englezii, sinteți uimitori, murmură el luînd hîrtia. Oh, să te văd pe dumneata făcînd asta ! Ei, și acum, adăugă reluîndu-și tonul confidențial, bănuiesc că o să pleci de la doamna Foucault, nu ?

— Cred că da, zise ea nepăsătoare.

— Te întorci în Anglia ?

Se uită la el, în timp ce netezea cu o cîrpă încrețiturile unei fișii de hirtie, și clătină din cap.

— Nu ?

— Nu.

— Dacă nu sînt indiscret, unde te duci ?

— Nu știu, răspunse ea candid.

Și chiar nu știa. N-avea nici un plan. Rațiunea îi spunea că ar trebui să se întoarcă la Bursley, sau cel puțin să scrie acasă. Dar mîndria ei nu voia să audă de o asemenea capitulare. Ar fi trebuit să fie mult mai disperată ca să mărturisească familiei înfrîngerea ei, chiar și într-o scrisoare. De o mie de ori, nu ! Era un lucru hotărît o dată pentru totdeauna. Va înfrunta orice dezastru și orice rușine, mai curînd decît rușinea de a fi iertată și primită de familia ei.

— Dar dumneata ? întrebă ea. Cum mai merge războiul ?

Îi spuse în cîteva cuvinte unele amănunte mai importante.

— Nu trebuie să spui mai departe, adăugă el, dar să știi că războiul se va termina prost ! Eu — eu știu, mă înțelegi.

— Serios ? se miră ea, cu destulă nepăsare.

— Dar despre el n-ai mai auzit nimic ? întrebă Chirac.

— Despre cine ? Despre Gerald ?

Chirac dădu din cap.

— Nimic ! Nici un cuvînt ! Nimic !

— S-o fi întors în Anglia.

— Niciodată ! zise ea categoric.

— De ce nu ?

— Pentru că preferă Franța. Îi place cu adevărat țara asta. Cred că e singura pasiune adevărată pe care a avut-o.

— E uimitor, reflectă Chirac, cît de mult le place oamenilor Franța ! Și totuși... ! Dar ce va face ca să trăiască ? Trebuie să trăiască !

Sophia se mulțumi să ridice din umeri.

— Atunci, s-a terminat totul între voi ? murmură el stînjinit.

Ea încuviință, așa cum stătea ingenuncheată, ca să astupe crăpătura dintre ușă și dușumea.

— Gata ! zise ridicîndu-se. E bine făcut, nu-i așa ? Asta-i tot.

Și îi surise, privindu-l drept în față, în obscuritatea coridorului murdar și neîngrijit. Amîndoi simțeau că deveniseră prieteni foarte intimi. Atitudinea ei îl măgulea nespus și Sophia o știa.

— Acum, zise ea, am să-mi scot șorțul. Unde pot să te primesc ? Nu-i decît camera mea, și am nevoie de ea. Ce să facem ?

— Ascultă, propuse el sfios, vrei să-mi faci cîntea de a ieși la o plimbare cu trăsura ? O să-ți facă bine. E soare. Și dumneata ești încă foarte palidă.

— Cu plăcere, consimți Sophia din toată inima.

În timp ce se îmbrăca, îl auzi plimbîndu-se în sus și în jos pe coridor ; din cînd în cînd schimbau cîteva cuvinte. Înainte de a pleca, Sophia trase puțin hîrtia de pe gaura cheii uneia din ușile odăilor sigilate, și se uită înăuntru, unul după altul ; văzînd fumul verzui de pucioasă, fură tulburați de aspectul acela straniu. Apoi Sophia lipi hîrtia la loc.

Coborînd scările casei, simți că abia o țineau picioarele ; dar în alte privințe, deși nu mai ieșise decît o singură dată de cînd se îmbolnăvisese, își dădea seama că puterile îi reveniseră. Nu ieșise la aer, cum ar fi trebuit, fiindcă nu avusese chef de nimic, dar prin casă făcuse destulă mișcare și tot felul de treburi mărunte. Micul

Chirac, agitat și plin de neastimpăr, vru s-o ia de braț, dar nu-l lăsă.

Portăreasa, împreună cu copiii ei, priviră curioși la Sophia când trecu pe sub arcada de la intrare, căci boala ei trezise interesul întregii case. Când trăsura era gata să plece, portăreasa se apropie și o salută, apoi spuse :

— Nu cumva știți, *madame*, de ce nu s-a întors doamna Foucault la prînz ?

— Să se întoarcă la prînz ? zise Sophia. Păi, n-o să vină înapoi decît mîine.

Portăreasa făcu o strîmbătură.

— Ah ! Ce curios ! Și i-a spus bărbatului meu că se întoarce în două ceasuri. E ceva foarte important. O cheștiune de afaceri.

— Nu știu nimic, *madame*, zise Sophia.

Se uită la Chirac, și acesta îi întoarse privirea. Portăreasa murmură niște mulțumiri și se îndepărtă bombănind ceva nedeslușit. Birja coti pe rue Laferrière, calul alunecînd și poticnindu-se ca de obicei pe pietrele de pavaj. În curînd ajunseră pe boulevard, îndreptîndu-se spre Champ-Elysées și Bois de Boulogne.

Adierea proaspătă și soarele strălucitor, precum și spațiile largi ale străzilor o amețiră repede pe Sophia — o amețiră într-un sens pur fizic. Un gust năvalnic de viață aproape că o îmbăta. Se simțea copleșită de un dulce extaz al bucuriei. Apartamentul în care rămăsese atîta timp îi apăru ca o închisoare oribilă, dezgustătoare și se condamnă că nu-l părăsise mai curînd și mai des. Aerul era un adevărat medicament, atît pentru trup cît și pentru suflet. Într-o clipă începu să vadă lucrurile altfel. Era fericită, simțînd că trăiește, nu în trecut și nici în viitor, ci doar în ceasul acela, pentru ceasul acela. Și dincolo de fericirea ei, plutea o melancolie nostalgică

pentru Sophia care suferise o asemenea captivitate și asemenea chinuri. Tînjea după cît mai multă desfătare, după petreceri ușuraticе și plăceri pătimase, în mijlocul cărora să uite de toate necazurile. De ce refuzase propunerea pe care i-o făcuse Laurence ? De ce nu se avîntase de îndată în splendidul foc al plăcerilor ușoare, ignorînd totul în afara instinctului pur, în afara bucuriei simțurilor ? Conștientă pe deplin de tinerețea, de frumusețea și farmecul ei, se minuna cum de refuzase. Dar nu regreta. Socotea calm că e urmarea unui mobil extrem de puternic, înrădăcinat adînc în ea, cu care nu putea să discute sau să lupte — care era, de fapt, *eul* ei esențial.

— Arăt bolnavă ? întrebă ea, lăsîndu-se cu voluptate pe pernele trăsुरii, care aluneca printre nenumărate alte trăsuri.

Chirac șovăi.

— Cum să spun... într-un fel, da, zise el în cele din urmă. Dar îți șade bine. Dacă n-aș ști că nu prea îți plac complimentele, aș...

— Dar ador complimentele ! exclamă ea. Ce te face să crezi asta ?

— Ei bine, atunci, izbucni el tinerește, ești mai fermecătoare ca oricînd.

Sophia savură cu deliciu admirația lui.

După o tăcere, Chirac continuă :

— Ah ! Dacă ai ști cît de îngrijorat am fost pentru dîmneata, acolo, departe... ! Nu știu cum să-ți spun. Grozav de neliniștit, înțelegi ! Ce puteam să fac ? Hai, povestește-mi puțin prin ce-ai trecut.

Și Sophia îi spuse cîteva amănunte.

Pe cînd birja intra pe rue Royale, observară în fața bisericii Madeleine o mulțime care striga și aclama.

Birjarul se întoarse spre ei.

— Se pare că am avut o victorie ! zise el.

— O victorie ! Măcar de-ar fi adevărat ! murmură Chirac, cinic.

Pe rue Royale oamenii alergau zăpăciți încoace și-ncolo, rîzînd și gesticulînd veseli. Clienții cafenelelor se urcaseră în picioare pe scaune, sau chiar pe mese, ca să privească febra bruscă a mulțimii, și uneori chiar să participe la ea. Birja își încetini mersul. Steaguri și covoare începură să apară la geamurile caselor. Mulțimea creștea și era tot mai febrilă. „Victorie ! Victorie !“ se auziră deodată strigăte răgușite, ascuțite și din nou răgușite.

— Dumnezeu ! zise Chirac, tremurînd. Cred că e o victorie adevărată ! Sintem salvați ! Sintem salvați !... Oh, da, e adevărat !

— Sigur că e adevărat ! De ce să nu fie ? se amestecă birjarul.

În Place de la Concorde, birja fu nevoită să se oprească. Imensa piață era o mare de pălării albe, și flori, și chipuri fericite, trăsurile părînd niște bărci ancorate pe suprafața ei. Pe acoperișurile din vecinătate apărea fluturînd steag după steag, în adierea care domolea fierbințeala soarelui de august. Apoi pălăriile începură să zboare prin aer, și aclamațiile se rostogoleau în piață ca ecourile împușcăturilor într-o vale închisă. Birjarul cuprins de frenezie, sări în picioare pe capră și pocni din bici.

— *Vive la France !* strigă el din toată puterea plămînilor.

O mie de glasuri îi răspunseră.

Apoi, în spatele lor, se produse o mișcare. O altă trăsură fusese silită și ea să se oprească. Mulțimea o împingea și striga : „*La Marseillaise ! La Marseillaise !*“ În trăsură se afla o femeie singură ; nu era frumoasă, dar

părea distinsă și avea înfățișarea sigură a celui obișnuit cu omagiile și aplauzele mulțimii.

— E Gueymard ! zise Chirac către Sophia, foarte palid la față. Și, cu trăsăturile răvășite se apucă și el să strige : *La Marseillaise* !

Femeia se ridică și spuse ceva vizitiului, care îi oferă mîna ; atunci ea se urcă pe scaunul de pe capră, în picioare, înclinîndu-se de cîteva ori.

„*La Marseillaise* !“ Strigătele continuau. Apoi răsună un val de urale, și deodată tăcerea se așternu peste întreaga piață, ca un val uriaș. În mijlocul tăcerii, femeia începu să cînte *La Marseillaise*. În timp ce cînta, lacrimile îi curgeau pe obraji. Cei aflați în apropiere plîngeau sau se încruntau tare. În pauzele dintre cuvinte, se auzea tropăitul cailor, sau șuieratul cîte unui remorcher de pe Sena. Refrenul, subliniat de către Gueymard printr-o mîndră și provocatoare scuturare a capului, izbucni ca o furtună tropicală — formidabil, copleșitor. Sophia, pe care emoția o cuprinsese pe neașteptate, începu să suspine nestăpînit. La sfîrșitul imnului, trăsura lui Gueymard fu asaltată de admiratori. Pretutindeni, în tumultul și larma din piață, oamenii se sărutau și se îmbrățișau, ori își aruncau pălăriile în aer, ca niște fîntîni arteziene. Chirac se aplecă în afara trăsorii și strînse mîna unui bărbat care stătea lîngă roată.

— Cine-i ? întrebă Sophia cu glas nesigur, pentru a rupe încordarea inexplicabilă care o gîtuia.

— Nu știu, zise Chirac, plîngînd ca un copil. Și începu să scandeze tare : Victorie ! La Berlin ! Victorie ! -

Obosită, abia mai simțindu-și picioarele, Sophia începu să urce singură scările șubrede de stejar, spre apartamentul doamnei Foucault. Ținînd seama de vestea victoriei,

Chirac spusese că ar trebui să se ducă la ziar mai de vreme ca de obicei. O condusese pînă în Rue Bréda. Acolo își luaseră rămas bun, învăluți parcă într-un fel de vis sau de vrajă, copleșiți de uriașul delir național care domina sentimentele personale. Nu-și definiseră relațiile dintre ei. Simțiseră doar emoția.

Scările, care aveau chiar și vara un iz de igrasie, îi făceau silă Sophiei. Se gîndea că va sta iar închisă între zidurile apartamentului, ea care acum tînjea după verdeață și o viață îmbelșugată. Pe palier se aflau doi bărbați vînjoși, prost îmbrăcați, între două vîrste, pîrînd să aștepte pe cineva. Sophia scoase cheia și deschise ușa.

— Scuzați *madame* ! zise unul dintre ei, scoțîndu-și pălăria.

Pășind în urma ei, amîndoi intrară în apartament. Se uitară nedumeriți la fișile de hîrtie lipite pe uși.

— Ce doriți ? întrebă ea semet.

Era foarte înfricoșată. Comportarea lor ciudată o readusese brusc la realitate.

— Eu sînt portarul, zise cel care i se adresase și care părea un meseriaș mai răsărit. Ați vorbit cu nevastă-mea azi după-masă. Dinsul, și arată spre însoțitorul său, e legea. Îmi pare rău, dar...

Legea salută și închise ușa de la intrare. Ca și portarul, legea mirosea — mirosea a om nespălat într-o zi fierbinte de august.

— Chiria ? exclamă Sophia.

— Nu, *madame*, nu chiria. Mobila !

Și așa află Sophia povestea mobilei. Fusesse a portarului, care o căpătase de la chiriașul de dinainte, și o vînduse pe credit doamnei Foucault. Doamna Foucault semnase polițe, pe care nu le onorase. Făcuse promisiuni, pe care le călcase. Făcuse orice, în afară de a-și îndeplini obligațiunile. Fusesse avertizată în nenumărate rînduri.

Acum sosise ultima scadență, și doamna Foucault îl asigurase solemn că în ziua aceea îi va plăti. Plecînd de acasă, îi spusese precis și clar că se va întoarce înainte de prînz cu toți banii. Nu pomenise nimic de vreun tată bolnav.

Sophia își dădu seama cu încetul de cîtă prefăcătorie și lașitate morală era în stare doamna Foucault. Neîndoielnic, tatăl bolnav fusese o născocire. Ajungînd în punctul în care nu mai putea să născocească nici o minciună, plecase de acasă, numai ca să nu fie de față cînd îi va fi confiscată mobila. Ar fi fost în stare să facă orice, chiar și o prostie, numai ca să evite o neplăcere imediată. Sau poate plecase fără nici un țel anume, pur și simplu în speranța că poate se va întîmpla o minune. Ori nădărduse că Sophia, luată pe neașteptate, va plăti cu generozitate. Sophia zîmbi neîndurător.

— Ei bine, zise ea, nu pot face nimic. Presupun că trebuie să faceți ce se cuvine. Pot să-mi împachetez lucrurile mele ?

— Sigur că da, *madame* !

Apoi îi preveni că e periculos să deschidă odăile sigilate. Omul legii părea pregătit să stea pe coridor la nesfîrșit. Nu-l speria gîndul că va trebui, poate, să stea cine știe cît.

Cît de straniu și de tulburător — acest triumf al portarului ! Era de meserie fierar. El, împreună cu nevasta și copiii, trăiau în două cămăruțe întunecoase de lîngă intrare — adevărate chițimii. Bărbatul lipsea de acasă cam paisprezece ore pe zi, în afară de sîmbătă cînd spăla curtea. Toate îndatoririle portarului le îndeplinea nevastă-sa. Păreau amîndoi întotdeauna, săraci, îngălați, murdari și mai curînd nenorociți. Dar încasau cu strășnicie taxele de la toți cei din casă. Stringeau bani în toate felurile. Trăiau pentru bani — și fiecare are pînă la urmă parte de lucrul pentru care trăiește. Cu cîtă aro-

ganță cobora doamna Foucault din trăsură la intrarea principală ! Cu cît respect era întîmpinată curtezana trecută de nevasta și de copiii portarului ! Dar sub aceste aparențe convenționale, adevărul era că portarul ținea biciul. În sfîrșit, acum îl folosea. Își luase o jumătate de zi liberă, ca să pună mîna pentru a doua oară pe mobilierul pretențios și pe abajururile roșii. Era un moment dramatic culminant în cariera sa de om care vrea să facă avere. Fiorul național al victoriei nu pătrunsese în apartament o dată cu portarul și cu omul legii. Emoțiile portarului erau cu totul independente de politica externă a lui Napoleon al III-lea.

Pe cînd Sophia, cuprinsă de o bruscă dezamăgire, își strîngea lucrurile, întrebîndu-se unde să se ducă și dacă n-ar fi bine să-i ceară sfatul lui Chirac, auzi larmă la ușa de la intrare : țipete, proteste, rugăminți. Ușa ei fu dată de perete și doamna Foucault năvăli înăuntru.

— Salvează-mă ! exclamă ea, prăbușindu-se jos.

Gestul teatral atît de ieftin o impresionă neplăcut pe Sophia. O întrebă fără menajamente la ce se aștepta din partea ei. Oare n-o expusese cu bună știință, fără s-o prevină, la vizita atît de penibilă a omului legii, trezindu-se astfel și ea azvîrlită în stradă ?

— Nu trebuie să fii aspră ! rosti printre suspine doamna Foucault.

Sophia află întreaga poveste a străduințelor naive ori a înșelăciunilor prin care biata femeie încercase să plătească mobila. Doamna Foucault mărturisea prea multe. Sophiei îi era silă de mărturisirile făcute de dragul mărturisirii. Nu simțea decît dispreț pentru pornirea ființelor slabe de a-și sublinia slăbiciunile, de a se complăce în remușcări și a-și găsi scuze în însăși imposibilitatea de a găsi o scuză. Era limpede că doamna Foucault plecase de acasă în speranța că Sophia, incolțită, va plăti ea ;

și că, la urmă, nu avusese nici măcar curajul propriei sale viclenii, și alergase înapoi, speriată, ca să cadă la picioarele Sophiei, de teamă ca nu cumva Sophia să fi rămas neînduplecată și mobila să fie confiscată. De la început pînă la sfîrșit, doamna Foucault se purtase prostetește, într-un fel condamnable, chiar imoral. Sophia o condamna cu asprime, blamînd-o pentru că avea un caracter slab și nu făcea decît să se vaite și osîndind-o că era bătrînă și urită. Așa cum arăta acum, era neîndoielnic oribilă.

— Salvează-mă, exclamă ea din nou. Știi că am făcut tot ce-am putut pentru dumneata !

Sophia simți că o urăște. Dar logica rugăminții era irezistibilă.

— Dar ce pot să fac ? întrebă ea fără prea multă tragere de inimă.

— Împrumută-mi banii. Știu că poți. Dacă nu vrei, pentru mine va fi sfîrșitul.

„Și bine ar fi !“ își spuse cu asprime Sophia.

— Cît ? întrebă ea, ursuză.

— Nici măcar o mie de franci ! zise repede doamna Foucault. Toată mobila mea cea frumoasă se va duce de rîpă pentru mai puțin de o mie de franci. Salvează-mă !

Sophiei îi făcea greață.

— Te rog, ridică-te, zise ea, frămîntîndu-se nehotărîtă.

— Am să ți-i dau înapoi, negreșit ! declară doamna Foucault. Jur !

„Mă crede o proastă ? gîndi Sophia. Și se mai și jură !“

— Nu ! zise ea. N-o să-ți împrumut banii. Dar o să-ți spun ce-am să fac. O să cumpăr mobila ; și-ți făgăduiesc să ți-o revînd cînd o să-mi poți plăti. În felul ăsta o să fii liniștită. Dar să nu crezi că am bani de pierdut. Trebuie să-mi dai o garanție. Mobila trebuie să fie a mea pînă cînd mi-o vei plăti.

— Ești un înger al milosteniei ! exclamă doamna Foucault, îmbrățișînd fusta Sophiei. Am să fac tot ce vrei. Ah ! Voi, englezoaicele, sînteți extraordinare !

Sophia nu era un înger al milosteniei. Ceea ce făgăduise să facă însemna sacrificiu și griji, fără perspectivă de răsplată. Dar nu era milostenie. Era o parte din prețul pe care-l plătea, pentru că așa îi cerea rațiunea ; îl plătea împotriva voinței ei. „Știi că am făcut tot ce-am putut pentru dumneata !“ Sophia mai curînd ar fi murit decît să amintească cuiva de o binefacere săvîrșită, și doamna Foucault tocmai asta făcuse. Apelul era de neiertat pentru o minte delicată ; dar comportarea doamnei Foucault îi fu de folos.

Cei doi bărbați stăteau în dosul ușii, ascultînd. Sophia plăti din banii pe care-i schimbase. Inutil să mai spunem că era mai mult, și nu mai puțin de o mie de franci. Doamna Foucault se împrietenii imediat cu portărelul. Fără s-o întrebe pe Sophia, ceru portărelului să întocmească o chitanță prin care transfera Sophiei proprietatea întregului mobilier ; și portărelul, devenit îndatoritor în fața frumuseții Sophiei, consimți pe dată. Urmare discuții fără sfîrșit în legătură cu formularea termenilor, și tocul fu multă vreme frămîntat între degete groase, butucănoase, și se risipi multă cerneală...

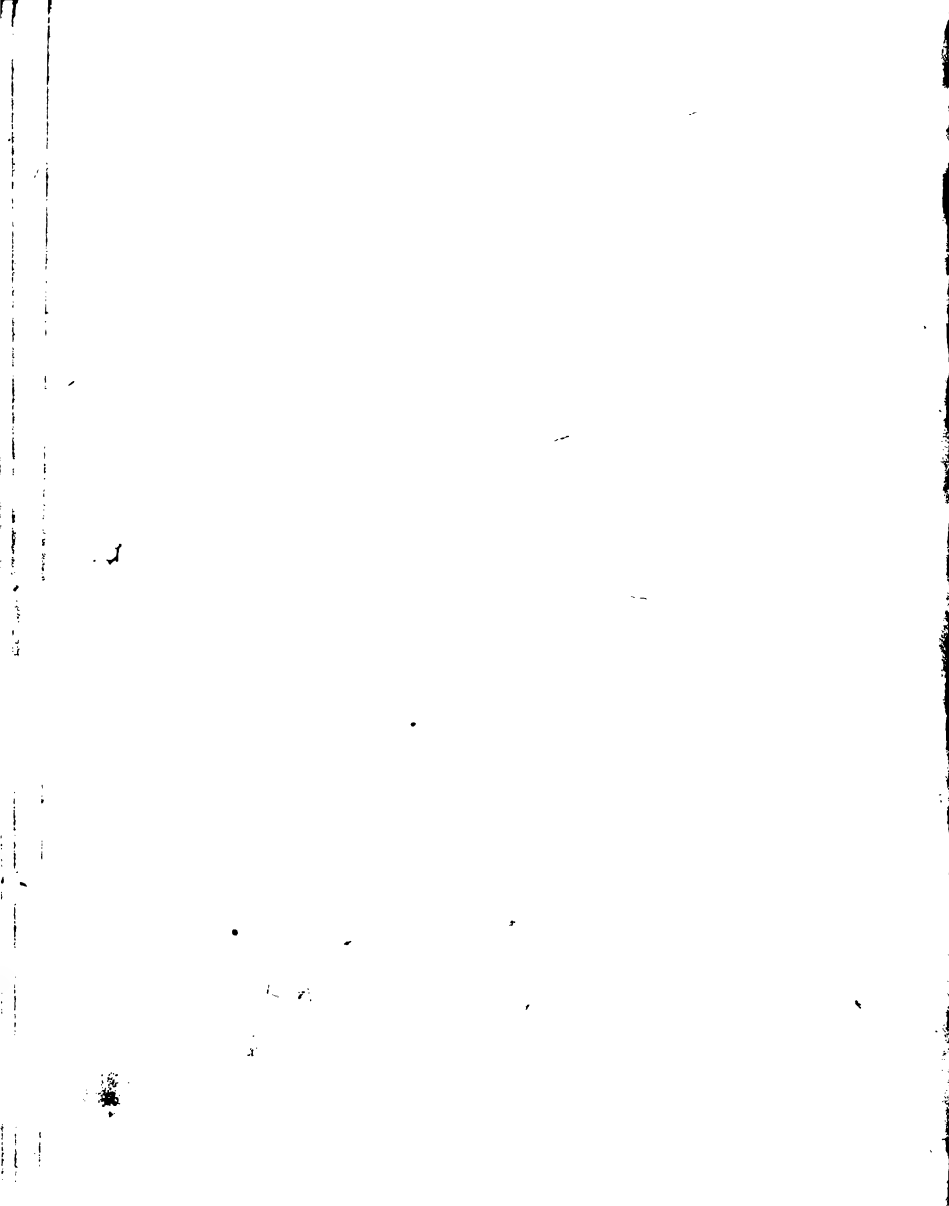
Înainte ca oamenii să plece, doamna Foucault destupă o sticlă de vin pentru ei, și le dădu și ea ajutor la băut. Toată seara se purtă insuportabil de respectuos cu Sophia, care fusese nevoită să se întindă în pat. Apoi se urcă mulțumită la etajul șase, urmînd să doarmă în odaia slujnicei. Era bucuroasă să scape astfel de mirosul de pucioasă, care pătrunsese și pe coridor.

A doua zi dimineata, după o noapte înăbușitoare plină de vise urite, Sophia se simțea prea rău ca să se dea jos din pat. Se uită în jur la mobila din odăită, și văzu în gînd și mobila din celelalte camere, gîndind deprimată :

„Toate mobilele astea sînt ale mele. Căci nu mi le va plăti niciodată ! M-am împovărat cu ele.“

Le cumpărase ieftin, dar probabil că nu le va putea vinde nici cu cît le cumpărase. Totuși, se simțea bine la gîndul că sînt ale ei.

Femeia angajată cu ziua îi aduse cafeaua și ziarul lui Chirac, din care află că știrea victoriei, care scosese din minți orașul cu o zi înainte, era în întregime falsă. Îi dădură lacrimile, în timp ce privea absentă spre ferestrele, acoperite cu perdele, ce dădeau spre curte. Era tînără și frumoasă ; conform regulilor, ar fi trebuit să fie iresponsabilă, veselă și să facă prostii pe care cei mai în vîrstă să le privească cu indulgență. Dar ea simțea față de națiunea franceză ceea ce o mamă simte față de niște copii adorabili, îndărătnici, care suferă din pricina propriei lor nerozii fermecătoare. Pentru ea, Franța era personificată de Chirac. Cît de ușor, în ciuda lucrurilor pe care le știa, căzuse pradă febrei generale ! În dimineața asta, în care reacția îi arăta adevărul, inima ei sîngera pentru Franța și pentru Chirac. Nu putea să-și amintească fără să sufere de scena din Place de la Concorde. Doamna Foucault încă nu coborise.

S U M A R

CARTEA A II-A

CONSTANCE

(Continuare)

Capitolul II <i>Crăciunul și viitorul</i>	7
Capitolul III <i>Cyrl</i>	27
Capitolul IV <i>Crima</i>	52
Capitolul V <i>Încă o crimă</i>	75
Capitolul VI <i>Văduva</i>	116
Capitolul VII <i>Cărămizi și mortar</i>	131
Capitolul VIII <i>Cea mai mîndră mamă</i>	18

CARTEA A III-A

SOPHIA

Capitolul I <i>Fuga</i>	165
Capitolul II <i>Cîna</i>	181
Capitolul III <i>O ambiție satisfăcută</i>	201
Capitolul IV <i>Moment de răscruce pentru Gerald</i>	224
Capitolul V <i>Friguri</i>	249

Lector : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : ELENA CALUGĂRU

Bun de tipar 9.07.1974. Tiraj 50 110 ex. broșate.
Coli ed. 13,78. Coli tipar 9,25.

Tiparul executat sub comanda
nr. 40 377 la Combinatul Poligrafic
„Casa Scintei”, Piața Scintei nr. 1

București
Republica Socialistă România

5

Antwerpen

2025

